C A I U S

SUETONIUS

T R A N Q U I L L U S

Cum Annotationibus
diversorum.

Bliss. 359

O X O N I I

Typis G. H A L L pro R. B L A G R A V E.

Anno. Dom. 1661.

COLLECTANEA
DE VITA ET SCRIPTIS
SUETONII
TRANQUILLI
Ex Angel. Politiani in hunc Scriptorem Præfatione potissimum desumpta.

Suetonius Tranquillus patrem habuit Suetonium Lenem, tertiæ decimæ legionis bello Othoniano tribunum angusti clavium. Natus est circa initia Imperii Vespatiani: nam xx *annis à morte Neronis adolescentem, item imperante Domitiano adolescentulum, se ipse nominat Adeptus erat & ipse Tribunatum militum; sed contulit statim in propinquum suum Cæsennium Silvanum. Post Magister epistolarum Imperatoris Adriani, eo honore privatus est, quod apud Sabinam principis uxorem familiarius egerat, quam reverentia domus aulicæ postulabat. Matrimonium ipsi parum felix, sine liberis; quare intercessione Plinii junioris jus trium liberorum ab Imperat. Trajano obtinuit. Præter Vitas duodecim Cesarum (quas octo libris ita complexus est, ut prioribus sex singuli Imp. septimo solstitiales illi, Galba, Otho, Vitellius? octavo gens Flavia, comprehendantur) scripsit hæc quæ recenset Suidas: De Græcorum lusibus librum unum: De Romanorum certaminibus & spectaculis duos: De anno Romano unum: De notis unum: De Republ. Ciceroniana contra Didymum, unum: De nominibus propriis, deque vestium generibus: De ominosis verbis: De urbe Roma & ejus institutis moribusque, libros duos: De stemmatibus illu-*

ſtrium Romanorum, Citantur & hi Suetonii libri: De Regibus tres, ab Auſonio; De inſtitutione Officiorum, a Priſciano; & ab eodem De Prætoribus plures; nam etiam octavum allegat. Attribuuntur inſuper Suetonio libri De Triumphis: De Poetis: De vitiis corporalibus: De rebus variis. Sed ut duo poſteriores a futili tantum auctore Servio citantur: ita De inſtitutione Officiorum, & Triumphis è libris De urbe Roma fortaſſe petiti ſint; atque De Poetis comprehenſi fuerit libellis De Grammaticis & Rhetoribus, &c. quorum quædam habemus. Alium quoque Suetonium citat Vopiſcus, etiam Hiſtoricum; ſed cognomento Octavium; ejus nihil exſtat. Verum cum mentio Vopiſci facta ſit, lubet hæc collectanea ipſius de hoc noſtro teſtimonio finire. Vocat igitur emendatiſſimum & candidiſſimum ſcriptorem. Quo elogio omnia dixit.

DIVUS JULIUS CÆSAR I.

JULIUS * Cæsar divus annum agens sextumdecimum, patrem amisit: sequentibusque consulibus flamen Dialis destinatus, dimissa Cossutia, quæ, familia equestri, sed admodum dives, prætextato desponsata fuerat, Corneliam Cinnæ; quater consulis filiam, duxit uxorem: ex qua illi mox Julia nata est: * neque ut repudiaret compelli à Dictatore Sylla ullo modo potuit. Quare & sacerdotio, & uxoris dote, & gentilitiis hereditatibus multatus, diversarum partium habebatur: ut etiam discedere è medio, &, quamquam morbo quartanæ aggravante, prope per singulas noctes commutare latebras cogeretur, seque ab inquisitoribus pecunia redimere: donec per virgines Vestales, perque Mamercum Æmilium & Aurelium Cottam, propinquos & affines suos, veniam impetravit. Satis constat, Syllam, cum deprecantibus amicissimis & ornatissimis viris aliquandiu denegasset, atque illi pertinaciter contenderent, expugnatum tandem proclamasse (sive divinitus, sive aliqua conjectura) vincerent,

 ac

CAP. I. *Julius Cæsar divus annum agens* XVI.] cum in antiquissimis exemplaribus omitteretur Cæsaris nomen; aut, si adderetur, è glossa irrepsisse videri posset; existimarunt Turnebus & alii accephalum esse Suetonium. Mirum scilicet, non eadem usum accentuatione in principe Imperatorum, quo in successorum eius (at Tiberii quidem, cuius notissima nobilitas) rebus origineque ab ovo deducendis. Casaub. contra à virerbiensi codice hoc principium dedit; & murilum negat multa pro ipso: & valde liber scriptus Pulmanni, & Abbatis Gandensis; in quibus: *Julius Cæsar a. a.* XV.

Neque ut repudiaret] Addunt vulgati, *illam*. Rejecit probe Torrentius.

ac sibi haberent: dummodo scirent, eum, * quem incolumem tantopere cuperent, quandoque optimatium partibus, quas secum simul defendissent, exitio futurum: eam Cæsari multos Marios inesse.

2. Stipendia prima in Asia fecit, M. Thermi Prætoris contubernio: à quo ad arcessendum classem in Bithyniam missus, desedit apud Nicomedem, non sine rumore prostratæ, regni pudicitiæ: quem rumorem auxit, * intra paucos rursus dies repetita Bithinia, per cautissam exigendæ pecuniæ, quæ deberetur cuidam libertino clienti suo. Reliqua militia, secundiore fama fuit, & à Thermo in expugnatione Mitylenarum corona civica donatus est.

3. Meruit & sub Servilio Isaurico in Cilicia sed brevi tempore. Nam Sullæ morte comperta, simul spe novæ dissentionis, quæ per M. Lepidum movebatur, Romam propere tendit; & Lepidi quidem societate, quanquam magnis conditionibus invitaretur: abstinuit: cum ingenio ejus diffisus, tum occasioni, quam minorem opinione offenderat.

4. Cæterum composita seditione civili, Cornelium * Dolabellam, consularem & triumphalem virum, repetundarum postulavit: absolutoque, Rhodum secedere statuit, & ad declinandam invidiam, & ut per otium ac requiem * Apollonio Molonis, clarissimo tunc dicendi magistro operam daret. Hinc dum Hibernis jam mensibus trajicit, circa pharmacusam insulam a prædonibus captus est: * mansitque apud eos non sine summa indigna

Quem incolumem tantopere cuperem] Scribit è Manusc. Casaubonus *tanto opere*.

2. *Intra paucos rursus dies*] Delendum censet Torrentius dictionem, *rursus*. retinet Casaub.

4. *Dolabellam consularem & triumphalem virum*] Libri omnes, more Græcorũ, *Dolobellam*. Vat. Cod, *virum* hic omittit.

Apollonio Molonis] A Plutarcho ista lectio. Vulgati, *Moloni*.

Mansitque apud eos non sine summa indignatione] Proba lectio, seu pro καταφρονήσει, ut vel captivus eos despexerit seu pro ipsius ἀγανακτήσει sumas. Acute tamen Visinus & Casaubonus, *dignatione*, malunt; ut ipsis piratis terrori venerationiq; esset, quæ velleii verba.

guatione, prope quadraginta dies, * cum uno medico & cubiculariis duobus. Nam comites servosque cæteros initio statim ad expediendas pecunias, quibus redimeretur, dimiserat. Numeratis deinde quinquaginta talentis, expositus in littore non destitit quin è vestigio classe deducta persequeretur abeuntes: ac redactos in potestatem, supplicio, quod illis sæpe minatus inter jocum fuerat afficeret. Vastante regiones proximas * Mithridate, ne desidere in discrimine sociarum videretur, ab Rhodo, quo pertenderat, transiit in Asiam: auxiliisque contractis, & præfecto regis provincia expulso, nutantes ac dubias civitates retinuit in fide.

5. * Tribunatu militum, qui primus Romam reverso per suffragia populi honor obtigit, * actores restituendæ tribunitiæ potestatis, cujus vim Sulla diminuerat, enixissime juvit, L. etiam Cinnæ uxoris fratri, & qui cum eo civili discordia Lepidum secuti, post necem consulis ad Sertorium confugerant, reditum in civitatem rogatione Plotia * confecit habuirque & ipse super ea re concionem.

6. Quæstor Juliam amitam, uxoremque Corneliam, defunctas laudavit è more pro Rostris: * sed in amitæ quidem laudatione, de ejus ac patris sui utraque origine sic refert, Amitæ Juliæ maternum genus ab regibus ortum, paternum cum Dis immortalibus conjunctum est. Nam ab anco Marcio sunt Marcii Reges, quo nomine fuit mater: à Venere Julii, cujus gentis familia est nostra. Est ergo in genere & sanctitas regum, qui

Cum uno medico] Sic libri omnes. E. Plutarcho, qui φίλον vocat, substituit Robortellus, *amico* Litigant docti. In Medicorum gratiam, à consensu librorum non discedamus.

Mithridate] Libri omnes more Græcorum, *Mithradate*.

5. *Tribunatu milit.*] Alii *Tribunatum*. Sed ex antiqua lectione TR. MIL. recte Torrentius, *Tribunus milit.*

Auctores restituendæ tribunit potest.] Turnebus è quibusdam libris, *actores* probat nec vulgatam improbat, quam cum Torrentio & aliis retinemus.

Confecit] Liber pudefecit.

6. *Sed in amitæ* Non male Casaub. *Et in a.*

plurimum inter homines pollent: & cerimonia Deorum, quorum ipsi in potestate sunt reges. In Corneliæ autem locum Pompejam duxit, Q. Pompeji filiam, Syllæ neptem: cum qua deinde divortium fecit, ad uteratam opinatus à P. Clodio quem inter publicas cærimonias penetrasse ad eam muliebri veste tam constans fama erat, ut senatus quæstionem depollutis sacris decreverit.

7. Quæstori ulterior Hispania obvenit: ubi cum * mandatu prætoria, jure dicundo conventus circumiret, Gadeisque venisset, animadversa apud Herculis templum Magni Alexandri imagine, ingemuit: & quasi pertesus ignaviam suam, quod nihil dum à se memorabile actum esset in ætate qua jam Alexander orbem terrarum subegisset, missionem continuo efflagitavit, ad captandas quam primum majorum rerum * occasiones in urbe. Et jam confusum eum somnio proximæ noctis (nam vitus erat per quietem matri stuprum intulisse) conjectores ad amplissimam spem incitaverunt, arbitrium Orbis terrarum portenti interpretantes: quando mater, quam subjectum sibi vidisset, non alia esset quam terra, quæ omnium patens haberetur.

8. Decedens ergo ante tempus, colonias latinas de petenda civitate agitantes adiit: & ad audendum aliquid concitasset, nisi Coss. conscriptas in Ciliciam legiones paulisper ob idipsum retinuissent: nec eo secius majora mox in urbe molitus est.

9. Siquidem autem paucos dies, aliquam edilitatem iniret, venit in suspicionem conspirasse cum M. Crasso consulari, item * P. Sylla & Autronio, post designationem consulant, ambitus condemnatis, ut principio anni senatum adorientur: & tru-

7. *Mandatu prætoris*] Lectio editions Rob. Stephani, à doctis omnibus probata. E notis P. R. fecerant alii *pop. Rom.* aut *reip.*

Occasione in urbe. Etiam] Mala à Romana editione retessere vulgati distinguentes *occasiones. Iin urbe etiam.* quod bene observatum Torrentio.

8. *P. Sylla & Autronio*] Libri omnes, *L. Autronio*, vel, *Antronio.* E Fastis emendavit Pulmanuus. *P. Autronio.* Recte, vitandæ confusioni, omissum in editione Causab. utrumque prænomen, vel invito Suetonio: qui ut idem Casaubonus & Torrentius fatentur, labi potuit.

trucidatis quos placitum esset, dictaturam Crassus invaderet, ipse ab eo magister equitum diceretur, constitutaque ad arbitrium repub. Sullæ & Antronio consulatus restitueretur. Meminerunt hujus conjurationis *a* Tanusius Geminus in historia. M. Bibulus in edictis. C. Curio pater in Orationibus. De hac significare videtur & Cicero in quadam *b* ad Axium epistola, referens, Cæsarem in consulatu confirmasse regnum de quo Ædilis cogitarat. Tanusius adjicit, Crassum, pœnitentia vel metu, diem cædi destinatum non obiisse, & idcirco ne Cæsarem quidem signum, quod ab eo dari convenerat, dedisse. Convenisse autem Curio ait ut togam de humero dejiceret. Idem Curio, sed & *c* M. Actorius Naso, auctores sunt, conspirasse eum etiam cum Cn. Pisone adolescente: cui ob suspicionem urbanæ conjurationis provincia Hispania ultro extra ordinem data sit: pactumque, ut simul foris ille, ipse Romæ, ad res novas consurgerent, per *d* Lambranos & Transpadanos: destitutum utriusque consilium morte Pisonis.

10. Ædilis, præter commitium ac forum, basilicasque, etiam Capitolium ornavit porticibus ad tempus extractis: in quibus abundante rerum copia, *e* pars apparatus exponeretur. Venationes autem, ludosque, & cum collega & separatim, edidit: quo factum est ut communium quoque impensarum solus gratiam caperet: nec dissimularet collega eius

A 5 M. Bi-

Tanusius Geminus.] Vetustiores libri, *Tamisius.* Ejusdem mentio apud Senecam & alios; Sed etiam varia scriptura; *Tamisius*, aut, *Tanusius.*

Ad Axium] Quidam *Auxium*, vel *Auxium*, quidam, *Atticum. Axium*, asserunt Turnebus, & optimi libri.

Diem cædi destinatum non obiisse] Libri scripti, *Adisse*, & in quodam Torrentii omissa dictio, *destinatum.* Bona quam damus lectio; in qua tamen τὸ *destinatum*, abesse mallet Torrentius.

M. Actorius Naso] Quidam *Auctorius.*

Lambranos] Pro hac lectione Sabellicus, Ortelius & alii: populosq; Galliæ Cisalpinæ interpretantur, Lambri fluminis accolas. Libri tamē fere, *Ambranos.* Beroaldus, *Ambrones.* unus Casaub. codex, *Lubranos.*

10. *Pars apparatus*] Errare qui, *par*, substituunt, præcedentia verba *abundante rerum copia*, ostendunt.

M. Bibulus eveniſſe ſibi quod Polluci. Ut enim geminis fratribus ædes in foro conſtituta, tantum Caſtoris vocaretur: ita ſuam Cæſariſque munificentiam unius, Cæſaria dici. Adjecit inſuper Cæſar etiam gladiatorium munus, ſed aliquanto paucioribus quam deſtinaverat, paribus. Nam cum multiplici undique familia comparata inimicos exteruiſſet, cautum eſt de numero gladiatorum, quo ne majorem cuiquam * habere Romæ liceret.

11. Conciliato populi favore, tentavit partem tribunorum ut ſibi Ægiptus provincia plebiſcito daretur: nactus extraordinarii imperii occaſionem, quod Alexandrini regem ſuum, ſocium atque amicum à ſenatu appellatum expulerunt, reſque vulgo improbabatur. Nec obtinuit, adverſante optimatium factione quorum auctoritatem ut quibus poſſet modis invicem diminueret, tropæa C. Marii de Iugurtha, deque cimbris atque Teutonis, olim à Sulla disjecta, reſtituit: atque in exercenda de ſicariis quæſtione, eos quoque ſicariorum numero habuit, qui proſcriptione * ob relata civium Romanorum capita, pecunias ex ærario acceperant, quanquam exceptos Corneliis legibus.

12. Subornavit etiam qui C. Rabirio perduellionis diem diceret: quo præcipuo adjutore, aliquot ante annos L. Saturnini ſeditioſum tribunatum ſenatus coercuerat: ac ſorte judex in reum ductus, tam cupide condemnavit, ut ad populum provocanti nihil æque ac judicis acerbitas profuerit.

13. Depoſita provinciæ ſpe, Pontificatum maximum petiit, non ſine profuciſſima largitione. In qua reputans magnitudine æris alieni, cum mane ad comitia deſcenderet, prædixiſſe matri oſculanti fertur, domum ſe niſi Pontificem non reverſurum. atque ita poteutiſſimos duos competitores * multumque & ætate & dignitate ante cedentes

Habere Romæ liceret] Exemplarium Torrentii, dictionem, *Romæ*, non habes; niſi reliquorum codicum conſenſus obſtaret, non levi ad ſenſum momento.

11. *Obrelatum civium R. capita*] Quod in unocodice eraſam repererit dictionem *relata*; videtur etiam rejicere velle Torrentius: argute, ſi vere.

13. *Multumque & ætate & dignitate*] Invenuſte, qui *multumque ætate ac dignitate.*

cedentes ſuperavit, ut plura ipſe in eoum tribuebat ſuffragia, quam uterque in omnibus, tulerit.

14. Prætor creatus detecto conjurarione Catilinæ, ſenatuque univerſo in ſocios facinoris ultimam ſtatuente pœnam, ſolus municipatim divi dendos, cuſtodiendoſque publicatis bonis, cenſuit. Quin & tantum metum injecit aſperiora ſuadentibus, idemtidem oſtentans quanta eos in poſterum à plebe Romana maneret invidia ut D. Silanum conſulem deſignatum non piguerit, ſententiam ſuam, quia mutare turpe erat, interpretatione lenire, velut gravius atque ipſe ſenſiſſet exceptam: obtinuiſſetque adeo, tranſductis ad ſe jam pluribus, & in his *Ciceronis conſulis fratre, niſi labentem ordinem confirmaſſet M. Catonis oratio. Ac ne ſicquidem impedire rem deſtitit, *quoaduſque manus equitum Romanorum, quæ armata præſidii cauſſa circumſtabat, immoderatius perſeveranti necem comminata eſt: etiam ſtrictos gladios uſque eo intentans, ut ſedentem unæ proximi deſeruerint, vix pauci complexu togaque objecta protexerint. Tunc plane deterritus non modo ceſſit, ſed etiam in reliquum anni tempus Curiæ abſtinuit.

15. Primo Præturæ die Q. Catulum de refectione Capitoli ad diſquiſitionem populi vocavit, rogatione promulgata, qua curationem eam in alium transferebat. Verum impar optimatium conſpirationi, quos relicto ſtatim nouorum conſulum officio, *frequentes obſtinatoſque ad reſiſtendum concurriſſe cernebat, hanc quidem actionem depoſuit.

16. Cæterum Cæcilio Metello Tribun. pleb. turbulentiſſimas leges adverſus collegarum interceſſionem ferenti, auctorem propugatoremque

14. *Ciceronis conſulis fratre*] Elegantius Torrentio viſum quod in veteri libro, *Cicerone*.

Quoaduſque manus equitum] Scribit Caſaubonus, *quoad manus equitum*.

15. *Frequentes obſtinatoſque*] veram lectionem veteris libri affirmat Torrentius, *frequentes deſtinatus*, ſine conjunctionis particula. Sed vel ſi hoc venuſtius, non ideo certum veniſſe in mentem Suetonio.

que se pertinacissime præstitit: donec ambo administratione reipublicæ decreto parum summoveretur. Ac nihilo minus permanere in magistratu & jus dicere ausus, ut comperit paratos qui vi ac per arma prohiberent, dimissis lictoribus abjectaque prætexta domum clam refugit, pro conditione temporum quieturus. Multitudinem quoque biduo post sponte & ultro confluentem operamque sibi in asserenda dignitate tumultuosius pollicentem, compescuit. Quod cum præter opinionem evenisset senatus ob eundem cœtum festinato coactus, gratias ei per primores viros egit: accitumque in Curiam, & amplissimis verbis collaudatum, in integrum restituit, inducto priore decreto,

17. Recidit rursus in discrimen aliud, inter socios Catilinæ nominatus, & apud Novium [Nigrum Quæstorem à L. *a* Vettio indice, & in senatu à Q. Curio: cui, quod primus consilia conjuratorum detexetat, constituta erant publice præmia. Curius è Catilina se cognovisse dicebat: Vettius etiam chirographum ejus Catilinæ datum pollicebatur. Id vero Cæsar nullo modo tollerandum existimans, cum implorato Ciceronis testimonio, quædam se de conjuratione ultro ad eum detulisse docuisset, ne Curio præmia darentur, effecit: Vettium pignoribus captis, & derepta suppellectile *b* male multatum, ac pro rostris in concione pæne discerptum, conjecit in carcerem: *c* eodem Novium Quæstorem, quod compellari apud se majorem potestatem passus esset.

18. Ex prætura ulteriorum sortitus Hispaniam, retinentes creditores interventu sponsorum removit: ac neque more, neque jure, antequam

a pro-

17. *Vettio indice*] Dissentiunt vir doctus & Torrentius ille, *Iudice* (quod cognomen Vetti istius ait) legit, hic, *indice* servat. Fuit sane index Vettius, sed & Curius: non videtur itaque causa cur non utrumq; indicem vocaverit Suetonius. Pro, *Iudice*, faciunt membranæ Casauboni.

Male multatum] Alii, *multatum*.

Eodem Novium] Codices q. *eodem modo* N.

a provinciæ ornarentur, profectus est incertum, metune judicii, quod privato parabatur, an quo maturius sociis implorantibus subveniret. Pacataque provincia pari festinatione, non expectato successore, ad triumphum simul consulatumque decessit. Sed cum *b* edictis jam comitiis ratio ejus haberi non posset, nisi privatus introisset urbem, & ambianti ut legibus solveretur, multi contradicerent, coactus est triumphum, ne consulatu excluderetur, dimittere.

19. *c* E duobus consulatus competitoribus, L. Lucejo, M. que Bibulo, Lucejum sibi adjunxit: pactus ut is, quoniam inferior gratia esset, pecuniaque polleret, nummos de suo communi nomine per centurias pronunciaret. Qua cognita re, optimates, quos metus ceperat, nihil non ausurum eum in summo magistratu, concordi & consentiente collega auctores Bibulo fuerunt tantundem pollicendi: ac plerique pecunias contulerunt, ne Catone quidam abnuente eam largitionem è Rep. fieri. Igitur cum Bibulo consul creatus est. Eandem ob caussam opera optimatibus data est, ut provinciæ futuris coss. minimi negotii, id est, silvæ calleſque decernerentur. Qua maxime injuria instinctus, omnibus officiis Cn. Pompejum assectatus est offensum patribus, quod Mithridate rege victo, cunctantius confirmarentur acta sua: Pompejoque M. Crassum reconciliavit, veterem inimicum ex consulatu, quem summa discordia simul gesserant: ac societatem cum utroque iniit, ne quid ageretur in Republ. displicuisset ulli è tribus.

20. Inito honore, primus omnium instituit, ut tam senatus, quam populi diurna acta conficerentur, & publicarentur. Antiquum etiam retulit morem ut quo mense fasces non haberet, accensus ante eum iret, lictores pone sequerentur. Lege autem agraria promulgata, obnunciantem collegam armis

18. *Provinciæ ornarentur*] A Lambino & Ursino ista lectio. Libri tamen fere omnes, *ordinarentur*.

Edictis comitiis] Rectissime ita è libris Torrentius male qui, *editis*.

19. *E duobus consulatus competitoribus*] *Consulatus* glossema est.

armis foro expulit. Ac postero die in senatu conquestum, nec quoqum reperto qui super tali consternatione referre, aut censere aliquid auderet, qualia multa sæpe in *leuioribus turbis decreta erant, in eam coegit desperationem, ut quoad potestate abiret, domo abditus nihil aliud quam per edicta obnunciaret. Unus ex eo tempore omnia in republ. & ad arbitrium administravit: ut nonnulli urbanorum, * cum quid per jocum testandi gratia signarent, non Cæsare & Bibulo, sed Julio & Cæsare coss. actum scriberent, * bis eundem præponentes, nomine atque cognomine: utque vulgo mox ferentur hi versus:

* *Non Bibulo quidquam nuper sed Cæsare factum est*
Nam Bibulo fieri consule nil memini.

* Campum Stellatem majoribus consecratum', agrumque Campanum ad subsidia reip. vectigalem relictum, divisit extra sortem, * an xx millibus civium, quibus terni pluresve libri essent. Publicanos remissionem petentes tertia mercedum parte

20. *Levioribus turbis*] Libri Casauboni, & Abbatis Gandensis, *culpis*. quod & Casaubono probatur.

Cum quid per jocum testandi grvtia signarent, non Cæsare, &c.] Liber unus, *testationis*. Invertit verba Torrentius; *Cum quid testandi gratia signarent, per jocum non Cæsare, &c.* Sed prior lectio melior. parum enim decore jocularia seriis testationibus immisceantur.

Bis eundem præponentes, nomine atque cognomine] Vulgo, *proponentes*. Cæterum hæc verba suspecta Torrentio, non sine causa. Tamen si omnia á priscis scriptoribus exactissime cripta credamus, immemores sinus nostri.

Non Bibulo quicquam] Vel, ut alii, *quiddam*.

Campum Stellatem majoribus consecratum] Quum Cicero hujus consecrationis in oratcontra Rullum nullam faciat mentionem, asserit Torrentius, aut hic legendum *conservatum*; aut dicendum potius, id quod de ejus agri consecratione scripsisse potuit Cicero nobis periisse. Aliter Turnebus, Casaubonus: qui contraria opinatos Ciceronem & Suetonium de hujus campi antiqua conditione fatentur.

Ac xx milibus civium] *Ac*. exturbant alii. Optime Casaubonus, *ad xx mil. civ.* quod Vellejus, *circiter xx. mill.*

te relevavit: ac ne in locationem novorum vectigalium immoderatius * licerentur, propalam monuit. Cætera item quæ cuique libuissent, dilargitus est, contradicente nullo, ac, si conaretur quis, absterito. M. Catonem interpellantem extrahi curia per lictorem, ducique in carcerem jussit. L. Lucullo liberius resistenti tantum calumniarum metum injecit, ut ad genua ultro sibi accideret. Cicerone in judicio quodam deplorante temporum statum, P. Clodium inimicum ejus frustra jam pridem à patribus ad plebem transire nitentem, eodem die, * horaque nona, traduxit. Postremo in universos diversæ factionis * inductum præmiis ut se de inferenda Pompejo nece solicitatum à quibusdam profiteretur, productusque pro Rostris auctores ex compacto nominaret: sed uno atque altero frustra nec sine suspicione fraudis nominatis desperans tam precipitis consilii eventum, * intercepisse veneno indicem creditur,

21. Sub idem tempus Calpurniam L. Pisonis filiam, successuri sibi in consulatu, duxit uxorem: suamque Juliam Cn. Pompejo Collocavit, repudiato priore sponso Servilio Cæpione, cujus vel præcipua opera paullo ante Bibulum impugnaverat. Ac post novam affinitatem, Pompejum primum rogare sententiam cœpit, cum Crassum soleret: esset que consuetudo, ut quem ordinem interrogandi sententias consul Kalend. Januaris instituisset eum toto anno conservarer.

22. Socero igitur generoque suffragantibus, ex omni provinciarum copia Gallias potissimum elegit, cujus emolumento & oportunitate idonea sit materia triumphorum. Et initio quidem Galliam Cisalpinam, Illyrico adjecto, lege Vatinia

Licerentne] Alii, *licitarentur*.

Horaque nona traduxit] Libri vett. *transduxit*. Sic supra cap. 14. variatum, *traduclis, transductis*.

Inductum præmiis] Valde proba lectio cod. Cujac. *induxit Vettium*, quod notatum à Casaubono. Idem ex conject. Ursin

Intercepisse veneno indicem] Esse hunc eundem Vettium de quo supra, vix dubitatur: quare & hic quidam legunt, *Iudicem*. Sed minus hoc loco placet.

nia accepit: mox per senatum: Comatam quoque: veritis patribus ne si ipse negassent, populus & hanc daret. Quo gaudio elatus, non temperavit quin paucos post dies frequenti curia jactaret, in vitis & gementibus adversariis adeptum se quæ concupisset; proinde ex eo insultaturum omnium capitibus: ac negante quoquam per contumeliam, Facile hoc ulli fœminæ fore *a* responderit, quasi alludens. *b* In Assyria quoque regnasse Semiramin, magnamque Asiæ partem Amazonas tenuisse quondam.

23. Functus consulatu, C. Memmio Lucioque Domitio prætoribus, de superioris anni actis referentibus, cognitionem senatui detulit; nec illo suscipiente, triduoque per irritas altercationes absumto in provinciam abiit: & statim quæstor ejus in præjudicium *c* aliquot criminibus arreptus est. Mox & ipse à L. Antistio tribuno plebis postulatus; appellato demum collegio, obtinuit, cum reipubl. caussa abesset, reus ne fieret. Ad securitatem ergo posteri temporis, *d* in magno negotio habuit obligare semper annuos magistratus, & è *e* competitoribus, non alios adjuvere, aut ad honorem pati pervenire, quam qui sibi *f* pepigissent propugnaturos absentiam suam: cujus pacti non dubitavit à quibusdam jusjurandum atque etiam *g* syngrapham exigere.

24. Sed cum L. Domitius consulatus candidatus palam minaretur, cos. se, effecturum quod prætor nequisset, ademturumque ei exercitus: Crassum Pompejumque in urbem provinciæ suæ Lucam extractos compulit, ut detrudendi Domitii

22. *Responderit quasi alludens*] Quidam, *responde, ret.* Plerique, non male *respondit.*

In Assyria] Al. *in Suria.*

23. *Aliquot criminibus arreptus*] *Aliquot de crim. ar.* quidam.

In magnos negotio habuit] Docte, sed contra consensum librorum, Casaubonus *in magno habuit.*

Competitoribus] Codices quidã, *petitioribus.* & mox, *recepissent.* pro, *pepigissent.* item pro, *syngraphan*, alii, *syngraphum*, aut *chirographum.*

tii causſa *a* consulatum alterum paterent: & ut in quinquennium ſibi imperium prorogaretur: perfecitque utrumque. Qua fiducia ad legiones quas à repul. acceparat, *b* alias privato ſumptu addidit: unam etiam ex Tranſalpinis conſcriptam, vocabulo quoque Gallico (*c* Alauda enim appellabatur:) quam diſciplina cultuque Romano inſtitutam & ornatam, poſtea univerſam civitate donauit. Nec deinde ulla belli occaſione, ne injuſti quidem ac periculoſi, abſtinuit, tam fœderatis quam in feſtis ac feris gentibus ultro laceſſitis: adeo ut ſenatus quondam legatos ad explorandum ſtatum Galliarum mittendos decreverit. ac nonnulli dedendum eum hoſtibus cenſuerint. Sed *d* proſpere decedentibus rebus, & ſæpius & plurium quam quiſquam unquam dierum ſupplicationes impetravit.

25. Geſſit autem novem annis, quibus in Imperio fuit, hæc fere. Omnem Galliam, *e* quæ à ſaltu Pyrenæo Alpibuſque & monte Gebenna, fluminibus Rheno & Rhodano continetur, patetque circumitu ad bis & tricies centum millia paſſuum, præ-

24. *Conſulatum alterum peterent: & ut in quinquennium ſibi imperium prorogaretur: perfecitq; utrumq;*] E Vetic. cod. hanc ſcripturam dedit Lipſius. In aliis tranſpoſita, *conſulatum alterum peterent: perfecitque utrumque, & u. i. ſ. q. p.* Ingenioſe alioque Caſaubon. *fecitque per utrumq; ut* &c. Sed vatic. cod. lectionem tamen retinet. Nec abſurde Liſlæi, quem citat, codex, *perfecitque utrumque* omittit, quæ è gloſſa forte irrepſerint. Idem adnotat, pro, *prorogaretur*, eſſe in nonnullis, *propagaretur*, etiam *prorogarent*, quod ultimum mire firmat lectionem codicis Liſlæani.

Alias privato ſumtu] Quæ interſerunt nonnulli, *alias publico*; meliorum codicũ, & doctorum virorum decreto, ejecta.

Alauda enim vocabatur] In plurimis Wollonũ Galliæ Belgicæ pagis etiam hodie *Salade*, galeam ſignificat. Becano amœnius exſpaciari lubuit, & Teutonico ideomate *al aude*, quaſi omnes veteranos dictos vult.

Proſpere decedentibus rebus] Lipſu jam pridem emendabat, *cedentibus* Caſaubonus, *ei cedentibus*, aut, *cadentibus*. Verum hic non libenter ab omnibus libris diſcedit: & recte monet, poſſe eſſe Suetonio iſta talia nonnulla propria.

25. *Quæ à ſaltu Pyrenæo*] Ejiciunt quinam *a*.

præter ſocias ac bene meritas civitates in provinciæ formam redegit, * eique quadringentiesſin ſingulos annos ſtipendii nomine impoſuit. Germanos qui trans Rhenum incolant, primus Romanorum ponte fabricato aggreſſus, maximis affecit cladibus, Aggreſſus eſt & Britannos ignotos antea, ſuperatiſque pecunias & obſides imperavit. Per tot ſucceſſus ter, nec amplius, adverſum caſum expertus: in Britannia, vi tempeſtatis prope abſumpta: & in Gallia, ad Gorgoviam legione fuſa: & in Germanorum finibus, Titurio & Aurunculejo legatis per inſidias cæſis.

26. Eodam temporis ſpacio matrem primo, , deinde filiam, nec multo poſt * nepotem amiſit. * Inter quæ conſternata P. Clodii cæde Rep. cum ſenatus unum coſſ. nominatimque Cn. Pompejum fieri cenſuiſſet, egit cum tribunis plebis collegam ſe Pompejo deſtinantibus, id potius ad populum ferrent, ut * abſenti ſibi, quandocumque imperii tempus expleri cæpiſſet, petitio ſecundi Conſulatus daretur: * ne ea cauſſa maturius, & imperfecto adhuc bello decederet, Quod ut adeptus eſt, altiora jam meditens, & ſpei plenus; nullum largitionis, aut officiorum in quemquam genus publice, privatimque omiſit. Forum de manubiis inchoavit: cujus * area ſuper HS. milies conſtitit

Eique quadringentis in ſingulos annos ſtipendii nomine impoſuit] Ita è Vaticano cod. Lipſius. Pithæus ante, LIS, XL. *ſtipendii nomine impoſuit*, Libri tamen facere omnes, *eique in ſingulos annus ſtipendii nomen impoſuit*. Stipendiariam, inquit Sabellicus, fecit. inſolens videlicet ante id tempus Gallis ſtipendii nomen.

26. *Nepotem amiſit*] Tres libri MSS. *nepotem* ad Lucani & Vellegimentem. Pro recepta lectione. Plutarchus & Dio. Sed bene Caſaubonus rem contentione non dignam autumat. ut in qua facile diverſa ſcripſerint Auctores.

Inter quæ] *interimque* vulgati.

Abſenti ſibi quandocumque] Libri omnes, exceiptis tribus Torrentii, &, inſeruut; *Sibi & quandocumque*, Caſaubonus legit, *quandoque*.

Ne ea cauſa maturius] Mavult Caſaubonus *immaturius*. Nihil mutandum.

Area ſuper HS. *millies*] Dum immanem nimisque hanc ſummam putat Egnatius nimis pro re tenuem ſubſtituit, HS. *nulle*. Refutat egregie Glareanus.

tit. Munus populo, epulumque pronunciavit in filiæ memoriam, * quod ante eum nemo. Quorum ut quam maxima expectatio esset, ea, quæ ad epulum pertinerent, quamvis macellariis oblocata, etiam domesticatim apparabat. Gladiatores notos, sicubi infestis spectatoribus dimicarent, vi rapiendos reservendosque mandabat. Tirones neque in ludo, neque per lanistas, sed in domibus per equites Romanos, ac etiam per senatores armorum peritos erudiebat: precibus enitens, quod epistolis ejus ostenditur, ut disciplinam singulorum susciperent, ipsique dictata exercentibus darent. Legionibus stipendium in perpetuum duplicavit. Frumentum, quoties copia esset, etiam sine modo mensuraque præbuit: ac singula interdum mancipia * & prædia viritim dedit,

27. Ad retinendam autem Pompeji necessitudinem ac voluntatem, Octaviam sororis suæ nepotem, quæ C. Marcello nupta erat, * conditione ei delulit, sibique filiam ejus in matrimonium petiit, Fausto Sullæ destinatam. Omnibus vero circa eum, atque etiam parte magna senatus, gratuito, aut levi fœnore obstrictis, ex reliquo quoque ordinum genere vel invitatos, vel sponte ad se commeantes, uberrimo congiario prosequebatur: libertos insuper, servulosque cujusque, prout domino patronove gratus quis esset. Tum reorum aut obæratorum, aut prodigæ juventutis subsidium unicum, ac promptissimum erat: nisi quos gravior criminum, vel inopiæ luxuriæve vis urgeret, quam ut subveniri posset à se. his plane palam bello civili opus esse dicebat,

28. Nec minore studio reges atque provincias per terrarum orbem alliciebat: aliis, captivorum millia dono offerens: aliis, citra senatus populique auctoritatem quo vellent, & quoties vellent, auxilia

Quod ante eum nemo] Addebant quædam exempl. *fecil.* Deletum fide codd. à Torrentio.

Et prædia viritim] Vrsin. *ex præda viritim.*

27. *Conditione ei detulit*] Docte vir magnus, *condionem.*

Gratuito, aut levi fœnore] Non abs re est quod Torrentius in uno M S. reperit, *gratuito*: ne ad fœnus referri possit.

auxilia ſubmittens: ſuperque Italiæ, Galliarumque & Hiſpaniarum, Aſiæ quoque & Græciæ potentiſſimas urbes præcipuis operibus exornans: donec attonitis jam omnibus, & quorſum illa tenderent reputantibus, *M.* Claudius Marcellus coſ. edicto præfatus de ſumma ſe Republ. acturum, retulit ad ſenatum ut ei ſuccederetur ante tempus: quoniam bello confecto pax eſſet, ac dimitti deberet victor exercitus: & ne abſentis ratio comitiis haberetur, *a* quando nec plebiſcito Pompejus poſtea abrogaſſet. Acciderat autem, ut is legem de jure magiſtratuum ferens, eo capite quæ à petitione honorum abſentes ſubmovebat, ne Cæſarem quidem exciperet, per oblivionem: ac mox lege jam in æs inciſa, & in ærarium condita, corrigeret errorem. Nec contentus Marcellus provincias Cæſari & privilegium eripere, retulit etiam ut coloniàs quos rogatione Vatinia Novumcomum deduxiſſet, civitas adimeretur: quod per ambitionem & ultra præſcriptum data eſſet.

29. Commotus his Cæſar, ac judicans, quod ſæpe ex eo auditum ferunt, difficilius ſe principem civitatis à primo ordine in ſecundum quam ex ſecundo in noviſſimum detrudi, ſumma ope reſtitit, partim per interceſſores tribunos, partim per Servium Sulpicium alterum conſulem. Inſequenti quoque anno, C. Marcello, qui fratri patrueli ſuo Marco in conſulatu ſucceſſerat, eadem tentante, collegam ejus Æmilium Paullum, Caiumque Curionem violentiſſimum tribunorum, ingenti mercede defenſores paravit. Sed cum obſtinatius omnia agi videret, & deſignatos etiam coſſ. è parte diverſa ſenatum literis deprecatus eſt ne ſibi beneficium populi adimeretur: aut ut cæteri quoque imperatores ab exercitibus diſcederent: confiſus, ut putant facilius ſe, ſimulatque libuiſſet, veteranos convocaturum, quam Pompejum novos milites. Cum adverſariis autem pepigit, ut dimiſſis octo legionibus, Tranſalpinaque Gallia, duæ ſibi legiones, & Ciſalpina provincia, vel etiam una le-

21. *Quando nec plebiſcito*] Sequuti ſumus editiones Rom. & Ald. à Caſaubono, ejuſque MSS. confirmatam. Aliæ editiones, *nec plebiſcito*.

legio cum Illyrico, concederetur, quoad Coſ. fieret.

30. Verum neque ſenatu interveniente, & adverſariis negantibus ullam ſe de republ. facturos pactionem, tranſiit in citeriorem Gallium: conventibuſque peractis, Ravennæ ſubſtitit, bello vindicaturus ſi quid de tribunis plebis intercedentibus pro ſe gravius à ſenatu conſtitutum eſſet. Et prætextum quidem illi civilium armorum hoc fuit: cauſſas autem alias fuiſſe opinantur. Cn. Pompejus ita dictitabat, quod neque opera conſummare quæ inſtituerat, neque populi expectationem, quam de adventu ſuo fecerat, privatis opibus explere poſſet, turbare omnia ac permiſcere voluiſſe. Alii timuiſſe dicunt ne eorum quæ primo conſulatu adverſus auſpicia legeſque & interceſſiones geſſiſſet, rationem reddere cogeretur: cum M. Cato identidem, nec ſine jurejurando, denuntiaret delaturum ſe nomen ejus ſimulac primum exercitum dimiſiſſet: cumque vulgo fore prædicarent ut ſi privatus rediſſet, Milonis exemplo circumpoſitis armatis cauſſam apud judices diceret quod probabilius facit Aſinius Pollio, Pharſalica acie cæſos profligatuſque adverſarios proſpicientem, hæc eum ad verbum dixiſſe referens; *a* Hoc voluerunt: tantis rebus geſtis C. Cæſar condemnatus eſſem, niſi ab exercitu auxilium petiiſſem. Quidam putant captum imperii conſuetudine, penſitatiſque ſuis & inimicorum viribus, uſum occaſione rapiendæ dominationis, quam ætate prima concupiſſet. Quod exiſtimaſſe videbatur & *b* Cicero, ſcribens De officiis

30. *Hoc voluerunt*] Minus elegantur qui *Hæc voluer.* *Cicero, ſcribens de officiis tertio libro*] Græci autem verſus nullo modo exturbandi: quod ſi licuiſſet, nimis hercule lubenter librarii eos tranſiliſſent, qui, alioqui non prompti ad Græca deſcribenda, Crebrius inſuper in Suetonio reperientur Græci verſus ſine interpretatione; quam interpretatio ſine iſtis. Imo vero nonniſi per occaſionē hic interpretationem addidit: videlicet, *quos ſic ipſe convertit,* Quis autem ille *ipſe?* Si Ciceronem putat, quod viſum Torrentio; recte ſubſtitutum *regnandi,* pro, *imperii,* quamvis etiam μνημονικὸν ἁμάρτημα Suetonii eſſe poſſit, At ſi Cæſarem interpretem intelligit, retineatur cum omnibus libris, *imperii.* quod quoad verſum & ſenſum æque probum. Nihil igitur mutandum erat, aut certe inter Turnebi limites ſubſiſtendum.

ficiis tertio libro, * semper Cæsarem in ore habuisse Euripidis versus, quos sic ipse convertit.

Nam si violandum est jus, regnandi gratia
Violandum est: aliis rebus pietatem colas.

31. Cum ergo sublatam tribunorum intercessionem, ipsosque urbe cessisse nunciatum est, præmissis confestim clam cohortibus, nequa suspicio moveretur, & spectaculo publico per dissimulationem interfuit, & formam, qua ludum gladiatorium erat ædificaturus, considerauit, & ex consuetudine convivio se frequenti dedit. Dein post Solis occasum, mulis è proxime pistrino ad vehiculum junctis occultissimum iter modico comitatu ingressus est: & cum luminibus extinctis decessisset via, diu errabundus, tandem ad lucem duce reperto, per angustissimos tramites pedibus evasit: consecutusque cohortes ad Rubiconem flumen, qui provinciæ ejus finis erat paullum constitit: ac reputans quantum moliretur, conversus ad proximos, Etiam nunc inquit, regredi possumus: quod si ponticulum transierimus, omnia armis agenda erunt.

32. Cunctanti ostentum tale factum est. Quidam eximia magnitudine & forma in proximo sedens repente apparuit, arundine canens: ad quem audiendum, cum præter pastores, plurimi etiam ex stationibus milites concurrissent, interque eos &

Semper Cæsarem in ore habuisse Euripidis versus, quos sic ipse convertit: Nam si violandum est jus regnandi gratia violandum est: &c. Libri, fere omnes ita, insertis eriam versibus Græcis: *Semper Cæsarẽ in ore habuisse eos in Phœnissis,* εἴπερ γὰρ ἀδικεῖν χρὴ τυραννίδος πέρι Καλλίστου, ἀδικεῖν τ' ἄλλα δ' εὐσεβεῖν χρεών. *Eupipidis versus: quos sic ipse convertit: Nam si violandum est jus imperii gratia &c.* Primus mutare cœpit Turnebus, qui τὸ *in Phœnissis* adjectitium censet. Sequutus Torrentius, etiã Græcos expungendos Ca'aub. demum ad utriusque mentem isthæc omnia omisit, & pro *imperii gratia*, fecit, ut in Cicerone, *regnandi gratia*. Cedendum tantis viris; nisi valde obsteretur concordia librorum. Et sane ut ista, *in Phœnissis*. adjectitia esse possint, possunt esse & genuina, haud minus quam quæ præcedunt.

& æneatores rapta ab uno tuba profiluit ad flumen: & ingenti ſpiritu claſſicum exorſus, pertendit ad aleram ripam. Tunc Cæſar, Eatur, inquit, quo deorum oſtenta, & inimicorum iniquitas vocat: Jacta alea eſt, inquit,

33. Atque ita trajecto exercitu, adhibitis tribunis pleb. * qui pulſi ſupervenerant, pro concione fidem militum, flens, ac veſte à pectore diſciſſa invocavit. Exiſtimatur etiam equeſtres cenſus pollicitus ſingulis: quod accidit opinione falſa. Nàm cum in aloquendo exhortandoque, ſæpius digitum lævæ manus oſtentans, affirmaret ſe ad ſatisfaciendum omnibus, per quos dignitatem ſuam defenſurus eſſet, anulum quoque æquo animo detracturum ſibi: extrema concio, cui facilius erat videre concionantem, quam audire, pro dicto accepit quod viſu ſuſpicabatur: promiſſumque jus anulorum cum milibus quadringenis fama diſtulit.

34. Ordo & ſumma rerum quas deinceps geſſit, *ſic ſe habent. Picenum, Umbriam, Etruriam occupavit: & L. Domitio, qui perſtumultum ſucceſſor ei nominatus, Corfinium præſidio tenebat, in deditionem redacto, atque dimiſſo, ſecundum ſuperum mare Brundiſium tetendit, quo COSS. Pompejuſque confugerant, quam primum transfretaturi. hos fruſtra per omnes moras exitu prohibere conatus, Romam iter convertit: appellatiſque de rep. patribus, validiſſimas Pompeji copias, quæ ſub tribus legatis M. Petrejo, & L. Afranio, & M. Varrone in Hiſpania erant, invaſit: profeſſus ante inter ſuos ire ſe ad exercitum ſine duce, & inde reverſurum ad ducem ſine exercitu. Et quanquam obſidione Maſſiliæ, quæ ſibi in itinere portas clauſerat, ſummaque frumentariæ rei penuria retardante, brevi tamen omnia ſubegit.

35. Hinc

32. *Iacta alea eſt, inquit*] Eraſmus ex Plutarcho, *Iacta eſt alea, inquit*. nam vulgati, *jacta eſt alea, inquit*. Nonnulli etiam inquit, omittunt.

33. *Qui pulſi ſupervenerant*] Ad oram [MS. Pulmanniani, *qui & ipſi*. Editio Sabellici, *pulli*. & ſuo ſenſu; niſi ſit mendum typographicum.

34. *Sic ſe habent*] Alii, *ſic habent*.

55. Hinc urbe repetita, in Macedoniam transgressus Pompejum per quatuor pæne mensis maximis obsessum operibus, ad extremum Pharsalico prælio fudit: & fugientem Alexandriam persecutus, ut occisum deprehendit, cum Ptolemæo rege, à quo sibi quoque insidias tendi videbat, bellum sane difficilimum gessit: neque loco, *a* neque tempore æquo, sed hieme anni, & intra mœnia copiosissimi ac sollertissimi hostis, inops ipse rerum omnium atque imparatus. Regnum Ægypti victor, Cleopatræ fratrique ejus minori permisit: veritus provinciam facere, ne quandoque violentiorem præsidem nacta novarum rerum materia esset ab Alexandria in Syriam, & inde Pontum transiit, urgentibus de Pharnace nuntiis: quem Mithridatis Magni filium, ac tunc occasione temporum bellantem, jamque multiplici successu præferocem, intra quintum, quam adfuerat, diem, quatuor, quibus in conspectum venit, horis, una profligavit acie: crebro commemorans Pompeji felicitatem, cui præcipua militiæ laus de tam imbelli genere hostium contigisset. Dehinc Scipionem ac Iubam, reliquias partium in Africa refoventeis, devicit: Pompeii liberos in Hispania.

36. Omnibus civilibus bellis nullam cladem, nisi per legatos suos, passus est: quorum C. Curio in Africa periit: C. Antonius in Illyrico in adversariorum devenit potestatem: P. Dolabella classem in eodem Illyrico, Cn. Domitius Calvinus in Ponto exercitum amiserunt: Ipse prosperime semper, ac ne ancipiti quidem umquam fortuna, preterquam bis dimicavit: semel ad Dyrrachium, ubi pulsus, non instante Pompejo, negavit eum vincere scire: iterum in Hispania ultimo prœlio, cum desperatis rebus etiam de conscisenda nece cogitavit.

37. Confectis bellis, quinquies triumphavit, post devictum Scipionem quater eodem mense, sed interjectis diebus: & rursus semel post superatos Pompeii liberos. Primum & excellentissimum triumphum egit Gallicum, sequentem Alexan-

35. *Neque tempore æquo, sed hieme anni*] Ursinus *neque tem p. anni æquo, sed h.*

xandrium, deinde Ponticum huic proximum Africanum novissimum Hispaniensem, diverso quemque apparatu & instrumento. Gallici triumphi die Velabrum * prætervehens, pæne curru excussus est, axe * diffracto: adscenditque Capitolium ad lumina, quadraginta elephantis dextra atque sinistra * lychnuchos gestantibus. Pontico triumpho inter pompæ fercula trium verborum prætulit titulum, VENI. VIDI. VICI. non acta belli significantem, * sicut cæteri, sed celeriter confecti notam.

38. * Veteranis legionibus prædæ nomine in pedites singulos super bina sestertia quæ initio civilis tumultus numeraverat, in equites vicena quaterna millia nummûm dedit. assignavit & agros, sed non continuos, ne quis possessorum expelleretur. Populo præter frumenti denos modios, ac totidem olei libras, tricenos quoque nummos, quos pollicitus olim erat, viritim divisit: & hoc amplius, centenos pro mora. Annuam etiam habitationem Romæ usque ad bina millia nummûm, in Italia non ultra quingenos sestertios remisit. Adjecit epulum ac viscerationem, & post Hispaniensem victoriam duo prandia- Nam cum prius parce, mire doctos torquet. Glareanus, è codice Erasmi, inserit post, *numeravit*, *quaterna*. ut peditibus quaterna, equitibus vicena quaterna millia nummûm dederit. Quidam mæ. *in equites*, &, *quaterna*, non habent. Unde non absurda oriatur lectio quam Casaubonus annotat, *in pedites singulos* (*s. b. s. q. i. c. t. n. vicena millia n. d.* Ante eum vir doctus partim etiam è *mss.* partim è conjectura legebat: *in singulos*) *super bina sestertia*, *&c.*) *vicena millia nummum dedit.* Casaubonus ipse & Torrentius nihil certi adferunt.

S. P. B. 30.

37. *Prætervehens*] Torrentii Lib. & Abb. Gandensis *prævehens*.

Axe diffracto] Sic plerique, non, *defracto*.

Lychnuchos gestantibus] Primus ita edidit Egnatius. Pro eo Politianus, Torrentius, & alii: Sed non peccet qui cum potissimis libris, *lychnos*, servet.

Sicut cæteri] Ad Aldinam editionem expressum, plerique, *cæteris*.

38. *Veteranis legionibus prædæ nomine in pedites singulos super bina Sestertia quæ initio civilis tumultus numeraverat, in equites vicena quaterna millia nummum dedit*] Hæc fere omnium librorum lectio: quæ

parce, neque pro liberalitate ſua præbitum judicaret, quinto poſt die aliud largiſſimum præbuit.

39. Edidit ſpectacula varii generis: munus gladiatorium, ludos etiam regionatim urbe rota, & quidem per omnium linguarum hiſtriones: item circenſes, athletas, naumachiam. Munere in foro depugnavit Furius Leptinus, ſtirpe prætoria, & * Q. Calpenus ſenator quondam actorque cauſſarum. Pyrricham ſaltaverunt Aſiæ Bithyniæque principum liberi. Ludis Decimus Laberius eques Romanus mimum ſuum egit: * donatuſque quingentis ſeſtertiis, & anulo aureo, ſeſſum in quatuordecim è ſcena per orcheſtram tranſiit. Circenſibus, ſpatio circi ab utraque parte producto, & in gyrum Euripo addito, quadrigas bigaſque, & equos deſultorios agitaverunt nobiliſſimi juvenes. Trojam luſit turma duplex, majorum minorumque puerorum. Venationes editæ per dies quinque: ac noviſſime pugna diviſa in duas acies: quingenis peditibus, elephantis vicenis, tricenis equitibus hinc & inde commiſſis. Nam quo laxius dimicaretur, ſublatæ metæ, inque earum locum bina caſtra ex adverſo conſtituta erant. Athletæ, ſtadio ad tempus extructo in regione Martii campi certaverunt per triduum. Navali prælio * in minore Codeta defoſſo lacu, biremes ac triremes, quadriremeſque Tyriæ & Ægyptiæ claſſes, magno pugnatorum numero conflixerunt. Ad quæ omnia ſpectacula tantum undique confluxit hominum, ut plerique advenæ aut inter vicos aut inter vias tabernaculis poſitis manerent: ac ſæpe præ turba eliſi exanimatique ſint plurimi, & in his duo ſenatores.

40. Converſus hinc ad ordinandum Reip. ſtatum,

39. *Q. Calpenus*] Male qui, A. *Calpenus*.

Donatuſque quingentis ſeſtertiis, & anulo aureo ſeſſum in quatuordecim è ſcena per orcheſtram tranſiit] Debemus iſtam ſcripturam Turnebo. Ante erat, *Donatuſque eſt q. ſ. e. a. a. ſeſſum in quatuordecim ſcena. per orcheſtam tranſiit.* Quidam etiam *per ſolium orcheſtram tranſiit.* Unde divinat, ſed dubie, Caſaubonus, *per podium orcheſtramque tranſiit.* Urſinus, *ſeſſum in* XIV *podium è ſcena per orcheſtram tranſiit.*

In minore Codeta] Vulgata lectio, *in morem Cochleæ*, à Turnebo, Torrentio &c. exploſa.

tum, fastos correxit, jam pridem vitio Pontificum per intercalandi licentiam adeo turbatos, ut neque messum feriæ æstati, neque vindemiarum autumno competerent. Annumque ad cursum Solis accommodavit, ut trecentorum sexaginta quinque dierum esset, & intercalario mense sublato, unus dies quarto quoque anno intercalaretur. Quo autem magis in posterum * ex Kalendis Januariis nobis temporum ratio congrueret, inter Novembrem ac Decembrem mensem, interjecit duos alios: fuitque is annus, quo hæc constituebantur, XV mensium cum intercalario, qui ex consuetudine in eum annum inciderat.

41. Senatum supplevit, patritios allegit: prætorum, ædilium, quæstorum, minorum etiam magistratuum numerum ampliavit: nudatos opere censorio, aut sententia judicum de ambitu condemnatos, restituit. Comitia cum populo partitus est: ut exceptis consulatus competitoribus, de cætero numero candidatorum, pro parte dimidia, * quos populus vellet, pronuntiarentur: pro parte altera, quos ipse * edidisset. Et edebat per libellos * circum tribus missos scriptura brevi, Cæsar dictator illi tribui. Commendo vobis illum, & illum, ut vestro suffragio suam dignitatem teneant. Admisit ad honores & proscriptorum liberos. Judicia ad duo genera judicum redegit, equestris ordinis ac senatorii: tribunos ærarios, quod erat tertium, sustulit. Recensum populi, nec more, nec loco solito, sed vicatim per dominos insularum egit: atque ex viginti trecentisque millibus accipientium frumentum è publico, ad centum quinquaginta retraxit. Ac ne qui novi cœtus recensionis caussa moveri quandoque possent, instituit, quotannis in demortuorum locum ex his qui recensiti non essent, subsortitio à prætore fieret.

42. Octoginta autem civium millibus in transmarinas

40 *Ex Kal. Ianuarii nobis*] Non variant codd. Bona tamen, teste Casaub. emendatio Ursini, *novit*.

41. *Quos populus vellet pronunciarentur*] Torrentius, *renuntiarentur*.

Edidisset] Torrentius ante, *dedisset*.

Circum tribus] Torrentius. Primæ editiones, *cuique tribus*.

marinas colonias distributis, ut * exhaustæ quoque urbis frequentia supperetet, sanxit, * Ne quis civis major annis viginti, minorve XL, qui sacramento non tenetur, plus triennio continuo Italia abesset: * neu quis senatoris filius nisi contubernalis, aut comes magistratus, peregre proficitur: neve hi qui pecuariam facerent, * minus tertia parte puberum ingenuorum inter pastores haberent. Omnesque medicinam Romæ professos, & liberalium artium doctores, quo libentius & ipsi urbem incolerent, & cæteri appeterent, civitate donavit. De pecuniis mutuis, disjecta novarum tabularum exspectatione, quæ crebo movebatur, decrevit tandem, ut debitores creditoribus satisfacerent, per æstimationem possessionum, quanti quasque ante civile bellum comparassent, * deducto summæ æris alieni, si quid usuræ nomine numeratum, aut perscriptum fuisset: qua conditione quarta pars fere crediti deperibat. * Cuncta collegia, præter antiquitus constituta, detraxit. Pœnas facinorum auxit: & cum locupletes eo facilius scelere se obligarent, quod integris patrimoniis exsulabant, parricidas, ut Cicero scribit, bonis omnibus, reliquos dimidia parte multavit.

43. Jus laboriosissime ac severissime dixit. Repetundarum convictos etiam ordine senatorio movit. Diremit nuptias prætorii viri, qui digressam à marito post biduũ statim duxerat, quamvis sine probri suspicione. Peregrinarum mercium portoria instituit. Lecticarum usum, item conchyliatæ vestis, & margaritarum, nisi certis personis

4. *Ex hausta quoque urbis*] Melius, quod ad oram Lugdun. ed. *urbi*.

Ne quis civis major annis XX *minorve* XL] Benè libris restituit Torrentius; cum alii, *minorve* X.

Neu quis senatoris filius] Imo nec senatori licitum. Sed nihil innovandum. Legit enim Lipsius, *senator senatorisve fil.*

Minus tertia parte] Ursini lib. *plus tert parte*.

Deducto summæ æris alieni] Libri vulgati & quidam mss. *Deducta summa*: id est, inquiunt, contracta. Pro nostra lectione Turnebus Forte etiam fuerit, *deducto à summa*. In uno Torrentii codice absunt ista, *æris alieni*.

Cuncta collegia, præter antiquitus constit. detraxit.] Torrentii codd. *distraxit*. unde alii colligunt, *destruxit*.

sonis & ætatibus, perque certos dies, ademit. Legem præcipue sumtuariam exercuit: disposítis circa macellum custodibus, qui obsonia contra vetitum retinerent, deportarentque ad se, submissis nonnunquam lictoribus atque militibus: qui si qua custodes fefellissent, jam apposita è triclinio auferrent.

44. * Jam de ornanda instruendaque urbe, item de tuendo ampliandoque imperio, plura ac majora in dies destinabat. In primis Martis templum, quantum nusquam esset, exstruere, repleto & complanato lacu, in quo naumachiæ spectaculum ediderat: theatrumque summæ magnitudinis Tarpejo monti accubans. Jus civile ad certum modum redigere, atque ex immensa diffusaque legum copia, optima quæque & necessaria in pauciſſimos conferre libros. * Bibliothecas Græcas & Latinas, quas maximas posset, publicare, data, M. Varroni cura comparandarum ac * digerendarum. Siccare * Pomptinas paludes: emittere Fucinum lacum: viam munire à mari supero per Apennini dorsum ad Tiberim usque: perfodere Isthmum: Dacos, qui se in Pontum & Thraciam effuderant, coercere: mox Parthis inferre bellum per Armeniam minorem, nec nisi ante expertos aggredi prœlio, Talia agentem atque meditantem mors prævenit: de qua prius quam dicam, ea quæ ad formam & habitum, & cultum & mores, nec minus quæ ad civilia & bellica ejus studia pertineant, non alienum erit summatim exponere.

45. Fuisse traditur excelsa statura, colore candido, teretibus membris, * ore paullo pleniore,

44. *Jam de ornand.*] Absone qui, *Nam.*

Bibliothecas Græcas & Latinas, quas maximas posset] Casaubonus, *Græcam & Latinam*, levi conjectura. Pro *quas maximas*. Aldina editio, *quam max.*

Digerendarum] Ita editiones Rom. & Sabell ac scripti abb. Gandensis, cæteræque. Pulmanno magis probatum quod in Vulgatis, *dirigendarum.*

Pomptinas paludes] Alii, *Pontinas.* Variarunt scriptores Græci, Latini.

45. *Ore paullo pleniore*] Sunt quos hæc turbant. cum macilentus fuerit: sed ad faciem illi referunt, quod Suetonius ad στόμα.

nigris vegetiſque oculis, valetudine proſpera: niſi quod tempore extremo repente animo linqui, atque etiam * per ſomnum exterreri ſolebat. Comitiali quoq, morbo bis * inter res agendas correptus eſt. Circa corporis curam moroſior, ut non ſolũ tonderetur diligenter, ac raderetur, ſed velleretur etiam; ut quidam exprobraverunt: calvitii vero deformitatem * iniquiſſime ferret, ſæpe obtrectatorum jocis obnoxiam expertus. Ideoque & deficientem capillum revocare à vertice aſſueverat: & ex omnibus decretis ſibi à ſenatu populoque honoribus, non aliud aut recepit aut uſurpavit libentius quam jus laureæ perpetuo geſtandæ. Etiam cultu notabilem ferunt. Uſum enim lato clavo ad manus fimbriato, nec ut unquam aliter quam ſuper eum cingeretur, & quidem fluxiore cinctura. * Unde emanaſſe Sullæ dictum, optimates ſæpius admonentis, ut male præcinctum puerum caverent.

46. Habitavit primo in Subura modicis ædibus: poſt autem pontificatum maximum, in Sacra via domo publica. Munditiarum lautitiarumque ſtudioſiſſimum multi prodiderunt. Villam in Nemorenſi à fundamentis inchoatam, magnoque ſumtu abſolutam, quia non tota ad animum ei reſponderat, totam diruiſſe, quamquam tenuem adhuc & obæratum. In expeditionibus teſſellata & ſectilia pavimenta circumtuliſſe.

47. Britanniam petiſſe ſpe margaritarum, quarum amplitudinem conferentem, interdum ſua manu exegiſſe pondus. Gemmas, torenmata, ſigna, tabulas operis antiqui ſemper animoſiſſime comparaſſe: * ſervitia recentiora politioraque, immenſo

Per ſomnum] Expreſſa ſcriptura Librorum Torrentii & Caſaub.

Inter res agendas] Sic in editione Romana. Vulgati, *gerendas*.

Iniquiſſime ferret] Vulg. *ferre*. Sed hæc proculdubio lectio à libris Caſauboni. Ut & ſtatim *corona* omiſſum poſt *laurea*. quod agnoſcunt omnes libri. Monuiſſe igitur oportebat. nam cur hic potius omiſit Suetonius coronæ ſubſtantivum, quam ſupra cap. 2?

Vnde emanaſſe Sullæ dictum] Legit Caſaubonus, *manaſſe*. Alii, *dictum conſtat*.

47. *Servitia recentiora potioraque*] Lipſius. *decentiora*.

. ſo pretio, & cujus ipſum etiam puderet, ſic * ut rationibus vetaret inferri.

48. Convivatum aſſidue per provincias duobus tricliniis: uno, quo ſagati palliative; altero, quo togati cum illuſtrioribus provinciarum diſcumberent. Domeſticam diſciplinam in parvis ac majoribus rebus diligenter adeo ſevereque rexit, ut piſtorem: alium quam ſibi panem convivis ſubjicientem, compedibus vinxerit: libertum gratiſſimum ob adulteratam equitis Romani uxorem, quamvis nullo querente, capitali pœna affecerit.

49. Pudicitiæ ejus famam nihil quidem præter Nicomedis contubernium læſit, gravi tamen & perenni opprobrio, & ad omnium convitia expoſito. Omitto Calvi Licinii notiſſimos verſus:

Bithynia quicquid & prædicatur Cæſarem.
Vmquam habuit,

Prætereo actiones Dolabellæ & Curionis patris, in quibus eum Dolabella pellicem reginæ, ſpondam interiorem reginæ lecticæ, ac Curio ſtabulum Nicomedis, & Bithynicum fornicem dicunt. Miſſa etiam facio edicta Bibuli, * quibus proſcripſit collegam ſuum, Bithynicam reginam: eique regem antea fuiſſe cordi, nunc eſſe regnum. Quo tempore, ut M. Brutus refert, Octavius etiam quidam, valetudine mentis liberius dicax, conventu maximo cum Pompejum regem appellaſſet, ipſum reginam ſalutavit. Sed C. Memmius etiam * ad cyathum & vinum Nicomedi ſtetiſſe objecit, cum reliquis exoletis, pleno convivio, accubantibus nonnullis urbicis negotiatoribus, quorum refert nomina. Cicero vero non contentus in quibuſdam epiſtolis ſcripſiſſe, à ſatellitibus eum * in cubiculum regium eductum, in aureo lecto, veſte purpurea decubuiſſe, floremque ætatis à Venere orti, in Bithynia contaminatum: quondam etiam in ſenatu * defendenti Nyſæ cauſſam, filiæ Nicomedis, beneficia-

Vt rationibus vetaret inferri] Libri duo, *rationibus quoque vetaret inferri*, cum emphaſi.

49. *Quibus proſcripſit*] Male qui *perſcripſit*, ut *præſcripſit*.

Ad cyathum & vinum] Non temere ejiciendi, *& vinum*: licet gloſſema ſapiant.

In cubiculum regium eductum] Quidam, *deductum*. alii, *inductum*.

neficiaque regis in se commemoranti, Remove, inquit, istæc, *oro te: quando notum est, & quid ille tibi, & quid illi tu dederis. Gallico denique triumpho milites ejus inter cætera carmina, qualia currum prosequentes joculariter canunt, etiam vulgatissimum illud pronunciaverunt:

Gallias Cæsar subegit, Nicomedes Cæsarem:
Ecce Cæsar nunc triumphat, qui subegit Gallias:
Nicomedes non triumphat, qui subegit Cæsarem.

50. Pronum & sumtuosum in libidines fuisse constans opinio est, plurimasque & illustres fœminas corrupisse: in quibus Postumiam Servii Sulpicii, Lolliam Auli Gabini, Tertullam M. Crassi, etiam Cn. Pompeji Muciam. Nam certe Pompejo, & à Curionibus patre & filio, & à multis exprobratum est, quod cujus caussa post tres liberos exegisset uxorem, & quem gemens Ægisthum appellare consuesset, ejus postea filiam potentiæ cupiditate in matrimonium recepisset. Sed ante alias dilexit M. Bruti matrem Serviliam: cui & *proximo suo consulatu sexagies HS. margaritam mercatus est: & bello civili super alias donationes, amplissima prædia *ex auctionibus hastæ ei nummo addixit. Cum quidem plerisque vilitatem mirantibus, facetissime Cicero, Quo melius, inquit, emptum sciatis, Tertia deducta est: existimabatur enim Servilia, etiam suam Tertiam Cæsari conciliare.

51. Ne provincialibus quidem matrimoniis abstinuisse, vel hoc districho apparet, jactato æque à militibus per Gallicum triumphum:

Urbani
Defendenti Nysæ caussam filiæ Nicomedis] Turnebi, Pulmanni, &c. lectio libris vetustioribus stabilita. Quidam tamen ms. & plerique excusi, *d. enixæ caussam filiæ*. ms. Ab Gand. *d. ei in je*. In uno etiam ms. Torrentii, *filii*, est pro, *filiæ*: quod cum Sallustii fragmentis convenit, in quibus Nusæ filii Nicomedes, regno exturbati.

Oro te] Te, ab aliis, ut gloss. omissum. Quædam etiam editiones, & ms. Abb. Gand. non agnoscunt.

50. *Proximo suo conf.*] Torrentius, *primo*, ut etiam cod. Ursini.

Ex auctionibus hastæ ei nummo addixit] Delendum, *ei*. Atque ita lectio Beroaldi & optimor. librorum. Torrentius, pro *nummo*, mavult, quod in quibusdam, *minimo*.

Vrbani servate uxores, mœchum calvum adducimus.
** Aurum in Gallia effutuisti: hoc sumpsisti mutuum.*

52. Dilexit & reginas, inter quas * Eunoen Mauram, Bogudis uxorem: cui maritoque ejus, plurima & immensa tribuit, ut * Naso scripsit: sed maxime Cleopatram, cum qua & convivia in primam lucem sæpe protraxit, & eadem nave thalamego pæne Æthiopia tenus Ægyptum penetravit, nisi exercitus sequi recusasset. Quam denique accitam in urbem, non nisi maximis honoribus præmiisque auctam remisit. filiumque natum appellare nomine suo passus est. Quem quidem nonnulli Græcorum * similem quoque Cæsaris & forma & incessu tradiderunt. M. Antonius agnitum etiam ab eo, senatui affirmavit: * quæ scire C. Matium, & C. Oppium, reliquosque Cæsaris amicos: quorum C. Oppius, quasi plane defensione ac patrocinio res egeret, librum edidit, non esse Cæsaris filium, quem Cleopatra dicat. Helvius Cinna Trib. pleb. plerisque confessus est, habuisse se scriptam paratamque legem, quam Cæsar ferre jussisset, cum ipse abesset, ut uxores liberorum quærendorum caussa, * quas & quot vellet, ducere liceret. Ac ne cui dubium omnino sit, & impudicitiæ eum, & adulteriorum flagrásse infamia, Curio pater quadam eum oratione, omnium mulierum virum, & omnium virorum mulierem appellat.

53. Vini parcissimum

ne inimici quidem negaverunt.

51. *Aurum in Gallia effutuisti*] Cum vulgo legeretur, *Auro in Gallia stuprum emisti*: hanc lectionem è libris primus dedit Glareanus, nisi quod emendare vult, *effutiviſti*.

52. *Eunoen*] Mallet Turnebus *Eunen*. Variant. codd. *Cimoen, Euricem, Euriem*. Sic & pro *Naso*, variatum, *Vasa. Vassa. Vasto. Nasa*.

Similem quoque Cæsaris] Plerique, *Cæsari*.

Quæ scire C. Matium] Legit Glareanus, *Scireque* &c. In nomine Matii variatum, ut solet in propriis.

Non esse Cæsaris filium, quem Cleopatra dicat] Alii, *quemque C. d.* al. *quicquid C. d.* Glareanus negationem, tollit, creditque scriptum ab Oppio librum, Esse Cæsaris filium.

Quas & quot vellet, ducere liceret] Soli Cæsari. Generalis lex foret si, *vellent*, retineretur. quod recte improbatum doctis.

verunt. Verbum M. Catonis est, Unum ex omnibus Cæsarem ad evertendam Rempublicam accessisse. Nam circa victum C. Oppius adeo indifferentem docet, ut quondam ab hospite ■ conditum oleum, pro viridi appositum, aspernantibus cæteris, solum etiam largius dicat appetisse: ne hospitem aut negligentiæ, aut rusticitatis viderentur arguere.

54. Abstinentiam neque in imperiis neque in magistratibus præstitit. Ut enim quidam monumentis suis testati sunt, * in Hispania à proconsule, & à sociis pecunias accepit, emendicatas in auxilium æris alieni: & Lusitanorum quædam oppida, quamquam nec imperata detrectarent, & advenienti portus patefacerent, diripuit hostiliter. In Gallia fana templaque Deum donis referta expilavit: urbes diruit, sæpius ob prædam quam ob delictum: unde factum ut auro abundaret, terniisque mi libus nummum in libras promercale, * per Italiam provinciasque divideret. In primo consulatu tria millia pondo auri furatus è Capitolio, tantumdem inaurati æris reposuit. Societates ac regna pretio dedit: ut qui uni Ptolemæo prope sex millia talentorum suo Pompejique nomine abstulerit. Postea vero evidentissimis rapinis ac sacrilegiis, & onera bellorum civilium, & triumphorum ac munerum sustinuit impendia.

55. * Eloquentia militarique re aut æquavit præstantissimorum gloriam, aut excessit. Post accusationem Dolabellæ, haud dubie principibus patronis annumeratus est. Certe Cicero ad Brutum oratores enumerans, negat se videre cui Cæsar debeat cedere: aitque eum elegantem, splendidam quo-

53. *Conditum oleum*] Proculdubio, *conditum*, intelligendum.

54. *In Hispania à proconsule*] Vir doctus τὸ *a* delet. Ipse Cæsar, inquit, Proconsule (quæ vox Tacito aliisque sæpe usurpata pro Prætore) pecunias emendicatas à sociis accipit, &c.

Per Italiam provinciasq; divideret] Al. *divenderet*.

55. *Eloquentia militarique re*] Elegans istæc Lipsii correctio, cum omnes libri præferrent, *Eloquentia militari, qua re*. Non tam feliciter Torrentius: *Eloquentia, qua*, omisso, militari, &, *re*. Anton. Augustinus, *Eloquentia mirabili*.

quoque, ac etiam magnificam ac generosam quodam modo rationem dicendi tenere. & ad Cornelium Nepotem de eodem ita scripsit: Quid? oratorum quem huic antepones eorum qui nihil aliud egerunt? Quis sententiis aut acutior, aut crebrior? Quis verbis aut ornatior, aut elegantior? Genus eloquentiæ duntaxat adolescens adhuc Strabonis Cæsaris secutus videtur: cujus etiam ex oratione, quæ inscribitur Pro Sardis, ad verbum nonnulla transtulit in Divinationem suam. Pronuntiasse autem dicitur voce acuta, ardenti motu gestuque, non sine venustate. Orationes aliquas reliquit, inter quas temere quædam feruntur: *a* ut Pro Q. Metello: quam non immerito Augustus existimat magis ab actuariis exceptam, male subsequentibus verba dicentis, quam ab ipso editam. Nam in quibusdam exemplaribus invenio, ne inscriptam quidem Pro Metello, sed quam scripsit Metello, *b* cum ex persona Cæsaris sermo sit, Metellum seque adversus communium obtrectatorum criminationes purgantis. *c* Apud milites quoque in Hispania, idem Augustus orationem esse vix ipsius putat: quæ tamen duplex fertur: una quasi priore habita prœlio: altera, posteriore; quo Asinius Pollio ne tempus quidem concionandi habuisse eum dicit, subita hostium incursione.

56. Reliquit & rerum suarum Commentarios, Gallici civilisque belli Pompejani. Nam Alexandrini, Africique & Hispaniensis, incertus auctor est. Alii enim Oppium putant, alii Hirtium: qui etiam Gallici belli novissimum imperfectumque librum suppleverit. *d* De commentariis Cæsaris Cicero

Vt pro Q. Metello] Fugitivum, *ut*, à Casaubono bene retractum. Omnes libri omiserant.

Cum ex persona Cæsaris sermo sit, Metellum seque] Longe aliter Vir doctissimus, *cum ex pers. Metelli s. s. Cæsarem seque*, quam lectionem aliquo modo ista inscriptio innuat, *Oratio quam scripsit Metello.*

Apud milites] *Ad m.* vult. Torrentius, & quæ sequuntur, *orationem esse*, auctoritate duorum codicum expungi.

56. *De Commentariis Cæsaris Cicero in eodē libro sic refert*] Cū minore glossematis suspicione omittit Romana editio, *Cæsaris*. Eadē cum multis mss. p. o. *libro*, habet, *Bruto*. atq; id, judicio Torrentii, melius, si etiam, *eodem*, deleatur.

Cicero in eodem Bruto sic refert. Commentarios scripsit valde quidem probandos: nudi sunt, recti, & venusti, omni ornatu orationis, tamquam veste detracta: sed dum voluit alios * habere parata unde sumerent qui vellent scribere historiam, ineptis gratum fortasse fecit, qui illa volunt calamistris inurere, sanos quidem homines à scribendo deterruit. De iisdem commentariis Hirtius ita prædicat: Adeo probantur omnium judicio, ut prærepta, non præbita, facultas scriptoribus videatur. Cujus tamen rei major nostra, quam reliquorum est admiratio Cæsaris enim quam bene atque emendate, nos etiam quam facile atque celeriter eos perscripserit, scimus. Pollio Asinius parum diligenter, parumque integra veritate compositos putat: cum Cæsar pleraque & quæ per alios erant gesta, temere credidit; & quæ per se, vel consulto, vel etiam memoria lapsus, perperam ediderit: existimatque rescriptum & correcturum fuisse. Reliquit & De analogia libros duos, & Anticatones totidem, ac præterea poëma quod inscribitur Iter. Quorum librorum primos, in transitu Alpium, cum ex citeriore Gallia, conventibus peractis, ad exercitum rediret: sequentes, sub tempus Mundensis prœlii fecit: novissimum, dum ab urbe in Hispaniam ulteriorem IV & XX die pervenit. Epistolæ quoque ejus ad senatum exstant, * quas primum videtur ad paginas & formam memorialis libelli convertisse, cum antea Coss. & duces nonnisi transversa charta scriptas mitterent. Exstant * & ad Ciceronem, item ad familiares domesticis de rebus: in quibus si qua occultius perferenda erant, per notas scripsit, id est, sic structo litterarum ordine, ut nullum verbum effici posset: quæ si quis investigare & * persequi vellet, quartam elementorum litteram, id est, d pro a, & perinde reliquas commutet.

Habere parata] Alii *paratam*, aut, *paratum*.

Quas primum videtur] Ms unus, *prius* quare non male fortassis qui, *primus*, aut, *primus is*.

Et ad Ciceronem] Hæc verba ex hoc loco sublata, ad titulum, *De analogia*, annectit Torrentius, audacter.

Persequi vellet] *Volet*, scribendum, ut optimi libri.

mutet. * Feruntur & à puero, & ab adoleſcentulo, quædam ſcripta: ut Laudes Herculis, tragœdia Oedipus; item Dicta collectanea. quos omnes libellos vetuit Auguſtus publicari, in epiſtola quam brevem admodum ac ſimplicem, ad Pompejum Macrum, cui ordinandas bibliothecas delegaverat, miſit.

57. Armorum & equitandi peritiſſimus, laboris ultra fidem patiens erat: in agmine, nonnumquam equo, ſæpius pedibus, anteibat, capite detecto, ſeu Sol, ſeu imber eſſet. Longiſſimas vias incredibili celeritate confecit, expeditus, meritoria rheda, centena paſſuum millia in ſingulos dies: ſi flumina morarentur, nando trajiciens, vel innixus inflatis utribus, ut perſæpe nuntios de ſe prævenerit.

58. In obeundis expeditionibus, dubium * cautior an audentior. Exercitum neque per inſidioſa itinera duxit unquam, * niſi perſpeculatus locorum ſitus: neque in Britanniam tranſvexit, niſi ante per ſe portus & navigationem, & acceſſum ad inſulam exploraſſet. At idem obſeſſione caſtrorum in Germania nuntiata, per ſtationes hoſtium, Gallico habitu penetravit ad ſuos. A Brundiſio Dyrrachium inter oppoſitas claſſes hieme tranſmiſit. Ceſſantibuſque copiis, quas ſubſequi juſſerat, cum ad arceſſendas fruſtra ſæpe miſiſſet, noviſſime ipſe clam noctu parvulum navigium ſolus obvulto capite conſcendit: neque aut quis eſſet ante detexit, aut gubernatorem cedere adverſæ tempeſtati paſſus eſt, quam pæne obrutus fluctibus.

59. Ne religione quidem ulla à quoquam incepto abſterritus umquam vel retardatus eſt. Cum immolanti aufugiſſet hoſtia, profectionem adverſus Scipionem & Jubam non diſtulit. Prolapſus etiam in egreſſu navis, verſo ad melius omine. Teneo te, inquit, Africa. Ad eludendas autem vaticinationes, quibus felix & invictum in ea provincia fataliter Scipionum nomen ferebatur, deſpectiſſimum quendam ex Corneliorum genere,

Feruntur & puero] In duobus codd. abeſſe, *& à puero*, Indicat idem Torrentius.

58. *Cautior, an audentior*] Elegantius, quam ut vulgati, *cautiorne*.

Niſi perſpeculatus] Eſt qui legat, *præſpeculatus*.

nere, cui ad approbrium vitæ *a* Salutioni cognomen erat, in castris secum habuit.

60. Prælia non tantum destinato sed ex occasione sumebat: ac sæpe ab itinere statim, interdum spurcissimis tempestatibus, eum minime quis *b* moturum putaret nec nisi tempore extremo ad dimicandum cunctantior factus est. Quo sæpius vicisset, hoc minus experiendos casus opinans, nihilque se tantum acquisiturum victoria, quantum auferre calamitas posset. Nullum unquam hostem fudit, *c* quin castris quoque exueret: ita nullum spatium perterritis dabat. Ancipiti prœlio equos dimittebat, & in primis suum, quo major permanendi necessitas imponeretur, auxilio fugæ erepto.

61 Utebatur autem equo insigni, pedibus prope humanis & in modum digitorum ungulis fissis, quem natum apud se, cum haruspices imperium orbis terræ significare domino pronunciassent, magna cura aluit: nec patientem sessoris alterius, primus ascendit: cujus etiam instar pro æde Veneris genitricis postea dedicavit.

62 Inclinatam aciem solus sæpe restituit, obsistens fugientibus, retinensque singulos, & contortis faucibus convertens in hostem: & quidem adeo plerumque trepidos, ut *d* aquilifer moranti cuspide sit comminatus: alius in manu detinentis reliquerit signum,

63 Non minora illa constantiæ ejus, *e* immo majora etiam indicia fuerunt: Post aciem Pharsalicam,

59. *Salutioni*] Vix duo consentientes codices reperiantur, invenias enim, *Salvitoni, Salutationi, Salvitioni Saluntoni*. Turnebo, *Salvitoni*. Casaubono, *Salutioni*, magis placet. Lipsius emendat, *Salacioni*, à verbo Salax.

60. *Moturum putaret*] Torrentii liber & Abb. Gandensis, *speraret*.

Quia castris quoque [Etjam à Torrentio ista lectio, sed non minus emphatice Egnatii & Sabellici editiones & multi mss. *quem non castrisque*.

62. *Aquilifer moranti cuspide*] Libri, *aquilifero*, male: ut notavit Egnatius. Quidam etiam libri, *moranti se*.

63 *Immo majora etiam*] Adulterina hæc esse, certe supervacua, vix negari possit Similia tamen tam crebro in hoc auctore occurrunt ut nihil temere pronunciandum.

licam, cum præmissis in Asiam copiis, per angustias Hellesponti *a* vectoria navicula trajiceret, L. Cassium partis adversæ cum decem rostratis navibus obvium sibi, neque refugit: & cominus tendens, ultro ad deditionem hortatus, supplicem ad se recepit.

64 Alexandriæ, circa oppugnationem pontis: eruptione hostium subita compulsus in scapham, pluribus eodem præcipitantibus cum desiliisset in mare nando per c c. passus evasit ad proximam navem, elata læva, ne libelli quos tenebat, madefierent: paludamentum mordicus trahens, ne spolio potiretur hostis.

65. Militem neque à moribus *b* neque à fortuna probabat, sed tantum à viribus tractabatque pari severitate atque indulgentia: Non enim ubique ac semper, sed cum hostis in proximo esset, coercebat: tum maxime exactor gravissimus disciplinæ, ut neque itineris, neque prælii tempus denupciaret; sed paratum & intentum momentis omnibus, quo vellet, subito educeret. Quod etiam sine caussa plerumque faciebat, præcipue pluviis, & festis diebus. Ac subinde observandum se admonens, repente interdiu vel nocte subtrahebat: augebat que iter, ut serius subsequentes defatigaret.

66. Fama vero hostilium copiarum perterritos non negando, *c* minuendove, sed insuper amplificando, ementiendoque confirmabat. Itaque cum expectatio adventus Jubæ terribilis esset convocatis ad concionẽ militibus, Scitote, inquit, paucissimis his diebus regẽ affuturũ cum x legionibus, equitum xxx *d* levis armaturæ c milibus c'ephantis ccc. Proinde desinant quidã quærere ultra, aut opinari, mihique qui compertum habeo,

a Vectoria navicula] Retinet Torrentius, quod in plerique, *victor*. Sed vincat Turnebus & qui pro eo codices.

65. *Neque à fortuna*] Torrentius *à forma*. Bona conjectura si ullo libro juvaretur.

66. *Minuendove*] Cujacii Codex, ut notat Casaub. *inhibendove*.

Levis armatura C. M.] Nimis anxie Torrentius, qui hæc verba exturbat.

beo, credant : * aut quidem vetustissima nave impositos, quocunque vento, in quascunque terras * jubebo avehi.

67. Delicta neque observabat omnia, + neque pro modo exsequebatur : sed desertorum ac seditiosorum & inquisitor & punitor acerrimus, connivebat in cæteris. Ac nonnumquam post magnam pugnam atque victoriam remisso officiorum munere, licentiam omnem passim lasciviendi permittebat : jactare solitus milites suos etiam unguentatos bene pugnare posse : nec milites eos pro concione, sed blandiori nomine commilitones appellabat : habebatque tam cultos, ut argento & auro politis armis ornaret : simul & ad speciem, & quo tenaciores eorum in prœlio essent metu damni. Diligebat quoque usque adeo, ut audita clade Tituriana, barbam capillumque summiserit : nec ante demserit quam vindicasset. Quibus rebus & devotissimos sibi, & fortissimos reddidit.

68. Ingresso civile bellum, centuriones cujusque regionis singulos equites è viatico suo obtulerunt & universi milites gratuitam & sine frumento stipendioque operam, cum tenuiorum tutelam locupletiores in se contulissent. Neque in tam diuturno spatio quisquam omnino defecit : plerique capti concessam sibi sub conditione vitam ; si militare adversus eum vellent, recusarunt. Famem & cæteras necessitates, non cum obsiderentur modo, sed & si alios ipsi obsiderent, tantopere tolerabant, ut Dyrrachina munitione Pompejus, viso genere panis ex herba, quo sustinebantur, cum feris sibi rem esse dixerit : amoverique ocius, nec cuiquam ostendi, jusserit : ne patientia & pertinacia hostis, animi suorum frangerentur. Quanta fortitudine dimicaverint, testimonio est, quod adverso semel apud Dyrrhachium prœlio, pœnam in se ultro depoposcerunt : ut consolandos eos magis imperator, quam puniendos habuerit. Cæteris prœliis innumeras

Aut quidem] Melius *equidem*, Casaub. Post pro *jubebo*, editio Bas. & ms. Abbatis Gand. *jubeo*, quod magis pro auctoritate ducis, ut Torrent.

67. *Neque pro modo*] Faernus, *pro more*. Nimis acute

meras adversariorum copias multis partibus ipsi pauciores facile superaverunt. Denique una sextæ legionis cohors præposita castello, quatuor Pompeji legiones per aliquot horas sustinuit, pæne omnis confixa multitudine hostilium sagittarum, quarum centum ac triginta millia intra vallum reperta sunt. Nec mirum, si quis singulorum facta respiciat, vel Cassii Scævæ centurionis, vel C. Acilii, militis, ne de pluribus referam. Scæva excusso oculo, * transfixus femore & humero; centum & viginti ictibus scuto perforato, custodiam portæ commissi castelli retinuit. Acilius navali ad Massiliam prœlio, injecta in puppem hostium dextra, & abscissa, memorabile illud apud Græcos Cynægiri exemplum imitatus, transiliit in navem, umbone obvios agens.

69. Seditionem per x annos Gallicis bellis nullam omnino moverunt, civilibus aliquas: sed ut celeriter ad officium redierint, nec tam indulgentia ducis, quam auctoritate. Non enim cessit umquam tumultuantibus, atque etiam obviam semper iit. Et nonam quidem legionem apud Placentiam, quamquam adhuc in armis Pompejus esset, totam cum ignominia missam fecit: ægreque post multas & supplices preces, nec nisi exacta de sontibus pœna, restituit.

70. Decumanos autem Romæ cum ingentibus minis summoque etiam urbis periculo, missionem & præmia flagitantes ardente tunc in Africa bello, neque adire cunctatus est, quamquam deterrentibus amicis, neque dimittere: sed una voce, qua Quirites eos pro militibus appellarat, tam facile circumegit & flexit, ut ei milites esse confestim responderint: & quamvis recusantem ultro in Africam sint secuti: ac sic quoque seditiosissimum quemque & prædæ & agri destinati tertia parte multavit.

71. Studium & fides erga clientes, ne juveni quidem defuerunt. Masinthan nobilem juvenem, cum adversus Hiempsalem regem tam enixe defendisset, ut Jubæ regis filio in altercatione barbam inva-

68. *Transfixus femore*] Al. *transfixo.*

invaserit,* stipendiarium quoque pronuntiatum,& abstrahentibus statim eripuit, occultavitque apud se diu: & mox ex prætura proficiscens in Hispaniam, * inter officia prosequentium, fasceſque lictorum lectica sua avexit.

72. Amicos tanta semper facilitate indulgentiaque tractavit, ut C. Oppio comitanti se per silvestre iter correptoque subita valetudine, * in diversorio loco, quod unum erat, cesserit: ac ipse humi ac sub divo cubuerit. Jam autem rerum potens quosdam etiam infimi generis ad amplissimos honores provexit. Cum ob id culparetur, professus est palam, * si grassatorum & sicariorum ope in tuenda sua dignitate usus esset, talibus quoque se parem gratiam relaturum.

73. * Simultates contra nullas tam graves excepit umquam, ut non occasione oblata libens deponeret. C. Memmii, cujus asperrimis orationibus non minore acerbitate rescripserat, etiam suffragator mox in petitione consulatus fuit. C. Calvo post famosa epigrammata de reconciliatione per amicos agenti, ultro ac prior scripsit. Valerium Catullum, à quo sibi versiculis de Mamurra perpetua stigmata imposita non dissimulaverat, satisfacientem, eadem die adhibuit cenæ: hospitioque patris ejus, sicut consueverat, uti perseveravit.

74. Sed & in ulciscendo natura leniſſimus: Piratas, à quibus captus est, cum in deditionem redegisset, quoniam suffixurum se cruci ante juraverat, jugulari prius jussit, deinde suffigi. Cornelio Phagitæ, cujus quondam nocturnas insidias ægre ac

71. *Stipendiarium pronuntiatum*] Torrentius, *stipendiarium pronuntiavit*. Sed id alio & alieno sensu.

Inter officia prosequentium] *Statim*, quidam, mirum unde, interserunt.

72. *Et in diversorio loco, quod unum erat, cesserit, ac ipse humi ac sub divo cubuerit*] Optima Rob. Stephani, quam indicat Casaub. lectio. *Et in diversorio, quod unum erat, loco cesserit*. nec invenuste ipse Casaubonus, *diversoriolo, quid v. e. cesserit*. unus enim ipsius cod. τα & *in* non habet, Torrentius viderat mendum, & transposuerat concinne, *& loco in d. q. n. e. cesserit*. Post, *ac ipse, al. & ipse*, ut referatur ad id quod supra, *& in divers.* Item pro, *cubuerit*, al. *accubuerit*.

ac latens ne perduceretur ad Sullam, vix præmio dato evaſerit, numquam nocere ſuſtinuit. Philemonem à manu ſervum, qui necem ſuam per venenum inimicis promiſerat, non gravius quam ſimplici morte puniit. In P. Clodium Pompejæ uxoris ſuæ adulterum, atque eadem de cauſa pollutarum cerimoniarum reum, teſtis citatus, negavit ſe quidquam comperiſſe: quamvis & mater Aurelia, & ſoror Julia, apud eoſdem judices, omnia ex fide retuliſſent: Interrogatuſque, cur igitur repudiaſſet uxorem, Quoniam, inquit, meos tam ſuſpiciene quam crimine judico carere oportere.

75. Moderationem vero clementiamque, tum in adminſtratione, tum in victoria belli civilis, admirabilem exhibuit. Denuntiante Pompejo, pro hoſtibus ſe habiturum, qui Reip. defuiſſent: ipſe medios & neutrius partis, ſuorum ſibi numero futuros pronuntiavit. Quibus autem ex commendatione Pompeji, ordines dederat, poteſtatem tranſeundi ad eum omnibus fecit. Motis apud Ilerdam deditionis conditionibus, cum aſſiduo inter utraſque partes uſu atque commercio, Afranius ac Petrejus deprehenſos intra caſtra Julianos ſubita pœnitentia interfeciſſent, admiſſam in ſe perfidiam non ſuſtinuit imitari. Acie Pharſalica proclamavit, ut civibus parceretur: deincepſque nemini non ſuorum quem vellet unum partis adverſæ ſervare conceſſit: nec ulli periiſſe, niſi in prœlio reperiuntur, exceptis dumtaxat Afranio & Fauſto & L. Cæſare juvene: ac ne hos quidem voluntate ipſius interemptos putant: † quorum tamen & priores poſt impetratam veniam rebellaverant: & Cæſar libertis ſerviſque ejus ferro & igni crudelem

Si graſſatorum, &c. uſus eſſet, talibus quoque ſe parem, &c.] Magis probatur Torrentio ſcriptura ms. *Se graſſ. uſum eſſe talibus quoque parem.*

73. *Simultates contra nullas*] Non dubium quin è libris Caſauboni hæc lectio. Cæteri, *contra nullos.*

75. *Quorum tamen & priores poſt i. v: rebellaverant: & Cæſar libertis*] Inepte vulg. *Quorum tamen & Afranius & Fauſtus priores poſt i. v. rebellaverant, & Cæſaris*, Mox. *munus populi*, alii *libertis publicum.*

lem in modum enectis, bestias quoque ad * munus populi comparatas contrucidaverant. Denique tempore extremo etiam quibus nondum ignoverat, cunctis in Italiam redire permisit, magistratusque & imperia capere. Sed & statuas L. Syllæ atque Pompeji, à plebe disjectas, reposuit. Ac si qua posthac aut cogitarentur gravius adversus se, aut dicerentur, inhibere maluit, quam vindicare. Itaque & detectas conjurationes, conventusque nocturnos, non ultra arguit, quam ut edicto ostenderet esse sibi notas: & acerbe loquentibus satis habuit pro concione denuntiare ne perseverarent. Aulique Cæcinnæ criminosissimo libro, & Pitholai carminibus maledicentissimis, laceratam existimationem suam, civili animo tulit.

76. Prægravant tamen cætera facta, dictaque ejus, ut & abusus dominatione, & jure cæsus existimetur. Non enim honores modo nimios * recepit, ut continuum consulatum, perpetuam dictaturam, præfecturamque morum, insuper prænomen imperatoris, cognomen patris patriæ, statuam inter reges, suggestum in orchestra: sed & ampliora etiam humano fastigio decerni sibi passus est: sedem auream in curia & pro tribunali, thensam & ferculum Circensi pompa, templa, aras, simulacra juxta Deos, pulvinar, flaminem, Lupercos, appellationem mensis è suo nomine. Ac * nullos non honores ad libidinem cepit, & dedit. Tertium & quartum consulatum titulo tenus gessit, contentus Dictaturæ potestate * decretæ cum consulatibus simul: atque utroque anno binos consules substituit sibi in ternos novissimos menses: ita ut medio tempore comitia nulla habuerit, præter tribunorum & ædilium plebis præfectosque pro prætoribus constituerit, * qui præsente se res urbanas administrarent. Pridie autem Kal. Januarias repentina consulis morte cessantem honorem in paucas horas petenti

76. *Recepit, ut*] Non recipienda opinio Torrentii, qui hæc delet.

Nullos Non] Male vulgo, *non nullos*. Casaubonus.

Decretæ cum consulatibus] *Consulatu*, Torrentius.

Qui præsente se] Substituenda, judicio etiam Casauboni, emendatio Torrentii, *absente se*, aut Lipsii, *pro se*.

petenti dedit. Eadem licentia ſpreto patriæ more, magiſtratus in plures annos ordinavit. Decem prætoriis viris conſularia ornamenta tribuit. Civitate donatos, & quoſdam è ſemibarbaris Gallorum recepit in curiam. Præterea monetæ, publiciſque vectigalibus, peculiares ſervos præpoſuit. Trium legionum, quas Alexandriæ relinquebat, curam, & imperium * Rufini liberti ſui filio, exoleto ſuo, demandavit.

77. Nec minoris impotentiæ voces propalam edebat, ut * T. Ampius ſcribit: Nihil eſſe Remp. appellationem modo, * ſine corpore, ac ſpecie. Syllam neſciſſe litteras, qui Dictaturam diſpoſuerit. Debere homines conſideratius jam loqui ſecum, ac pro legibus habere quæ dicat. Eoque arrogantiæ progreſſus eſt, ut haruſpice triſtia & ſine corde exta * ſacro quodam nuntiante, futura diceret lætiora, cum vellet: nec pro oſtento ducendum ſi pecudi cor defuiſſet.

78. Verum præcipuam & * inexpiabilem ſibi invidiam hinc maxime movit: Adeuntes ſe cum * plurimis honorificentiſſimiſque decretis univerſos patres conſcriptos ſedens pro æde Veneris genitricis excepit. Quidam putant retentum à Cornelio Balbo, cum conaretur aſſurgere: alii, ne conatum quidem omnino, ſed etiam admonentem C. Trebatium, ut aſſurgeret, minus familiari vultu reſpexiſſe. Idque factum ejus tanto intolerabilius eſt viſum, quod ipſe triumphanti, & ſubſellia tribunitia prætervehenti ſibi, unum è collegio Pontium Aquilam non aſſurrexiſſe adeo indignatus ſit, ut proclamaverit, Repete ergo à me Aquila Remp. tribunus: & nec deſtiterit per continuos dies quidquam cuiquam, niſi ſub exceptione polli-

Rufini liberi] Turnebus ita maluit, quam *Rufioni*, aut, *Luſioni*. ut in vulg. Torrent. *Rufino*.

77. T. *Amplius ſcribit*: *Nihil eſſe remp.* Mire ſemper in propriam allucinati librarii. Invenias enim hic, *Ammius*. *Lampirius Amplius*. Urſino placet, *Tampius*. Quod vero hic, *Nihil eſſe remp.* ita edidit Caſaub. Vulg. *Nihil amplius remp. eſſe*.

Sine corpore ac ſpecie] Inclinat Caſaubonus ut legat, *acre*.

Sacro quodam nuntiante] Alii, *quondam*. quidam, *ſacra quondam*.

71. *In expiabile*] Al. *exitiabile*.

Al. *Plurimis*] Al. *pluribus*.

polliceri, si tamen per Pontium Aquilam licuerit.

79. Adjecit ad tam insignem despecti senatus contumeliam, multo arrogantius factum. Nam cum sacrificio Latinarum revertente eo inter immodicas ac novas populi acclamationes, quidam è turba statuæ ejus coronam lauream candida fascia prætigatam imposuisset: & tribuni plebis Epidius Marullus Cæsetiusque Flavus coronæ fasciam detrahi, hominemque duci in vincula jussissent, dolens seu parum prospere motam regni mentionem, * sive, ut ferebat, ereptam sibi gloriam recusandi, tribunos graviter increpitos, potestate privavit: neque ex eo infamiam affectati etiam regii nominis * discutere voluit: quamquam & [illegible] plebei regem se salutanti, Cæsarem se, non Regem esse respondent: & Lupercalibus, pro Rostris à consule Antonio admotum sæpius capiti suo diadema repulerit, atque in capitolium Jovi Opt. Max. miserit. * Quinetiam varia fama percrebuit, migraturum Alexandriam vel Ilium, translatis simul opibus imperii, exhaustaque Italia delectibus, & procuratione urbis amicis permissa: proximo autem senatu * L. Cottam Quindecim-virum sententiam dicturum: ut, quoniam libris fatalibus contineretur, Parthos, nisi à rege, non posse vinci, Cæsar rex appellaretur.

80. Quæ causa conjuratis * maturandi fuit destinata negotia, ne assentiri necesse esset. Consilia igitur dispersim antea habita, & quæ sæpe bini ternive ceperant, in unum omnes contulerunt: ne populo quidem jam præsenti statu læto, sed clam palamque detrectante dominationem, atque assertores flagitante. Peregrinis insenatum allectis libellus propositus est: Bonum factum. Ne quis senatori novo curiam monstrare velit. & illa vulgo canebantur:

Gallos

79. *Sive, ut ferebat*] E vestigiis libri qui, *referebat*, Torrent, *præferebat*.

Discutere voluit] Hoc Torrentio Casaubono, *valuit*, magis placet.

Plebei] Pro, *plebi*. al. *plebejo*.

Quinetiam varia fama] Validum quod in Viter Casaub. *valida*.

L. Cottam] Præponunt quæd. exempl. *percrebuit fama*, sed è glossa manifestissime.

80. *Maturandi destinata negotia*] Dubitat Casaub. an Suetonii sit, *negotia*.

*Gallos Cæsar in triumphum ducit, * iidem in curia Gallis bracas deposuerunt, latum clavum sumserunt.*

Q. Maximo suffecto, * trimestrique consule theatrum introeunte, cum lictor animadverti ex more jussisset, ab universis conclamatum est: Non esse consulem eum. * Post remotos Cæsetium & Marullum tribunos, reperta sunt proximis comitiis complura suffragia, consules eos declarantium. Subscripsere quidam L. Bruti statuæ, Utinam viveres. Item ipsius * Cæsaris statuæ * Brutus, quia reges ejecit, consul primus factus est: Hic, quia consules ejecit, rex postremo factus est. Conspiratum est in eum à 1x amplius, C. Cassio, * Marcoque & D. Bruto principibus conspirationis. Qui primum cunctati, utrumne illum in campo per comitia tribus ad suffragia vocantem partibus divisis à ponte dejicerent, atque exceptum trucidarent: an in Sacra via vel in aditu theatri adorirentur: postquam senatus Idibus Martiis in Pompeji curiam edictus est, facile tempus & locum prætulerunt.

21. Sed Cæsari futura cædes evidentibus prodigiis denuntiata est. Paucos ante menses cum in colonia Capua deducti lege Julia coloni, ad extruendas villas sepulcra vetustissima * disjicerent, idque eo studiosius facerent, quod aliquantum vasculorum operis antiqui scrutantes reperiebant: tabula ænea in monumento, in quo dicebatur Capys, conditor Capuæ, sepultus, inventa est, conscripta litteris verbisque Græcis, hæc sententia: * Quan-

Iidem incuria Galli, &c.] Acerbius quod in mss. *idem in Curiam Galli*, &c. ut acute animadvertit Torrent. Minus ille recte statim, *trimestri*, absque copulatione legit.

Post remotos] Distinctio hæc Torrentiana vera.

Cæsaris statuæ] *Statuæ* abest à Torrentii libris, atque absit sane; quamvis & hic locum habere possint quæ supra dicta de iis quæ in hoc scriptore glossemata videntur.

Brutus quia Reges. Hic quia cons.] Faernus, *Brutus qui. Hic qui.*

Marcoque & D. Bruto] Alii, *Brutis.*

21. *Sep. vet. dejicerent*] Ms. *discinderent.* Statim, *quandoque*, vulg. *quando.*

* Quandoque ossa Capyis derecta essent, * fore ut Julio prognatus, manu consanguineorum necaretur, magnisque mox Italiæ cladibus vindicaretur. Cujus rei, ne quis * fabulosam aut commentitiam putet, auctor est Cornelius Balbus, familiarissimus Cæsaris. Proximis diebus equorum greges, quos in trajiciendo * Rubicone flumine consecrarat, ac vagos & sine custode dimiserat, comperit pertinacissime pabulo abstinere, ubertimque flere. Et immolantem haruspex Spurinna monuit, caveret periculum, quod non ultra Martias Idus proferetur. Pridie autem easdem Idus, avem * regaliolum, cum laureo ramulo Pompejanæ curiæ se inferentem, volucres varii generis ex proximo nemore persecutæ, ibidem discerpserunt. Ea vero nocte cui illuxit dies, & ipse sibi visus est per quietem interdum supra nubes volitare, alias cum Jove * dextram jungere. Et Calpurnia uxor imaginata est, collabi fastigium domus, maritumque in gremio suo confodi: ac subito cubiculi fores sponte patuerunt. Ob hæc simul & ob infirmam valetudinem diu cunctatus, an se contineret, & quæ apud senatum proposuerat, agere differret: tandem D. Bruto adhortante, ne frequentes ac jam ducum opperienteis destitueret, quinta fere hora progressus est: libellumque insidiarum indicem, * ab obvio quodam porrectum, libellis cæteris, quos siniſtra manu tenebat, quasi mox lecturus, commiscuit. Dein pluribus hostiis cæsis, cum litare non posset, introiit curiam, spreta religione: Spurinnamque irridens, & ut falsum arguens, quod sine ulla noxa Idus Martiæ adessent: quamquam is veniſſe quidem eas diceret, sed non præteriisse.

82. * As-

Fore ut Iulo progn. Turnebus, *illo*: sed *Iulo*, non damnat. Torrentius. *Ilio*, quod in quibusdam, mavult. Nonnulli, *Iulio*.

Fabulosam aut commentitiam] Al. *fabulosum aut commentitium*.

Rubicone flumine] Turnebus, *Rubiconi flumini*.

Regaliolum] Orthographiam putat Casaubonus, *Regaviolum*, quasi regem avium.

Dextram jungere] vulg. *dextras*.

Ab obvio] Liber Torrentii, *Ovio*] unde ille, *Ovinio*. Sed longe petitum.

82. * Assidentem conspicati, specie officii circumsteterunt: illicoque * Cimber Tullius, qui primas partes susceperat, quasi aliquid rogaturus, propius accessit: renuentique & gestu in aliud tempus differenti, ab utroque humero togam apprehendit: deinde clamantem, Ista quidem vis est, * alter Cassius adversum vulnerat paullum infra jugulum. Cæsar Cassi brachium * arreptum graphio trajecit: conatusque prosilire, alio vulnere tardatus est. Utque animadvertit undique se strictis pugionibus peti, toga caput obvolvit: simul sinistra manu sinum ad ima crura deduxit, quo honestius caderet, etiam inferiore corporis parte velata. Atque ita tribus & viginti plagis confossus est, uno modo ad primum ictum gemitu sine voce edito. Etsi tradiderunt quidam, M. Bruto irruenti dixisse, * καὶ σὺ εἰ ὀνείνων καὶ σὺ τέκνον? Exanimis diffugientibus cunctis aliquamdiu jacuit, donec lecticæ impositum, dependente brachio, tres servuli domum retulerunt. Nec in tot vulneribus, ut Antistius medicus existimabat, lethale ullum repertum est, nisi quod secundo loco in pectore acceperat. Fuerat animus conjuratis, corpus occisi in Tiberim trahere, bona publicare, acta rescindere: sed metu M. Antonii consulis, & magistri equitum Lepidi, destiterunt.

83. Postulante ergo L. Pisone socero, testamentum ejus aperitur: recitaturque in Antonii domo, quod Idibus Septembribus proximis in Lavicano suo fecerat, demandaveratque virgini Vestali maximæ. Q. Tubero tradit, heredem ab eo scribi solitum

C

82. *Assidentem conspicati, sp. off. circumsteterunt*] Emendandum. *consspirati sp. off. circumstiterunt*, ut in optimis & fere omnibus libris

Cimber Tullius] Sic cum quibusdã exempla. Casaubonus, P. Victorius & alii obstinate volunt, *Tillius*.

Alter Cassius] *Casca*, & mox, *Cascæ*, pro *Cassii*, libri excusi vert. excepta editione Romana. A Beroalda arbitratur substitutum Casaub. Quidam etjam, ut Turnebus annotat, *alter è Cassiis*.

Arroptum] Variant. *arrepto. abrepto abreptum.*

Καὶ σὺ εἰ ὀνείνων καὶ σὺ τέκνον? Et tu inter illos es, & tu filii? Magis exprimunt affectum hæc omnia. Sed in plerisque exemplaribus tantum, καὶ σὺ τέκνον.

litum ex consulatu ipsius primo, usque ad initium civilis belli, Cn. Pompejum: idque militibus pro concione recitatum. Sed novissimo testamento tres instituit heredes sororum nepotes, C. Octavium ex dodrante, & L. Pinarium, & Q. Pedium * ex quadrante reliquo; in ima cera C. Octavium etiam in familiam nomenque adoptavit; pluresque percussorum in tutoribus filii, si quis sibi nascetetur, nominavit: D. Brutum etiam in secundis heredibus. Populo hortos circa Tiberim publice, & viritim trecenos sestertios, legavit.

84. Funere indicto, rogus exstructus est in Martio campo juxta Juliæ tumulum: & pro Rostris aurata ædes ad simulacrum templi Veneris Genitricis collocata: intraque lectus eburneus, auro ac purpura stratus: & ad caput tropæum, cum veste in qua fuerat occisus. Præferentibus munera quia suffecturus dies non videbatur, præceptum est ut omisso ordine, quibus quisque vellet itineribus urbis, portaret in campum. Inter ludos cantata sunt quædam ad miserationem & invidiam cædis ejus, accommodata ex Pacuvii Armorum judicio:

* *Men' me servasse, ut essent qui me perderent?*

Et ex Electra * Attii alia ad similem sententiam. Laudationis loco consul Antonius per præconem pronuntiavit Sen. cons. quo omnia ei divina simul atque humana decreverat: item jusjurandum, quo se cuncti pro salute unius adstrinxerant: quibus perpauca à se verba addidit. Lectum pro Rostris in

83. *Ex quadrante reliquo: in ima cera C. Octavium etiam*] Primus ita locum istum restituit I. Lipsius doctissime. cum cuncta exemplaria præferrent: *ex quadrante. reliquos in ima cera. C. Octavium.* Sabellicus, *reliquos in ima cera*, interpretatur, *Quibus aliqua testamento legavit.* Quæ si meus fuit Suetonio, parum clare eam expressit. Sed etiam aliis locis eidem hoc usu venit. Præterea verisimile, eodem loco testamenti, sed non ante, in familiam nomenq, adoptatum, qui institutus heres ex dodrante.

84. *Men' mel servasse*] Vetustiores pleriq; *Men' servasse* Torrentius ex vulg. lectione facit, *Men' men servasse.* Quod sequitur, *Attii.* more suo variarunt librarii: *Accii, Accii, Attilii.* Ultimum omnino asserit Egnatius, Torrentius vult, *Atii*, erasa *Electra.*

in Forum magistratus & honoribus functi detulerunt. Quem cum pars in Capitolini Jovis cella cremare, pars in curia Pompeii, destinaret, repente duo quidam gladiis succincti, ac bina jacula gestantes, ardentibus cereis succenderunt: confestimque circumstantium turba virgulta arida, & cum subselliis tribunalia, * quidquid præterea ad donum aderat, congessit: deinde tibicines & scenici artifices vestem, quam ex instrumento triumphorum ad presentem usum induerant, detractam sibi, atque discissam, incecere flammæ: & veteranorum militum legionarii, arma sua, quibus exculti funus celebrabant. Matronæ etiam pleræque ornamenta sua quæ gerebant, & liberorum bullas atque prætextas. In summo publico luctu exterarum gentium multitudo circulatim suo quæque more lamentata est: præcipueque Judæi, qui etiam noctibus continuis bustum frequentarunt.

85. Plebs statim à funere ad domum Bruti & Cassii cum facibus tetendit: atque ægre repulsa obvium sibi Helvium Cinnam, per errorem nominis, quasi Cornelius is esset quem graviter pridie concionatum de Cæsare * requirebat, occidit: caputque ejus præfixum hastæ circumtulit. Postea solidam columnam prope XX pedum lapidis Numidici in foro statuit: scripsitque, PARENTI PATRIÆ. * Apud eandem longo tempore, sacrificare, vota suscipere, controversias quasdam interposito per Cæsarem jurejurando distrahere, perseveravit.

86. Suspicionem Cæsar quibusdam suorum reliquit, neque voluisse se diutius vivere, neque curasse, quod valetudine minus prospera uteretur, ideoque & quæ religiones monerent, & quæ renuntiarent amici, neglexisse. Sunt qui putent confisum eum novissimo illo Senat. consulto ac jurejurando, etiam custodias Hispanorum * cum gladiis

C 2 sectan-

Quidquid præterea ad donum aderam] Beroaldus male *ad usanum*, quem sequuti Egnatius Sabellicus, &c.

85. *Requirebat*] Al. *inquirebat*.

Apud eandem] Al. *eam*.

86. *Cum gladiis sectantiam se*] ita edidit Casaub. confisus ex coalitione finis præcedentis dictionis cum sequentis initio Peccatum in vulg. *inspectantium*. ex quo Torrentius *injectantium*.

sectantium se, removisse. * Alii è diverso opinantur, insidias undique imminentes subire semel confessum satius esse, quam cavere semper. Alii ferunt dicere solitum, non tam sua quam Reip. interesse uti salvus esset: se jam pridem potentiæ gloriæque abunde adeptum; Remp. si quid sibi eveniret, neque quietam fore, & aliquanto deteriore conditione civilia bella subituram.

87. Illud plane inter omnes fere constitit, talem ei mortem pæne ex sententia obtigisse. Nam & quondam cum apud Xenophontem legisset. Cyrum ultima valetudine mandasse quædam de funere suo, aspernatus tam lentum mortis genus, subitam sibi celeremque optraverat. Et pridie quam occideretur, in sermone nato super cœnam, apud M. Lepidum, quisnam esset finis vitæ commodissimus, repentinum inopinatumque prætulerat.

88. Periit sexto & quinquagesimo ætatis anno: atque in deorum numerum relatus est, non ore modo decernentium, sed & persuasione vulgi. Siquidem ludis, quos primo consecratos ei heres Augustus edebat, stella crinita per septem dies continuos fulsit, exoriens circa undecimam horam. Creditumque est, animam esse Cæsaris in cœlum recepti: & hac de causa simulacro ejus in vertice additut stella. Curiam, in qua occisus est, obstrui placuit: Idusque Martias parricidium nominari: ac ne umquam eo die senatus ageretur.

89. Percussorum autem fere, neque triennio quisquam amplius supervixit, neque sua morte defunctus est. Damnati omnes, alius alio causa periit: pars naufragio, pars prœlio, nonnulli semet eodem illo pugione, quo Cæsarem violaverant, interemerunt.

C. SUET.

Alii è diverso opinantur, insidias undique imminentes subire semel confessum satius esse, quam cavere semper. Alii ferunt dicere solitum, non tam, &c.] Sensus apertus. Non tamen consentiunt libri. Sunt qui, *imminentes maluisse subire semel quam cavere semper*: dicere *solitum ferunt non tam.* Quidam, *Alii è diverso opinatum, inf. und. imm. subire semel. quam cavere, satius ferunt. Non tam.* Torrentius: *Alii è diverso opinatum inf. und. imm. subire semel satius esse, quam cavere semper, ferunt dicere solitum. Non tam.*

C. SUET. TRANQUILLI,

D. OCTAVIUS CÆSAR AUGUSTUS II.

1. GENTEM Octaviam Velitris præcipuam olim fuisse, multa declarant. Nam & vicus celeberrima parte oppidi jampridem Octavius vocabatur: & ostendebatur ara Octavio consecrata: qui bello dux finitimo, cum forte Marti rem divinam faceret, nuntiata repente hostis incursione, semicruda extra rapta foco prosecuit: atque ita prælium ingressus, victor rediit. Decretum etiam publicum exstabat, quo cavebatur * ut in posterum quoque simili modo exta Marti redderentur, reliquiæque ad Octavios referrentur.

2. Ea gens à Tarquinio Prisco rege, * inter Romanas gentes allecta, in senatum mox à Ser. Tullio in patritias transducta, procedente tempore ad plebem se contulit: ac rursus * magno intervallo per D. Julium in patritiatum rediit. Primus ex hac magistratum populi suffragio cepit C. Rufus. Is quæstorius Cn. & C. procreavit: à quibus duplex Octaviorum familia defluxit, conditione diversa.

1. *Vt in posterum quoque simili modo*] Aldina lectura expressa, quam muniunt libri scripti Casauboni. Vulgo, *ut quoque anno in posterum simili modo.*

2. *Inter Romanas gentes allecta, in senatum mox à Ser. Tullio in patritias transducta*] Sequutus Turnebum & Pythœum Pulmannus edidit, *minores gentes.* Contra Torrentius, & Casaubonus. Quorum ille etiam ista verba, *in Senatum*, adjecta suspicatur ab eo qui primus, *minores*, substituit. aut vero pro, *in patritias*, scribendum, *inter patritias.* Hic, *inter patritios*, mavult, quod in membranis sit, *in patritios.* At quum editiones plerœque, & m. Abbatis Gandensis, clare hæc ita habeant & distinguant: *inter Romanas gentes allecta in Senatum, mox à Ser. Tullio in patritias transducta*; non temere ab ista lectione recedendum. Aliud enim erat (Sabellici verba) senatorem esse, aliud patritium.

Magno intervallo] Dubium, hoc melius, an quod in pluribus codd. *magna vi.*

diversa, Siquidem Cn. & deinceps ab eo reliqui omnes functi sunt honoribus summis. At Cajus ejusque posteri, seu fortuna, seu voluntate, in equestri ordine constitere, usque ad Augusti patrem. Proavus Augusti secundo Punico bello stipendia in Sicilia tribunus militum fecit, * Æmilio Pappo imperatore. Avus municipalibus magistratibus contentus, abundante patrimonio, tranquillissime senuit. Sed hæc alii. Ipse Augustus nihil amplius quam equestri familia ortum se scribit, vetere ac locuplete, & in qua primus senator pater suus fuerit. M. Antonius libertinum ei proavum exprobat restionem, à pago Thurino: avum argentarium. Nec quidquam ultra de paternis Augusti majoribus reperi.

3. * Octavius pater à principio ætatis, & re & æstimatione magna fuit: ut equidem mirer, hunc quoque à nonnullis argentarium, atque etiam inter divisores, operasque campestres, proditum. Amplis enim innutritus opibus honores & adeptus est facile, & egregie administravit. Ex prætura Macedoniam sortitus, fugitivos, residuam Spartaci & Catilinæ manum, Thurinum agrum tenentes, in itinere delevit, negotio sibi in senatu extra ordinem dato. Provinciæ præfuit, non minore justitia quam fortitudine: Namque, * Bessis ac Thracibus magno prœlio fusis, ita socios tractavit, ut epistolæ M. Tullii Ciceronis exstent, quibus Q. fratrem, eodem tempore parum secunda fama proconsulatum Asiæ administrantem, hortatur & monet, imitetur in prometendis sociis vicinum suum Octavium.

4. Decedens Macedonia, prius quam * confiteri se candidatum consulatus posset, morte obiit repentina, superstitibus liberis, Octavia majore, quam ex Ancharia: & Octavia minore; item Augusto, quos ex Atia tulerat. Atia M. Atio Balbo, & Julia

Æmilio Pappo] In nonnullis, *Paulo*. in reliquis *Papo*.

3. *Octavius pater re & æstimatione magna*] Alii, *C. Oct. pater, re & existimatione*.

Bessis ac Thracibus] Delet conjunctionem, at Torrentius.

4 *Confiteri se candidatum*] *Profiteri*, in quibusdam editis, & mss. Casaub. & Ursin. bene.

Julia sorore C. Cæsaris, genita est. Balbus paterna stirpe Aticinus multis in familia senatoris imaginibus, à matre Magnum Pompejum arctissimo contingebat gradu: functusque honore præturæ, inter XX viros agrum Campanum plebi Julia lege divisit. Verum M. Antonius despiciens etiam maternam Augusti originem, proavum ejus Afri generis fuisse, & modo unguentariam tarbernam, modo pistrinum Aticiæ exercuisse, objicit. Cassius quidem Parmensis quadam epistola, non tantum ut pistoris, sed etiam ut numularii nepotem, sic taxat Augustum, * Materna tibi farina: siquidem ex crudissimo Ariciæ Pristrimo hanc finxit manibus collybo decoloratis Nerulonensis mensarius.

5. Natus est Augustus, * M. Tullio Cicerone, & Antonio coss. IX. Kal. Octobr. paullo ante Solis exortum, regione Palatii, ad Capita bubula: ubi nunc sacrarium * habet, aliquanto post quam excessit, constitutum. Nam ut senatus Actis continetur, cum C. *[Lectorius adolescens patritii generis, in deprecanda graviore adulterii pœna, præter ætatem atque natales, hoc quoque patribus conscriptis allegaret, se esse possessorem, ac velut ædituum soli, quod primum D. Augustus nascens attigisset: peteretque donarri quasi proprio suo, ac peculiari Deo: decretum est ut ea pars domus consecraretur.

6. Nutrimentorum ejus ostenditur adhuc locus in avito suburbano, juxta Velitras permodicus, & cellæ penuariæ instar: tenetque vicinitatem opinio, tanquam & natus ibi sit. Huc introire nisi necessario & caste, religio est: concepta opinione veteri, quasi temere adeuntibus horror quidam & metus objiciatur: sed & mox confirmata est. Nam cum possessor villæ novus, seu forte, seu tentandi caussa cubitum se eo contulisset: evenit, ut post

Materna tibi farina: siquidem ex crudissimo Ariciæ pistrino hanc finxit manibus collybo decoloratis Nerulonensis mensarius] Quidam libri, *siquidem*, non habent. quidam tantum, *Si*, Pro, *finxit*. al. *pinsit*. Item *Nemerensis*, pro *Nerulonensis*, aut *Verulonensis*: unde Casaubonus facit, *Vetulonensis*.

6. *M. Tulli*] Desunt in ms. Statim, *habet*, al. *habetur*: *& Lectorius*, al. *Lætorius*.

pauciſſimas noctis horas exturbatus inde ſubita vi, & incerta, pene ſemianimis cum ſtrato ſimul ante fores inveniretur.

7. Infanti cognomen THURINO inditum eſt, * in memoriam majorum originis: vel quod in regione Thurina, recens eo nato, pater Octavius adverſus fugitivos rem proſpere geſſerat. Thurinum cognominatum, ſatis certa probatione tradiderim, nactus puerilem imaagunculam ejus æream veterem, * ferreis ac pæne jam exoleſcentibus litteris, hoc nomine inſcriptam: quæ dono à me Principi data * inter cubiculares colitur. Sed & à M. Antonio in epiſtolis per contumeliam ſæpe Thurinus appellatur, & ipſe nihil amplius quam mirari ſe reſcribit, Pro opprobrio nomen prius ſibi objici. Poſtea C. CÆSARIS, & deinde AUGUSTI cognomen aſſumſit: alterum, teſtamento majoris avunculi: alterum, Munatii Planci ſententia: cum quibuſdam cenſentibus, Romulum appellari oportere, quaſi & ipſum conditorem urbis, prævaluiſſet, ut Auguſtus potius vocaretur, non tantum novo ſed etiam ampliore cognomine: quod loca quoque religioſa, & in quibus augurato quid conſecratur, auguſta dicantur, ab auctu, vel ab avium geſtu, guſtuve, ſive etiam Ennius docet, ſcribens,

Auguſto augurio poſtquam inclyta condita Roma eſt.

8. Quadrimus, patrem amiſit: duodecimum annum agens, aviam Juliam defunctam pro concione laudavit. Quadriennio poſt virili toga ſumta, militaribus donis triumpho Cæſaris Africano donatus eſt, quamquam expers belli propter ætatem. Profectum mox avunculum in Hiſpanias, adverſus

7. *In memoria majorum originis: vel quod in regione.* Romana editio, *in m. majorus originis.*

Ferreis] Emendant, *ferruginis*, quod improbat Caſaub.

Inter cubiculares colitur] Valde avet vir magnus legere, *Inter cubiculi lares.* Sic Domitiano, cap. 17. *Puer curæ Larum cubiculi aſſiſtens.*

ſus Cn. Pompeji liberos * vix tum firmus à gravi valetudine, per infeſtas hoſtibus vias, pauciſſimis comitibus, naufragio etiam facto, ſubſecutus, magnopere demeruit, approbata cito etiam morum indole ſuper itineris induſtriam. Cæſare poſt receptas Hiſpanias expeditionem in Dacos, & inde in Parthos, deſtinante, præmiſſus Apolloniam, ſtudiis vacavit. Utque primum occiſum eum, heredemque ſe comperit, diu cunctatus, an proximas legiones imploraret, id quidem conſilium ut præceps immaturumque omiſit: cæterum, urbe repetita, hæreditatem adiit, dubitante matre, vitrico vero Marcio Philippo conſulari multum diſſuadente. Atque ab eo tempore exercitibus comparatis, primum cum M. Antonio, Mareoque Lepido, dein tantum cum Antonio per duodecim fere annos, noviſſime per quatuor & quadraginta ſolus Rempublicam tenuit.

9. Propoſita vitæ ejus velut ſumma, partes ſigillatim, neque per tempora ſed per ſpecies, exequar: quo diſtinctius demonſtrari cognoſcique poſſint. Bella civilia quinque geſſit: Mutinenſe, Philippenſe, Peruſinum, Siculum, Actiacum. Ex quibus primum ac noviſſimum adverſus M. Antonium: ſecundum adverſum Brutum & Caſſium: tertium adverſum L. Antonium triumviri fratrem: quartum adverſus Sextum Pompejum, Cnæi filium.

10. Omnium bellorum initium & cauſſam hinc ſumpſit, nihil convenientius ducens quam necem avunculi vindicare, tuerique acta. Confeſtim ut Apollonia rediit, Brutum Caſſiumque, † & vi nec opinantes, &, quia præviſum periculum ſubterfugerant, legibus aggredi, reoſque cædis abſentes deferre ſtatuit. Ludos autem victoriæ Cæſaris non audentibus facere quibus obtigerat id munus, ipſe edidit. Et quo conſtantius cætera quoque exſequeretur, in locum Trib. plebis forte demortui * candidatum ſe oſtendit, quamquam patri-

8. *Vix tum firmus*] Urſinus. *Vix dum.*

10. *Et vi nec opinantes*] Ita reſtituendum pro, *Etiam nec*, è libro Torrentii.

Candidatum ſe oſtendit] Duce Torrentio omittunt quod addunt plerique, *petitorem.*

ricius, nec dum senator. Sed adversante conatibus suis M. Antonio consule, quem vel præcipuum adjutorem speraverat: ac ne publicum quidem & * tranflatitium jus ulla in re sibi sine pactione graviſſimæ mercedis impertiente, ad optimates se contulit: quibus eum invisum sentiebat, maxime quod D. Brutum obsessum Mutinæ, provincia à Cæsare data, & per senatum confirmata, expellere armis niteretur. Hortantibus itaque nonnullis, percussores ei subornavit. Hæc fraude deprehensa, periculum invicem metuens, veteranos simul in suum ac Reip auxilium, quanta potuit largitione, contraxit. Jussuque comparato exercetui pro prætore præesse, & cum Hirtio ac Pansa, qui consulatum acceperant, D. Bruto opem ferre, de mandatum bellum tertio mense confecit duobus prœliis. Priore, Antonius eum fugisse scribit: ac sine paludamento equoque post biduum demum apparuisse, sequenti, satis constat non modo ducis sed etiam militis functum munere: atque in media dimicatione, aquilifero legionis suæ graviter saucio, aquilam humeris subiisse, diuque portasse.

11. Hoc bello eum * Hirtius in acie, Pansa paulo post ex vulnere, periissent, rumor increbuit, ambos opera ejus occisos, ut Antonio fugato, Rep. consulibus orbata, solus victores exercitus occuparet. Pansæ quidem adeo suspecta mors fuit, ut Glyco medicus custoditus sit, quasi venenum vulneri indidisset. Adjicit his Aquilius Niger, alterum è consulibus, Hirtium, in pugnæ tumultu ab ipso interemtum.

12. Sed ut cognovit, Antonium post fugam à M. Lepido receptum, cæteroſque duces, & exercitus, consentire * pro patribus, causſam optimatium sine cunctatione deseruit, ad prætextum mutatæ voluntatis dicta factaque quorundam calumniatus: quasi

Tranſlatitium jus ullo in re] Deest in exemplaribus pleriſque. *jus.* at hoc male, animadversum à Gla-

11. *Hirtius in acie, Pansa paulo poſt*] vulg. *Panſaque poſt.*

12. *Pro patribus*] Imo *pro partibus*, ut Beroaldus & quidam cod. Ab optimatibus enim ad partes, consensu Antonii, Lepidi, Plancique, &c. roboratus, transiit.

quasi alii se puerum, alii ornandum tollendumque jactassent: * ne aut sibi, aut veteranis par gratia referretur. Et quo magis pœnitentiam priscis sectæ approbaret, Nursinos grandi pecunia, & quam pendere nequirent, multatos, extorres egit oppido: quod Mutinensi acie incrementorum civium tumulo publice exstructo adscripserant, Pro libertate eos occubuisse.

13. Inita cum Antonio & Lepido societate, Philippense quoque bellum, quamquam invalidus atque æger, duplici prœlio transegit: quorum priore castris exutus, vix ad Antonii cornu fuga evaserat. Nec * successum victoriæ moderatus est: sed capite Bruti Romam misso, ut statuæ Cæsaris subjiceretur, in splendidissimum quemque captivum non sine verborum contumelia sæviit. Ut quidem uni supplicitet sepulturam precanti respondisse dicatur, Jam istam * in volucrum fore potestatem: alios, patrem & filium, pro vita roganties, * sortiri vel dimicare jussisse, ut alterutri concederetur: ac spectasse utrumque morientem, cum patre, qui se obtulerat, occiso, filius quoque voluntaria occubuisset nece. Quare cæteri, & in his M. Favonius, ille Catonis æmulus, cum catenati producerentur, imperatore Antonio honorifice salutato, hunc fœdissimo convitio coram prosciderunt. Partitis post victoriam officiis, cum Antonius Orientem ordinandum, ipse veteranos in Italiam reducendos, & municipalibus agris collocandos recepisset: neque veteranorum neque possessorum gratiam tenuit: alteris, pelli se; alteris, non pro spe meritorum tractari querentibus.

14. Quo tempore L. Antonium, fiducia consulatus quem gerebat, ac fraternæ potentiæ, res novas molientem, confugere Perusiam coëgit, & ad deditionem fame compulit: non tamen sine magnis suis & ante bellum & in bello discriminibus. Nam

Ne aut sibi] Torrentius, *Neque.*

13. *Successum victoriæ, subjiceretur*] Al. *successis, submitteretur.* Plures hujusce modi diversas lectiones & hic alibi omittimus.

In volucrum fore potestatem] Turnebus, *vol. fore potestatem.*

Sortiri vel dimicare] Multi mss. *vel micare.*

Nam cum ſpectaculo ludorum gregarium militem in XIV ordinibus ſedentem excitari per apparitorem juſſiſſet, rumore ab obtrectatoribus dilato, quaſi eundem mox & diſcruciatum necaſſet: minimum abfuit quin periret, concurſu & indignatione turbæ militaris. Saluti fuit, quod qui deſiderabatur, repente comparuit incolumis, ac ſine injuria. Circa Perufinum autem murum ſacrificans, pæne interceptus eſt à manu gladiatorum, quæ oppido eruperat.

15. Perufia capta, in plurimos animadvertit: orare veniam, vel excuſare ſe conantibus una voce occurrens, Moriendum eſſe. Scribunt quidam, * trecentos ex dedititiis electos, utriuſque ordinis, ad aram divo Julio exſtructam, Idibus Martiis hoſtiarum more mactatos. Exſtiterunt qui traderent, * conſpecto eum ad arma iſſe, ut occulti adverſarii, & quos metus magis quam voluntas contineret, facultate L. Antonii ducis præbita, detegerentur: devectiſque his, & confiſcatis, promiſſa veteranis * præmia perſolverentur.

16. Bellum Siculum inchoavit in primis, ſed diu traxit, intermiſſum ſæpius: modo reparandarum claſſium cauſſa, quas tempeſtatibus duplici naufragio, & quidem per æſtatem, amiſerat: modo pace facta, flagitante populo, ob intercluſos commeatus, famemque ingraveſcentem: donec navibus ex integro fabricatis, ac XX ſervorum millibus manumiſſis, & ad remum datis, portum Julium apud Baias, immiſſo in Lucrinum & Avernum lacum mari, effecit. In quo cum hieme tota copias exercuiſſet, Pompejum inter Mylas & Naulochum ſuperavit: ſub horam pugnæ tam arcto repente * ſomno devinctus, ut ad dandum ſignum ab amicis excitaretur. Unde præbitam Antonio materiam

15. *Trecentos*] Quidam libri, *ducentos*.

Conſpecto cum ad arma iſſe] Turnebo id probatum & aliis. Forte ſuperſcriptæ inuſitato vocabulo interpretationes, in contextum irrupere & inde iſta varietas lectionum enata: *conſulto, propoſito, conſpirato, conſpicato*. Lipſius. *compacto*.

Præmia perſolverentur] Sic editio Romana, cæteræ, *Solverentur*.

16. *Somno devinctus*] Cum minore dedecore Auguſti retineatur vulg. lectio, *devictus*.

riam putem exprobrandi. Nec rectis quidem oculis eum adſpicere potuiſſe inſtructam aciem: verum ſupinum, cœlum intuentem, ſtupidum cubuiſſe: nec prius ſurrexiſſe ac militibus * in conſpectum fuiſſe, quam à M. Agrippa fugatæ ſint hoſtium naves. Alii dictum factumque ejus criminantur, quaſi claſſibus tempeſtate perditis exclamaverit, etiam invito Neptuno victoriam ſe adepturum: ac die Circenſium proximo ſollenni pompæ ſimulacrum Dei detraxerit. nec temere plura ac majora pericula ullo alio bello adiit. Trajecto in Siciliam exercitu, * cum partem reliquam copiarum continenti repeteret, oppreſſus ex improviſo à Demochare & Apollophane, præfectis Pompeji, uno demum navigio ægerrime effugit. * Item cum præter Locros Rhegium pedibus iret, & proſpectis biremibus Pompejanis terram legentibus, ſuas ratus, deſcendiſſet ad littus, pæne exceptus eſt. Tunc etiam per devios tramites refugientem, ſervus Æmilii Paulli, comitis ejus, dolens proſcriptum olim ab eo patrem Paullum, & quaſi occaſione ultionis oblata, interficere conatus eſt. Poſt Pompeji fugam, collegarum alterum M. Lepidum, quem ex Africa in auxilium evocarat, ſuperbientem xx legionum fiducia, ſummaſque ſibi partes terrore ac minis vindicantem, ſpoliavit exercitu: ſupplicemque conceſſa vita * Circeos in perpetuum relegavit.

17. M. Antonii ſocietatem ſemper dubiam & incertam, reconciliationibuſque variis * male focillatam abrupit tandem. Et quo magis degeneraſſe eum à civili more approbaret, teſtamentum, quod is Romæ etiam * de Cleopatræ liberis inter heredes nuncupatis reliquerat, aperiendum recitandumque pro concione curavit. Remiſit tamen hoſti

In conſpectum fuiſſe] E duobus codd. Cſaubonus ita. Ante erat. *veniſſe.*

Cum partem reliquam copiarum continenti repeteret] Urſini codd. *cum ad partem reliquam copiarum continentem repeteret.*

Item cum præter Locres] Tres codd. Torrent. *Iterũ.*

Circeos] Codd. *Cercios. Cerceios. Circeis. Circeios.*

17. *Male focillatam*] Male folcita opinio, *folcitam*, aut, *foliam*, id eſt, fultam legentium.

De Cleopatræ liberis] Delet, Torrentius, *de.*

hosti judicato necessitudines, amicosque omnes: atque inter alios C. Sosium & * T. Domitium, tunc adhuc coss. Bononiensibus quoque publice, quod in Antoniorum clientela antiquitus erant, gratiam fecit conjurandi cum tota Italia pro partibus suis. nec multo post navali prœlio apud Actium vicit, in serum dimicatione protracta, ut in navi victor pernoctaverit. Ab Actio cum Samum insulam in hiberna se recepisset, turbatus nuntius de seditione militum, præmia & missionem poscentium, quos ex omni numero confecta victoria Brundisium præmiserat, * repetit Italiam, tempestate in trajectu bis conflictatus: primo inter promontoria Peloponnensi atque Ætoliæ, rursus circa montes Ceraunios, utrobique parte Liburnicarum demersa: simulque ejus in qua vehebatur, fusis armamentis, & gubernaculo diffracto. Nec amplius quam septem & xx dies, * donec desideria militum ordinarentur, Brundisii commoratus, Asiæ Syriæque circuitu Ægyptum petit: obsessaque Alexandria quo Antonius cum Cleopatra confugerat, brevi potitus est. Et Antonium quidem feras conditiones pacis tentantem, ad mortem adegit, * viditque mortuum. Cleopatræ, quam servatam triumpho magnopere cupiebat, etiam psyllos admovit, qui venenum ac virus exsugerent: quod periisse morsu aspidis putabatur. Ambobus communem sepulturæ honorem tribuit, ac tumulum ab ipsis inchoatum perfici jussit. Antonium juvenem, majorem

T. Domitium] Repperit Torrentius in uno codice. *C. Domitium.* &, ut res est, mavult. *Cn. Dom.* Forte istud T. ex præcedentis dictionis & ultima litera natum, & fuerit, *C. Sosium & Domitium.* ut supra cap 5. *M. Tullio Cicerone & Antonio*, quamvis & ibi mutent quidam.

Repetit Italiam, tempestate] Editiones Romana & Aldina; & ms. Abb. Gand. *Repetiit.* (aut, *repetit.*) *Alia tempestate*, Stephani editio, *Repetiit tempestate.* Pulmanni mss. *repetit alia tempestate.*

Donec desideria militum ordinarentur] Quædam exemplaria, *donec & des.* Unus liber, *donec ad des.* quod Cujacio placitum.

Viditque mortuum. Cleopatræ] Negant hoc plurimi: proinde aut quorundam codd. lectionem retinendam, *viditque mortuam Cleopatram*, aut rejicienda, *viditque mortuum*, putant.

majorem de duobus Fulvia genitis, simulacro D. Julii, ad quod post multas & irritas preces confugerat, abreptum interemit. Item Cæsarionem, * quam ex Cæsare Cleopatra concepisse prædicabat, retractum è fuga supplicio affecit. Reliquos Antonii reginæque communes liberos, non secus ac necessitudine junctos sibi & conservavit, & mox pro condítione cujusque sustinuit ac fovit.

18. Per idem tempus, conditorium & corpus Magni Alexandri, cum prolatum è penetrali subjecisset oculis, corona aurea imposita ac floribus aspersis veneratus est: consultusque, num & * Ptolemæum inspicere vellet, Regem se voluisse ait videre, non mortuos. Ægyptum, in provinciæ formam redactum, ut feraciorem habilioremque annonæ urbicæ redderet, fossas omnes, in quas Nilus exæstuat, oblimatas longa vetustate, militari opere deterſit. Quoque Actiacæ victoriæ memoria celebrior iis posterum esset, urbem Nicopolim apud Actium condidit: ludosque illic Quinquennales constituit: & ampliato vetere Appollinis templo, locum castrorum, quibus fuerat usus, exornatum navalibus spoliis, Neptuno ac Marti consecravit.

19. Tumultus post hæc, ac etiam rerum novarum initia, conjurationesque complures, prius quam invalescerent, indicio detectas compressit. alias alio tempore: Lepidi juvenis, deinde Varronis Murenæ, & Fannii Cæpionis, mox M. Egnatii, exin Plautii Rufi, Luciique Paullii progeneri sui: ac præter has *L.* Audasii falsarum tabularum rei, ac neque ætate neque corpore integri: item Asinii Epicadi ex gente Parthyna hybridæ: ad extremum * Telephi mulieris servi nomenculatoris. Nam ne ultimæ quidem sortis hominum conspiratione & periculo caruit. Audasius atque Epicadus Juliam filiam & Agrippam nepotem ex insulis quibus conti-

Quem ex Cæsare Cleopatra] Ita editio Sabellici & mss. Casauboni, Vulg. *Cæsare patre Cleop.*

18. *Ptolemæum*] Lagi filium, Alexandri successorem, intelligit Saballic. Tor. mavult, *Ptolemæum*, pro *Ptolemæorum*.

19. *Telephi mulieris servi nomenculatoris*] Emendant, *Telephi mulionis servi nomenculatoris.*

continebantur, rapere ad exercitus: Telephus, quasi debita sibi fato dominatione, & ipsum & senatum aggredi, destinaverant. Quinetiam quondam juxta cubiculum ejus lixa quidam ex Illyrico exercitu, janitoribus deceptis, noctu deprehensus est, cultro venatorio cinctus: impos ne mentis, an simulata dementia, incertum. Nihil enim exprimi quæstione potuit.

20. Externa bella duo omnino per se gessit: Dalmaticum, adolescens adhuc: & Antonio devicto, Cantabricum. Dalmatico etiam vulnera excepit. una acie, dextrum genu lapide ictus: altera autem, & crus & utrumque brachium ruina pontis consauciatus. Reliqua per legatos administravit: ut tamen quibusdam Pannonicis, atque Germanicis aut interveniret, aut non longe abesset, Ravennam, vel Mediolanum, vel Aquileiam usque ab urbe progrediens.

21. Domuit autem partim ductu, partim auspiciis suis Cantabriam, Aquitaniam, Pannoniam, Dalmatiam cum Illyrico omni: item Rhætiam, & Vindelicos, ac * Salassos, gentes Inalpinas. Coërcuit & Dacorum incursiones, tribus eorum ducibus cum magna copia cæsis, Germanosque ultra Albim fluvium summovit: ex quibus * Suevos & Sicambros dedentes se traduxit in Galliam, atque in proximis Rheno agris collocavit. Alias item nationes male quietas ad obsequium redegit. Nec ulli genti sine justis & necessariis caussis bellum intulit. Tantumque abfuit à cupiditate quoquo modo imperium vel bellicam gloriam augendi, ut quorundam barbarorum principes in æde Martis Ultoris jurare coëgerit, mansuros se in fide ac pace quam peterent: à quibusdam vero novum genus obsidum fœminas exigere tentaverit: quod negligere marium pignora sentiebat. & tamen potestatem

Rapere ad exercitus: Telephus] Sic editiones Aldi & Stephani. Male aliæ, *rapere. Ad extrem, Telephus.*

21. *Salassos gentes Inalpinas*] Primi locum restituerunt P. Victorius & Glareanus, cum vulgo legeretur, *Alpinas.* Casaubonus, *Salassos, aliasque gentes Inalpinas.*

Suevos & Sicambros] Ursinus & Casaubonus volunt, *Vbios & Sicambros.* Ille etiam imbilimentum adfert è m.

tem semper omnibus fecit, quoties vellent, obsides recipiendi, Neque aut crebrius aut perfidiosius rebellantes graviore umquam multatus est pœna, quam ut captivos sub lege venundaret, ne in vicina regione servirent, neve intra xxx annum liberarentur. Qua virtutis moderationisque fama, Indos etiam ac Scythas, anditu modo cognitos, pellexit ad amicitiam suam populique Romani ultro per legatos petendam. Parthi quoque & Armeniam vindicanti facile cesserunt: & signa militaria quæ M. Crassio & M. Antonio ademerant, reposcenti reddiderunt: obsidesque insuper obtulerunt: deinque pluribus quondam de regno concertantibus, nonnisi ab ipso electum comprobaverunt.

22. * Janum Quirium semel atque iterum à condita urbe memoriam ante suam clausum, in multo breviore temporis spatio, terra marique pace parta, ter clusit. Bis ovans ingressus est urbem, post Philippense, & rursus post Siculum bellum. Curules triumphos treis egit, Dalmaticum, Actiacum, Alexandrinum continuo triduo omnes.

23. Gaves ignominias cladesque, duas omnino, nec alibi quam in Germania, accepit Lollianam & Varianam: sed Lollianam majoris infamiæ, quam detrimenti: Varianam pæne exitiabilem, tribus legionibus, cum duce legatisque & auxiliis omnibus, cæsis. Hac nuntiata excubias per urbem indixit, ne quis tumultus existeret: & Præsidibus provinciarum propagavit imperium, * ut & à peritis & assuetis socii continerentur. Vovit & magnos ludos Jovi Opt. Max. * SI REMPUBLICAM IN MELIOREM STATUM VERTISSET: quod factum Cimbrico Marsicoque bello erat. Adeo namque consternatum ferunt, ut per continuos menses barba capilloque summisso, caput interdum foribus illideret, vociferans: Quinctili Vare, legiones redde: * diem-

22. *Ianum Quirinum pace parta ter clusit*] Erravit Beroaldus & qui eum secuti, qui *tertio*, legunt. Vide Lipsii Elect. Lib. 1. cap. xx.

23. *Vt & a peritis & assuetis*] Unus ms. Pulmanni, ut *ab assuetis & à peritis*. Ald. Steph. Rom. & Abb. Gand. *ut à suetis & a peritis*.

Si Remp. in mel statum vertisset] Emendaverat: Torrentius. *Si resp.* Juvit postea liber scriptus.

a diemque cladis quotannis mœstum habuerit ac lugubrem.

24. In re militari & commutavit multa, & instituit: atque etiam ad antiquam morem nonnulla revocavit. disciplinam severissime rexit, ne legatorum quidem cuiquam nisi gravate, *b* hiberniſque demum mensibus, permisit uxorem interviscere. Equitem R. quod duobus filiis adolescentibus, causſa detractandi sacramenti pollices amputasset, ipsum bonaque subjecit hastæ. quem tamen, quod imminere emtioni publicanos videbat, liberto suo addixit, ut relegatum in agris pro libero esse sineret. Decimam legionem contumacius parentem, cum ignominia totam dimisit: item alias immodeste missionem postulantes, circa commoda emeritorum præmiorum exauctoravit. cohortes, si quæ cessissent loco, decimatas hordeo pavit. centuriones, statione deserta itidem, ut manipulares, capitali animadversione puniit: pro cætero delictorum genere variis ignominiis affecit: ut stare per totum diem juberet ante Prætorium: interdum tunicatos, discinctosque, nonnunquam cum decempedis, vel etiam cespidem portantes.

25. Neque post bella civilia, aut in concione, aut per edictum, ullos militum, commilitones appellabat, sed milites: ac ne a filiis quidem aut privignis suis, imperio præditis, aliter appellari passus est: ambitiosius id existimans, quam aut ratio militaris aut temporum quies, aut sua domusque suæ majestas postularet. Libertino milite, præterquã Romæ incendiorum causſa, & si tumultus in graviore anona metuerentur, bis usus est: semel ad præcidium coloniarum Illyricum contingentium; iterum ad tutelum ripæ Rheni fluminis. eosque

Diemque cladis quotannis mœstum habuerit ac lugubrem] Cujacii codd. *diemq, cladis quem damnis mœstum ac lug. habuerat memorans.* Quam lectionem non respuit Casaubonus, si modo scribatur, *quem damnis aliis.*

24. *Hiberniſque demum mensibus, permisit uxorem interviscere*] Lib. unus Torrentii: *hiberniſque permisit mensibus domum uxorem.*

Emeritorum præmiorum] Alteram harum vocum tollendam aut, in erjiciendam particulam &, censet cum Torrentio Casaubonus.

que servos adhuc viris *a* fœminisque peculiosioribus indictos, ac sine mora manumissos, *b* sub priore vexillo habuit, neque aut commistos cum ingenuis, aut eodem modo armatos. Dona militaria aliquanto facilius, phaleras & torques, *c* quicquid auro argentoque constaret, quam vallares ac murales coronas, quæ honore præcellerent, dabat: has quam parcissime, & sine ambitione, ac sæpe etiam caligatis tribuit. M. Agrippam in Sicilia post navalem victoriam cæruleo vexillo donavit. Solos triumphales quanquam & socios expeditionum, & participes victoriarum suarum, nunquam donis impertiendos putavit; quod ipsi quoque jus habuissent tribuendi ea quibus vellent. Nihil autem minus in perfecto duce, quam fastinationem temeritatemque convenire arbitrabatur. *d* Crebro itaq; illa jactabat.

d Σπεῖδε βραδέως &c, (της

e Ἀσφαλὴς γὰρ ἐστ' ἀμείνων ἢ θρασὺς στρατηλά-

Et, Sat celeriter fieri, quicquid fiat satis bene Prœlium quidem aut bellum suscipiendum omnino negabat, nisi cum major emolumenti spes quam damni metus ostenderetur [redacted]. Nam minima commoda non minimo sectantes discrimine, similes ajebat esse auro hamo piscantibus: cujus abrupti damnum nulla captura pensari posset.

26. Magistratus atque honores, & ante tempus & quosdam novi generis, perpetuosque, cepit. Consulatum xx ætatis anno invasit, admotis hostiliter ad urbem legionibus, missisque qui sibi nomine exercitus deposcerent. Cum quidem cunctante senatu, Cornelius Centurio, princeps legationis, rejecto sagulo, ostendens gladii capulum, non dubitasset in curia dicere, Hic faciet, si vos non

25. *Fœminisque peculiosioribus*] Ineptum quod vulgo *periculosioribus*.

Sub priore vexillo] Corrigunt, Torrent. *proprio*; Casaubonus, *primore*.

Quicquid auro argentoque] Casaubonus cum editione Romana, & *quidquid*. Torrentius, *quanquam*.

Crebro itaque ille jactabat] In codd. Torrentii, *crebroq; ita jactabat*. unde Torrent. *crebraq: illa jact.*

Σπεῦδε βραδέως] *Festina lente*

Ἀσφαλὴς γὰρ ἐστ' ἀμείνων] *Tutus, sive providus, enim melior quam temerarius imperator.*

non feceritis. Secundum consulatum post IX annos, tertium anno interjecto gessit: sequentes usque ad undecimum continuavit: multisque mox, cum deferentur, recusatis, duodecimum *a* magno, id est, septemdecim annorum intervallo, & rursus tertium decimum biennio post ultro petiit: ut Cajum & Lucium filios amplissimo præditus magistratu, suo quemque tirocinnio deduceret in forum. Quinque medios consulatus à sexto ad undecimum annuos gessit: *b* cæteros autem sex, aut novem aut sex aut quatuor aut tribus mensibus secundum vero, pauciſſimis horis. Nam die Kalend. Jan. cum mane pro æde Capitolini Jovis paullulum curuli sella præsedisset, honore abiit, suffecto alio in locum suum. Nec omnes Romæ, sed quartum consulatum in Asia, quintum in insula Samo, octavum & nonum Taracone iniit.

27. Triumviratum Reip. constituendæ per decem annos administravit, in quo restitit quidem aliquandiu collegis, ne qua fieret proscriptio, sed incœptam utroque acerbius exercuit. Namque illis in multorum sæpe personam per gratiam & preces exorabilibus, solus magnopere contendit ne cui parceretur: proscripsitque etiam C. Toranium tutorem suum, eundemque collegam patris sui octavii in ædilitate. Junius Saturninus hoc amplius tradit. Cum peracta proscriptione, M. Lepidus in senatu excusasset præterita, & spem clementiæ in posterum fecisset: quoniam satis pœnarum exactum esset, hunc è diverso professum, ita modum se proscribendi statuisse, ut omnia sibi reliqueri libera: in cujus tamen pertinaciæ pœnitentiam, postea *c* T. Junium Philopœmenem, quod patronum suum proscriptum celasse olim diceretur, equestri dignitate decoravit. In eadem hac potestate multiplici flagravit invidia. Nam & Pinarium

26. *Magno id est septemdecem annorum intervallo*] Liber Torrentii: *magne decem & septẽ annos* & mox pro, *cæteros autem sex, aut novem aut sex*, idem liber: *ceteros aut novem, aut sex* quo modo etiam in editione Stephani, & quibusdam mss. Ursini ac Casauboni.

27. *T. Iunium Philopœmenem*] Torrent. & Cas. è Dione, Vrsinus etiam ex w. cc. *Vinium*. Aldina edito, *Philemonem*. quod & Casaubono placet.

narium equitem R. cum concionante se admissa turba paganorum apud milites suscribere quædam animadvertisset, curiosum ac speculatorem ratus coram confodi imperavit. Et Tedium Afrum cos. designatum quia fastum quoddam suum maligno sermone carpsisset, tantis *a* perterruit minis ut is se præcipitaverit. Et *b* Q. Gallium prætorem, in officio salutationis, *c* tabulas duplices veste tectas tenentem suspicatus gladium occulere: nec quidquam statim, ne aliud invineretur, ausus inquirere, paullo post per centuriones & milites raptum è tribunali, servilem in modum, torsit: ac *d* fatentem nihil, jussit occidi, prius oculis ejus sua manu effossis. quem tamen scribit colloquio petito insidiatum sibi, conjectumque à se in custodiam, deinde urbe interdicta dimissum, naufragio vel latronum insidiis periisse. Tribunitiam potestatem perpetuam recepit: in qua semel atque iterum per singula lustra collegam sibi coopravit. Recepit: & morum legumque regimen æque perpetuum: quo jure, quamquam sine censuræ honore, censum tamen populi ter egit: primum ac tertium cum collega, medium solus.

28. De reddenda Repub. bis cogitavit: primo post oppressum statim Antonium, memor objectum ab eo sibi sæpius, quasi per ipsum staret ne redderetur; ac rursus tædio diuturnæ valetudinis; cum etiam magistratibus ac senatu domum accitis Ratiocinarum imperium tradidit. Sed reputans & se privatum non sine periculo fore, & illam plurium arbitrio *e* temere committi, in retinenda præserveravit; dubium eventu meliore an voluntate. *f* Quam voluntatem cum præ se idemtidem feret,

Perterruit minis] Al. *conterruit.*

Q. Gallium] Male vulg. *Gallum.*

Tabulas duplices veste tectas tenentem] Omnes fere libri, *tabellas.* Rom. editio *Tabellas duplicatas.* Vir doctus, omisso *tabulas*, aut *tabella*, legit, *duplices veste tectos.*

Fatentem nihil] Al. fantem.

38. *Temere committi*] Temere quidem rejiciunt τὸ *temere.*

Quam voluntatem cum præ se idemtidē ferret, quodam] Non aliter optima exemplaria scripta, edita. In uno ms. *Quam voluntatem quodam.*

ferret, quodam etiam edicto his verbis testatus est. Ita mihi salvam ac sospitem remp. sistere in sua sede liceat, atque ejus rei fructum percipere, quem peto, ut optimi status auctor dicar: & moriens, ut feram mecum spem, mansura in vestigio suo fundamenta Reipub. quæ jecero. Fecitque ipse se compotem voti, nisus omni modo ne quem novi status pœniteret. Urbem * neque pro majestate imperii ornatam, & inundationibus incendiisque obnoxiam, excoluit adeo, ut jure sit gloriatus, matmoream se relinquere quam lateritiam accepisset. Tutam vero, quantum provideri humana ratione potuit, etiam in posterum præstitit.

29. Publica opera plurima exstruxit: ex quibus vel præcipua, Forum cum æde Martis Ultoris, templum Apollinis in Palatio, ædem Tonantis Jovis in Capitolio. Fori exstruendi caussa fuit, hominum & judiciorum multitudo, quæ videbatur, non sufficientibus duobus, etiam tertio indigere. Itaque festinantius, nec dum perfecta Martis æde, publicatum est, cautumque ut separatim in eo publica judicia & sortitiones judicum fierent. Ædem Marti bello Philippensi pro ultione paterna susceptο voverat. Sanxit ergo ut de bellis triumphisque heic consuleretur senatus: provinciæ cum Imperio petituri, hinc deducerentur: quique victores redissent, huc insignia triumphorum inferent. Templum Apollinis in ea parte Palatinæ domus excitavit, quam fulmine ictam desiderari à Deo haruspices pronuntiarant. * Addita porticus cum bibliotheca Latina Græcaque, quo loco jam senior sæpe etiam senatum habuit, decuriasque judicum recognovit. Tonanti Jovi ædem consecravit, liberatus periculo, cum expeditione Cantabrica per nocturnum iter lecticam ejus * fulgor perstrinxisset, servumque prælucentem exanimasset. Quædam etiam opera sub nomine alieno, nepo-

Neque pro majestate imperii ornatum] Editio Stephani veram lectionem retinuerat. in reliquis, *namque*.

29. *Addita porticus*] Alii. *addidit*. alii, *additæ*.

Fulgor perstrinxisset] Emenda, *fulgur*. Quædam exemplaria, *præstrinxisset*.

nepotum ſcilicet & uxoris ſororiſque, fecit: ut porticum baſilicamque Lucii & Caii: item porticus Liviæ & Octaviæ, theatrumque Marcelli. Sed & cæteros principes viros ſæpe hortatus eſt ut pro facultate quiſque monumentis vel novis, vel refectis & excultis, urbem adornarent. Multaque à multis exſtructa ſunt: ſicut à Marcio Philippo, ædes * Herculis Muſarum: à L. Cornificio, ædes Dianæ: ab Aſinio Pollione, atrium Libertatis: à Munatio Planco, ædes Saturni: à Cornelio Balbo, theatrum: à Statilio Tauro, amphitheatrum: à M. vero Agrippa, complura, & egregia.

30. Spatium urbis in regiones vicoſque diviſit: inſtituitque ut illas annui magiſtratus ſortito tuerentur, hos magiſtri * è plebe cujuſque viciniæ electi. Adverſus incendia excubias nocturnas, vigileſque commentus eſt. Ad coërcendas inundationes, alveum Tiberis laxavit,, ac repurgavit, completum olim ruderibus, & ædificiorum prolapſionibus coarctatum. Quo autem facilius undique urbs adiretur, deſumta ſibi Flaminia via Arminio tenus munienda, reliquas triumphalibus viris ex manubiali pecunia, ſternendas diſtribuit. Ædes ſacras vetuſtate collapſas, aut incendio abſumtas, refecit: eaſque & cæteras opulentiſſimis donis adornavit: utpote qui in cellam Capitolini Jovis ſedecim millia pondo auri, gemmaſque ac margaritas quingenties H S. una donatione contulerit.

31. Poſtquam vero pontificatum maximum, quem nunquam vivo Lepido auferre ſuſtinuerat, mortuo demum ſuſcepit, quidquid fatidicorum librorum Græci Latinique generis, nullis vel parum idoneis auctoribus vulgo ferebatur, ſupra duo millia contracta undique cremavit: ac ſolos retinuit Sibyllinos: hos quoque delectu habito: condiditque duobus foruli's auratis ſub Palatini Apollinis baſi. Annum à D. Julio ordinatum, ſed poſtea

Herculis Muſarum] Invitis Muſis interjiciunt quidam, &, quod bene notarunt viri docti.

30. *E plebe electi*] Editiones Aldi & Sabellici, & mſs. Viterb. Caſaub. & Abb. Gand. *lecti*.

ea negligentia conturbatum atque confusum, rursus ad pristinam rationem redegit: * in cujus ordinationem Sextilem mensem * suo cognomine nuncupavit, magis quam Septembrem, quo erat natus: quia hoc sibi & primus consulatus & insignes victoriæ obtigissent. Sacerdotum & numerum & dignitatem, sed & commoda, auxit: præcipue Vestalium virginum, cumque in demortuæ locum aliam capi oporteret, ambirentque multi ne filias in sortem darent: adjuravit, si cujusquam neptium suarum competeret ætas, oblaturum se fuisse eam. Nonnulla etiam ex antiquis cærimoniis paullatim abolita restituit: ut Salutis augurium, Diale flaminium, sacrum Lupercale, ludos Seculares & compitalitios. Lupercalibus vetuit currere imberbes: item, Secularibus ludis juvenes utriusque sexus prohibuit ullum nocturnum spectaculum frequentare, nisi cum aliquo majore natu propinquorum. * Compitales Lares ornare bis anno instituit, vernis floribus, & æstivis. Proximum à Diis immortalibus honorem memoriæ ducum præstitit, qui imperium populi R. ex minimo maximum reddidissent. Itaque & opera cujusque, manentibus titulis, restituit: & statuas omnium triumphali effigie in utraque Fori sui porticu dedicavit. Professus est edicto, commentum id se, * ut illorum velut ad exemplar & ipse dum viveret, & insequentium ætatum principes exigerentur à civibus. Pompeji quoque statuam contra theatri ejus regiam, marmoreo * Jano supposuit, translatam è curia, in qua C. Cæsar fuerat occisus.

32. Pleraque pessimi exempli correxit, quæ in perniciem publicam, aut ex consuetudine licentiaque bellorum civilium duraverant, aut per pacem

31. *In cujus ordinationem*] Scribe, *ordinatione*.

E suo cognomine] Quidam, *è suo nomine*.

Compitales lares ornare] In quibusdam, *compitalitiis*. quod Casaub. placet. Pro, *ornare*, duo mss. *ornari*.

Vt illorum velut ad exemplar] Sic prima editio: mss. plerique sic, *ut ad illorum velut ad exemplar*. Scripserim, *ut ad illos velut ad exemplar*, Verba hæc Casauboni.

Iano suppositit] Alii *superposuit*, aut, *superimposuit*.

cem etiam exſtiterant. Nam & graſſatorum plurimi palam ſe ferebant ſuccincti ferro, quaſi tuendi ſui cauſſa: & rapti per agros viatores ſine diſcrimine, liberi, ſervique, ergaſtulis poſſeſſorum ſupprimebantur: & plurimæ factiones, titulo collegii novi, ad nullius non facinoris ſocietatem coibant. Igitur graſſatores diſpoſitis per opporta loca ſtationibus, inhibuit: ergaſtula recognovit: * collegia, præter antiqua & legitima, diſſolvit: tabulas veterum ærarii debitorum, * vel præcipuam calumniandi materiam, exuſſit. Loca in urbe publica juris ambigui poſſeſſoribus adjudicavit. Diuturnorum reorum, & ex quorum ſordibus nihil aliud quam voluptas inimicis quæreretur, nomina abolevit: conditione propoſita, ut ſi quem quis repetere vellet, par periculum pœnæ ſubiret. Ne quod autem maleficium negotiumve impunitate vel mora elaberetur, xxx amplius dies, qui honorariis ludis occupabantur, aſtui rerum accommodavit. Ad tres judicum decurias, * quartam addixit ex inferiore cenſu: quæ ducenariorum vocaretur, judicaretque de levioribus ſummis. * Judices à triceſimo ætatis anno allegit: id eſt, quinquennio maturius quam ſolebant. At pleriſque judicandi munus detrectantibus, vix conceſſit ut ſingulis decuriis per vices annua vacatio eſſet: & ut ſolitæ agi Novembri ac Decembri menſe res omitterentur.

33. Ipſe jus dixit aſſidue, & in noctem nonnumquam: ſi parum corpore valeret, lectica pro tribunali collocata, vel etiam domi cubans. Dixit autem jus non diligentia modo ſumma, ſed & lenitate: ſiquidem manifeſti parricidii reum, ne culeo inſueretur, quod non niſi confeſſi * afficiuntur hac pœna, ita fertur interrogaſſe: Certe * patrem

D tuum

32. *Collegia præter antiqua & legitima*] Abſunt à mss. duob. Torrentii & edit. Rom. duæ dictiones, *& legitima.*

Vel præcipuam calumniandi materiam, excuſſit] Al. *velut*, & *excuſſit.*

Quartam addixit] Emendare volunt, ſed tantum ex conjectura, *addidit*, *adduxit*, *adjecit.*

Judices à triceſimo ætatis anno] Corrigunt Cujacius & Caſaubonus, *à viceſimo.*

33. *Afficiuntur hac pœna*] Al. *afficiebantur.* & mox pro *patrem*, al. *parentem.*

tuum non occidisti? Et cum de falso testamento ageretur, omnesque signatores lege Cornelia tenerentur: non tantum duas tabellas, damnatoriâ & absolutoriam simul cognoscentibus dedit: sed tertiam quoque, qua ignoscereturiis quos * fraude ad signandum, vel errore inductos, constitisset. Appellationes quotannis urbanorum quidem litigatorum * prætori delegavit urbano: ac provincialium, consularibus viris, quos singulos cujusque provinciæ negotiis præposuisset.

34. Leges retractavit, & quasdam ex integro sanxit: ut sumtuarium, * & de adulteriis, & de pudicitia, de ambitu, de maritandis ordinibus, Hanc cum aliquanto quam cæteras severius emandasset, præ tumultu recusantium perferre non potuit: nisi adempta demum lenitave parte pœnarum: & vacatione triennii data, auctisque præmiis. Sic quoque abolitionem ejus, publico spectaculo pertinaciter postulante equite, accitos Germanici liberos, receptosque partim ad se, partim in patris gremium ostentavit: manu vultuque significans, ne gravarentur imitari juvenis exemplum. Cum que etiam immaturitate sponsarum, & matrimoniorum crebra mutatione vim legis eludi sentire, tempus sponsa habendi coarctavit: divortiis modum imposuit.

35. Senatorum affluentem numerum deformi & incondita turba (erant enim super mille, & quidam indignissimi, & post necem Cæsaris per gratiam & præmium allecti, quos Orcinos vulgus vocabat) ad modum pristinum & splendorem redegit, duabus lectionibus, prima, ipsorum arbitratu.

Fraude vel errore] Al. *terrore*.

Prætori delegavit urbano] Alii, *delegabat*. Omnino? inquit Casaubonis) doctis viris assentior scribentibus *Prat. delegavit ur.* interpretantibusque, *Præfecto delegavit Vrbis*.

34. *Et de adulteriis & de pudicitia*] Deleo (inquit Torrentius) prius &, ut in vetusto cod., quo apertius lector intelligat unam eandemque esse legem, quæ de adulteriis & de pudicitia inscribitur.

35. *Quos Orcinos*] Reperias in omnibus vulg. *abortivos*. quod natum ex ignoratione vocabuli. *Orcivos*, Victorius, Turnebus, *Orchinos*, legunt. *Orcinos*, à Torrentio & Casaubono est.

tratu, quo vir virum legit : secunda , suo & Agrippæ quo tempore existimatur lorica sub veste munitus , ferroque cinctus præsedisse , decem valentissimis senatorii ordinis amicis sellam suam circumstantibus. Cordus Cremutius scribit , ne admissum quidem tunc quemquam senatorum, nisi solum, & prætentato sinu. Quosdam ad excusandi se verecundiam compulit : servavitque * etiam excusantibus insigne vestis, & spectandi in orchestra epulandique publice jus. Quo autem lecti probatique & religiosius & minore molestia senatoria fungerentur , sanxit ut prius quam consideret quisque thure ac mero supplicaret apud aram ejus dei in cujus templo coiretur : & ne plus 'quam bis in mense legitimus senatus ageretur , * Kalendis & Idibus : neve Septembri Octobrive mense ullos adesse alios necesse esset . quam sorte ductos , per quorum numerum decreta confici possent : sibique instituit consilia sortiri semestria , cum quibus de negotiis ad frequentem senatum referendis ante tractaret. Sententias de majore negotio , * non more , atque ordine , sed prout libuisset * prærogabat : ut perinde quisque animum intenderet , ac si censendum magis quam assentiendum esset.

36, Auctor & aliarum rerum fuit : in queis , ne acta senatus publicarentur : ne magistratus deposito honore, statim in provincias mitterentur : ut proconsulibus ad mulos , & tabernacula , quæ publice locari solebant , certa pecunia constitueretur : ut cura ærarii à qnæstoribus urbanis ad prætorios prætoresve transiret : ut centumviralem hastam , quam quæ quæstura functi consueverant cogere, decemviri cogerent.

37. Quoque plures partem administrandæ. Reip. caperent , nova officia excogitavit : curam operum publicorum , * viarum , aquarum , alvei Tiberis,

Etiam excusantibus] Lib. Casaub. *excusatis*. Quid. *excusantes* , & , *excusanti*.

Kalendis & Idibus] Ut supervacuam rejecit Casaub. dictionem , *scilicet*. Libri enim , *scilicet Kalend. & Idib.* aut, *Kalescilicet & Idib.*

Non more atque ordine] Quidam, *neque ordine*.

Prærogabat] Optime editiones Rom. Ald. Steph. & vv. cc. Ursini , *perrogabat*. Quid. mss. *prorogabat*.

37. *Viarum , atquarum, alvei Tiberis*] Hæc ita ἀσυνδέτως in membb. &

frumenti populo dividundi, præfecturam urbis, Triumviratum legendi senatus, & alterum recognoscendi turmas equitum, quotiescumque opus esset. Censores creari desitos longo intervallo creavit, numerum prætorum auxit. Exegit etiam, ut quoties consulatus sibi daretur, binos pro singulis collegas haberet: nec obtinuit, reclamantibus cunctis, satis majestatem ejus imminui, quod honorem eum non solus sed cum altero gereret.

38. Nec parcior in bellica virtute honoranda, super xxx ducibus justos triumphos, & aliquanto pluribus triumphalia ornamenta decernenda curavit. Liberis senatorum, quo celerius Reip. adsuescerent, * protinus virilem togam, latum clavum induere, & curiæ interesse permisit: militiamque auspicantibus, non tribunatum modo legionum, sed & præfecturas alarum dedit: ac ne quis expers castrorum esset, binos plerumque laticlavios præposuit singulis alis. Equitum turmas frequenter recognovit, post longam intercapedinem reducto more transvectionis. Sed neque detrahi quemquam in transvehendo ab accusatore passus est; quod fieri solebat: & senio vel aliqua corporis labe insignibus permisit, præmisso in ordine equo, ad respondendum quoties citarentur, pedibus venire: mox * reddendi equi gratiam fecit eis qui majores annorum quinque & triginta retinere eum nollent.

39. Impetratisque a senatu decem adjutoribus unum

prim. edit. De curatoribus viarum ab Augusto constitutis erudite Lipsius ad III. Taciti Annal. At ejus. conjectura, *riparum*, pro, *aquarum*, substituentis, meo judicio non proba. Cas.

38. *Protinus virilem togam latum clavum induere*] Quid *protinus virili toga* (vel *virili togâ*; etiam *à virili toga*) *latum cl. induere*. Casaub. *protinus virilem togam ac latum clavum induere.*

Reddendi equi gratiam fecit eis qui majores annorum quinque & triginta retinere eum nollent] Beroaldus intelligit factam potestatem equitibus senioribus (legitque, ut et iam Aldus & Sabellicus ediderunt, cotentiente insuper v. c. Ursini, *quinque & quadraginta*) reddendi equum quem ex publico accepissent, si vellent. E his verbis hanc sententiam elici posse, neg. Casaubonus: nisi scribatur

unumque mque equitum rationem vitæ reddere coëgit : atque ex improbatis alios pœna, alios ignominia notavit : plures admonitione, sed varia. * Leniſſimum genus admonitionis fuit * traditio coram pugillarium, quos taciti, & ibidem ſtatim legerent. Notavitque aliquos, quod pecunias levioribus uſuris mutuati, gaviore fœnore collocaſſent.

40. Comitiis tribunitiis ſi deeſſent candidati, ſenatores ex equitibus Romanis creavit : ita ut poteſtate tranſacta, in utro vellent ordine, manerent. Cum autem plerique equitum, attrito bellis civilibus patrimonio, ſpectare ludos è quatuordecim non auderent, * metu pœnæ theatralis : pronuntiavit, non teneri ea quibus ipſis parentibuſve equeſter cenſus umquam fuiſſet. * Populi recenſum vicatim egit : ac ne plebs frumentationum cauſſa frequentius à negotiis avocaretur, ter in annum, quaternum menſium teſſeras dare deſtinavit : ſed deſideranti conſuetudinem veterem conceſſit rurſus, ut * ſui cujuſque menſis acciperet. Comitiorum quoque priſtinum jus reduxit : ac multiplici pœna coërcito ambitu, * Fabianis & * Scaptenſibus tribulibus ſuis die comitiorum, ne quid à quoquam candidato deſiderarent, ſingula millia nummum à ſe dividebat.

retinendi equi gratiam fecit. Recte hoc, ſi, ut ait, gratiam facere alicujus. nihil aliud ſignificare poſſit. niſi, permittere ne aliquid fiat quod alias neceſſum erat. Sed quam hoc recte, judicium eſto lectorum. Plurimorum alioquin iſthæc opinione. Alius autem omnino ſenſus erit, quod idem Caſaub. not, ſi cum Leſlæi & Urſini codd. legas, *vellent.*

39. *Leniſſimum.*] Vulg. *Leniſſimum.*

Traditio coram pugillarium, quas] Liber unus noſtris, *tradito coram pugillari, quod.* Torrent.

40. *Metu pœnæ theatralis*] Legit Caſaub. *metu pœnæ theatralis legis.*

Populi recenſum] in vulg. *Romani pop. cenſum*; aut, *Populi Recenſum.*

Sui cujuſque menſis] Ald editio, *ſui quique menſis.* Emendare conatur Torrentius è Suida, *Nonus cujuſque m.*

Fabianis] *Sabatinis*, Beroaldus : quod etiam in Nonnii ms. eodem atramento ad oram annotatum eſt. Romana editio, *Sabotinis.* Hæc Pulmannus.

Scaptenſibus] Alii, *Scaptienſibus.*

Magni præterea existimans, sincerum, atque ab omni colluvione peregrini ac servilis sanguinis incorruptum servare populum: & civitatem Romanam parcissime dedit, & manumittendi modum terminavit. Tiberio pro cliente Græco petenti rescripsit, Non aliter se daturum quam si præsens sibi persuasisset quam justas petendi causas haberet. Et Liviæ pro quodam tributario Gallo roganti, civitatem negavit, immunitatem obtulit: affirmans, Se facilius passurum fisco detrahi aliquid, quam civitatis Romæ vulgari honorem. * Servos non contentus multis difficultatibus à libertate, & multo pluribus à libertate justa, removisse: cum & de numero & de conditione ac differentia eorum qui manumitterentur, curiose caviisset, hoc quoque adjecit, ne vinctus umquam tortusve quis, ullo libertatis genere civitatem adipiscereturEtiam habitum vestitumque pristinum reducere studuit. Ac visa quondam pro concione * pullatorum turba, indignabundus & clamitans: En, ait,

Romanos rerum dominos, gentemque togatam.

Negotium ædilibus dedit ne quem posthac paterentur in Foro Circove, nisi positis lacernis, togatum consistere.

41. Liberalitatem omnibus ordinibus per occasiones frequenter exhibuit. Nam & invecta urbi Alexandrino triumpho regia gaza, tantam copiam nummariæ rei effecit, ut fœnore diminuto, plurimum ægrorum prætiis accesserit. Et postea quoties ex damnatorum bonis pecunia superflueret, usum eius gratuitum iis qui cavere in duplum possent, ad certum tempus indulsit. Senatorum censum ampliavit: ac pro octingentorum milium summa * duodecies HS. taxavit, supplevitque non ha-

Servos non contentus multis difficultatrbus a libertate, & multo pluribus à libertate usta, emovisse: Optimorum codd. hæc lectio. Vulg. omittunt ista verba *à libertate, & multo pluribus.*

Pullatorem turba] Tres libri, *bullatorum.* Sunt qui, *palliatorum*, legant, ut Romanos Græco, vellitos habitu intelligamus, non recte. Hæc Torrent.

41. *Duodecies HS.*] Lipsius ex Dione corrigit *decies.* contra tamen omnes libros. Torrentius Dionem potius errasse credit.

habentibus. Congiaria populo frequenter dedit, sed diversæ fere summæ: modo quadragenos, modo tricenos: nonnumquam * ducenos quinquagenosque nummos, ac ne minores quidem pueros præteriit, quamvis nonnisi ab undecimo ætatis anno accipere consuessent. Frumentum quoque in annonæ difficultatibus sæpe levissimo, interdum nullo pretio, viritim admensus est, tesseraque nummarias duplicavit.

42. Sed ut salubrem magis quam ambitiosum principem scires, querentem de inopia & caritate vini populum, * severissima coërcuit voce: Satis provisum à genero suo Agrippa, perductis pluribus aquis, ne homines sitirent. + Eidem populo promissum quidem congiarium reposcenti, Bonæ se fidei esse respondit: non promissum autem flagitanti, turpitudinem & impudentiam edicto exprobravit: affirmavitque, non daturum se, quamvis dare * destinarat. Nec minore gravitate atque constantia, cum proposito congiario multos mannumissos, insertosque civium numero, comperisset, negavit accepturos quibus promissum non esset: cæterisque minus quam promiserat, dedit, ut destinata summa sufficeret. Magna vero quondam sterilitate, ac difficili remedio, cum venalitias & lanistarum familias, peregrinosque omnes, exceptis medicis & præceptoribus, partemque servitiorum, urbe expulisset: ut tandem annona convaluit, impetum se cepisse scribit, frumentationes publicas in perpetuum abolendi, quod earum fiducia cultura agrorum cessaret: neque tamen perseveraſſe, quia certum haberet, posse per ambitionem quandoque restitui. + atque ita post,

Ducenos quinquagenosque] Non placet Casaubono lectio quam proferunt quidam, *ducenos quinquagenos*. primum quia aliter opt. codd. deinde quod non dubitandum in tanta largitionum frequentia plebeculæ illi propertifinitæ viritim dedisse Augustum aliquando nummos quinquagenos.

32. *Se verissima coercuit voce*] Libri tres Torrentii, *oratione*.

Eidem populo] Rejicit Torrentius, *populo*. Post pro, *destinarat*, alii, *destinaret*, aut, *destinasset*.

Atque ita, post, hanc rem] Non absurde qui, *Atque ita posthac com.*

hanc rem temperavit, ut non minorem * aratorum ac negotiantium quam populi rationem * deduceret.

43. Spectaculorum & assiduitate & varietate, atque magnificentia, omnes antecessit. * Fecisse ludos se ait suo nomine quater: pro aliis magistratibus, qui aut abcssent, aut non sufficerent, ter & vicies. Fecitque nonnumquam vicatim, ac pluribus scenis per omnium linguarum histriones: non in foro modo, nec Amphithearro, * sed in Circo & in Septis, & aliquando nihil præter venationem edidit: Athletas exstructis in campo Martio sedilibus ligneis: item navale prœlium circa Tiberim cavato solo: in quo nunc Cæsarum nemus est. Quibus diebus custodes in urbe disposuit, ne raritate remanentium grassatoribus obnoxia esset. In circo aurigas cursoresque & confectores ferarum, & nonnumquam ex nobilissima juventute, produxit. Sed & Trojæ ludum edidit frequentissime, * majorum minorumve puerorum delectu: prisci decorique moris existimans, claræ stirpis indolem sic notescere. In hoc ludicro * C. Nonium Asprenatem lapsu debilitatum, aureo torque donavit: passusque est ipsum posterosque Torquati ferre cognomen. Mox finem fecit talia edendi, Asinio Pollione oratore graviter invidioseque in curia questo Æsermini nepotis suis casum, qui

Aratorum] Al. *arantium*. Item. *deduceret*, al. *duceret*.

43. *Fecisse ludos se ait suo nomine quater: pro aliis, &c. ter & vicies*] Quod angustus is numerus pro liberalitate hujus Principis, scribit Lipsius, *quater & vicies* repetit ea voce ex linea sequenti. nec spernat si quis mavolet, *quadragies*. At vero non inepte Casaubonus, quocunque sensu, servandam omnium librorum lectionem censet. Si enim quater tantum suo nomine ludos edidit Augustus, omnino nihil mutandum. si, quod verisimile, sæpius, repetendum ex sequenti periodo verbum, *vicies*, βραχυλογίᾳ Græcis Latinisque usitata.

Sed in Circo & in Septis, & aliquando nihil præter venationem edidit. Athletas, &c.] Recipit vir magnus lectionem codicis Torrent. *sed & in Circo. In Septis nihil unquam præter venationes edidit; athletasque.*

Majorum minorumve] Vulg. *magnorum*.

C. Nonium Asprenatem] Al. *Sex. Non. Asp.*

qui & ipſe eius effregerat. Ad ſcenicas quoque & gladiatorias operas, etiam equitibus Romanis aliquando uſus eſt: verum prius quam ſenatuſconſulto interdiceretur. Poſtea nihil ſane, præterquam * adoleſcentulum Lucium honeſte natum, exhibuit: tantum ut oſtenderet, quod erat bipedali minor, librarum ſeptemdecim, ac vocis immenſæ. Quodam autem muneris die, Parthorum obſides tunc primum miſſos, per arenam mediam ad ſpectaculum induxit: ſuperque ſe ſubſellio ſecundo collocavit. Solebat etiam citra ſpectaculorum dies, ſi quando quid inuſitatum dignumque cognitu advectum eſſet, id extra ordinem quolibet loco publicare: ut rhinocerotem, apud Septa: tigrim, in ſcena: anguem quinquaginta cubitorum, pro Comitio. Accidit votivis Circenſibus, ut correptus valetudine, lectica cubans, thenſas deduceret: rurſus commiſſione ludorum, quibus theatrum Marcelli dedicabat, evenit ut * laxatis ſellæ curulis compagibus caderet ſupinus. Nepotum quoque ſuorum munere, cum conſternatum ruinæ metum populum retinere, & confirmare nullo modo poſſet, tranſiit è loco ſuo, atque in ea parte conſedit quæ ſuſpecta maxime erat.

44. Spectandi confuſiſſimum ac ſolutiſſimum morem correxit ordinavitque: motus injuria ſenatoris, quem Puteolis per celeberrimos ludos conſeſſu frequenti nemo receperat. Facto igitur decreto patrum, ut * quoties quid ſpectandum uſquam publice ederetur, primus ſubſelliorum ordo vacaret ſenatoribus: Romæ legatos liberarum ſociarumque gentium vetuit in orcheſtra conſidere: cum quoſdam etiam libertini generis mitti deprehendiſſet. Militem ſecrevit à populo. Maritis è

Adoleſcentulum Lucium] Libri *Lytium. Licium. Lycium. Licitum. Hirtium.* Optimus Torrentii, *Litium*: ex quo facit. *L. Itium.*

Laxatis ſelle curulis compagibus] Non diſplicet Torrentio *luxatis*; ſed valde Caſaubono.

44. *Quoties quid ſpectandum*] Tres libri, *quoties quid ſpectaculi*, duo, *quoties ſpectandi*, ſine *quid*. Torreni.

plebe proprios ordines assignavit: prætextatis cuneum suum, & proximum pædagogis: sanxitque ne quis pullatorum media cavea sederet. Fœminis ne gladiatores quidem, quos promiscue spectari solemne olim erat, nisi ex superiore loco * spectare concessit. Solis virginibus Vestalibus locum in theatro separatim, & contra prætoris tribunal, dedit. Athletarum vero spectaculo * muliebrem sexum omnem adeo submovit, ut Pontificalibus ludis pugilum par postulatum distulerit in sequentis diei matutinum tempus: edixeritque, mulieres * ante horam quintam venirent in theatrum, non placere.

45. Ipse Circenses ex amicorum fere libertorumque cœnaculis spectabat, interdum è pulvinari, & quidem cum conjuge ac liberis sedens. Spectaculo plurimas horas, * aliquando totos dies aderat: petita venia, commendatisque qui suam vicem præsidendo fungerentur. Verum quoties adesset, nihil præterea agebat: seu vitandi rumoris caussa, quo patrem Cæsarem vulgo reprehensum commemorabat, quod inter spectandum, epistolis, libellisque legendis, ac rescribendis vacaret: seu studio spectandi, ac voluptate, qua teneri se neque dissimulavit unquam, & sæpe ingenue professus est. Itaque corollaria & prædia aliensis quoque muneribus ac ludis & crebra & grandia de suo offerebat: nullique Græco certamini interfuit, quo non pro merito certantium quemque honoraverit. Spectavit autem studiosissime pugiles, & maxime Latinos: non legitimos atque ordinarios modo, quos etiam committere cum Græ-

Spectare concessit. Solis virginibus] Distinguit Casaubonus *spectare concessit solis Virginibus*.

Muliebrem sexum omnem] Lectionem à Turnebo inventam & annotatam, *muliebre sexus omne*, inveni notatam in Schedis Lisæi. in lib. Pithœi, *muliebre secus*: quam vocem pridem explicarunt viri doctissimi; sed quæ huic loco non convenit. Casaub.

Ante horam quintam venirent in theatrum] Ita ediderunt. Sed potius retinendum quod in libris. *venire*.

45. *Aliquando totos dies aderat*] Animadversum jam pridem Lipsio, atque etiam Casaubano, scribendum, *aberat*. Ita & in Alvari Nonnii libro ms.

Græcis ſolebat: ſed & catervarios oppidanos inter anguſtias vicorum pugnantes temere ac ſine arte. Univerſum denique genus operas aliquas publico ſpectaculo præbentium, etiam cura ſua dignatus eſt. Athletis & conſervavit privilegia, & amplíavit. Gladiatores ſine miſſione edi prohibuit. Coercitionem in hiſtriones, magiſtratibus in omni tempore & loco, lege vetere, permiſſam, ademit: * præterquam ludos & ſcenam. Nec tamen eo minus aut xyſticorum certationes, aut gladiatorum pugnas ſeveriſſime ſemper exegit. Nam hiſtrionum licentiam adeo compeſcuit, ut * Stephanionem togatarium, cui in puerilem habitum circumtonſam matronam miniſtraſſe compereat, per trina theatra virgis cæſum relegaverit: Hylam pantomimum, querente prætore, in atrio domus ſuæ, nemine excluſo, flagellis verberaverit: & Pyladem urbe atque Italia ſubmoverit, quod ſpectatorem, à quo exſibilabatur, demonſtraſſet digito, conſpicuumque feciſſet.

46. Ad hunc modum urbe urbaniſque rebus adminiſtratis, ITALIAM duodetriginta coloniarum numero deductarum ab ſe frequentavit, operibuſque ac vectigalibus publicis plurifariam inſtruxit: etiam jure ac dignatione * urbi quodam modo pro parte aliqua adæquavit: excogitato genere ſuffragiorum, quæ de magiſtratibus urbicis decuriones colonici, * in ſua quiſque colonia ferrent, & ſub diem comitiorum * obſignata Romam mitterent. Ac necubi aut honeſtorum deficeret copia, aut multitudinis ſoboles, equeſtrem

Præterquam ludos & ſcenam] Liber unus, *præterquam in ludos & ſcenam*. Torrent, bene, *præterquam ludis & ſcena*.

Stephanionem togatarium, cui] Male quidem, *cum*. Pro, *togatarium*, vere Egnatius, ipſumque ſequutus Torrentius, malunt *togatarum*; actorem ſcilicet. ut, primarum, & ſecundarum, dicimus, non addito actoris nomine, *togatarium*, retinet Caſaub.

46. *Urbi quodammodo pro parte aliqua adæquavit*] *Quodammodo*, gloſſematium putat Lipſius. aliter Torrent. & Caſaub.

In ſua quiſque colonia ferrent] Libri Torrentii & Abbad. Gaudav. item edit. Aldus & Roman. *in ſuam quiſque coloniam*. Et mox pro, *obſignata*, lib. Torrent. & Abb. Gaud. *aſſignata*.

ſtrem militiam petenteis; etiam ex commendatione publica cujuſque oppidò ordinabat: at iis qui è plebe regiones ſibi reviſenti filios filiaſve approbarent, ſingula nummorum millia * pro ſingulis dividebat.

47. Provincias validiores, & quas annuis magiſtratuum imperiis regi nec facile nec tutum erat, ipſe ſuſcepit: cæteras proconſulibus ſortito permiſit: & tamen nonnullas commutavit interdum: atque ex utroque genere pleraſque ſæpius adiit. Urbium quaſdam fœderatas, ſed ad exitium licentia præcipites, libertate privavit: alias, aut ære alieno laborantes levavit, aut terræ motu ſubverſas denuo condidit: aut merita erga pop. Roman. allegantes, Latinitate, vel civitate, donavit. Non eſt, ut opinor, provincia, excepta duntaxat Africa & Sardinia, quam non adierit. In has, fugato Sexto Pompejo, trajicere ex Sicilia apparantem, continuæ & immodicæ tempeſtates inhibuerunt, nec mox occaſio aut cauſſa trajiciendi fuit.

48. Regna, quibus belli jure potitus eſt, præter pauca, aut iiſdem, quibus ademerat, reddidit, aut alienigenis contribuit. Reges ſocios etiam inter ſemetipſos neceſſitudinibus mutuis junxit: promtiſſimus affinitatis cujuſque atque amicitiæ conciliator & fautor: nec aliter univerſos, quam membra parteſque imperii, curæ habuit. Rectorem quoque ſolitus eſt apponere ætate parvis, ac mente lapſis, donec adoleſcerent aut reſipiſcerent: ac plurimorum liberos & educavit ſimul cum ſuis & inſtituit.

49. Ex militaribus copiis legiones & auxilia provinciatim diſtribuit: claſſem Miſeni, & alteram Ravennæ, ad tutelam ſuperi & inferi maris, collocavit. Certum numerum partim in urbis partim in ſui cuſtodiam allegit: dimiſſa Calagurritanorum manu, quam uſque ad devictum Antonium: item Germanorum, quam uſque ad cladem Varianam, inter armigeros circa ſe habuerat. Neque tamen umquam plures quam tres cohortes in urbe

Pro ſingulis] Vulg. *per ſingulos*. Utrumque rejicit Torrentius.

urbe esse passus est: easque sine castris. reliquas in hiberna & æstiva, circa finitima oppida dimittere assuerat. Quidquid autem ubique militum esset, ad certam stipendiorum præmiorumque formulam ad strinxit: definitis pro gradu cujusque, & temporibus militiæ, & commodis missionum: ne aut ætate aut inopia post missionem solicitari ad res novas possent. Utque perpetuo ac sine difficultate sumtus ad tuendos eos prosequendosque suppeteret, ærarium militare cum vectigalibus novis instituit. Et quo celerius, ac * sub manum annuntiari cognosciique posset quid in provincia quaque gereretur, juvenes primo, modicis intervallis per militares vias, dehinc vehicula, disposuit. commodius id visum est, * ut, quia à loco eidem perferrent litteras, interrogari quoque, si quid res exigerent, possent.

50. In diplomatibus, libellisque epistolis signandis, initio Sphinge usus est: mox imagine Magni Alexandri: novissime sua, Dioscoridis manu sculptâ, qua signare insecuti quoque principes perseveraverunt. Ad epistolas omnes, horarum quoque momenta, nec diei modo, sed & noctis, quibus datæ significarentur, addebat.

51. Clementiæ civilitatisque ejus multa & magna documenta sunt. Ne enumerem quot & quos diversarum partium venia & incolumitate donatos: principem etiam in civitate locum tenere passus sit: Junium Novatum & Cassium Patavinum, è plebe

49. *Cum vectigalibus novis instituit*] Al. *constituit*.

Sub manum] Edit Rom. & Ald. *manu*.

Vt, qui à loco eidem perferent litteras, interrogari quoque, si quid res exigerent, possent] Editiones Aldina & Colon. *ut quia loco eidem perferunt litteras, interrogari quoque, si quid res exigant, possint*. Ita etiam tres mss. & editio Sabellici, nisi, quod, *idem*, habeant, pro, *iidem*. Corsendoncensis collegii liber quo etiã usus Pulmannus, *ut qui à loco perferunt litteras, iidem interrogari quoque, si quid res exigant, possint*. Quæ lectio non contemnenda videtur; nisi quis malit. *ut quia à loco iidem perferrent litteras, interrogari quoque, si quid res exigerent, possent*. Casaubonus hæc annotat: Alii lib. *iidem*: novo autem *à loco*, pro alicunde: & fortasse scriptum fuerat, *à loco eoque*, id est, quoque, pro, quocunque. vel,

plebe homines, alterum pecunia, alterum levi exsilio punire satis habuit: cum ille Agrippæ juvenis nomine, * asperrimam de se epistolam in vulgus edidisset: hic convivio pleno proclamasset, Neque votum sibi neque animum deesse confodiendi eum. Quadam vero cognitione, cum Æmilio Æliano Cordubensi inter cætera crimina vel maxime objiceretur, quod male opinari de Cæsare soleret: conversus ad accusatorem, commotoque simili: Velim, inquit, hoc mihi probes: faciam sciat Ælianus & me linguam habere: plura enim de eo loquar. Nec quidquam ultra, aut statim aut postea inquisivit. Tiberio quoque * de eadem re sedulo violentius apud se per epistolam conquerenti, ita rescripsit: Ætati tuæ, mi Tiberi, noli in hac re indulgere, & nimium indignari quemquam esse qui de me male loquatur. Satis enim, si hoc habemus ne quis nobis male facere possit.

52. Templa quamvis sciret etiam proconsulibus decerni solere: in nulla tamen provincia, nisi communi suo Romæque nomine recepit: nam in urbe quidem pertinacissima abstinuit hoc honore. Atque etiam argenteas statuas olim sibi positas conflavit omnes: * exque iis aureas cortinas Apollini Palatino dedicavit. Dictaturam magna vi offerente populo, genu nixus, dejectu humeris toga, nudo pectore, deprecatus est.

53. Domini appellationem, ut maledictum & opprobrium semper exhorruit. Cum spectante eo ludos: * pronuntiatum esset in mimo, O dominum æquum & bonum: & universi quasi de ipso dictum exsultantes comprobassent: & statim manu vultuque indecoras adulationes repressit, & in-

se-

51. *Asperrimam de se epistolam*] Alii, *de eo*.

De eadem re sedulo violentius apud se] Testatur Turnebus, in mss. se reperiisse, *lentius*. Utrumque rejiciendum censet Torrentius. Petrum Pithœum ait Casaubonus ex suo libro hanc lectionem annotasse, *sedulo lentius*; & conjecturam suam adjecisse, forte legendum, *sed violentius*. ἐσχάτως quum si etiam in vett. lib. extare testetur Ursinus.

52. *Exque iis aureas cortinas*] Vulg. *Ex quibus*.

53. *Pronuntiatum esset in mimo*] Vulg. *à mimo*.

sequenti die gravissimo corripuit edicto, dominumque se posthac appellari, ne à liberis quidem aut nepotibus suis, vel serio vel joco, passus est: atque hujusmodi blanditias etiam inter ipsos prohibuit. Non temere urbe oppidove ullo egressus, aut quoquam ingressus est, nisi vespere aut noctu: ne quem officii caussa inquietaret. In consulatu, pedibus fere, extra consulatum sæpe * adoperta sella per publicum incessit. Promiscuis salutationibus admittebat & plebem: tanta comitate adeuntium desideria excipiens, ut quendam joco corripuerit, quod sic sibi libellum porrigere dubitaret, quasi elephanto stipem. Die senatus nunquam patres nisi in curia salutavit, & quidem sedentes, ac nominatim singulos, nullo submonente: & discedens eo modo * sedentibus singulis, vale dicebat. Officia cum multis mutuo exercuit: nec prius dies cujusque solemnes frequentare desiit, quam * grandior jam natu, & in turba quondam * sponsaliorum die vexatus. - Gallum + Terrinium senatorem, minus sibi familiarem, sed captum repente oculis, & ob id inedia mori destinantem, præsens consolando revocavit ad vitam.

34. In senatu verba facienti dictum est, Non intellexi: & ab alio, Contradicerem tibi si locum haberem. Interdum ob immodicas altercationes disceptantium è curia per iram se proripienti, quidam ingesserunt, Licere oportere senatoribus de Republ. loqui. Antistius Labeo senatus lectione, * cum vir virum legeret, M. Lepidum, hostem olim ejus, & tunc exsulantem, legit: interrogatusque ab eo, * an essent alii digniores, Suum quem-

Adoperta sella] Placet, *adaparta*, ut conjiciunt eruditissimi quidam viri.

Sedentibus singulis valedicebat] Viterb. *sedentibus valere dicebat*, sine voce, *singulis*. Casaub.

Grandior jam natu] Liber unus, *grandi jam natu*. alter, *ornatu*. & *sponsaliorum*, pro, *sponsaliorum*.

Terrinium] Notiores mihi *Tetinnii*, atque id fortasse hic præstet rescribere. Torrentius.

54. *Cum vir virum legeret*] Egregia correctio Torrentii, cum ante esset, *cum triumvirum legeret*. Pro Torrentio v. c. Ursini.

An essent alii digniores] Fortasse, ut quidam censent, *An non essent*.

quemque judicium habere respondit. Nec ideo libertas, aut contumacia fraudi cuiquam fuit.

55. Etiam sparsos de se in curia famosos libellos, nec expavit, * & magna cura redarguit. Ac ne requisitis quidem auctoribus, id modo censuit, cognoscendum posthac de iis qui libellos aut carmina ad infamiam cujuspiam † sub alieno nomine edant.

56. Jocis quoque quorundam invidiosis aut petulantibus lacessitus contradixit edicto. Et tamen de inhibenda * testamentorum licentia, ne senatus quidquam constitueret, intercessit. Quoties magistratuum comitiis interesset, tribus cum candidatis suis circuibat: supplicabatque more solemni. * Ferebat & ipse suffragium in tribu, ut unus è populo. Testem se in judiciis & interrogari & refelli æquissimo animo patiebatur. Forum angustius fecit, non ausus extorquere possessoribus proximas domos. Numquam filios suos populo commendavit, ut non adjiceret, Si merebuntur. Eisdem prætextatis adhoc assurrectum ab universis in theatro, & à stantibus plausum, gravissime questus est. Amicos ita magnos & potentes in civitate esse voluit, ut tamen pari jure essent quo cæteri, legibusque judiciariis æque tenerentur. Cum Asprenas Nonius arctius ei junctus, causam veneficii, accusante Cassio Severo, diceret: consuluit senatum quid officii sui putaret: Cunctari enim se, ne, si superesset, eriperet legibus reum: sin deesset, destituere ac prædamnare amicum existimaretur. Et consentientibus universis, sedit in subselliis per aliquot horas: verum tacitus, ac

55. *Et magna cura redarguit. Ac ne requisitis quidem auctoribus, id modo censuit*] Probat libri sui unius lectionem Torrentius: *nec magna cura redarguit; ne requisitis quidem actoribus. Id modo censuit.*

Sub alieno nomine edant] *Ederent*, editio Stephani & libri Ursini. Torrentius corrigit, *suo alienove nomine*. Sed non ea mens Augusti aut Suetonii.

56. *Testamentorum licentia*] Errant qui, *scommatorum*, volunt.

Ferebat & ipse suffragium in tribu] Non mala lectio, Tamen pro Casaubono, *in tribubus* scribēte, facit lib. mss. Alvari Nonnii: aut *in tribus*, editiones vett. & quidem mss. Torrentius vero, *in tribu sua*.

ac ne laudatione quidem judiciali data. Affuit & clientibus: ſicut * Scutario cuidam, evocato quondam ſuo, qui poſtulabatur injuriarum. Unum omnino è reorum numero, ac ne eum quidem, niſi precibus, eripuit, exorato coram Judicibus accuſatore, Caſtricium, per quem de conjuratione Murenæ cognoverat.

57. Pro quibus meritis quantopere dilectus ſit facile eſt æſtimare. Omitto ſenatuſconſulta, quæ poſſunt videri vel neceſſitate expreſſa, vel verecundia. Equites Romani natalem ejus ſponte atque conſenſu, biduo ſemper celebrarunt. Omnes ordines in lacum Curtii quotannis ex voto pro ſalute ejus ſtirpem jaciebant: item Kalendis Januariis ſtrenam in Capitolio, etiam abſenti: ex qua ſumma pretioſiſſima deorum ſimulacra mercatus, vicatim dedicabat: ut Apollinem Sandaliarium, & * Jovem Tragœdum, * aliaque. In reſtitutionem Palatinæ domus incendio abſumtæ, veterani, decuriæ, tribus, atque etiam ſigillatim è cætero genere hominum, libentes ac pro facultate quiſque pecunias contulerunt: delibante tantummodo eo ſummarum acervo, neque ex quoquam plus denario auferente. Revertentem ex provincia, non ſolum * fauſtis ominibus, ſed & modulatis carminibus proſequebantur. Obſervatum

Scutario cuidam, evocato quondam ſuo] Retinent hanc lectionem Torrentius & Caſaubonus: ſed diverſu intellectu. Ille interpretatur cum Sabellico militem è genere ſcutariorum: hic pro proprio nomine ſumit, quod littera majuſcula in principe editione eſſet expreſſum: *Scutario evocato quondam ſuo*. Si Romanam editionem intelligit, quæ prodiit an. MCCCC LXX. aut ipſe cæcutivit, aut Pulmannus, qui Baſileenſem editionem cum eadem olim contulit, & ad oram Baſileenſis adſcripſit, eſſe in Romana, *ſcrutatrio evocato quondam ſuo*, ita etiam quidam mss. id eſt, homini vili, qui ſcruta vendiderit.

57. *Apollinem ſandallarium*] Alii, *ſandaliatum*.

Aliaque. In reſt. Pal. d. i. abſumta veterani] Bene animadverſum à Torrent. vulgo male diſtingui, *aliaque in reſtitutionem Palat. dom. inc. abſumtæ. Veterani*.

Fauſti hominibus] Mavult Torrent. *nominibus*.

rum etiam eſt, ne quoties introiret urbem, ſupplicium de quoquam ſumeretur.

58. Patris patriæ cognomen univerſi repentino maximoque conſenſu detulerunt ei. Prima plebs, legatione Antium miſſa: dein quia non recipiebat, ineunti Romæ ſpecula frequens, & laureata: mox in curia ſenatus: neque decreto, neque acclamatione, ſed per Valerium Meſſallam id mandantibus cunctis: Quod bonum: inquit, fauſtumque ſit tibi domuique tuæ, Cæſar Auguſte: (ſic enim nos perpetuam felicitatem Reipubl. & læta huic precari exiſtimamus) Sen. te conſentiens cum pop. Rom. conſalutat PATRIÆ PATREM. Cui lacrymans reſpondit Auguſtus, his verbis (ipſa enim, ſicut *Meſſallæ, poſui:) Compos factus votorum meorum, Patres C. quid habeo aliud deos immortales precari, quam ut hunc conſenſum veſtrum ad ultimum vitæ finem mihi preſtare liceat?

59. Medico Antonio Muſæ, cujus opera ex ancipiti convaluerat, ſtatuam, ære collato, juxta ſignum Æſculapii ſtatuerunt. Nonnulli patrum familiarum teſtamento caverunt ut ab heredibus ſuis, prælato victimæ titulo, in Capitolium ducerentur, votumque pro ſe ſolveretur, QVOD SVPERSTITEM AVGVSTVM RELIQUISSENT. Quædam Italiæ civitates diem, quo primum ad ſe veniſſet, initium anni fecerunt. Provinciarum pleræque ſuper templa & aras, ludos quoque quinquennales pæne oppidatim conſtituerunt.

60. Reges amici atque ſocii, & ſinguli in ſuo quiſque regno, Cæſareas urbes condiderunt: & cuncti ſimul, ædem Jovis Olympici, Athenis antiquitus inchoatam, perficere communi ſumptu deſtinaverunt, Genioque ejus dedicare: ac ſæpe regnis relictis, non Romæ modo, ſed provincias peragranti quotidiana officia togati, ac ſine regio inſigni more clientium præſtiterunt.]

61. Quoniam qualis in imperiis ac magiſtratibus regendaque per terram orbem pace belloque Rep. fuerit, expoſui: referam nunc interiorem ac fami-

58 *Sicut Meſſallæ*] Vitioſe in aliis, *Meſſellæ*.

familiarem ejus vitam; quibuſque moribus atque fortuna domi & inter ſuos egerit, à juventa uſque ad ſupremum vitæ diem. Matrem amiſit in primo conſulatu; ſororem Octaviam, quinquageſimum & quartum agens ætatis annum. Utrique eum præcipua officia vivæ preſtitiſſet, etiam defunctæ honores maximos tribuit.

62 Sponſam habuerat adoleſcens P. Servilii Iſaurici filiam; ſed reconciliatus poſt primam diſcordiam Antonio, *a* & poſtulantibus utriuſque militibus, ut & neceſſitudine aliqua jungerentur, privignam ejus Claudiam, Fulviæ ex P. Clodio filiam duxit uxorem, vix dum nubilem. Ac ſimultate cum Fulvia ſocru exorta, dimiſit intactam adhuc, & virginem. Mox Scriboniam in matrimonium accepit, nuptam ante duobus conſularibus, & ex altero etiam matrem. Cum hac etiam divortium fecit, pertæſus, ut ſcribit, morum perverſitatem ejus; ac ſtatim Liviam Druſillam matrimonio Tiberii Neronis, & quidem prægnantem, abduxit, dilexitque & probavit unice ac perſeveranter.

63. Ex Scribonia Iuliam, ex Livia nihil liberorum tulit, cum maxime cuperet. Infans, qui conceptus erat immaturus eſt editus. Juliam primum Marcello Octaviæ ſororis ſuæ filio, *c* tantum quod pueritiam egreſſo; deinde ut is obiit, M. Agrippæ *d* nuptum dedit; exorata ſorore ut ſibi genero cederet. Nam tunc Agrippa alteram Marcellarum habebat, & ex ea liberos. Hoc quoque defuncto, multis, ac diu, etiam ex equeſtri ordine, circumſpectis conditionibus, Tiberium privignum ſuum elegit; coegitque prægnantem uxorem, & ex qua jam pater erat, dimittere. M. Antonius ſcribit, Primum eum Antonio filio ſuo deſpondiſſe Iuliam; dein Cotiſoni Getarum regi,

52 *Et poſtulantibus utriuſque militibus, ut & neceſſitudine*] Recepimus indicatam à Tortentio ſcripturam, pro, *expoſtulantibus*, &, *ex neceſſ.*

63. *Tantum quod pueritiam egreſſo*] Sic Stephani edito, & aliquot mss. Vulg. *tantumque*.

Nuptum dedit] Alii, *Nuptui*.

gi: quo tempore sibi quoque invicem filiam regis *a* in matrimonium petiisse.

64. Nepotes ex Agrippa & Julia tres habuit, Cajum, Lucium, & Agrippam: neptes duas, Juliam & Agrippinam Germanico *b* sororis suæ nepoti collocavit. Cajum & Lucium adoptavit domi *c* per æssem & libram emtos à patre Agrippa: teneroſque adhuc ad curam Reipubl. admovit: & consules designatos circum provincias exercitusque dimisit. Filiam & neptes ita instituit, ut etiam *d* lanificio assuefaceret: vetaretque loqui, aut agere quidquam, nisi propalam, & quod in diurnos commentarios referrentur. Extraneorum quidem cœto adeo prohibuit, ut *e* L. Tucinio, claro decoroq; juveni, scripserit quondam, Parum modeste feciſſe eum, quod filiam suam Bajas salutatum veniſſet. Nepotes, & *f* litteras & natare

In matrimonium petiisse] In libris vix aliter invenias, quã, *petiisset*, aut, *petisset*. in *petiisse*, mutavit Casaubonus, forte auctoribus libris mss. quod de Antonio hæc verba accipienda, non de Augusto, qui semel ductam Liviã unice ac perseveranter amavit. Vt hoc sit; non potuit tamẽ Antonius falsa Augusto objicere?

64. *Sororis suæ nepoti*] Mavult Torrentius, ut ad paternũ Germanici genus referatur, *uxoris suæ*, quod in editione Forbeniana. Erat enim Germanicus nepos Liviæ per patrem Drusum, Octaviæ autem sororis Augusti per matrem Antoniam.

Per æssem & libram] Emendat Torrentius, *per as & lib.* Quod nullo modo recipit Casaubonus.

Lanificio assuefaceret] Romana editio & duo mss. *ad lanificium.*

L. Tucinio] Tædet ad propria nomina toties hæsitare. *Vicinio. Vicino. Vinicio. Lucinio Turinio. Titinio.* Consentiunt tamen viri docti in *T.* vel. *L. Vinitio.*

Litteras & natare] Scribit Lipsius, *& notare.* Credimusne, inquit, Augustũ tam aliarum rerum fuisse, ne vacare potuerit ad nepotũ natationes? De scriptura autẽ & puerilibus rudimentis sermo est, itaq; & litteras eos docuit & notas. Probat quod sequitur, de chirographo: qui nihil ad natationẽ. Notandi autẽ verbũ capere etiã potes de scriptura per notas, crebra Romanis. Hæc Lipsius Elect. Contra censet Torrentius, & proverbium, μήτε νῆν, μήτε γράμματα, aliasque rationes allegat. Cuique (quæ Lipsi verba) sua lectio & electio.

natare aliaque rudimenta per ſe plerumque docuit: ac nihil æque laboravit quam ut imitarentur chirographum ſuam. Neque cœnavit una, * niſi ut in imo lecto aſſiderent: neque iter fecit, niſi ut vehiculo anteirent aut circâ adequitarent.

53. Sed lætum eum atque fidentem & ſobole & diſciplina domus, Fortuna deſtituit. Julias, filiam & neptem, omnibus probris contaminatas, relegavit. Cajum & Lucium in duodeviginti menſium ſpatio amiſit ambos: Cajo, in Lycia: Lucio, Maſſiliæ, defunctis. Tertium nepotem Agrippam, ſimulque privignum Tiberium adoptavit in foro, lege Curiata. Ex quibus Agrippam, brevi, * ob ingenium ſordidum ac ferox, abdicavit, ſepoſuitque Surrentum. Aliquanto autem patientius mortem quam dedecora ſuorum tulit. Nam Caji Luciique caſu non adeo fractus, de filia, abſens, ac libello per quæſtorem recitato, notum ſenatui fecit: abſtinuitque congreſſu hominum diu, præ pudore: etiam de necanda deliberavit. Certe cum ſub idem tempus una ex conſciis liberta, * Phœbe nomine, ſuſpendio vitam finiſſet: Maluiſſet ſe, ait, Phœbes patrem fuiſſe. Relegatæ uſum vini, omnemque delicatiorem cultum, ademit: neque adiri à quopiam libero, ſervove, niſi ſe conſulto, permiſit: & ita ut certior fieret, qua is ætate, qua ſtatura, quo colore eſſet, etiam quibus corporis notis vel cicatricibus. Poſt quinquennium demum ex inſula in continentem, lenioribuſque paullo conditionibus, tranſtulit eam: nam ut omnino revocaret, * exorari nullo modo potuit: deprecanti ſæpe populo Romano & pertinacius inflanti, tales filias taleſque conjuges pro concione imprecatus. Ex nepte Julia, poſt damnationem, editum infantem, agnoſci ali-

Niſi ut in imo lecto] Ante erat, *niſi in imo*. Torrentius, *niſi ut ima*.]

65. *Ob ingenium ſordidum ac ferox*] Legit Caſaubonus, *ſtolidum ac ferox*, aut, *horridum a. f.*

Phœbe nomine] Sic ex Dione viri docti, Libri. *Fede* & poſt, *Fedes*.

Exorari nullo modo potuit: deprecanti ſæpe, &c. *imprecatus*] Index hujus & lectionis & diſtinctionis Torrentius. Vulg. *Exorari nullo modo potuit. Deprecanti ſæpe*, &c. *imprecatus eſt*.

alique vetuit. Agrippam nihilo tractabiliorem, imo in dies amantiorem, in insulam transportavit, sepsitque insuper custodia militum. Cavit etiam senatusconsulto ut * eodem loci in perpetuum contineretur: atque ad omnem & ejus & Iuliarum mentionem ingemiscens, proclamare etiam solebat.

*Αἰθ' ὄφελον ἄγαμός τ' ἔμεναι, ἄγονός τ' ἀπολέσθαι:

nec aliter illos appellare quam treis vomicas aut tria carcinomata sua.

66. Amicitias neque facile admisit, & constantissime retinuit: non tantum virtutes ac merit cujusque digne prosecutus, sed vitia quoque & delicta duntaxat modica perpessus. Neque enim temere, ex omni numero, in amicitia ejus aflicti reperientur, præter * Salvidienum Rufum, quem ad consulatum usque, & Cornelium Gallum, quem ad præfecturum Ægypti, ex infima utrumque fortuna, provexerat. Quorum alterum res novas molientem, damnandum senatui tradidit: alteri ob ingratum & malevolum animum, domo & provinciis suis interdixit. Sed Gallo quoque & accusatorum denuntiationibus & senatusconsultis ad necem compulso laudavit quidem pietatem tantopere pro se indignantium: cæterum & illacrymavit, & vicem suam conquestus est, quod sibi soli non liceret amicis, quatenus vellet, irasci. Reliqui potentia atque opibus * ad finem vitæ sui quisque ordinis principes floruerunt: quamquam & offensis intervenientibus. Desideravit enim nonnunquam, ne de pluribus referam, & M. Agrippæ patientiam, & Mecœnatis taciturnitatem:

Eodem loci] Torrent. pro *eodem loco.*

ἀιθ' ὄφελον ἄγαμὸς] *Quam convenit cœlibẽ manere, & sine liberis interire.*

66. *Sed via quoque & delicta duntaxat modica perpessus*] In membr. scriptum erat, *sed vitia quoque duntaxat, & modica delicta perpessus* Ex eo adducor ut ita censeam legendum, *nec vitia quoque duntaxat, sed & delicta modica perpessus.*

Salvidienum Rufum] Respue omnes alias lectiones: *Salvidenium, Salvidemum.* *Ad finem vitæ, sui quisque ordinis princeps*] Vulg. male, *ad finem vitæ sua cujusque ordin. princ.*

tatem cum ille * ex levi rigoris ſuſpitione, & quod Marcellus ſibi anteferretur, Mitylenas ſe, relictis omnibus contuliſſet: hic, ſecretum de comperta Murenæ conjuratione uxori Terentiæ prodidiſſet. Exegit & ipſe invicem ab amicis benevolentiam mutuam, tam à defunctis quam à vivis. Nam quamvis minime appeteret hereditates, ut qui nunquam ex ignoti teſtamento capere quidquam ſuſtinuerit: amicorum tamen ſuprema judicia móroſiſſime penſitavit: neque dolere diſſimulato, ſi parcius, aut citra honorem verborum: neque gaudio, ſi grate pieque quis ſe proſecutus fuiſſet. Legata, vel partes hereditatum, à quibuſcumque parentibus relicta ſibi, aut ſtatim liberis eorum concedere, aut, ſi pupillari ætate eſſent, die virilis togæ, vel nuptiarum, cum incremento reſtituere conſueverat.

67. Patronus dominuſq; non minus ſeverus quam facilis & clemens, multos librorum in honore & uſu maximo habuit: ut Licinium Enceladum, alioſque. * Coſmum ſervum graviſſime de ſe opinantem, non ultra quam compedibus coercuit, Diomedem diſpenſatorem, à quo, ſimul ambulante, incurrenti repente fero apro per metum objectus eſt, maluit timiditatis arguere quam noxæ: remque non minimi periculi, quia tamen

Ex levi rigoris ſuſpicione] Placent quæ ad hunc locum Caſaubonus; ſunt autem iſta: Rigoris ſuſpicionem interpretor conceptã ab Agrippa opinionem, quaſi ſe Auguſtus minus familiari vultu reſpexiſſet. Ita interpretamur hunc locum quia ſedet nobis, librorum conſenſum omni ope & opere modo ne contra rationem, tueri. [Alioquin placeat nimis acutiſſima Lipſii conjectura, *ex levi frigoris ſuſpicione*. Nam frigora, ſive friguſcula, amicorum vel amantium παρρησιαστὰς dici, cruditis pridem notum.

67. *Licinium Enceladum*] Non ambigendũ quin duos nominaverit Suetonius, forma narrationis oſtendit. Editio Romana & mss. *Lucinii*. Caſaubonus tantum non ita legat *ut Licinium & Celadũ*. quod Celadi Auguſt. liberti mentionẽ faciat Joſephus. Tortentius legit, *Lucinum*: atque ita, *Enceladum*, retinet, ut mendoſe eſſe in Joſepho credat, *Celadum*.

Coſmum] Vulg. *Coſinium*, & *Conſinium*.

tamen fraus aberat, in jocum vertit. Idem * Proculum ex acceptissimis libertis mori coegit, compertum adulterare matronas: Thallo à manu, quod pro epistola prodita denarios quingentos accepisset, crura effregit. Pædagogum ministrosque ejus superbe avareque in provincia * grassantes, oneratis gravi pondere cervicibus, præcipitavit in flumen.

68. Prima juventa variorum dedecorum infamiam subiit. Sextus Pompejus ut effœminatum, insectatus est. M. Antonius adoptionem avunculi stupro meritum. Item Lucius Marci frater, quasi pudicitiam delibatam à Cæsare, A. etiam Hirtio in Hispania cc milibus nummum substraverit: solitusque sit crura suburere nuce ardenti, quo mollior pilus surgeret. Sed & populus quondam universus ludorum die, & accepit in contumeliam ejus, & assensu maximo comprobavit versum in scena pronunciatam de Gallo matris Deum tympanizante.

* Videsne ut cinædus orbem digito temperet?

69. Adulteria quidem exercuisse, ne amici quidem negat: excusantes sane, non libidine, sed ratione commissa: quo facilius consilia adversariorum per cujusque, mulieres exquireret. Marcus Antonius super festinatas Liviæ nuptias objecit, & fœminam consularem * è triclinio viri coram in cubiculam abductam, rursus in convivium rubentibus auriculis, incomtiore capillo reductam: dimissam Scriboniam, quia liberius doluisset nimiam potentiam pellicis: & conditiones quæsitas per amicos, qui matres familias & adultas ætate virgines denundarent, atque perspicerent, tamquam Tho-

Proculum] Turnebi liber, *Polum*: unus è nostris, *Procillum*, quod magis libertum sapit. Posset etiam *Pholum*, legi. Hæc Torrent.

Grassentes, onoratis gravi pondere cervicibus] Al. *grassatos, oneratos*.

68. *Videsne ut cinædus orbem digito temperet*] Non male cum Torrentio, ut fere libri, *Viden. ut, temperat?*

69. *E triclinio viri coram*] Beroaldus, *vero coram*. contra omnes lib. Si, inquit Casau. placeat nihil mutare, intelligemus convivium in ædibus illius celebratum fuisse, cujus uxor abducta.

ranio mangone vendente. Scribit etiam ad ipsum hoc familiariter adhuc, nec dum plane inimicus, aut hostis. Quid te mutavit? quod reginam ineo? uxor mea est. Nunc cœpi, an abhinc annos novem? tu deinde solam Drusillam inis? ita valeas uti tu hanc epistolam cum leges, non inieris Tertullam, aut Terentillam, aut Rusillam, aut * Salviam Titisceniam, aut omnes. Anne refert ubi * & in quam arrigas?

70. Cœna quoque ejus secretior in fabulis fuit, quæ vulgo * δωδεκάθεος vocabatur: in qua deorum dearumque habitu discubuisse convivas, & ipsum pro Apolline ornatum, non Antonii modo epistolæ singulorum nomina amarissime * annumerantis, exprobrant, sed & sine auctore notissimi versus:

Cum primum istorum conduxit mensa choragum,
*Sexque deos vidit; * Mallia, sexque deas:*
Impia dum Phœbi Cæsar mendacia ludit,
*Dum nova * divorum cœnat adulteria:*
Omnia se à terris tunc Numina declinarunt:
*Fugit & auratos Iupiter ipse * thronos.*

Auxit cœnæ rumorem summa tunc in civitate pænuria ac fames. Acclamatumque est postridie, frumentum omne deos comedisse: & * Cæsarem esse plane Apollinem: sed Tortorem. quo cognomine

E

Salviam Titisceniam] Sic Turneb. & Pulman. & duo è nostris codd. Al. *Citiscenniam.* unus etiam *Titisæniam.* Sænia certe gens Romana est. Vnde legendum quidam existimant, *Salviam, Titi Saniam.* sed non placet. Dio lib. XLIX. τιτισίηνον quendam Gallum memorat, qui, cum aliarum esset partium, id Augustum transfugerit. Hujus fortassis filiam corruperit Augustus ut proinde legamus, *aut Salviam aut Titisienam.* Hæc Torrentius

Et in quam arrigas] Alii, *in qua* Elige lector.

δωδεκάθεος] *Duodecim deorum.*

70 *Annumerantis*] Al. *enumerantis. enumerantis, nominantis.*

Mallia] Al. *Manlia.*

Divorum] Quidam, *Divarum.*

Thronos] Torrentius, *Toros*, aut, *Tholos.*

Cæsarem esse plane Apollinem, sed Tortorem] Ita ex veter. codd. Torrentii. Editiones optimæ, *Cæsarem plane esse Apollinem, sed Tortorem.* vulg. *Cæsarem plane esse Apollinem, sed & Tortorem.*

mine is Deus quadam in parte urbis colebatur, Notatus est ut pretiosæ suppellectilis Corinthiorumque præcupidus, & aleæ indulgens. Nam & proscriptionis tempore ad statuam ejus adscriptum est.

Patèr argentarius, ego Corinthárius:
cum existimaretur, quosdam propter vasa Corinthia inter proscriptos curasse referendos. Et deinde bello Siciliensi epigramma vulgatum est,

Postquam, bis classe victus naves perdidit,
Aliquando ut vincat, ludit assidue aleam.

71. Ex quibus sive criminibus sive maledictis, infamiam impudicitiæ facillime refutavit, & præsentis & posteræ vitæ castitate. Item lautitiarum invidiam, cum & Alexandria capta, nihil sibi præter unum murrhinum calicem, ex instrumento regio, retinuerit, & mox vasa aurea assiduissimi usus conflaverit omnia. Circa libidines hæsit: postea quoque, ut ferunt, ad vitandas virgines promtior, quæ sibi undique etiam ab uxore conquirerentur. Aleæ rumorem nullo modo expavit: lusitque simpliciter & palam oblectamenti caussa etiam senex: ac, præterquam Decembri mense, aliis quoque festis profestisque diebus. Nec id dubium est: autographa quadam epistola, † Cœnaui, ait, mi Tiberi, cum iisdem. Accesserunt convivæ Vinicius & Silvius pater. Inter cœnam lusimus * γερτικῶς & heri & hodie. Talis enim jactatis, ut quisque canem, aut senionem miserat, in singulos talos singulos denarios in medium conferebat: quos tollebat universos qui venerem jecerat. Et rursus alia litteris, Nos, mi Tiberi, * Quinquatriis satis jucunde egimus. Lusimus enim per omnes dies, forumque aleatorium calfecimus. Frater tuus magna cla-

71. *Cœnavi cum iisdem*] Liber pervetustus Torrentii superscriptum habet, *alias cum Iside*. Addit Torrentius: An forte cum Iside Augustus, ut cum Cytheride Cicero apud Volumnium Eutrapelũ accubuit? lib. Famil. IX ep. ult.

Silvius pater] Torrentius. *Salvius* mavult. nec quod in uno exempl. reperit, *Silius*, rejicit. Casaboni mss. etiam, *Silius* præferunt.

Γερτικῶς] *Seniliter.*

Quinquatriis] Al. *Quinquatribus*. Placet Casabono lectio codd. Lips. *Quinquatrus.*

clamoribus rem gessit. Ad summam tamen perdidit non multum: sed ex magnis detrimentis præter spem paullatim retractus est. Ego perdidi viginti millia nummûm, meo nomine: sed cum effuse in lusu liberalis fuissem, ut soleo plerumque. Nam si quas manus remisi cuique: ex egissem, aut retinuissem quod cuique donavi, vicissem vel quinquaginta millia. Sed hoc malo. Benignitas enim mea me ad cœlestem gloriam efferet. Scribit ad filiam; Misi tibi denarios ducentos quinquaginta, * quos singulis convivis dederam, si vellent inter se inter cœnam vel talis, vel Par impar ludere.

72. In cæteris partibus vitæ continentissimum fuisse constat, ac sine suspicione ullius vitii. Habitavit primo juxta ' Romanum forum supra Scalas anularias, in domo quæ Calvi oratoris fuerat postea in Palatio: sed nihilo minus in ædibus modicis Hortensianis, & neque laxtiate neque cultu conspicuis; ut in quibus porticus breves essent Albanarum columnarum, & sine marmore ullo aut insigni pavimento conclavia. Ac per annos amplius quadraginta eodem cubiculo hieme & æstate mansit quamvis parum salubrem valetudini suæ urbem hieme experiretur, assidueque in urbe hiemaret. Si quando quid secreto aut sine interpellatione agere proposuisset erat, ille locus in edito singularis, quem Syracusas & * τριχώρον vocabat: huc transibat, aut in alicujus * libertorum suburbanum: æger autem in domo Mecœnatis cubabat. Ex secessibus præcipue frequentavit maritima, insulasque Campaniæ, aut proxima urbi opida, * Lanuvium, Prænestæ, Tibur: ubi etiam in porticibus Herculis templi persæpe jus dixit. Ampla & operosa prætoria gravabatur. Et neptis quem

Quos singulis convivis dederam, si vellent inter se inter cœnam] Torrentius legit. *Quot.* & verba, *inter se*, tollit. illud forte bene, hoc sequius.

72. *Iuxta Romanum forum*] Delet, *Romanum*, Torrentius.

Τριχώρον] *Artes producens.*

Libertorum] Ita optimi codd. Torrentii, Vrsini, & Casauboni. Vulg. *Libertinorum.*

Lanuvium] Romana editio, *Lavinum.* Stephani, *Lanivium.* Aldi, & fere mss. *Lavinium.*

suæ Juliæ, profuse ad ea extructa, etiam diruit ad solum: sua vero quamvis modica, non tam statuarum tabularumque pictarum ornatu, quam xystis & nemoribus excoluit, * rebusque vetustate ac raritate notabilibus: * qualia sunt Capreis immanium bellarum ferarumque membra prægrandia, quæ dicuntur Gigantum ossa, & arma Heroum.

73. Instrumenti ejus & supellectilis parcimonia apparet etiam nunc, residuis lectis atque mensis, * quorum pleraque vix privatæ elegantiæ sint. Nec toro quidem cubuisse ajunt, nisi humili & modice instrato. * Veste non temere alia quam domestica usus est, ab uxore & sorore & filia neptibusque confecta: togis, neque restrictis neque fusis: clavo, nec lato nec angusto: calceamentis altiusculis, ut procerior quam erat, videretur. Et forensia autem, & calceos numquam non intra cubiculum habuit, ad subitos repentinosque casus parata.

74. Convivabatur & assidue, nec umquam nisi recta: non sine magno ordinum hominumque delectu. Valerius Messalla tradit, neminem umquam libertinorum adhibitum ab eo cœnæ, excepto Mena, * sed asserto in ingenuitatem, post proditam Sexti Pompeji classem. Ipse scribit invitasse se quendam, in cujus villa maneret, qui * speculator suus olim fuisset. Convivia nonnumquam & serius inibat, & maturius relinquebat: cum convivæ & cœnare incperent priusquam ille discumberet, & permanerent digesto eo. Cœnam trinis ferculis, aut, cum abundantissime

Rebusque vetustate ac raritate notabilibus] Libri Torrentii, *rebusque vetustate ac venustate ac raritate nobilibus.* Romana edito etiam habet, *nobilibus.*

Qualia sunt Capreis] Ursini liber, *capita.*

73. *Quorum pleraque*] In plurimis lib. *quarum.*

Veste non temere alia quâ domestica usus est, ab uxore &c. confecta] Transpositis verbis legit Torrentius, sed invitis libris & viris doctis, *Veste non temere alia domestica usus est, quæ ab uxore &c. confecta.*

74. *Sed asserto in ingenuitatem, post prod. Sex. Pomp. classem. Ipse scribit*] Confusam, quæ antea erat, distinctionem sustulit Torrentius.

Speculator] Bene de Mena, male alii, *speculator.*

me, senis, præbebat, ut non nimio sumtu, ita summa comitate. Nam & ad communionem sermonis tacentes vel submissim fabulantes provocabat, & aut acroamata, & histriones, aut etiam triviales *a* ex circo ludios interponebat, ac *b* frequentius aretalogos.

75. *c* Festos & solennes dies profusissime, nonnumquam joculariter tantum, celebrabat. Saturnalibus, & si quando alias libuisset, modo munera dividebat, vestem & aurum, & argentum: modo nummos omnis notæ, etiam veteres regios ac peregrinos: interdum nihil præter cilicia & spongias, & rutabula, & *d* forpices, atque alia id genus, titulis obscuris & ambiguis. Solebat & in æqualissimarum rerum sortes, & *e* adversus tabularum picturas in convivio venditare: incertoque casu spem mercantium vel frustrari vel explere: ita ut *f* per singulos lectos licitatio fieret, & seu jactura seu lucrum *g* communicaretur.

76. Cibi (nam ne hoc quidem omiserim) minimi erat, atque vulgaris fere. Secundarium panem,

Ex circo ludios] Sic editiones Bas. & Colon. male alii, *ludos*.

Frequentius] Scribe cum pluribus libris, *frequentissime*.

75. *Festos & solemnes dies profusissime, nonnumquam joculariter tantum*] Explet imperfectam sententiam inserta voce Casaubonus: *Festos & solemnes dies profusissime nonnumquam, nonnumquam joculariter tantum.*

Forpices] Editio Rom. *forfices*. Beroaldus, *forcipes*.

Adversas] Al. *aversas*.

Per singulos lectos &c] Lipsii verba Elect. lib. 2. hic adtexere optimum factum. sint ista: Facile capimus. nec inscitum aut improbum aliquid in hac scriptura, nisi quod de ea ut ambigam me facit admonitio CL. V. Lævini Torrentii. qui notat in probo libro esse, *per singulos lotros*, non *lectos*: itemque paulo post; *Comitaretur*, pro, *communicaretur*. Et mirum ni id rectum sit: Lotri inquam, semigræca uoce, pro lotionibus: cujus generis voces plures in usu vulgi, nec Suetonio alibi spretæ. Aut si emendatio adhibenda, legam, *per singulos lotus*. hac mente, ut quoties mutarentur fercula & manus lavarent (usitatum id docui 2 Satur.) licitatio ista ex intervallo fieret, & quemque bona sua aut mala sors cum fide comitaretur.

nem, & piſciculos minutos, & † caſeum bubulum manu preſſum, & ficos virides biferas maxime appetebat: veſcebaturque & ante cœnam, *a* quocumq; tempore & loco, quo ſtomachus deſideraſſet. Verba ipſius ex epiſtolis ſunt, Nos in eſſedo panem & palmulas guſtavimus. Et iterum: Dum lectica ex regia domum redeo, panis unciam *b* cum paucis acinis uvæ duracinæ comedi. Et rurſus, Ne Judæus quidem, mi Tiberi, tam diligenter ſabbatis jejunium ſervat, quam ego hodie ſervi: qui in balneo demum poſt horam primam noctis duas bucceas manducavi prius quam ungi inciperem. * Ex hac obſervantia nonnunquam vel ante initum, vel poſt dimiſſum convivium ſolus cœnitabat, cum pleno convivio nihil tangeret.

77. Vini quoque natura parciſſimus erat. Non amplius ter bibere eum ſolitum ſuper cœnam in caſtris apud Mutinam Cornelius Nepos tradit. Poſtea, *c* quoties largiſſime ſe invitaret, ſenos ſextantes non exceſſit, aut, ſi exceſſiſſet, rejiciebat. Et maxime delectatus eſt Rhætico, neque temere interdiu bibit. Pro potione ſumebat perfuſum aqua frigida panem, aut cucumeris fruſtum, vel lactuculæ thyrſum, aut recens acidumve pomum ſucci vinocioris.

78. Poſt cibum meridianum, ita ut veſtitus cal-

76. *Caſeum bubulum manu preſſum*] Placet Torrentio. *mane preſſum*, ut recentiuſculo delectatus ſit. Sed quis ſit caſus manu preſſus, docet Columella lib. 7. cap. 8.

Quocumq; tempore & loco, quo ſtomachus deſideraſſet] Melior lectio Torrentii, quam item Aldus expreſſit, *quoc. temp. & loco ſtom. deſid.*

Cum paucis acinis uvæ duracinæ] Confidentius emendabat Torrentius: *Cum paucis uvis duracinis.* Erraſſe virum magnum, lucide docet Caſaubonus. Fuere qui legerent, *cum paucis racemis uvæ duracinæ.*

Ex hac obſervantia] Beroaldus, Torrentius, Urſinus, Gifanius, laudant ex ſuis mss. *in obſervantia.* Cuſaubonus non neceſſarium id putat.

77. *Quoties largiſſime ſe invitaret*] Duo illa verba, *ſe invitaret*, abſunt ab editione Rom. & duob. mss. Torrentii.

Acidumve pomum ſucci vinoſioris] Alii, *aridumve pomum.*

calceatusque erat, * retectis pedibus paullisper conquiescebat, oppositā ad oculos manu. A cœna lucubratoriam se in lecticulam recipiebat. Ibi donec residua diurni actus, aut omnia, aut ex maxima parte, conficeret, ad multam noctem permanebat. In lectum inde trangressus non amplius, cum plurimum, quam septem horas dormiebat; ac ne eas quidem continuas, sed ut in illo temporis spatio ter aut quater expergisceretur. Si interruptum somnum recuperare, ut evenit, non posset: lectoribus, aut fabulatoribus arcessitis, resumebat, producebatque * ultra primam sæpe lucem nec in tenebris vigilavit umquam, nisi assidente aliquo. Matutina vigilia offendebatur: ac si vel officii, vel sacri caussa maturius evigilandum esset, ne id contra commodum faceret, in proximo cujuscumque domesticorum cœnaculo, manebat. Sic quoque sæpe indigenis somni, & dum per vicos deportaretur, & deposita lectica inter aliquas moras condormiebat.

79 Forma fuit eximia, & per omnes ætatis gradus venustissima: quanquam & omnis lenocinii negligens, & in capite comendo tam incuriosus, ut raptim, compluribus simul tonsoribus operam daret: ac modo tonderet, modo raderet barbam: eoque ipso tempore aut legeret aliquid, aut etiam scriberet. Vultu erat vel in sermone, vel tacitus, adeo tranquillo serenoque, ut quidam primoribus Galliarum confessus sit inter suos, eo se inhibitum ac remollitum, quo minus, ut destinarat, in transitu alpium per simulationem colloquii propius admissus, in præcipitium propelleret. Oculos habuit claros ac nitidos: quibus etiam existimari volebat inesse quiddam divini vigoris: gaudebatque, si quis sibi acrius

78. *Retectis pedibus*] Romana editio *reclis* Alii libri, *retractatis*, aut *rejectis*; illud Sabellico, hoc Torrentio magis Placet. Casaub. mavult, *retectis*: quod interpretatur, bene tectis & diligenter. τὸ enim *re* in hac voce intendere, non autem negare. ut vulgo solet accipi verbum retegere. Plura adfert probandæ suæ sententiæ.

Vltra primam sæpe lucem] Torrent *plurimam J. lem* parū, inquit Casaub, Latine

conuenti, quasi ad fulgorem Solis, vultum submitteret: sed in senecta sinistro minus vidit. Dentes raros & exiguos, & scabros: capillum * leviter inflexum & sufflavum, supercilia conjuncta, mediocres aures: nasum & à summo eminentiorem, & ab imo deductiorem: colorem inter aquilum candidumq; : staturam brevem: (quam tamen * Julius Marathus libertus etiam in memoriam ejus quinque pedum & dodrantis fuisse tradit) sed quæ * commoditate & æquitate membrorum occuleretur: ut nonnisi ex comparatione adstantis alicujus procerioris intelligi posset.

80. Corpore traditur maculoso, dispersis per pectus atque alvum genitivis notis, in modum & ordinem ac numerum stellarum cœlestis Ursæ: sed & callis quibusdam ex prurigine corporis, assiduoque & vehementi strigilis usu, plusifariam * concretis, ad impetiginis formam. Coxendice, & femore, & crure sinistro, non perinde valebat, ut sæpe etiam inde claudicaret: sed remedio harenarum atque arundinum confirmabatur. Dextræ quoque manus digitum salutarem, tam imbecillem interdum sentiebat, ut torpentem contractumque frigore, vix cornei circuli supplemento scripturæ admoveret. Questus est & de vesica, cujus dolore, calculis demum per urinam ejectis, levabatur.

81. Graves & periculosas valetudines per omnem vitam aliquot expertus est: præcipue Cantabria domita, cum etiam distillationibus jecinore vitiato, ad desperationem redactus, contrariam & ancipitem rationem medendi necessario subiit: quia calida fomenta non proderant, frigidis curari coactus: auctore Antonio Musa. Quasdam & anniversarias, ac tempore

79. *Leviter inflexum*] Romana editio & mss. elegantius, *leniter*.

Iulus Marathus libertus etiam in memoriam ejus] Lipsius emendat, *& libertus & à memoria ejus*. Officium aulæ, A memoria Casaubonus vero: *Iulius Marachus libertus in memoria vitæ ejus*

Commoditate & æquitate membrorum] Casaub. haud male, *æqualitate*.

80. *Concretis*] Alii, *contractis*.

pore certo recurrentes experiebatur. Nam ſub natalem ſuum plerumque languebat: & initio veris præcordiorum inflatione tentabatur: auſtrinis autem tempeſtatibus gravedine. Quare quaſſato corpore, neque frigora neque æſtus facile tolerabat.

82. Hieme quaternis cum pingui toga tunicis, & fubuculæ thorace laneo, & ſeminalibus, & tibialibus muniebatur: æſtate apertis cubiculi foribus, ac ſæpe in periſtylio ſaliente aqua, atque etiam ventilante aliquo cubabat. Solis vero ne hiberni quidem patiens, domi quoque non niſi petaſatus ſub divo ſpatiabatur, Itinera lectica, & noctibus fere, eaque lenta ac minuta faciebat, ut Prænefte vel Tibur biduo procederet. Ac ſi quo pervenire mari poſſet, potius navigabat. Verum tantam infirmitatem magna cura tuebatur, in primis lavandi raritate. † Ungebatur enim ſæpius, & ſudabat ad flammam: deinde perfundebatur è gelida aqua vel * ſole multo calefacta. At quoties nervorum cauſſa, marinis, + Albuliſque calidis utendum eſſet, contentus hoc erat, ut inſidens ligneo ſolio, quod ipſe Hiſpanico verbo duretam vocabat, manus ad pedes alternis jactaret.

83. Exercitationes campeſtres equorum & armorum ſtatim poſt civilia bella omiſit: & ad pilum primo folliculumque tranſiit: mox nihil aliud quam vectabatur & deambulabat: ita ut in extremis ſpatiis ſubſultim decurreret, ‖ ſeſtertio vel lodicula involutus. Animi laxandi cauſſa, modo

82. *Vngebatur enim ſæpius*] Bene è libris ita Torrentius & Caſaubon. Vulg. *etiam*.

Sole multo calefacta] Aldi & Stephani editiones, *tepefacta*.

Marinis, Albuliſque calidis] Quod Albulæ, ſuapte natura calidæ ſint, legit, *marinis calidis Albuliſque*, Torrent.

83. *Seſtertio vel lodicula involutus*] Ms. *Seſtertitio*. Beroaldus, *feſticula*; quæ veſtis Imperatoria apud Suidam: vel *xyſto*; quæ veſtis viris & feminis communis. Urſinus & Caſaubonus pedibus eunt in Cujacii ſententiam, ſcribentis libro XIII, cap. XIII. Obſer. *ſegeſtri*, vel *ſegeſtro*. Segeſtria pauperioribus inter ſupellectilem lectorum pro culcitis.

do piſcabatur hamo: modo talis, aut *a* ocellatis, nucibuſque ludebat cum pueris minutis, quos facie & garrulitate amabiles undique conquirebat, præcipue Mauros & Syros. Nam pumilos, atque diſtortos, & omneis generis ejuſdem, ut ludibria naturæ malique ominis, abhorrebat.

48. Eloquentiam ſtudiaque liberalia ab ætate prima & cupide & laboriosiſſime exercuit. Mutinenſi bello in tanta mole rerum, & legiſſe & ſcripſiſſe & declamaſſe quotidie traditur, Nam deinceps neque in ſenatu, neque apud populum, neque apud milites locutus eſt unquam, niſi meditata & compoſita oratione: *q* quamvis non deficeret ad ſubita, extemporali facultate. Ac ne periculum memoriæ adiret, aut in ediſcendo tempus abſumeret, inſtituit recitare omnia. Sermones quoque cum ſingulis, atque etiam cum Livia ſua graviores, nonniſi in ſcriptis, & è libello habebat: ne plus minuſve loqueretur ex tempore. Pronunciabat dulci & proprio quodam oris ſono: dabatque aſſidue phonaſco operam: ſed nonnumquam infirmatis faucibus, præconis voce ad populum concionatus eſt.

85. Multa varii generis proſa oratione compoſuit ex quibus nonnulla in cœtu familiarium, velut in auditorio recitavit: ſicut Reſcripta Bruto de Catone. Quæ volumina cum jam ſenior ex magna

Ocellatis, nucibuſque ludebat] Brodæus *oſſiculis*, legit, intelligitque ὀστρακίνοις Græcorum, Beroaldus *oſcillis*; quæ parva ſigilla, in effigiem humanam arte ſimulata Idem affirmat repertum eſſe in veruſtiſſimo codice, *caſtellatis nucibus*, haud inepto ſenſu. Vrſinus ſcribit, *ocellatis nucibus*. uti etiam in editione Aldina. ocellataſq; nuces accipit in oculi figuram compoſitas. ac ludum deſignari credit, quem hodie quoq; pueris uſitatum) Ovidius lib. de Nuce indicat, cum ait: *Quatuor in nucibus*, &c. qui locus melius facit pro *caſtellatis nucibus*. At vero præſtat cum plerique doctis & libris retinere, *ocellatis, nucibuſque*.

84. *Quamvis non deficeret ad ſubita extemporali facultate*] Torr. & Vrſin. *deficeretur*. quod etiam probat Caſaub. aut quod in Viterb. ipſius cod. *Quamvis non deficeret à ſubita & extemporali facultate*.

magna parte legiſſet, fatigatus, Tiberio tradidit perlegenda. Item Hortationes ad philoſophiam: & aliqua de vita ſua, * quam tredecim libris, Cantabrico tenus bello, nec ultra expoſuit. Poëticam ſummatim attigit. Unus liber exſtat ſcriptus ab eo hexametris verſibus, cujus & argumentum & titulus eſt, Sicilia. Exſtat alter æque modicus Epigrammatum, quæ fere tempore balnei meditabatur. Nam tragœdiam magno impetu exorſus, non ſuccedente ſtylo, abolevit: quærentibuſque amicis quidnam Ajax ageret, reſpondit, Ajacem ſuum in ſpongiam incubuiſſe.

86. Genus eloquendi ſecutus eſt elegans & temperatum: vitatis ſententiarum ineptiis, atque inconcinnitate, & reconditorum verborum, ut ipſe dicit, fœtoribus. Præcipuamque curam duxit, ſenſum animi quam apertiſſime exprimere. quod quo facilius efficeret, aut necubi lectorem vel auditorem obturbaret, ac moraretur neque præpoſitiones verbis addere, neque conjunctiones ſæpius iterare dubitavit, quæ detractæ afferunt aliquid obſcuritatis, etſi gratiam augent. Cacozelos & antiquarios, ut diverſo genere vitioſos, pari faſtidio ſprevit. * Exagitabat nonnunquam in primis Mecœnatem ſuum, cujus μυροβρεχῆς, ut ait, cincinnos uſquequaque perſequitur, & imitando per jocum irridet. Sed nec Tiberio parcit & exoletas interdum, & reconditas voces aucupanti. M. quidem Antonium, ut inſanum, increpat: quaſi ea ſcribentem quæ mirentur potius homines quam intelligant. Deinde ludens malum & inconſtans in eligendo genere dicendi ingenium ejus,

85. *Quam tredecim libris*] Pulmanni editio contra omnes libros, XXX *libris*. Lubentiſſime autem ille numeros notis numeralibus exprimebat; ut *annum agens* XVI. potius quam, *ſextumdecimum*. Hic etiam bonus ſenex fortaſſe pro, *tredecim*, voluerit ſubſtituere, XIII. & errore potius quam conſilio ſcripſerit XXX.

86. *Exagitabat nonnumquam*] Codices duo mss. non male cum prioribus connectunt, *exagitabat atque nonnumquam*.

Μυροβρεχῆς] *Unguento delibutos*.

ejus, addidit hæc, Tuque dubitas * Cimberne Annius an Veranius Flaccus imitandi sint tibi? ita ut verbis quæ * C. Sallustius excerpit ex Originibus Catonis, utaris? an potius Asiaticorum oratorum inanibus sententiis, verborum volubilitas in nostrum sermonem transferenda? quadam epistola Agrippinæ neptis ingenium collaudans: Sed opus est, inquit, dare te operam ne molestè scribas aut loquaris.

87. Quotidiano sermone quædam frequentius & notabiliter usurpasse eum, litteræ ipsius autographæ ostentant. In quibus identidē cum aliquos nunquam soluturos significare vult, Ad Kalendas Græcas soluturos ait: & cū hortatur ferenda esse præsentia, qualiacumq; sint, Contenti simus hoc Catone: & ad exprimendam festinatæ rei velocitatem, Velocius quam asparagi coquantur. * Ponit assidue & pro stulto baceolum: & * pro pullo,

Cimberne Annius an Veranius Flaccus] Substituit Beroaldus *Vetrius Flaccus*. Casaubonus retinet quod Invetust. libb. *Veranius*, &, *Annæus*, pro, *Annius*. sed pro, *an Ver.* mavult, *aut Ver.* vel, *ac Ver.*

Quæ C. Sallustius] Plerique libri, *Crispus Sal.*

87. *Ponit assidue & pro stulto baceolum*] Quid libb. *bacelum*. cujus diminutivū baceolū; à Græca voce βάκελος. quam interpretatur Hesychius, ὀμίχλας καὶ ἀνόητος. Casaubonus cū pluribus libris retinet *bateolum*, quod multæ voces à frequenti in ore infantiū vocula, *ba*, *bat*, vel *bad*, per ὀνοματοποιΐαν fictæ sint, ad exprimendam infantiā, aut denotanda vitia puritiæ affinia: ut apud Græcos βάζειν, βαδίζειν, &c. Beroaldus etiam, *bateolū*, agnoscit, addens, nō deesse qui *bliteolum* legant, ut & bliteos dicimus à blito viliſſimo olere nullus saporis aut acrimoniæ. sed ipse *blateolum*, legere mallet à Græco βλαξ. Sabellicus, quod in quodam libro repererit *bacceolum*, proponit *Baccheolum*, ὑποχορισικῶς à Baccho. Ursinus, *batteolum*, mavult, ἀπὸ τῆς βατταλογίας. Vides lector tot doctorum sententias, si nondum nauseas, habe & hanc, quam Becanus fortasse dedisset, lectionē, *blateolum*, à Teutonica dictione, *blaet*: qua significatur homo stulte & stolide arrogans.

[*Pro pullo, pullejaceū*] De istis dictionibus, *pro pullo*, nihil ambigendum, quidquid variant codd. Pro *pullejaceum*, autē editio Aldina, *pullaceum*, minori mutatione: quæ si bona lectio intellexerit Augustus pul-

pullo, pullejaceum: & pro cerito, vacerrosum: & vapide sese habere, pro male: & * betissare, pro languere: quod vulgo * lachanissare dicitur. Item simus pro sumus: & domos genitivo casu singulari, pro domus. Nec umquam aliter hæc duo, ne quis mendam magis quam consuetudinem putet. Notavi & in chirographo ejus illa præcipue: * non dividit verba, nec ab extrema parte versuum abundantes litteras in alterum transfert: sed ibidem statim subjicit circumducitque.

88. Orthographiam, id est, formulam rationemque scribendi à grammaticis institutam, non adeo custodiit: ac videtur eorum sequi potius opinionem, qui * perinde scribendum ac loquamur existiment. Nam quod sæpe non litteras modo sed syllabas aut permutat aut præterit, commmunis hominum error est. Nec ego id notarem, nisi mihi mirum videretur, tradidisse aliquos, legato eum consulari successorem dedisse, ut rudi & indocto, cujus manu ixi pro ipsi scriptum animadverterit. Quoties autem * per notas scribit, b, pro a: c, pro b, ac deinceps eadem ratione sequentes literas ponit. * pro z autem duplex a a.

89. Ne

lum colorẽ, ut violaceum, herbaceum, &c. dicimus. Reliqua omnia exemplaria *pullejaceum* præferunt. quod quidã pro colore sumunt, alii pro pullo gallinæ. Car. Langius quia invenerat in quodam libro suprascriptũ, *alias puleum*; legendum consebat. *pro puleio puleiaceum*. Puleium idem quod pulegium.

Betissare. Lachanissare] Sic edidit Casaubonus, quod Isidorus dicat Romanos usque ad tempora Augusti pro z posuisse ss. ut, hilarissat. Sed cum omnes libri scripti editi manifeste habeant, *betizare, lachanizare*, quid nodum quærimus? nam & hoc inter novitates Augusti forte fuerit.

Non dividit verba] Recte sic Casaubonus. Vulg. *dividere*.

88. *Perinde scribendum ac loquamur*] Ms. *loquimur* pejus al. *loquendum*.

Per notas] Sic mss. Terentii optime. Vulg. *notam*.

Pro z autem duplex a a] Omnes libri, *pro x autem*. Id respuit Casaubonus, quod res ipsa arguat ultimam literam intelligi. Verum hoc: sed quum Isidorus affirmet y & z apud Romanos usque ad Augusti tempus non scriptas, x sane ultima litera fuerit. Si vero jam tum z in usu fuit, eo minus supra scribendum erat, betissare,

89. Ne Græcarum quidem disciplinarum leviore studio tenebatur: in quibus & ipsis præstabat largiter, magistro dicendi usus Apollodoro Pergameno, quem jam grandem natu, Apolloniam quoque secum ab urbe juvenis adhuc eduxerat. * Deinde etiam eruditione varia repletus, Sphæri, Arei philosophi, filiorumque ejus Dionysii & Nicanoris contubernium iniit: non tamen ut aut loqueretur expedite, aut componere aliquid auderet. Nam & si quid res exigeret, Latine formabat, vertendumque alii dabat. Sed plane poëmatum quoque non imperitus, delectabatur etiam comœdia veteri, & sæpe eam exhibuit publicis spectaculis. In evolvendis utriusque linguæ auctoribus, nihil æque sectabatur quam præcepta & exempla publice vel privatim salubria: eaque ad verbum excerpta, aut ad domesticos, aut ad exercituum provinciarumque rectores, aut ad urbis magistratus plerumque mittebat: prout quique monitione indigerent. Etiam libros totos & senatui recitavit, & populo notos per edictum sæpe fecit: ut orationes Q. Metelli, De prole augenda, & Rutilii, De modo ædificiorum: quo magis persuaderet, utramque rem non à se primo animadversam, sed antiquis jam tunc curæ fuisse. Ingenia seculi sui omnibus modis fovit. Recitantes & benigne & patienter audivit: nec tantum carmina & historias, sed & orationes & dialogos. Composi tamen aliquid de se, nisi & se-

lachanissare. At sine periculo utrobique possumus servare omnium exemplarium scripturam; ut scilicet Augustus quoties per notas scripserit, ab usitato ordine non recesserit; & nihilo καινοτρεπῶς scripserit betizare, &c.

89. *Deinde etiam eruditione varia repletus, Sphæri, Arei philosophi, filiorumque ejus Dionysii & Nicanoris contubernium iniit*] Luculente ita emendavit Torrentius, cum in libris esset, *Sperarei*, aut, *Sperarsi*. Sphærus autem Augusti libertus fuit & pædagogus, philologus. quare dicit *eruditione varia*. nam vanum quod Ursinus profert, *eruditione vana*. Areus vero philosophus. Utriusque mentio apud Dionem & alios. Pro *contubernium iniit*, libri quidam, *contubernio*, tantum. quod Ursinus & Casaubonus probant.

ſerio, & à præſtantiſſimis, offendebatur: admonebatque Prætores, ne paterentur nomen ſuum commiſſionibus obſolefieri.

90. Circa religiones talem accepimus. Tonitrua & fulgura paullo infirmius expaveſcebat: ut ſemper & ubique pellem vituli marini circumferret, pro remedio: atque ad omnem majoris tempeſtatis ſuſpicionem, in abditum & * concameratum locum ſe reciperet: conſternatus olim per nocturnum iter trauſcurſu fulguris: ut ſupra * diximus.

91. Somnia neque ſua, neque aliena de ſe negligebat. Philippenſi acie quamvis ſtatuiſſet non * egredi tabernaculo, propter valetudinem; egreſſus eſt tamen * amici ſomnio monitus: ceſſitque res proſpere, quando captis caſtris, lectica ejus, quaſi ibi cubans remanſiſſet, concurſu hoſtium confoſſa atque lacerata eſt. Ipſe per omne ver, plurima, & * formidoloſiſſima, & vana, & irrita videbat: reliquo tempore rariora, & minus vana. Cum dedicatam in Capitolio ædem Tonanti Jovi aſſidue frequentaret, ſomniavit queri Capitolinum Jovem, cultores ſibi abduci, ſeque reſpondiſſe; Tonantem pro janitore ei appoſitum: ideoque mox tintinnabulis faſtigium tedis redimivit, quod ea fere januis dependebant. Ex nocturno viſu etiam ſtipem quotannis die certo emendicabat à populo, cavam manum aſſes porrigentibus præbens.

92. Auſpicia quædam & omina pro certiſſimis obſervabat. Si mane ſibi calceus perperam, ac ſiniſter pro dextero, induceretur, ut dirum: ſi terra marive ingrediente ſe longinquam profectionem,

90. *Concameratum*] Romana editio & duo mss. *concavornatum*.

Supra diximus] Alii, *prædiximus*.

91. *Egredi tabernaculo*] Omnes pene libri, *tabernaculum*.

Amici ſomnio monitus] Quod Plutarchus hunc medicum fuiſſe dicat, ſubſtituunt, *medici*. Sic in Julio iidem, *amico*, pro, *medico*, quod Plutarchus eum amicum nominet. Injurii in medicos, & hellebori medicamento digni, qui iſtis temporibus tam viliter habitos volunt, ut Amici titulodedignarentur Romani.

Formidoloſiſſima] Al. *formidoloſa*.

nem, forte roraſſet, ut lætum, maturique & proſperi reditus. Sed & oſtentis præcipue movebatur. Enatam inter juncturas lapidum ante domum ſuam palmam in compluvium deorum Penatium tranſtulit: utque coaleſceret, magnopere curavit. Apud inſulam Capreas, veterrimæ ilicis demiſſos jam ad terram lauguenteſque ramos convaluiſſe adventu ſuo, adeo lætatus eſt, ut eas cum republica Neapolitanorum permutaverit, Ænaria data. Obſervabat & dies quoſdam, ne aut * poſtridie nundinas quoquam proficiſceretur: aut Nonis quidquam rei ſeriæ inchoaret: nihil in hoc quidem aliud devitans, ut ad Tiberium ſcribit, quam * δυσφημίαν nominis.

93. Peregrinarum cæremoniarum, ſicut * veteres ac præceptas reverentiſſime coluit, ita cæteras contemtui habuit. Namque Athenis initiatus, cum poſtea Romæ pro tribunali de privilegio ſacerdotum Atticæ Cereris cognoſceret, & quædam ſecretiora proponerentur, dimiſſo concilio & corona circumſtantium, ſolus audiit diſceptantes. At contra non modo in peragranda Ægypto paulum deflectere ad viſendam Apin ſuperſedit: ſed & Cajum nepotem, quod Judæam prætervehens, apud Hieroſolymam non ſupplicaſſet, collaudavit.

94. Et quoniam ad hoc ventum eſt, non ab re fuerit ſubtexere quæ ei prius quam naſceretur, ipſo natali die, ac deinceps evenerint, quibus futura magnitudo ejus, & perpetua felicitas ſperari animadvertique poſſet. Velitris antiquitus tacta de cœlo parte muri, reſponſum eſt ejus oppidi civem quandoque rerum potiturum: qua fiducia Velitrini, & tunc ſtatim & poſtea ſæpius pæne ad exitium ſui cum pop Rom. belligeraverant. ſero tandem documentis apparuit, oſtentum illud, Auguſti potentiam portendiſſe. Auctor eſt Julius Marathus, ante paucos quam naſceretur menſes, prodigium

92. *Poſtridie nundinas*] Beroaldus, *Nonas*. Atque ita Aldus & Stephanus, ſed forte ex ejus correctione.

δυσφημίαν] *Mali ominis nominationem*. Non male alii, *ominis*. ſed melius, *nominis*.

93. *Veteres ac præceptas*] Eraſmus & Beroaldus, *receptas*.

gium Romæ factum publice, quo denuntiabatur regem pop. Rom. Naturam parturire: ſenatum exterritum conſuiſſe ne quis illo anno genitus educaretur: eos qui gravidas uxores haberent, * quo ad ſe quiſque ſpem traheret, curaſſe ne ſenatuſconſultum ad ærarium deferretur, * In Aſclepiadis Mendetis * Θεολογυμένων libris lego, Atiam, cum ad ſolemne Apollinis ſacrum media nocte veniſſet, poſita in templo lectica, * dum cæteræ matronæ dormirent, obdormiſſe; draconem repente irrepſiſſe ad eam, paulloque poſt egreſſum: illamque expergefactam quaſi à concubita mariti purificaſſe ſe: & ſtatim in copore ejus exſtitiſſe maculam, velut depicti draconis: * nec potuiſſe unquam eximi: adeo ut mox publicis balneis perpetuo abſtinuerit: Auguſtum natum menſe decimo, & ob hoc Apollinis filium exiſtimatum. Eadem Atia prius quam pareret, ſomniavit inteſtina ſua ferri ad ſidera, explicarique per omnem terrarum & cœli ambitum. Somniavit & pater Octavius, utero Atiæ jubar ſolis exortum. Quo natus eſt die, cum de Catilinæ conjuratione ageretur in curia, & Octavius ob uxoris puerperium ſerius adfuiſſet, nota ac vulgata res eſt, P. Nigidium comperta moræ cauſſa, ut * horam quoque partus acceperit, affirmaſſe, dominum terrarum orbi natum. Octavio poſtea cum per ſecreta Thraciæ exercitum duceret, in Liberi patris ſuco barbara cærimonia de

94. *Quo ad ſe quiſque ſpem traheret*] Alii, *quod ad ſe q. ſ. t.*

In Aſclepiadis Mendetis Θεολογυμένων libris] Ab omnium codd. ſcriptura non recedendum. Suſpicatur tamen Caſaubonus ſcripſiſſe Suetonium, *in Aſclepiadis Mendeſii* (aut, *Menditæ*) *Mendetis Θεολογυμένων libris*, ut libri ab Aſclepiade Mendeſio ſcripti index fuerit. Mendetis Θεολογύμενα: quaſi aliquis Latine dixerit, De iis qui Mendete coluntur, & religionis eorum ritibus vel cauſſis.

Θεολογυμένων] *De rebus divinis.*

Dum cetera matronæ dormirent] Vult abeſſe iſta verba Torrentius ſed nullius codd. auctoritate, aut alicujus rationis momento. Pro, *dormirent*, emendant quidam, *adornarent.*

Nec potuiſſe unquam eximi] Libri duo *exigi.*

Horam partus acceperit] Torrentius.

de filio consulenti, idem affirmatum est à sacerdotibus: quod infuso super altaria mero, tantum flammæ emicuisset, ut supergressa fastigium templi ad cœlum usque feretur: unique olim omnino Magno Alexandro apud easdem aras sacrificanti, simile provenisset ostentum. Atque etiam sequenti nocte statim videre visus est filium mortali specie ampliorem, cum fulmine & sceptro, exuviisque Jovis Opt. Max. ac radiata corona * super laureatum currum, bis senis equis candore eximio trahentibus. Infans adhuc, ut scriptum apud C. Drusum exstat, repositus vespere in cunas à nutricula, loco plano, postera luce non comparuit: & diu quæsitus, tandem in altissima turri repertus est, jacens contra Solis exortum. Cum primum fari cœpisset, in avito suburbano obstrepentes forte ranas silere jussit: atque ex eo negantur ibi ranæ coaxare. Ad quartum lapidem * Campanæ viæ, in nemore prandenti, ex improviso aquila panem ei è manu rapuit: & cum * altissime volasset, rursus ex improviso leniter delapsa reddidit. Q. Catulus post dedicatum Capitolium, duabus continuis noctibus somniavit: prima, Jovem Opt. Max prætextatis compluribus circum aram ludentibus, unum secreviſſe: atque in ejus sinum * signum Reipubl. quod manu gestaret, reposuisse. at in sequenti, animadvertisse se in gremio Capitolini Jovis eundem puerum: quem cum detrahi jussisset, prohibitum monitu Dei, tanquam is ad tutelam Reipubl. educaretur. Ac die proximo obvium sibi Augustum, cum incognitum alias haberet, non sine admiratione contuitus, simillimum dixit puero de quo somniasset. Quidam prius somnium Catuli aliter exponunt, quasi Jupiter compluribus prætextatis tutorem à se poscentibus, unum ex eis demonstrasset, ad quem omnia desideria sua refer-

Super laureatum currum] Vet. cod. Ursini, *deauratum*.

Campanæ viæ] Mavult Torrent. *Campana via*.

Altissime volasset] Al. *evolasset*.

Signum reipubl.] Signum Reipubl. interpretatur Casaubonus δημοσίαν σφραγῖδα qua obsignari solita diplomata, & quæcunque alia Reipubl. nomine signabantur. Torrentius legit, *signum Romæ*. Sic Dio, σφόδρα παῖδα τῆς Ῥώμης.

ferrent: ejuſque oſculum delibatum digitis ad os ſuum retuliſſet. M. Cicero C. Cæſarem in Capitolium proſecutus, ſomniũ priſtinæ noctis familiaribus forte narrabat: puerũ, facie liberali, demiſſum cœlo, catena aurea, ad fores Capitolii conſtitiſſe, eiq; Jovem flagellum tradidiſſe: deinde repente Auguſto viſo, quem ignotum adhuc pleriſque avunculus Cæſar ad ſacrificandum acciverat, affirmavit ipſum eſſe cujus imago ſecundum quietem ſibi obverſata ſit. Sumenti virilem togam, tunica lati clavi reſuta ex utraque parte, ad pedes decidit. Fuerunt qui interpretarentur, non aliud ſignificare quam ut is ordo cujus inſigne id eſſet, quandoque ei ſubjiceretur. Apud Mundam D. Julius caſtris locum capiens, cum ſilvam cæderet, arborem palmæ repertam conſervari ut omen victoriæ, juſſit: ex ea continuo enata ſoboles, adeo in paucis diebus adolevit, ut non æquipararet modo matricem, verum etiam obtegeret, frequentaretque columbarum nidis: quamvis id avium genus duram & aſperam frondem maxime vitet. Illo & præcipue oſtento motum Cæſarem ferunt, ne quem alium ſibi ſuccedere quam ſororis nepotem vellet. In ſeceſſu Apolloniæ Theogenis mathematici pergulam comite Agrippa adſcenderat: cum Agrippæ, qui prior conſulebat, magna, & pæne incredibilia prædicerentur, reticere ipſe genituram ſuam, nec velle edere, perſeverabat, metu ac pudore ne minor inveniretur. Qua tamen poſt multas adhortationes vix & cunctanter edita, exſiluit Theogenes, adoravitque eum. Tantam mox fiduciam fati Auguſtus habuit, ut thema ſuum vulgaverit, nummumq; argenteum nota * ſideris Capricorni, quo natus eſt, percuſſerit.

95. Poſt necem Cæſaris, reverſo ab Apollonia & ingrediente eo urbem, repente liquido ac puro ſereno, circulus ad ſpeciem cœleſtis arcus orbem Solis ambiit: ac ſubinde Juliæ Cæſaris filiæ monumentum fulmine ictum eſt. Primo autem conſulatu ei augurium capienti, duodecim ſe vultures, ut Romulo, oſtenderunt: & immolanti omnium victi-

Sideris Capricorni, quo natus eſt] Plurima ad hunc locum Joſephus Scaliger de Emend. Temp.

victimarum jocinera replicata intrinsecus * ab ima fibra paruerunt: nemine peritorum aliter conjectante, quam læta per hæc & magna portendi.

96. Quin & bellorum omnium eventus ante præsensit. Contractis ad Bononiam Triumvirorum copiis, aquila tentorio ejus superſedens, duos corvos hinc & inde infestantes afflixit, & ad terram dedit: notante omni exercitu, futurum quandoque inter collegas discordiam talem, qualis secuta est, * ac exitum præsagiente. In Philippis, Thessalus quidam de futura victoria nuntiavit, auctore D. Cæsare, cujus sibi species itinere avio occurrisset. Circa Perusiam sacrificio * non litante, cum augeri hostias impetrasset: ac subita eruptione hostes omnem rei divini apparatum abstulissent: constitit inter haruspices, quæ periculosa & adversa sacrificanti denuntiata essent, cuncta * in illos recasura qui exta haberent. Neque aliter evenit. Pridie quam Siciliensem pugnam classe committeret, deambulanti in littore, piscis è mari exsiluit, & ad pedes jacuit. Apud Actium descendenti in aciem, asellus cum asinario occurrit: Eutychus, homini; bestiæ; Nicon, erat nomen. Utriusque simulacrum æneum victor posuit in templo, in quod castrorum suorum locum vertit.

97. Mors quoque ejus, de qua dehinc dicam, divinitasque post mortem, evidentissimis ostentis præcognita est. Cum lustrum in campo Martio magna populi frequentia conderet, aquila eum sæpius circumvolavit: transgressaque in vicinam ædem: super nomen Agrippæ, ad primam litteram sedit: quo animadverso, vota, quæ in proximum lustrum suspici mos est, collegam suum Tiberium nuncupare jussit. Nam se, quamquã conscriptis paratisq; jam tabulis, negavit suscepturum quæ non esset soluturus. Sub idem tempus ictu fulminis ex inscriptione statuæ ejus prima nominis littera

95. *A bima fibra paruerunt*] Verbum augurum & aruspicum. Male qui, *paruerunt*.

96. *Ac exitum præsagiente*] Torrentius indicio librorum qui, *at exitum* p. scribit, *atque exitump.*

Non litante] Al. *Non litanti.*

In illos recasura] Al. *ipsos.*

tera effluxit, Reſponſum eſt, centum ſolos dies poſthac victurum, quem numerum C littera notaret: futurumque ut inter deos referretur, quod ÆSAR, id eſt, reliqua pars è Cæſaris nomine, Etruſca lingua deus vocaretur. Tiberium igitur in Illyricum dimiſſurus, & Beneventum uſque proſecuturus, cum interpellatores aliis atque aliis cauſſis in jure dicendo detinerent, exclamavit, (quod & ipſum mox inter omina relatum eſt,) * Non ſi omnia morarentur, amplius ſe poſthac Romæ futurum. Atque * itinere inchoato, Aſturam perrexit: & inde, præter conſuetudinem, de nocte ad occaſionem auræ evectus eſt.

98. Cauſſam valetudinis contraxit ex profluvio alvi. Tunc Campaniæ ora, proximiſque inſulis circuitis, Caprearum quoque ſeceſſui quatriduum impendit: remiſſiſſimo ad otium & ad omnem comitatem animo. Forte Puteolanum ſinum prætervehenti, vectores nautæque de navi Alexandrina, * quæ tantum quod appulerat, candidati, coronatique, & thura libantes, * fauſta omina & eximas laudes congeſſerant: Per illum ſe vivere: per illum navigare: libertate atque fortunis per illum frui. Quare admodum exhilaratus, quadragenos aureos comitibus diviſit: juſque jurandum, & cautionem exegit à ſingulis, non alio datem ſummam, quam in emtionem Alexandrinarum mercium abſumturos, Sed & cæteros continuos dies, inter varia munuſcula, togas inſuper ac pallia diſtribuit: lege propoſita, ut Romani Græco, Græci Romano habitu & ſermone uterentur. Spectavit aſſidue & exercentes ephebos, quorum aliqua adhuc copia ex vetere inſtituto Capreis erat. Iiſdem etiam epulum in conſpectu ſuo præbuit, permiſſa, immo exacta

97. *Non ſi omnia morarentur*] Urſinus, *omina* quod jure non admittit Caſaubonus.

Itinere inchoato] Liber opt. *incohato*: unus, *initiato*. ut *inito* fortaſſe ſcribendum ſit, ut inire viam dicimus.

98. *Quæ tantum quid appulerat*] A Memmii & Urſini libris hæc lectio. Vulg. *quæ tunc quidem appulerat*.

Fauſta omina & eximias laudes congeſſerant] Alii nec inepte, ſi non vere, *fauſta omnia*.

exacta jocandi licentia, diripiendique pomorum & obsoniorum, * rerumque missilium. Nullo denique genere hilaritatis abstinuit: * Vicinam Capreis insulam * ἀπραγόπολιν appellabat, à desidia secendentium illuc è comitatu suo. Sed ex dilectis unum Masgabam nomine, quasi conditorem insulæ, * κτιστὴν vocare consueverat: hujus Masgabæ, ante annum defuncti, tumulum cum ex triclinio animadvertisset magna turba multisque luminibus frequentari, versum compositum ex tempore clare pronuntiavit:

* Κτιστοῦ δ' τύμβον εἰσορῶ πυρούμενον.

Conversusque ad Thrasyllum Tiberii comitem, contra accubantem, & ignarum rei, interrogavit cujusnam poëtæ putaret esse: quo hæsitante, subjecit alium:

* Ὁρᾷς φάεσσι Μασγάβαν τιμώμενον;

de hoc quoque consuluit: cum ille nihil aliud responderet, quam cujuscumque essent, optimos esse: * cachinnum sustulit, atque in jocos effusus est. Mox Neapolim trajecit, quamquam & tum infirmis intestinis morbo variante: tamen & quinquennale certamen gymnicum honori suo institutum perspectavit: & cum Tiberio ad destinatum locum contendit. Sed in redeundo aggravata valetudine, tandem Nolæ succubuit: revocatumque ex itinere Tiberium, diu secreto sermone detinuit, neque post ulli majori negotio animum accommodavit.

99. Supremo die idemtidem exquirens, an jam de se tumultus foris esset, petito speculo, capillum sibi comi, ac * malas labentes corrigi præcepit. Et amicos admissos percunctatus, Ecquid iis videretur mimum vitæ commode transegisse, adjecit & clausulam:

* Δότε

Rerumque missilium] Quid. cod. *missilia*.

Vicinam Capreis insulam] Male quidam; *Capreas*.

ἀπραγόπολιν] *Vrbem nihil agentium*.

Κτιστὴν] *Conditorem*.

Κτιστοῦ δ' τύμβον] *Ktistæ (vel, conditoris) tumulum conspicio ardentem*.

Ὁρᾷς φάεσσι] *Viden' facibus honoratum Masgabam?*

Cachinnum sustulit] Alii cod. *extulit*.

99. *Malas labentes*] Meliores Codd. *labantes*.

* Δότε κρότον καὶ πάντες ὑμεῖς μετὰ χαρᾶς κλυπήσατε. Omnibus deinde dimissis, dum advenientes ab urbe * de Drusi filia ægra interrogabat, repente in osculis Liviæ, & in hac voce defecit: Livia nostri conjugii memor vive, ac vale: sortitus exitum facilem, & qualem semper optaverat. Nam fere quoties audisset, cito ac nullo cruciatu defunctum quempiam, sibi & suis * εὐθανασίαν similem (hoc enim & verbo uti solebat) precabatur. Unum omnino ante efflatam animam signum alienatæ mentis ostendit, quod subito pavefactus, à quadrigina se juvenibus abripi quæstus est. Id quoque magis præsagium quam mentis diminutio fuit: siquidem totidem milites Prætoriani extulerunt eum in publicum.

100. Obiit in cubiculo eodem quo pater Octavius: duobus Sextis, Pompejo & Appulejo COSS. XIV. Kal. Septembris, hora diei nona, septuagesimo & sexto ætatis anno, diebus quinque & triginta minus. Corpus Decuriones municipiorum & coloniarum à Nola Bovillas usque deportarunt: noctibus, propter anni tempus, cum interdiu in basilica cujusque oppidi, * vel in ædium sacrarum maxima reponeretur. A Bovillis equester ordo suscepit, urbique intulit, atque in vestibulo domus collocavit. Senatus & in funere ornando, & in memoria honoranda eo studio certatim progressus est, ut inter alia complura censuerint quidam funus triumphali porta

Δότε κρότον, καὶ πάντες ὑμεῖς μετὰ χαρᾶς κλυπήσατε [*Edite strepitum, vosque omnes cum gaudio applaudite*. Ita hunc versum edidit. Erasmus, cum esset ante, μετὰ χαρᾶς τι ποιεῖτε. Fatetur tamen præcessisse hunc versum aliquot verba Græca; sed non potuisse se è vestigiis quidquam certi divinare. Idem se credere Casaubonus, sed nihil reperisse. Repetisse se affirmat Turnebus ista: εἰ ὃ πᾶν ἔχει καλῶς, πρὸ παιγνίου δότε κρότον, καὶ πάντες; ὑμεῖς μετὰ χαρᾶς ποππύσατε. Romana edito fere, δίδοτε κρότον καὶ πάντες ὑμεῖς μετὰ χερός. absq; verbo κλυπήσατε ut annotat Casaub.

De Drusi filia ægra interrogabat] Torrentius, *interrogat*.

Εὐθανασίαν] *Lenem facilemque obitum.*

100. *Vel in ædium sacrarum maxima*] Al. *vel in aede s.m.*

porta ducendum, præcedente Victoria, quæ est in curia, canentibus næniam principum liberis utriusque sexus, Alii exsequiarum die ponendos anulos aureos, ferreosque sumendos: nonnulli legenda ossa * per sacerdotes summorum collegiorum. Fuit & qui suaderet appellationem mensis Augusti * in Septembrem transferendam: quod hoc genitus Augustus, illo defunctus esset, Alius, ut omne tempus à primo die natali ad exitum ejus, * seculum Augustum appellaretur, & ita in fastos referretur. Verum adhibito honoribus modo, bifariam, laudatus est: pro æde D. Julii à Tiberio: & * pro Rostris Sub veteribus, à Druso Tiberii filio, ac senatorum humeris delatus in Campum, crematusque. Nec defuit vir prætorius qui se effigiem cremati eum in cœlum vidisse * jurasset. Reliquias legerunt primores equestris ordinis, tunicati, & discincti, pedibusque nudis, ac in Mausoleo condiderunt. Id opus inter flaminiam viam, ripamque Tiberis, sexto suo consulatu exstruxerat: circumjectasque silvas & ambulationes in usum populi tunc jam publicarat.

101. Testamentum, L. Planco, C. Silio, Coss. III. Nonas Aprilis, ante annum & quatuor menses quam decederet, factum ab eo, ac duobus codicibus, partim ipsius, partim libertorum Polybii & Hilarionis manu scriptum, * depositumque apud se, virgines Vestales cũ tribus signatis æque voluminibus protulerunt. Quæ omnia in senatu aperta atque recitata sunt. Herodes instituit primos, Tiberiũ ex parte dimidia, & sextante, Liviam ex parte tertia, quos & ferre nomen suum jussit: secundos Drusum Tiberii filium ex triente, & ex partibus reliquis Germanicum, liberosque ejus tres

Per sacerdotes summorum collegiorum] Quatuor fuere collegia summa: quare non bene Torrentius: *Sacerdotes summos collegiorum.*

In Septemb. transferendam) Lib. v. *transferrent.*

Seculum Augustum] Al. *Augusteum.*

Pro Rostris sub Veteribus] Egnatius plane voluit admitti τὸ *sub.* quod & vir ulli codd. vett. habent, & necessarium non est.

Jurasset] Omnes codd. *juraret.*

101. *Depositumque apud se, virgines Vestales*] Haud aliter Editiones Aldi & Stephani & opt. mss. Quidam, d. *apud sex v. V.*

tres sexus virilis: tertio gradu; propinquos amicosque complures. * Legavit populo Rom. quadringenties, tribubus tricies quinquies HS. Prætorianis militibus singula millia nummorum, cohortibus urbanis quingenos: legionariis trecentos nummos: quam summam repræsentari jussit: nam & confiscatam semper repositamque habuerat. Reliqua legata varie dedit: produxitque quædam ad vicena sestertia: quibus solvendis * annum diem finiit excusata rei familiaris mediocritate: nec plus perventurum ad heredes suos, quam millies & quingenties professus: quamvis viginti proximis annis quaterdecies millies ex testamentis amicorum percepisset: quod pæne omne cum duobus paternis patrimoniis, cæteriisque hereditatibus in Remp. absumpsisset. Julias, filiam neptemque, si quid his accidisset, vetuit sepulchro suo inferri. De tribus voluminibus, uno, mandata de funere suo complexus est: altero, indicem rerum à se gestarum: quem vellet incidi in æneis tabulis, quæ ante Mausoleum statuerentur: tertio, breviarium totius imperii, quantum militum sub signis ubique esset, quantum pecuniæ in ærario & fiscis, & vectigaliorum residuis. Adjecit & libertorum servorumque nomina, à quibus ratio exigi posset.

F C. SVET.

Legavit Populo Rom. quadringenties, tribubus tricies quinquies HS.] Baptista Egnatius ita explicat hunc locum, ut Augustus duo legata reliquerit, populo scilicet & tribubus, id est, plebi, seu infimis plane hominibus, & mendicioribus. In eadem sententia Casaub. eamque magna vi tuetur: ut scilicet accipiamus legatum plebis aut tribuum, quod vicomagistris relictum est, vel in communia cujusq; tribus commoda impendendum, vel in tenuissimos quosque singularum tribuum erogandum: sive, ut Lipsius, ut populo legaverit, cccc viritim distribuendum; tribubus, id est, corpori tribuum universo, xxxv. Aliter Torrentius: qui, quod Beroaldus dicat, dictionem, *tribubus*, non esse in quibusdam locis, tres lectiones proponit: aut ut plane rejiciantur verba ista, *tribubus tricies quinquies*, aut ut scribatur. *Leg. pop. R. per tribus* xxxv, *quadringenties* HS. aut tandem *Legavit P.R. quadringenties tricies quinquies* HS. Sed ille hic non audiendus.

Annum diem] Ursini c. *annuam*. In præcedentibus nihil innovandum.

C. SVET. TRANQVILLI
TIBERIUS
NERO CÆSAR III.

1. PATRITIA gens Claudia (fuit enim & alia plebeia, nec potentia minor nec dignitate) orta est ex Regillis, oppido Sabinorum. Inde Romam recens conditam, cum magna clientum manu commigravit, auctore Tito Tatio consorte Romuli: vel, quod magis constat, * Atta Claudio gentis principe, post reges exactos sexto fere anno, à patribus in patritios cooptata. Agrum insuper trans Anienem clientibus, * locumque sibi ad sepulturam sub Capitolio publice accepit. Deinceps procedente tempore, duodetriginta consulatus, dictaturas quinque, censuras septem, * triumphos septem, duas ovationes adepta est. Cum prænominibus cognominibusque variis distingueretur, Lucii prænomen consensu repudiavit, postquam è duobus gentilibus præditis eo, alter latrocinii, cædis alter convictus est. Inter cognomina autem, & Neronis assumsit, quo significatur lingua Sabina fortis ac strenuus.

2. Multa Multorum Claudiorum egregia merita, * multa etiam secus admissa in Remp. exstant. Sed ut præcipua commemorem, Appius Cæcus societatem cum rege Pyrrho, ut parum salubrem iniri dissuasit. Claudius Caudex, primus freto classe transjecto, Pœnos Sicilia expulit. * Claudius N

1. *Atta Claudio*] Plerique libri, *Tatio Claudio*. quidam, *Appio*. Turnebus auctor hujus lectionis, *Atta Claudio*, Lipsius mavult *Atta Clauso*. Monet Torrentius in uno cod se reperisse, *Acta Tatio Clauso*, in altero, *Acta Tatio Claudio*, ut forsassis tria etiam apud Sabinos nomina habuerit, Atta Tatius Clausus. Merito hic Casaubonus: In re tam vaga & c pera nihil pro certo po affirmari puto.

locumque] Al. *locumq*

Triumphos septem] optimi libri, idemque cent Fasti Capitolini. M le vulg. *sex*.

2. *Multa etiam secu* Al. *secius. sequius.*

Claudius Nero] Mul *Tiberius Nero.*

ro advenientem ex Hiſpania cum ingentibus copiis Aſdrubalem, prius quam Hannibal fratri conjungeretur, oppreſſit. Contra *a* Claudius Appius Regillianus decemvir legibus ſcribendis virginem ingenuam per vim, libidinis gratia, in ſervitutem aſſerere conatus, cauſſa fuit plebi ſecedendi rurſum à patribus. Claudius Druſus, ſtatua ſibi cum diademate ad Appii Forum poſita, Italiam per clientelas occupare tentavit. Claudius Pulcher apud Siciliam non paſcentibus in auſpicando pullis, ac per contemtum religionis mari demerſis, *b* quaſi ut biberent, quando eſſe nollent, prœlium navale iniit: ſuperatuſque, cum dictatorem dicere à ſenatu juberetur, velut iterum illudens diſcrimini publico, *c* Ilyciam viatorem ſuum dixit. Exſtant & fœminarum exempla diverſa æque: ſiquidem gentis ejuſdem utraque Claudia fuit, & quæ navem cum ſacris matris deum Idæ *d* obhærentem Tiberino vado extraxit, precata propalam, ut ita demum ſe ſequeretur, ſi ſibi pudicitia conſtaret: & quæ novo more judicium majeſtatis apud populum mulier ſubiit, quod in conferta multitudine ægre procedente carpento, palam opraverit, ut frater ſuus Pulcher reviviſceret, atque iterum claſſem amitteret, quo minor turba Romæ foret. *e* Præterea notiſſimum eſt, Claudios omnes, excepto dumtaxat P. Clodio qui ob expellendum urbe Ciceronem, plebejo homini, atque etiam natu minori, in adoptionem ſe dedit, optimates aſſertoreſque unicos dignitatis ac potentiæ patritiorum ſemper fuiſſe, atque adverſus plebem adeo violentos ac contumaces, ut ne capitis quidem quiſquam reus apud populum mutare veſtem aut deprecari ſuſtinuerit: nonnulli in altercatione & jurgio tribunos plebis pulſaverint. Etiam

f Virgo

Claudius Appius Regillianus] Quidem *Appius*, omittunt, alii præponunt, *Ap. Cl. Regil.*

Quaſi ut biberent] Invenuſte quidam, *quaſi*, non habent.

Ilyciam viatorem] Alii, *Iliciam*. *Hyliciam*. Beroaldus & Sabell. *Glauciam*. Melius Torrentius, *Gliciam*, ut in Livii Epit. & Faſtis.

Obhærentem Tiberino vado] Vulg. *adherentem*.

Præterea notiſſimum eſt] Libri vett. *notatiſſimum*.

* virgo Vestalis fratrem injussu populi triumphantem, adscenso simul curru, usque in Capitolium prosecuta est, ne vetare aut intercedere fas cuiquam tribunorum esset.

3. Ex hac stirpe Tiberius Cæsar genus trahit, & quidem utrumque: paternum, à Tiberio Nerone, maternum, ab Appio Pulchro: qui ambo Appii Cæci filii fuerunt. Insertus est & Liviorum familiæ, adoptato in eam materno avo. Quæ familia, quamquam plebeja, tamen & ipsa admodum floruit, octo consulatibus, censuris duabus, triumphis tribus: dictatura etiam ac magisterio equitum honorata: clara & insignibus viris, ac maxime Salinatore * Drusisque. Salinator universas tribus in censura notavit levitatis nomine, quod cum se post priorem consulatum multa irrogata condemnassent, consulem iterum censoremque fecissent. Drusus hostium duce Drauso cominus trucidato, sibi posterisque suis cognomen invenit. Traditur etiam pro prœtore ex provincia Gallia retulisse aurum, Senonibus olim in obsidione Capitolii datum: nec, ut fama, extortum à Camillo. Ejus abnepos, ob eximiam adversus Gracchos operam patronus senatus dictus, filium reliquit, quem in simili dissensione multa varie molientem, diversa factio per fraudem interemit.

4. * Pater vero Tiberii, quæstor C. Cæsaris, Alexandrino bello classi præpositus, plurimum ad victoriam contulit. Quare & Pontifex in locum P. Scipionis substitutus, & ad deducendas in Galliam colonias, in queis * Narbona & Arelate erant, missus est. Tamen Cæsare occiso, cunctis turbarum metu * abolitionem facti decernentibus etiam de præmiis tyrannicidarum referendum censuit. Prætura deinde functus, cum exitu anni discordia inter Triumviros exorta esset: reten-

Virgo Vestalis fratrem] In nullo exemplari aliter invenitur. Cicero tamen aliique patrem vocant.

3. *Drusisque*] Torrentius, *Drusoque*, quod unum tantum præcipue laudet.

4. *Pater vero Tiberii*] Opt. libb. sine, *vero*.

In queis Narbona] Scribendum cum omnibus mss. *Narbo*.

Abolitionem facti] Adustrinum esse verbum, *facti* suspicatur Torrentius. frustra.

tis ultra justum tempus insignibus, L. Antonium consulem Triumviri fratrem ad Perusiam secutus, deditione à cæteris facta, solus permansit in partibus, ac primo Prænestæ, inde Neapolim evasit: servisque ad pileum frustra vocatis, in Siciliam profugit. Sed indigne ferens, nec statim se in conspectum Sex. Pompeji admissum, & fascium usu prohibitum, ad M. Antonium trajecit in Achaiam. Cum quo brevi reconciliata inter omnes pace, Romam rediit, uxoremque Liviam Drusillam, & tunc gravidam, & ante jam * apud se filium enixam, petenti Augusto concessit. Nec multo post diem obiit, utroque liberorum superstite, Tiberio Drusoque Neronibus.

5. Tiberium quidam Fundis natum existimaverunt, secuti levem conjecturam, quod materna ejus avia Fundana fuerit, & quod mox simulacrum Felicitatis ex senatus consulto publicatum ibi sit. Sed ut plures, certioresque tradunt, natus est Romæ in Palatio, XVI Kal. Decemb. M. Æmilio Lepido iterum, L. Munatio Planco Coss. * post bellum Philippense. Sic enim in fastos actaque publica relatum est. Nec tamen desunt qui partim antecedente anno, Hirtii ac Pansæ; partim insequente, Servilii Isaurici Antoniique consulatu, genitum eum scribant.

6. * Infantiam pueritiamque habuit luxuriosam, & exercitatam: comes usque quaque parentum fugæ quos quidem apud Neapolim sub irruptionē hostis navigium clam petentes, vagitu suo pæne bis prodidit: semel, cum à nutricis ubere, * item cum à sinu matris raptim auferretur ab iis qui pro necessitate temporis mulierculas levare onere tentabant. Per Siciliam quoq; & Achaiam circumductus, ac Lacedæmoniis publice, quod in tutelam Claudiorum erant, demandatus, digrediens inde

Apud se filium enixam] Vulg. *Tiberium.*

5. *Post bellum Philipp.*] Al. *per bell. Phil.*

6. *Infantiam pueritiamque habuit luxuriosam & exercitatam*] Luxuriosam interpretantur, magnis incrementis præditam Lambinus & Ursinus, *laboriosam.* legunt. Casaubonus probat conjecturam Torrentii, *luctuosam.* Pro *exercitatam*, opt. cod. *exercitam.*

Item cum à sinu matris] Ursinus, *iterum cum.*

itinere nocturno, discrimen vitæ adiit: flamma repente è silvis undique exorta, adeoque omnem comitatum circumplexa, ut Liviæ pars vestis & capilli amburerentur. Munera, quibus à Pompeja Sext. Pompeji sorore in Sicilia donatus est, chlamys & fibula, item bullæ aureæ, durant, ostenduntuque adhuc Bajis. Post reditum in urbem à M. Gallio senatore testamento adoptatus, hereditate adita, mox nomine abstinuit; quod Gallius adversarum Augusto partium fuerat. Novem natus annos, defunctum patrem pro Rostris laudavit. Dehinc pubescens, Actiaco triumpho currum Augusti comitatus est, sinisteriore funali equo, cum Marcellus Octaviæ filius dexteriore veheretur. Præsedit * Actiacis ludis, & Trojanis Circensibus, ductor turmæ puerorum majorum.

7. Virili toga sumta, adolescentiam omnem, * spatiumque insequentis ætatis usque ad principatus initia, per hæc fere transegit: Munus gladiatorium in memoriam patris, & alterum in avi Drusi dedit, diversis temporibus, ac locis: primum in foro, secundum in Amphitheatro: rudiariis quoque quibusdam revocatis, auctoramento centenum millium. Dedit & ludos, sed absens: cuncta magnifice, impensa matris ac vitrici. Agrippinam M. Agrippæ genitam, neptem * Cæcilii Attici equitis Romani, ad quem sunt Ciceronis epistolæ, duxit uxorem: sublatoque ex ea filio Druso, quamquam bene convenientem, rursumque gravidam, dimittere, ac Juliam Augusto filiam confestim coactus est ducere: non sine magno angore animi, cum & Agrippinæ consuetudine teneretur, & Juliæ mores improbaret; ut quam sensisset, sui quoque sub priore marito appetentem, quod sane vulgo etiam existimabatur. Sed Agrippinam & abegisse post divortium doluit: & semel omnino ex occursu visam, adeo contentis & a tumen-

Actiacis ludis] Alii *Atticis*, aut, *Asticis*.

7. *Spatiumque insequentis ætatis*] Plerique libb. *spatiaque*. & statim, *Pomponii*, pro, *Cæcilii*.

tumentibus oculis prosecutus est, ut custoditum sit ne umquam in conspectum ejus posthac veniret. Cum Julia primo concorditer, & amore mutuo vixit: mox dissedit, & aliquanto gravius, ut etiam perpetuo secubaret, intercepto communis filii pignore, qui Aquilejæ natus infans exstinctus est. Drusum fratrem in Germania amisit, cujus corpus pedibus toto itinere prægrediens, Romam usque pervexit.

8. Civilium officiorum rudimentis regem Archelaum. Trallianos & Thessalos, varia quosque de caussa Augusto cognoscente defendit. Pro Laodicenis, Thyatirenis, Chiis terræ motu afflictis, opemque implorantibus, senatum deprecatus est Fannium Cæpionem, qui cum Varrone Muræna in Augustum conspiraverat, reum majestatis apud judices fecit, & condemnavit. Interque hæc duplicem curam administravit annonæ, quæ arctior inciderat: & repurgandorum tota Italia ergastulorum, quorum domini in invidiam venerant quasi exceptos supprimerent, non solum viatores, sed & quos sacramenti metus ad hujusmodi latebras compulisset.

9. Stipendia prima expeditione Cantabrica tribunus militum fecit: deinde ducto ad Orientem exercitu, regnum Armeniæ Tigrani restituit, ac pro tribunali diadema imposuit. Recepit & signa quæ M. Crasso ademerant Parthi. Posthæc comatam Galliam anno fere rexit, & barbarorum incursionibus, & principum discordia inquietam. Exhinc Rhæticum Vindelicumque bellum, inde Pannonicum, inde Germanicum gessit. Rhætico atque Vindelico, gentes Alpinas: Pannonico, *b* Breucos, & Dalmatas subegit. Germanico, quadraginta millia dedititiorum trajecit in Galliam, juxtaque ripam Rheni sedibus assignatis collocavit. quas ob res, & ovans, & curru urbem ingressus

Tumentibus oculis prosecutus] Turnebus tumentes oculos accipit velut erumpentes è capite & prominentes. Alii, *contumentibus*. *continentibus*, *contumacibus*. At vir doctissimus, *humentibus*.

9. *Breucos*] Hæc lectio Torrentio placita. Libri variant. *Brennos*, *Breunos*, *Brincos*.

est * primus, ut quidam putant, triumphalibus ornamentis honoratus, novo nec antea cuiquam tributo genere honoris. Magistratus & maturius inchoavit, & prœne junctim percurrit, quæsturam, prœturam, consulatum: interpositoque tempore, COSS. iterum, etiam tribunitiam potestatem in quinquennium accepit.

10. Tot prosperis confluentibus, integra ætate ac valetudine statuit repente secedere, seque è medio quam longissime amovere. Dubium, uxoris ne tædio, quam neque criminari aut dimittere auderet, neque ultra perferre posset, an ut vitato assiduitatis fastidio, auctoritatem absentia tueretur, atque etiam augeret, si quando indiguisset sui Reipubl. Quidam existiment, adultis jam Augusti liberis, loco & quasi possessione usurpati à se diu secundi gradus, sponte cessisse, exemplo M. Agrippæ, qui M. Marcello ad munera publica admoto, Mitylenas abierit: ne aut obstare, aut obtrectare præsens videretur. Quam caussam & ipse, sed postea, reddidit. Tunc autem honorum satietatem, ac requiem laborum prætendens, commeatum petiit. Neque aut matri suppliciter precanti, aut vitrico, deseri se etiam in senatu conquerenti, veniam dedit. Quia & pertinatius retinentibus, cibo per quatriduum abstituit. Facta tandem abeundi potestate, relictis Romæ uxore & filio, confestim Ostiam descendit: ne verbo quidem cuiquam prosequentium reddito, paucosque admodum in digressu osculatus.

11. Ab Ostia oram Campaniæ legens, imbecillitate Augusti nuntiata, paullum substitit. Sed increbrescente rumore, quasi ad occasionem majoris spei commoraretur, tantum non adversis tempestatibus Rhodum enavigavit, amœnitate & salubritate insulæ jam inde captus, cum ad eam ab Armenia rediens appulisset. Heic modicis contentus ædibus, nec multo laxiore suburbano, genus vitæ civile admodum instituit: sine lictore

Primus, ut quidam putant] Male Torrentius ipsiusque codex, *prius*. Quæ sequuntur, *novo nec antea*, &c. satis redarguunt.

ctore aut viatore * gymnasia interdum obambulans: mutuaque cum Græculis officia usurpans, prope ex æquo. * Forte quodam in disponendo die, mane prædixerat, * quidquid ægrorum in civitate esset, visitare se velle: id à proximis aliter exceptum est: jussique sunt omnes ægri in publicam porticum deferri, ac per valétudinum genera disponi. Perculsus igitur inopinata re, diu quid ageret incertus, * tandem singulos circuit: excusans factum etiam tenuissimo cuique, & ignoto. Unum hoc tantummodo, neque præterea quidquam notatum est, in quo * exercuisse jus tribunitiæ potestatis visus sit: Cum circa scholas & auditoria professorum assiduus esset, moto inter antisophistas graviore jurgio, non defuit qui eum intervenientem & quasi studiosiorem partis alterius convitio incesseret. Sensim itaque regressus domum, repente cum apparitoribus prodiit: citatumque pro tribunali voce præconis convitiatorem rapi jussit in carcerem. Comperit deinde Juliam uxorem ob libidines atque adulteria damnatam, repudiumque ei suo nomine, ex auctoritate Augusti, remissum: & * quamquam lætus animo, tamen officii duxit, quantum in se esset, exorare filiæ patrem frequentibus litteris, & vel utcunq; meritæ, quidquid umquam dono dedisset, concedere. Transacto autem tribunitiæ potestatis tempore, confessus tandem nihil aliud secessu devitasse se quam æmulationis cum Cajo Lucioque suspicionem, petiit ut sibi securo jam ab hac parte, corroboratis his, & * secundum locum facile curantibus, permitteretur revisere necessitudines, quarum desiderio teneretur. Sed neque impetravit: ultroque

11. *Gymnasia. Forte quodam. Quidquid ægrorum. Tandem singulos*] Al. *Gymnasio. Forte quondam. Quidquid ægrorum. Tamen sing.*

Exercuisse jus trib. pot.] E vestigiis vett. codd. qui, *ex servis ejus i. pot.* conjicit Casaub. *exeruisse jus tribun. pot.* Ut postea cap. XXXIII. *principem exc-*

runt.

Quamquam lætus animo] Sic edidit Casaubonus: dubium ex quo libro. nam vulg. *lætus mentio.*

Secundum locum facile curantibus] Non hoc rejiciendum: cum plerique libri habeant, *tutantibus*: quod melius convenit.

que etiam admonitus est, dimitteret omnem curam suorum, quos tam cupide reliquisset.

12. Remansit ergo Rhodi contra voluntatem: vix per matrem consecutus ut ad velandam ignominiam, quasi legatus ab Augusto abesset. Enimvero tunc non privatum modo, sed etiam obnoxium, & trepidum egit, mediterraneis agris abditus, vitansque præternavigantium officia, quibus frequentabatur assidue: nemine cum imperio, aut magistratu tendente quoquam, quin divertere Rhodum. Et accesserunt majoris solicitudinis caussæ. Namque privignum Cajum, Orienti præpositum, cum visendi gratia trajecisset Samum, alieniorem sibi sensit ex criminationibus M. Lollii comitis & rectoris ejus. Venit etiam in suspicionem per quosdam beneficii sui centuriones, à commeatu castra repetentes, mandata ad complures dedisse ambigua, & quæ tentare singulorum animos ad novas res viderentur. De qua suspicione certior ab Augusto factus, non cessavit efflagitare aliquem, cujuslibet ordinis, custodem factis atque dictis suis.

13. Equi quoque & armorum solitas exercitationes omisit: redegitque se, depositio patrio habitu, ad pallium, & crepidas: atque in tali statu biennio fere permansit, contentior in dies, & invisior: adeo ut imagines ejus & statuas * Nemausenses subverterint: ac familiari * quodam convivio mentione ejus orta exstiterit, qui Cajo polliceretur, Confestim se, si juberet, Rhodum navigaturum, caputque exsulis (sic enim appellabatur) relaturum. Quo præcipue, non jam metu, sed discrimine, coactus est tam, suis quam matris impensissimis precibus reditum expostulare: impetravitque, adjutus aliquantum etiam casu. Destinatum Augusto erat, nihil super ea re, nisi ex voluntate majoris filii, statuere. Is forte tunc M. Lollio offensior, facilis exorabilisque in vitricum fuit. Permittente ergo Cajo, revocatus est: verum sub conditione, ne quam partem curamve Reipubl. attingeret.

14. Rediit octavo post secessum anno, magna, nec

13. *Nemausenses*] Libri suo more, *Nemansenses*, *Remansenses*, *Remansenses*, *remansisses*. Mox. *familiari quodam*, alii, *quondam*.

nec incerta spe futurorum, quam & ostentis & prædictionibus ab initio ætatis conceperat. Prægnans enim Livia, cum an marem editura esset, variis captaret ominibus, ovum incubanti gallinæ subductum, nunc suanunc ministrarum manu per vices usque eo fovit quoad pullus insigniter cristatus exclusus est. Ac de infante Scribonius mathematicus præclara spospondit: etiam regnaturum quandoque, sed sine regio insigni: ignota scilicet tunc adhuc Cæsarum potestate. Et ingresso primam expeditionem, ac per Macedoniam ducente exercitum in Syriam, accidit, ut apud Philippos sacratæ olim victricum legionum aræ, sponte subitis colluceret ignibus: & mox cum Illyricum petens juxta Patavium adisset Geryonis oraculum, sorte tracta, qua monebatur ut de consultationibus in Aponi fontem talos aureos jaceret: evenit ut summum numerum jacti ab eo ostenderent: hodieque sub aqua visantur ii tali. Ante paucos vero quam revocaretur dies, aquila, numquam antea Rhodi conspecta, in culmine domus ejus assedit: & pridie quam de reditu certior fieret, vestimenta mutanti, tunica ardere visa est. Thrasyllum quoque mathematicum, quem ut sapientiæ professorem contubernio admoverat, tunc maxime expertus est, affirmantem nave prævisa gaudium afferri, cum quidem illum durius, & contra prædicta cadentibus rebus ut falsum & secretorum temere conscium, eo ipso momento dum spatiatur una, præcipitare in mare destimasset.

15. Romam reversus, deducto in forum filio Druso, statim à Carinis ac Pompejana domo, Esquilias in hortos Mecœnatianos transmigravit: totumque se ad quietem contulit, privata modo officia obiens, ac publicorum munerum expers. Cajo & Lucio * intra triennium defunctis, adoptatur ab Augusto simul cum fratre eorum M. Agrippa: coactus prius ipse Germanicum fratris sui filium adoptare. Nec quidquam postea pro patre familias egit: aut * jus quod adoptione amiserat, ex illa parte

151 *Intra triennium*] Glareanus ex cap. LXV. Aug. & veritate rei, *biennium*.

Jus quod adoptione amiserat] Non est in w. cc. *adoptione*.

parte retinuit. Nam neque donavit, neque manumisit: nec hereditatem quidem, aut legata percepit ulla aliter quam ut peculio referret accepta: nihil ex eo tempore prætermissum est ad majestatem ejus augendam, ac multo magis postquam, Agrippa abdicato atque sepulto, certum erat, uni spem successionis incumbere.

16. Data rursus potestas tribunitia in quinquennium: * delegatus pacandæ Germaniæ status: Parthorum legati, mandatis Augusto Romæ redditis, eum quoque adire in provinciam jussi. Sed nuntiata Illyrici defectione, transiit ad curam novi belli: quod gravissimum omnium externorum bellorum post Punica, per XV legiones, paremque auxiliorum copiam, triennio gessit: in magnis omnium rerum difficultatibus, summaque frugum inopia. Et quamquam sæpius revocaretur, tamen perseveravit; metuens, ne vicinus & prævalens hostis instaret ultro cedentibus. Ac perseverantiæ grande pretium tulit: toto Illyrico, quod * inter Italiam, regnumque Noricum, & Thraciam, & Macedoniam, interque Danubium flumen, sinum maris Adriatici patet, perdomito & in ditionem redacto.

17. Cui gloriæ amplior adhuc ex opportunitate cumulus accessit. Nam sub id fere tempus Quintilius Varus, cum tribus legionibus in Germania periit: nemine dubitante, quin victores Germani juncturi se Pannoniis fuerint, nisi debellatum prius Illyricum esset. Quas ob res triumphus ei decretus est, multique & magni honores. Censuerunt etiam quidam, ut Pannonicus alii ut Invictus, nonnulli ut Pius cognominaretur. Sed de cognomine intercessit Augustus, * eo contentum repromittens, quod se defuncto susceptarus esset. Triumphum ipse distulit, mœsta civitate clade Variana. Nihilo minus urbem prætextatus, & laurea coronatus intravit: positumque in Sepris

16. *Delegatus pacandæ Germaniæ status*] Casaub. *Del. parando Ger. statui.*

Inter Italiam regnumque Noricum] Vulg. *intra* Torrent. expungere fere audeat. *regnumque.*

17. *Eo contentum repromittens*] Al. *Eo contentum eum promittens.*

ptis tribunal, senatu adstante, conscendit: ac medius inter duos COSS. cum Augusto simul sedit: unde, populo consalutato, circum templa * deductus est.

18. Proximo anno repetita Germania, cum animadverteret, Varianam cladem temeritate & negligentia ducis accidisse, nihil non de consilii sententia egit: semper alias sui arbitrii, contentusque se uno, tunc praeter consuetudinem cum pluribus de ratione belli communicavit. Curam quoque solito exactiorem praestitit. Trajecturus Rhenum, commeatum omnem ad certam formulam adstrictum non ante transmisit, quam consistens apud ripam explorasset * vehiculorum onera: ne qua deportarentur, nisi concessa aut necessaria. Trans Rhenum vero eum vitae ordinem tenuit, ut sedens in cespite nudo cibum caperet: saepe sine tentorio pernoctaret: praecepta sequentis diei omnia, & si quid subiti muneris injungendum esset, per libellos daret: addita monitione, ut de quo quisque dubitaret, se, nec alio interprete, quacumque vel noctis hora uteretur.

19. Disciplinam acerrime exegit: animadversionum & ignominiarum generibus ex antiquitate repetitis: atque etiam legato legionis, quod paucos milites cum liberto suo trans ripam venatum misisset, ignominia notato. Proelia, quamvis minimum fortunae casibusque permitteret, aliquanto constantius inibat, quoties lucubrante se subito ac nullo propellente, decideret lumen, & exstingueretur: confidens, ut ajebat, ostento, sibi ac majoribus suis * in omni ducatu expertissimo. Sed re prospere gesta, non multum abfuit quin à * Bructero quodam occideretur; cui inter proximos

Deductus est] Al. *Devectus est.*

18. *Vehiculorum onera*] Turnebus, *Vehiculatorum.*

19. *In omni ducatu*] Ursini liber, *ductu.*

Bructero quodam] Sic duo meliores Codd. Torrentii. In aliis, *Rhutheno*, *Rustero*. Sed non valde displiceat indicata à Torrentio scriptura mss. *Rutero*, ejusq: haec explicatio. Ruteros Germani patro nomine omnes equo merentes vocant. Hinc factum ut Romani tamquā proprium viri nomen expresserint.

mos versanti, & trepidatione detecto, tormentis expressa confessio est cogitati facinoris.

20. A Germania in urbem post biennium regressus, triumphum, quem distulerat, agit: prosequentibus etiam legatis, quibus triumphalia ornamenta impetrarat. Ac prius quam in Capitolium flecteret, descendit è curru, sequi præsidenti patri ad genua submisit. Baronem Pannonium ducem ingentibus donatum præmiis, Ravennam transtulit: gratiam referens, quod se quondam cum exercitu iniquitate loci circumclusum, passus esset evadere. Prandium dein populo mille mensis, & congiarium trecenos nummos viritim dedit. Dedicavit & concordiæ ædem: item Pollucis & Castoris, suo fratrisque nomine, de manubiis.

21. Ac non multo post lege per COSS. lata, ut provincias cum Augusto communiter administraret, simulque censum ageret, condito lustro in Illyricum profectus est. Et statim ex itinere revocatus, jam quidem affectum, sed tamen spirantem adhuc Augustum reperit: fuitque una secreto per totum diem. Scio vulgo persuasum, quasi egresso post secretum sermonem Tiberio, vox Augusti per cubicularios excepta sit: Miserum populum Romanum, qui * sub tam lentis maxillis erit. Nec illud quidem ignoro, aliquos tradidisse, Augustum palam nec dissimulanter morum ejus * diritatem adeo improbasse, ut nonnumquam remissiores hilarioresque sermones superveniente eo abrumperet: sed expugnatum precibus uxoris adoptionem non abnuisse: vel etiam ambitione tractum, ut tali successore desiderabilior ipse quandoque fieret. Adduci tamen nequeo quin existimem, circumspectissimum & prudentissimum principem, in tanto præsertim negotio, nihil temere feciſſe: sed vitiis virtutibusque Tiberii perpensis, potiores duxisse virtutes: præsertim cum & Reip. causa adoptare se eum pro concione juraverit: & epistolis aliquot, ut peritissimum rei militaris, utque unicum populi Rom. præsidium prosequatur. Ex quibus in exemplum pauca hinc inde subjeci. Vale jucundissime Tiberi, & rem gere feliciter,

* ipsi

21. *Sub tam lentis maxillis erit*] Al. *edit*, aut, *ederet*. *Diritatem*] Al. *duritatem*.

* ἐμοὶ καὶ ταῖς Μούσαις στρατηγῶν. Incundissime, & ita sim felix, vir fortissime, & * dux νομιμώτατε. Vale. &, Ordinem æstivorum tuorum? Ego vero, mi Tiberi, & inter tot rerum difficultates, * καὶ τοσαύτην ῥαθυμίαν τῶν στρατευομένων potuisse quemquã prudentius gerere se, quam tu gesseris, existimo. Hi quoque, qui tecum fuerunt omnes, confitentur versum illũ in te posse dici,

Vnus homo nobis vigilando restituit rem.

Sive, inquit, quid incidit, de quo sit cogitandum diligentius, sive quid stomachor valde, medius fidius Tiberium meum desidero: succurritque versis ille Homericus,

* Τούτου δ' ἐσπομένοιο, καὶ ἐκ πυρὸς αἰθομένοιο ἄμφω

ἐμοὶ καὶ ταῖς Μούσαις στρατηγῶν] *Mihi Musisq; rem administrans militarẽ.* Nihil videtur mutandum. Annotandi tamen quæ in libris varietas. Turnebus ista repperit: ἐμοὶ καὶ ταῖς μούσαις καλὰ στρατηγῶν item ἄριστε στρατηγῶν. Sabellicus & interpretes videntur legisse pro, ταῖς μούσαις, ταῖς σοῖς, aut τοῖς σοῖς. Postremum Torrentius probat. Vir doctus ita conatur legere & distinguere *rem gere feliciter*, ἐμοὶ καὶ ταῖς μούσαις, στρατηγῶν ἄριστε.

Dux νομιμώτατε *Vale. Et Ordinem æstivorum tuorum. Ego vero, mi Tiberi, & inter tot rerum difficultates,* καὶ τοσαύτην ῥαθυμίαν τῶν στρατευομένων. *non potuisse quemquam prudentius gerere se, quam tu gesseris, existimo*] Primus hanc distinctionẽ animadvertit vir magni judicii Glareanus, nisi quod post, *Vale* ignoret, *Et*, quæ dictio Suetonii, diversa exempla conjungentis *Ordinem æstivorum tuorum.* per admirationem dicta vult. Stephani tamẽ editio & v. c. Ursini præferunt, *Ordinem æstivorum tuorum, ego vero, mi Tiberi, laudo: & inter &c.* Pro ῥαθυμίαν. Turnebus invenit ἀπροθυμίαν, Lipsius ἀποθρυμίαν. Pro νομιμώτατε deniq;, Casaubonus suspicatur scripsisse Augustum γονιμώτατε, quod idem est ac γνησιώτατε: aut μονιμώτατε, constantissime & fortissime. Beroaldo magis placet εὐβουλέστατε, quod Torrentius, quoque in duobus mss, reperit sed imperfecte scriptũ. Ut etiam quis de, ἐνφυέστατε dubitare possit.

Καὶ τοσαύτην ῥαθυμίαν τῶν στρατευομένων] *Et tantam militantium socordiam.*

Τούτου δ' ἐσπομένοιο

ἄμφω νοσήσαιμεν, ἐπεὶ πέρι οἶδε νοῆσαι.

Attenuatum te esse continuatione laborum, cum audio & lego, Dii me perdant nisi cohorescit corpus meum: teque rogo ut parcas tibi: ne si te languere audierimus, & ego & mater tua exspiremus, & de summa imperii sui populus Rom. periclitetur. Nihil interest valeam ipse nec ne, * si tu non valebis. Deos obsecro ut te nobis conservent, & valere nunc & semper patiantur, si non populum Rom. perosi sunt.

22. Excessum Augusti non prius palam fecit quam Agrippa juvene interemto. Hunc tribunus militum custos appositus occidit, lectis codicillis quibus ut id faceret jubebatur. Quos codicillos dubiũ fuit, Augustusne moriens reliquisset, quo materiam tumultus post se subduceret: an nomine Augusti Livia, & ea conscio Tiberio an ignaro, dictasset. Tiberius renuntiarri tribuno factũ esse quod imperasset, Neque imperasse se, & redditurum eum senatui rationem respondit: invidiam scilicet in præsentia vitans. Nam mox silentio rem oblitteravit.

23. Jure autem tribunitiæ potestatis coacto senatu, inchoataque allocutione derepente velut impar dolori congemuit: utque non solum vox, sed & spiritus deficeret, optavit: ac perlegendũ librũ Druso filio tradidit. Illatum deinde Augusti testamentum, non admissis signatoribus nisi senatorii ordinis, cæteris extra curiam signa agnoscentibus recitavit per libertũ. Testamenti initium fuit: Quoniam sinistra fortuna Cajum & Lucium filios mihi eripuit, Tiberius Cæsar mihi ex parte dimidia, & sextante heres esto. Quo & ipso aucta est suspicio opinantium, successorem adscitum eum necessitate magis quam judicio: quando ita præfari non abstinuerit.

24. Principatum, quamvis neque occupare confestim neque agere dubitasset, * & statione militum, hoc est, vi & specie dominationis assũmta, diu tamen * recusavit

ἢ ὅν πυρὸς αἰθομένοιο
Ἄμφω νοσήσαιμεν, ἐπεὶ πέρι οἶδε νοῆσαι.] *Hoc comitante vel ex igne ardenti Ambo revertemur, prudens enim est in circumspiciendo.*

Si tu non valebis] Vere codd. Torrentii, *si tu modo* v. Lib. Abb. Gaudens. *si tu valebis.*

24. *Et statione militum*] Torrentius, *Etiam st. m.*

Recusavit impudentissimo animo: nunc adhortantes amicos] Alii distinguunt & legunt: *recusavit: impudentissimo animo nunc adhortans*

savit impudentissimo animo: nunc adhortantes amicos increpans, ut ignaros quanta bellua esset Imperium: nunc precantem senatum, & procumbentem sibi ad genua, ambiguis responsis & callida cunctatione suspendens: ut quidam patientiam rumperent, atque unus in tumultu proclamaret, Aut agat, aut desistat: alter coram exprobraret, Cæteros quod polliciti sint, tarde præstare: * sed ipsum quod præstet, tarde polliceri. Tandem quasi coactus, & querens miseram & onerosam injungi sibi servitutem, recepit imperium: nec tamen aliter quam ut depositurum se quandoque spem faceret. Ipsius verba sunt hæc: Dum veniam ad id tempus quo vobis æquum possit videri, date vos aliquam senecturi meæ requiem.

25. Cunctandi caussa erat, metus undique imminentium discriminum: ut sæpe lupum se auribus tenere diceret. Nam & servus Agrippæ, Clemens nomine, non contemnendam manum in ultionem domini comparaverat: & L. Scribonius Libo vir nobilis res novas clam moliebatur: & duplex seditio militum in Illyrico & in Germania exorta est. Flagitabant ambo exercitus multa extra ordinem: ante omnia, ut * æquarentur stipendio prætorianis Germaniciani. Quidam etiam principem detrectabant non à se datum: summaque vi Germanicum, qui tum iis præerat, ad capessendam Remp. perurgebant, quamquam obfirmate resistentem. Quem maxime casum timens, partes sibi, quas senatui liberet, tuendas in Rep. depoposcit: quando universæ sufficere * solus nemo posset: nisi cum altero, vel etiam cum pluribus. Simulavit & valetudinem, quo æquiore animo Germanicus celerem successionē, vel certe societatem principatus, operiretur. Compositis seditionibus: Clementem quoque fraude deceptum, redegit in potestatem.

Sed ipsum quod præstet] Vulg. *Seipsum.*

25. *Æquarentur prætorianis Germaniciani. Quidam etiam*] Corrupte vulg. *prætoriani Germanicianis.* Errorē animadvertit Glarcanus. Post etiam accuratius editum à Stephano, *æq. prætorianis, Germaniciani quidem etiam.*

Solus nemo posset] Mallem, inquit Torrentius, abesse, *solus*, sequitur enim, *nisi cum altero.*

teſtatem. Libonem, ne quid in novitate acerbius fieret, ſecundo demum anno in Senatu coarguit, medio temporis ſpatio tantũ cavere contentus. Nam & inter pontifices ſacrificanti ſimul pro ſeceſpita plumbeum cultrum ſubjiciendum curavit: & ſecretum petenti nonniſi adhibito Druſo filio dedit: dextramque obambulantis, velut incumbens, quoad perageretur ſermo, continuit.

26. Verum liberatus metu, civilem admodum inter initia ac paullo minus quam privatum egit. Ex plurimis maximiſque honoribus, præter paucos & modicos non recedit. Natalem ſuum plebejis incurrentem Circenſibus, vix unius bigæ adjectione honorari paſſus eſt. Templa, flamines, ſacerdotes decerni ſibi prohibuit; etiam ſtatuas, atque imagines, niſi permittente ſe poni: permiſitque, ea ſola conditione, ne inter ſimulacra deorum, ſed inter ornamenta ædium ponerentur. Interceſſit & quo minus in acta ſua juraretur: & ne * menſis September, Tiberius, October, Livius, vocarentur. Prænomen quoque IMPERATORIS, cognomemque PATRIS PATRIÆ, & civicam in veſtibulo coronam recuſavit. Ac ne AUGUSTI quidem nomen, quamquam hereditarium, ullis niſi ad reges ac dynaſtas epiſtolis addidit. Nec amplius quam omnino tres conſulatus, unum paucis diebus, alterum tribus menſibus, tertium abſens uſque in Idus Majas geſſit.

27. Adulationes adeo averſatus eſt, ut neminem ſenatorum aut officii aut negotii cauſſa ad lecticam ſuam admiſerit: conſularem vero ſatisfacientem ſibi, ac per genua orare conantem, ita ſuffugerit, ut caderet ſupinus: atque etiam ſi quid in ſermone, vel in continua oratione blandius de ſe diceretur, non dubitaret interpellare, ac reprehendere, & commutare continuo. Dominus appellatus à quodam, denuntiavit ne ſe amplius contumeliæ cauſſa nominaret. Alium dicentem, ſacras ejus occu-

26. *Menſis September, Tiberius, October, Livius, vocarentur*] Dio de Novembri, quod de Septembri Suetonius. Uter vere? natus Novembri Tiberius, Imperator factus Septembri. Mutare certe nihil placet.

occupationes: & rursus alium, actore eo senatum se adiisse, verba mutare, & pro auctore, suasorem: pro sacris, laboriosas dicere coëgit.

28 * Sed adversus convitia maloſque rumores & famosa de se ac suis carmina firmus ac patiens, subinde jactabat. In civitate libera linguam mentemque liberas esse debere. Et quondam senatu cognitionem de ejusmodi criminibus ac reis flagitante: Non tantum, inquit, otii habemus ut implicare nos pluribus negotiis debeamus. Si hanc feneſtram aperueritis, nihil aliud agi sinetis: omnium inimicitiæ hoc prætextu * ad vos deferentur. Extat & sermo ejus in senatu percivilis: * Siquidem locutus aliter fuerit, dabo operam ut rationem factorum meorum dictorumque reddam: si perseveraverit, invicem eum odero.

29. Atque hæc eo notabiliora erant, quod ipse appellandis * venerandisque singulis, & universis, prope exceſſerat humanitatis modum. Dissentiens in curia à Q. Haterio, Ignoscas, inquit, rogo. si quid adversus te liberius, sicut senator, dixero. * Et inde omnes alloquens, Dixi & nunc & sæpe alias P. C. bonum & salutarem principem, quem vos tanta & tam libera potestate instruxistis, senatui servire debere & universis civibus sæpe, & plerumque etiam singulis: neque id dixisse me pœnitet, & bonos & æquos & faventes vos habui dominos, & adhuc habeo.

30. Quin etiam speciem libertatis quandam induxit, conservatis senatui ac magistratibus & majestate pristina & potestate: neque tam parvum quidquam, neque tam magnum publici privatique negotii fuit, de quo non ad P. C. referretur. De vectigalibus ac monopoliis, de extruendis reficiendisve operibus, etiam de legendo vel exauctorando milite, ac legionum & auxiliorum descriptione:

28. *Sed adversus convitia*] Melius al. *Sed & adv. con.*

Ad vos deferentur] Rom. editio & mss. Torrentii, *ad con.*

Si quidem locutus aliter fuerit] Glareanus ex vet. cod. *alner.*

29. *Venerandisque singulis*] Tort. lib. *& sing. & universis.*

Et inde omnes alloquens. Dixi & nunc] Bene sic è codd. Torrentius. Vulg. *e. i. o. alloquens, dixit, Nunc.*

ne: denique quibus imperium prorogari, aut extraordinaria bella mandari, quid & qua forma regum litteris rescribi placeret. Præfectum alæ, de vi & rapinis reum, caussam in senatu dicere coëgit. Numquam curiam nisi solus intravit: lectica quondam introlatus æger, comites à se removit.

31. Quædam adversus sententiam suam decerni ne questus quidem est. Negante eo, destinatos magistratus abesse oportere, ut præsentes honori acquiescerent, prætor disignatus liberam legationem impetravit. * Iterum censente ut Trebianis legatam in opus novi theatri pecuniam ad munitionem viæ transferre concederetur, * obtinere non potuit quin rata voluntas legatoris esset. Cum senatusconsultum per discessionem forte fieret, transeuntem eum in alteram partem, in qua pauciores erant, secutus est nemo. Cætera quoque nonnisi per magistratus & jure ordinario agebantur: tanta Coss. auctoritate, ut legati ex Africa adierint eos, querentes trahi se à Cæsare, ad quem missi forent. Nec mirum, cum palam esset ipsum quoque eisdem assurgere & decedere via.

32. Corripuit consulares exercitibus præpositos, quod non de rebus gestis senatui scriberent: quodque de tribuendis quibusdam militaribus donis ad se referrent: quasi non omnium tribuendorum ipsi jus haberent. Prætorem collaudavit, quod honore inito, consuetudinem antiquam retulisset de majoribus suis pro concione memorandi. Quorundam illustrium exsequias usque ad rogum frequentavit. Parem moderationem minoribus quoque & rebus exhibuit: cum Rhodiorum magistratus, quod litteras publicas sine subscriptione ad se dederant, evocasset, ne verbo quidem insectatus, ac tantummodo jussos subscribere, remisit. Diogenes grammaticus disputare sabbatis Rhodi

30. *Quid & qua forma regum litteris*] Sic Aldus, Stephanus, & mss. Non dignata notatu aliorum lectio.

31. *Iterum censente ut Trebianis*] Ald. Steph. *Iterum eo cons.* Alii, *Item censens sc.* Casaubono, *censens*, non displicet. Cod. Vatic. pro, *Trebianis*, habet, *tribianis*; lib. Torrentii, *Varibianis*, ex quo ille *Otriculanis* facere conatur. Est qui legat, *Trebanis*.

Obtinere non potuit] Al. *non obtinuit.*

Rhodi ſolitus, venientem, ut ſe extra ordinem audiret, non admiſerat: ac per ſervulum ſuum in ſeptimum diem diſtulerat. Hunc Romæ ſalutandi ſui cauſſa proforibus adſtantem, nihil amplius quam ut poſt ſeptimum annum rediret, admonuit. Præſidibus onerandus tributo provincias ſuadentibus reſcripſit, Boni paſtoris eſſe tondere pecus, non deglubere.

33. * Paullatim principem exercuit, præſtititque: etſi varium diu, commodiorem tamen ſæpius, & ad utilitates publicas proniorem. Ac primo eatenus interveniebat ne quid perperam fieret. Itaque & conſtitutiones quaſdam ſenatus reſcidit: & magiſtratibus pro tribunali cognoſcentibus plerumque ſe offerebat conſiliarium. aſſidebarque * miſtim, vel ex adverſo in parte primori: & ſi quem reorum elabi gratia rumor eſſet, ſubitus aderat: judiceſque aut è plano, aut è quæſitoris tribunali, legum & religionis, & noxæ de qua cognoſcerent, admonebat: atque etiam ſi qua in publicis, moribus deſidia aut mala conſuetudine labarent, corrigenda ſuſcepit.

34. Ludorum ac munerum impenſas corripuit: * mercedibus ſcenicorum reſciſſis, paribuſque gladiatorum ad certum numerum redactis. Corinthorum vaſorum pretia in immenſum exarſiſſe, treſque mullos XXX millibus nummûm væniſſe, graviter conqueſtus, adhibendum ſuppellectili modum cenſuit: annonamq; macelli, ſenatus arbitratu, quotannis temperandam: dato ædilibus negotio, popinas ganeaſque uſque eo inhibendi, ut ne opera quidem piſtoria proponi venalia finerent. Et ut parcimoniam publicam exemplo quoque juvaret, ſolennibus ipſe cœnas prædiana ſæpe ac ſemeſa obſonia appoſuit, dimidiatumque aprum: affirmans, Omnia eadem habere quæ totum. Quotidiana oſcula prohibuit edicto: item ſtrenarum com-

33. *Paulatim principem exercuit, præſtititque*] Turnebus è vett. codd. *exercuit.*

Miſtim vel ex adverſo] Libri duo, *juxtim, vel exadverſum*, unus etiam, *vel exadverſim.*

34. *Mercedibus ſcenicorum reſciſſis*] Duo codd. *reciſis.*

Semeſa obſonia appoſuit, dimidiatumque aprum] Torrentius è veſtigiis v. cod. *ſemeſa appoſuit, dimidiatum aprum affirmans.*

commercium, ne ultra Kalend. Januarias exerceretur. Consueverat & quadruplam strenam & de manu reddere: sed offensus interpellari se toto mense ab iis qui potestatem sui die festo non habuissent, * ultra non reddidit.

35. Matronas prostratæ pudicitiæ, quibus accusator publicus deesset; ut propinqui more majorum de communi sententia coërcerent, auctor fuit. Equiti Rom. jurisjurandi gratiam fecit, ut uxorem in stupro generi compertam dimitteret, quam se numquam repudiaturum ante juraverat. * Fœminæ famosæ, ut ad evitandas legum pœnas jure ac dignitate matronali exsolverentur, lenocinium profiteri eœperant: & ex juventute utriusque ordinis profligatissimus quisque, quo minus in opera scenæ arenæque edenda senatusconsulto tenerentur, famosi judicii notam sponte subibant. eos easque omnes, ne quod * refugium in tali fraude cuiquam esset, exsilio affecit. Senatori latum clavum ademit, cum cognovisset sub * Kal. Julii demigrasse in hortos, quo vilius post diem ædes in urbe conduceret. Alium & quæstura removit, quod * uxorem pridie sortitione ductam, postridie repudiasset.

36. Externas cæremonias, Ægyptios Judaïcosque ritus compescuit: coactis qui superstitione ea tenebantur, religiosas vestes cum instrumento omni comburere. Judæorum

Vltra non reddidit] Torrentius è tribus libris *ultra non tulit*.

35. *Fœmina famosa*,] *Famosæ*, non habetur in cod. Ursini.

Refugum] Cod. Ursinus *perfugium*.

Kal. Iulii] Ineptæ vulg. *Kal. Ianuarii*.

Vxorem pridie sortitione ductam Turnebus advers. XIV. cap. XVIII. *pridie sortitionem*, legit sortitionem provinciæ intelligens, ex qua Quæstor ille ingens lucrum sperans, uxorem quam forte minus locupletem pridie duxerat, postridie repudiaverit. Alii similiter, *pridie sortitionis*, aut, *sortitionem*, legunt, sed ad legem Papiam referunt, quæ cum celibes à magistratu arceret, homo hic quam ante sortitionem provinciarum duxerat, obtenta jam provincia ablegarit. Mihi magis sententia Beroaldi placet, ut ideo hic à Quæstura motus sit, quod pari levitate & sorte veluti per ludum uxorem duxerit, & deductam ejecerit. Hæc verba Torrentii.

drorum juventutem per ſpeciem ſacramenti in provincias gravioris cœli diſtribuit: reliquos gentis ejuſdem, vel ſimilia ſectantes, urbe ſubmovit, ſub pœna perpetuæ ſervitutis, niſi obtemperaſſent. Expulit & mathematicos: ſed deprecantibus, ac ſe artem deſituros promittentibus, veniam dedit.

37. Imprimis tuendæ pacis à graſſaturis ac latrocinijs ſeditionumque licentia curam habuit. Stationes militum per Italiam ſolito frequentiores diſpoſuit. Romæ caſtra conſtituit, quibus Prætorianæ cohortes, vagæ ante id tempus, & per hoſpitia diſperſæ, continerentur. Populares tumultus exortos graviſſime coërcuit: & ne orirentur ſedulo cavit. Cædes in theatro per diſcordiam admiſſa, capita factionum & hiſtriones, propter quos diſſidebatur, relegavit: nec ut revocaret, unquam ullis populi precibus potuit evinci. Cum Polentina plebs funus cujuſdam primipilaris non prius ex foro miſiſſet, quam extorta pecunia per vim heredibus ad gladiatorium munus: cohortem ab urbe & aliam à Cotii regno, diſſimulata itineris cauſſa, detectis repente armis, concinentibuſque ſignis, per diverſas portas in oppidũ immiſit: ac partẽ majorẽ plebis ac decurionum in perpetua vincula conjecit. Abolevit & jus, moremque aſylorum, quæ uſquam erant. Cyzicenis in cives Romanos violentius quædam auſis, publice libertatem ademit, quam Mithridatico bello meruerant. Hoſtiles motus, nulla poſtea expeditione ſuſcepta per legatos compeſcuit: nec per eos quidem, niſi cunctanter & neceſſario. Rege infeſtos ſuſpectoſque comminationibus magis & querelis quam vi repreſſit. Quoſdam per blanditias atque promiſſa extractos ad ſe non remiſit: ut * Marabodum Germanum, Thraſcypolim Thracem, Archelaum Cappadocem, cujus etiam regnum in formam provinciæ redegit.

38. Bien-

47 *Marabodum Germanum. Thraſcypolim Thracem*] Dubium hic, librarii, quod male ſcripſerint, an Romani quod male pronuntiarint culpandi. Vale enim illi barbari in eorum quos barbaros vocabant, nominibus exprimendis. Invenias vero in libris, *Marobodum, Marabodum, Traſcypolum, Traſippolum, Traſiolim, Raſcupolim.*

38. Biennio continuo post adeptum imperium, pedem porta non extulit: sequenti tempore, præterquam in propinqua oppida, & cum longissime, Antio tenus * nusquam abfuit; idque perraro & paucos dies, quamvis provincias quoque & exercitus revisurum se sæpe pronuntiasset: & prope quotannis profectionem præpararet: vehiculis comprehensis, commeatibus per municipia & colonias, dispositis. Ad extremum vota pro itu & reditu suo suscipi passus, ut vulgo jam per jocum Callipides vocaretur: quem cursitare ac ne cubiti quidem mensuram progedi, proverbio Græco notatum est.

39. Sed orbatus utroque filio, quorum Germanicus in Syria, Drusus Romæ obierat, secessum Campaniæ petiit: constanti & opinione & sermone pæne omnium, quasi neque rediturus unquam, & cito mortem etiam obiturus. quod paullo minus utrumque evenit. Nam neque Romam amplius rediit: sed & paucos post dies juxta Terracinam in prætorio, cui speluncæ nomen erat, * incœnante eo, complura & ingentia saxa fortuito superne delapsa sunt: multisque convivarum & ministrorum elisis, præter spem evasit.

40. Peragrata Campania, cum Capuæ Capitolium, Nolæ templum Augusti, quam caussam profectionis prætenderat, dedicasset. Capreas se contulit: præcipue delectatus insula, quod uno parvoque littore adiretur, septa undique præruptis immensæ altitudinis rupibus, & profundo maris. Statimque revocante assidua obtestatione populo, propter cladem, qua apud Fidenas. supra XX hominum millia, gladiatorio munere, amphitheatri ruina perierant, transit continentem, potestatemque omnibus adeundi sui fecit: tanto magis quod ab urbe egrediens, ne quis se interpellaret, edixerat, ac toto itinere adeuntes submoverat.

41. Regressus in insulam, Reip. quidem curam usque adeo abjecit, ut postea non decurias equitum umquam supplerit: non tribunos militum præfe-

38. *Nusquam abfuit*] Al. *numquam*. hoc Alii, *ibi*, vel, *imbi cœnante*.

39. *Incœnante eo*] Bene

præfectosque, non Provinciarum præsides ullos mutaverit: Hispaniam & Syriam per aliquot annos sine consularibus legatis habuerit: Armeniam à Parthis occupari, Mœsiam à Dacis Sarmatisque: Gallias à Germanis vastari neglexerit: magno dedecore imperii, nec minori discrimine.

42. Cæterum secreti licentiam nactus, & quasi civitatis oculis remotus, cuncta simul vitia male diu dissimulata, tandem profudit: de quibus sigillatim ab exordio referam. In castris tyro etiam tum, propter nimiam vini aviditatem, pro Tiberio, Biberius: pro Claudio, Caldius: pro Nerone, Mero vocabatur. Postea princeps * in ipsa publicorum morum correctione cum Pomponio Flacco & L. Pisone noctem continuumque biduum epulando potandoque consumsit: quorum alteri Syriam provinciam, alteri præfecturam urbis confestim detulit: codicillis quoque jucundissimos & omnium horarum amicos professus. * Sestio Gallo libidinoso, ac prodigo seni, olim ab Augusto ignominia notato & à se ante paucos dies apud Senatum increpito, cœnam ea lege condixit ne quid ex consuetudine immutaret aut demeret: *utque nudis puellis ministrantibus cœnaretur. Ignotissimum quæsturæ candidatum nobilissimis antepositi, ob epotam in convivio, propinante se, vini amphoram, Asellio Sabino H S. ducenta donavit pro dialogo, in quo boleti, & ficedulæ, & ostreæ, & turdi certamen induxerat. Novum denique officium instituit à voluptatibus, præposito * equite Rom. T. Cæsonio Prisco.

43. SECESSU vero Capreensi, etiam

* sel-

42. *In ipsâ morum publicorum correctione*] Male vulg. *correptione*.

Sestio Gallo] Ita Tortentius in libb. *Sestio*, vel, *Sextio Claudi*, *Sestio*, vel, *Sistitio*, *Gallio*.

Vtque nudis puellis ministrantibus] Nihili est lectio vulg. *nullis*.

Eq. Rom. T. Cesonio Prisco] Inepte quidam codd. *Eq. Rom. & Censorio Prisco*.

* sellariam excogitavit, sedem arcanarum libidinum: in quam undique conquisiti puellarum & exoletorum greges, monstrosique concubitus repertores, quos spintrias appellabat, * triplici serie connexi, invicem inceſtarent ſe coram ipſo, ut adſpectu deficientes libidines excitaret. Cubicula plurifariam diſpoſita tabellis ac ſigillis laſciviſſimarum picturarum & figurarum adornavit, libriſque Elphantidis inſtruxit: ne cui in opera edenda * exemplar impetratæ ſchemæ deeſſet. In ſilvis quoq; ac nemoribus paſſim Venereos locos commentus eſt, proſtanteſque per antra & cavas rupes, ex utriuſque ſexus pube, Paniſcorum & Nympharum habitu: * palamque jam & vulgato nomine inſulæ abutentes, Caprineum dictitabant.

44. Majore adhuc & turpiore infamia flagravit: vix ut referri audirive, ne dum credi fas ſit. Quaſi pueros primæ teneritudinis, quos piſciculos vocabat, inſtituetet, *tes, Caprineum dictitabant.*

Sellariam excogitavit ſedem arcanarum libidinum.] Torrentius è duobus vetuſtiſſ. codd. cum quibus conſentit editio Aldina, & cod. Vatic. legit *ſellaria excogitavit ſedem.* Sellaria inquit appellata ſellæ ipſæ ad libidinem diſpoſitæ. Sed facile quis, *ſellariam* tueri poſſit.

Triplici ſerie connexi.] Al. *convexi.*

Exemplar impetratæ ſchemæ.] Sic edidit è ſuis codd. Caſaubonus, mavult tamen, *imperatæ.* cujus lectionis auctor Turnebus & ſtabilimen cod. Vatic. Urſinus, *imparatæ ſchemæ.* In libris varie, *imparatæ, impetratæ, ſcenæ.* Rom. editio, *imperatæ laſciviæ:* atque hoc, ſi non è gloſſa, non abſurde.

Palamque jam & vulgato nomine inſulæ abutentes, Caprineum dictitabant.] Vulgata lectione non contentus, proponit tres alias Torrentius: uni *Capronem*, alteram, *Caprion eum*, quod κάπριον ſeu κάπριος. præterquam quod ad inſulæ nomen alludit, & ſaprum & id quo viri ſumus ſignificat. tertiam denique, *palamque jam eum valg. n. inſ. ab. Caprimicum dict.* ut Balearicum, Creticum, tanquam & ipſe inſulam devicisſet, in qua à vitiis omnibus turpiſſime victus eſt. Pro prioribus valde facit Urſini liber, in quo, *Apronem.* Caſaubonus tandem hæc annotat: Forte, κἀπρον *eum dict.* Sed totum locum ita ſcribo, *Palamque jam & vulg. non. inſ. abut. Caprimi* (vel, *Caprium*) *eum dictabant.*

tueret, ut natanti sibi inter femina versarentur, ac luderent: lingua morsuque sensim appetentes atque etiam quasi infantes firmiores, nec dum tamen lacte depulsos, inguini ceu papillæ admoveret: pronior sane ad id genus libidinis & natura & ætate. Quare Parthasii quoque tabulam, in qua Meleagro Atalanta ore morigeratur, legatam sibi sub conditione, ut si argumento offenderetur, decies pro ea HS. acciperet: non modo prætulit, sed & in cubiculo dedicavit. Fertur etiam in sacrificando quondam captus facie ministri, acerram præferentis, nequisse abstinere, quin pæne vix dum re divina peracta, ibidem statim seductum constupraret, simulque fratrem ejus tibicinem: atque utrique mox, quod mutuo flagitium exprobrabant, crura fregisse.

45. Fœminarum quoque, & quidem illustrium capitibus quantopere solitus sit illudere, evidentissime apparuit. Mallonix cujusdam exitu: quam perductam, nec quidquam amplius pari constantissime recusantem, delatoribus objecit: ac ne ream quidem interpellare desiit, Ecquid pœniteret: donec ea, relicto judicio, * domum se arripuit, ferroque transegit, obscœnitate oris hirsuto atque olido seni clare exprobrata. * Unde nota in Attellanico exodio proximis ludis assensu maximo excepta, percrebuit: * Hircum vetulum capris naturam ligurrire.

46. Pecuniæ parcus ac tenax, comites peregrinationum expeditionumque numquam salario, cibariis tantum, sustentavit: una modo liberalitate ex indulgentia vitrici prosecutus, cum tribus classibus factis pro dignitate cujusque primæ sexcenta sestertia, secundæ quadringenta distribuit, ducenta

45. *Domum se arripuit.*] Alii, *abripuit.*

Vnde nota in Attellanico exodio] Liber unus Torrentii, etiam lib. Abb. Gandensis, *Vnde mora*, quam lectionem etiam Turnebus se in v. cod. inveniisse testatur: & posse ita intelligi, addit, quod histriones id de Tiberio intelligentes, tractim pronuntiantes, aut etiam iterantes, attulerunt moram exodio, quam secuta sit mira assentio populi. Longe hæc certe petita.

Hircum vetulum capris naturam ligurrire.] Ita edidit Casaubonus, Libri plerique *capreis.*

centa tertiæ, quam * non amicorum sed gratorum appellabat.

47. Princeps neque opera ulla magnifica fecit. Nam & quæ sola susceperat, Augusti templum, restitutionemque Pompejani theatri, imperfecta post tot annos reliquit: neque spectacula omnino edidit: & quæ ab aliquo ederentur, rarissime interfuit, ne quid exposceretur, utique postquam * comœdum Actium coactus est manumittere. Paucorum senatorum inopia sustentata, ne pluribus opem ferret, negavit se aliis subventurum, nisi senatui justas necessitatum causas probassent. * Quo peracto plerosque modestia & pudore deterruit: in quibus Hortalum Q. Hortensii oratoris nepotem, qui permodica re familiari, auctore Augusto, quatuor liberos tulerat.

48. Publice munificentiam bis omnino exhibuit; proposito millies HS. gratuito in triennii tempus: & rursus quibusdam dominis insularum, quæ in monte Cœlio deflagrarant, pretio restituto. Quorum alterum magna difficultate nummaria populo auxilium flagitante coactus est facere, cum per senatus consultum sanxisset, ut fœneratores duas patrimonii partes in solo collocarent, debitores totidem æris alieni statim solverent, nec res expediretur: alterum ad mitigandam temporum atrocitatem. Quod tamen beneficium tanti æstimavit, ut montem Cœlium appellatione mutata vocari Augustum jusserit. Militi pot duplicata ex Augusti testamento legata nihil umquam largitus est, præterquam singula millia denariorum prætorianis, Quod Sejano se non accommodassent & quædam munera Syriacis legionibus, quod sol nullam Sejani imaginem inter signa coluissent: atque etiam missiones veteranorum rarissimas fecit, ex seni mo-

46. *Non amicorum, sed gratorũ*] Jure culpat hanc à Turnebo datam lectionem Casaubonus; cum in omnibus libris sit, *Græcorum*. quod retinendum, aut, *Græcorum*. Græculi eo ævo in comitatu Principum, ut hodie fere Itali.

47. *Comœdum Actium*] Servile aliquod nomen mallem. Libri mss. *Accium*, etiam &, *Accitum*, legunt. Torrent.

Quo peracto [Libri quidem, *Quo pacto*. probe Casaub. Torrentius mavult. *Quo facto*.

mortem, ex morte compendium captans. Ne provincias quidem ulla liberalitate sublevavit: excepta Asia, disjectis terræ motu civitatibus.

49. Procedente mox tempore etiam * ad rapinas convertit animum. Sat constat, Cn. Lentulum augurem, cui census maximus fuerit, metu & angore ad eo actum, & ut ne quo nisi ipso herede moreretur. Condemnatam & generosissimam fœminam Lepidam, in gratiam Quirini consularis prædivitis, & orbi, qui dimissam eam è matrimonio post vigesimum annum veneni olim in se comparati arguebat: præterea Galliarum & Hispaniarum, Syriæque & Græciæ principis confiscatos ob tam leve ac tam impudens calumniarum genus: ut quibusdam non aliud sit obiectum, quam quod partem rei familiaris in pecunia haberent, plurimis etiam civitatibus & privatis veteres immunitates & jus metallorum ac vectigalium ademta. sed & Vononem regem Parthorum, qui pulsus à suis, quasi infidem pop. Roman. cum ingenti gaza Antiochiam se receperat, spoliatum perfidia, & occisum.

50. Odium adversus necessitudines, in Druso primum fratre detexit: prodita ejus epistola, qua secum de cogendo ad restituendam libertatem Augusto agebat: deinde & in reliquis. Juliæ uxori tantum abfuit, ut relegatæ, quod minimum est, officii aut humanitatis aliquid impertiret, ut ex constitutione patris uno oppido clausam, domo quoque egredi, & commercio hominum frui vetuerit: sed & peculio concesso à patre præbitisque annuis fraudavit, per speciem publici juris, quod nihil de his Augustus testamento cavisset. * Matrem Liviam gravatus, velut partes sibi æquas potentiæ vindicantem, & congressum ejus assiduum vitavit: & longiores secretioresque sermones, ne ejus consiliis, * quibus tantum

49. *Ad rapinas convertit animum.* Liber unus, *Convertit*, sine, *animum*.

50. *Matrem Liviam gravatus.*] Duo codd. non habent, *gravatus*.

Quibus tantum interdum & ægre uti solebat.] Multi libri, non incommodo sensu, *quibus tamen interdum*.

tum interdum & ægre uti ſolebat, regi videretur. Tulit etiam perindigne actum à ſenatu, ut titulis ſuis quaſi Auguſti ita & Liviæ filius adjiceretur. Quare non parentem patriæ appellari, non ullum inſignem honorem recipere publice paſſus eſt. Sed & frequenter * admonuit, quod non majoribus nec fœminæ convenientibus negotiis abſtineret: præcipue ut animadvertit incendio juxta ædam Veſtæ & ipſam interveniſſe: populumque & milites, quo enixius opem ferrent adhortatam, ſicut ſub marito ſolita eſſet.

51. Dehinc ad ſimultatem uſque proceſſit, hac ut ferunt de cauſſa: Inſtanti ſæpius, ut civitate donatum in decurias allegeret, negavit alia ſe conditione allecturum, quam ſi pateretur adſcribi albo, extortum id ſibi à matre. At illa commota, veteres quoſdam ad ſe Auguſti codicillos de acerbitate & intolerantia morum ejus è ſacrario protulit, atque recitavit. Hos & cuſtoditos tamdiu, & * exprobratos tam infeſte, adeo graviter tulit, ut quidam putent inter cauſſas ſeceſſus hanc ei vel præcipuam fuiſſe. Toto quidem * triennio, quo vidente matre afuit, ſemel omnino eam, nec amplius quam uno die, ac pauciſſimis vidit horis: ac mox, neque ægræ adeſſe curavit, defunctamque, & dum adventus ſui ſpem facit, complurium dierum mora, corrupto demum & rabido corpore funeratam prohibuit conſecrari: quaſi id ipſa mandaſſet. Teſtamentum quoque ejus pro irrito habuit, omneſque amicitias & familiaritates, etiam quibus ea funeris curam morienti demandarat, intra breve tempus affixit: uno ex his equeſtris ordinis viro & * in antliam condemnato.

52. Filiorum neque naturalem Druſum, neque adoptivum Germanicum patria charitate dilexit. Alterius vitiis infenſus: nam Druſus * ami-

50. *Admonuit, quod non majoribus.*] In quibuſdam non ſunt iſta, *quod non.*

51. *Exprobratos tam infeſte.*] Al. *tam manifeſte.*

Triennio quo vivente matre afuit] emendant, *biennio.* fruſtra. Pro, *afuit*, male al. *adfuit.*

In antliam condemnato.] Nihil de iſta lectione ambigendum; quidquid vrient codices.

animi fluxioris, remissioriſque vitæ erat. Itaque ne mortuo quidem perinde affectus est: * sed tantum non statim à funere ad negotiorum consuetudinem rediit, justitio longiore inhibito. Quin & Ilienſium legatis paullo serius consolantibus, quasi obliterata jam doloris memoria irridens: Se quoque respondit vicem eorum dolere, quod egregium civem Hectorem amisissent. Germanico usque adeo obtrectavit, ut & præclara facta ejus * pro supervacuis elevaret: & glorioſissimas victorias, ceu damnosas Reipubl. increparet. Quod vero Alexandriam, propter immensam & repentinam famem, inconsulto se adisset, questus est in senatu. Etiam cruſſa mortis fuiſſe ei per Cn. Pisonem legatum Syriæ creditur: quem mox hujus criminis reum putant quidam mandata prolaturum, * nisi ea secreta obstarent. * Per quæ multifariam increpitum, & per noctes crebrime acclamatum est, Redde Germanicum. Quam suspicionem confirmavit ipse postea: conjuge etiam ac liberis Germanici crudelem in modum afflictis.

53. Nurum Agrippinam, post mortem mariti, liberius quiddam questam, manu apprehendit: Græcoque verſu, Si non dominaris, inquit, filiola, injuriam te accipere existimas? Nec ullo mox sermone dignatus est. Quondam vero inter cœnam porrecta à se poma gustare non ausam, etiam vocare desiit, simulans, se * veneni crimine

52. *Animi fluxioris*] In lib. optimo desideratur dictio *animi*. nec sane necessaria est: sequitur enim *vitæ*.

Sed tantum non statim à funere.] Mens Suetonii statim fere à funere ad negotia rediiſſe. clare demonstrat quæ sequuntur, *justitio longiore inhibito*. Aliter alii libri, sed falsè, *Sed tamen non statim à funere*.

Pro supervacuis elevaret.] Duo libri, *elueret*, unus, *eluderet*.

Nisi ea secreta obstarent] Nihil variant vett. codd. Sententia postulat scribi; *nisi ea secreto ablata forent*: vel, ut visum Torrentio, *ni Seianus secreto obstaret*. Casaubonus.

Per quæ multifariam increpitum] Quidam, *propter quæ*. Vatic. autem cod. *inscriptum*, columnis forte, aut statuis Tiberii.

53. *Veneni crimine accersitum.*] Liber unus, *arcessitum*; meliores, *accersi*.

accersitum: cum præstructum utrumque consulto esset, ut & ipse tentandi gratia offerret, & illa quasi certissimum exitium caveret. Noviſſime calumniatus, modo ad ſtatuam Auguſti; modo ad exercitus confugere velle, Pandatariam relegavit: convitiantique oculum per centurionem verberibus excuſſit. Rurſus mori inedia deſtinanti, per vim ore diducto, * infulciri cibum juſſit. Sed & perſeverantem, atque ita abſumtam, criminoſime inſectatus eſt, cum diem quoque natalem ejus inter nefaſtos referendum ſuaſiſſet. Imputavit etiam, quod non laqueo ſtrangulatam in Gemonias abjecerit: proque tali clementia interponi decretum paſſus eſt, quo ſibi gratiæ agerentur, & Capitolino Jovi donum ex auro lacraretur.

54. Cum ex Germanico tres nepotes, Neronem & Druſum & Cajum: ex Druſo unum Tiberium haberet, deſtitutus morte liberorum, maximos natu de Germanici filiis, Neronem & Druſum, P. C. commendavit: diemque utriuſque tirocinii, congiario plebi dato, celebravit. Sed ut comperit, ineunte anno, pro eorum quoque ſalute publico vota ſuſcepta: egit cum ſenatu, Non debere talia præmia tribui, niſi expertis & ætate provectis: atque ex eo, patefacta interiore animi ſui nota, omnium criminationibus obnoxios reddidit: variaque fraude inductos, ut & concitarentur ad convitia, & concitati perderentur, accuſavit per litteras, amariſſime congeſtis etiam probris, & judicatos hoſtes fame necavit: Neronem, in inſula Pontia; Druſum, in ima parte Palatii. Putant Neronem ad voluntariam mortem coactum, cum ei carnifex, quaſi ex ſenatus auctoritate miſſus, laqueos & uncos oſtentaret: Druſo autem adeo alimenta ſubducta, ut tomentum è culcita tentaverit mandere: * amborum ſic reliquiis diſperſis, ut vix quandoque colligi poſſent.

55. Super veteres amicos ac familiares, viginti ſibi è numero principum civitatis depopoſcerat, velut con-

Infulciri cibum.] Urſinus, *inferciri.*

34. *Amborum ſic reliquiis diſperſis*] Libri plurimi, *reliquias diſperſas*, pendente ſententia à præcedente, *putant*. Torrentius emandabat, *reliquias diſperſit.*

consiliarios in negotiis publicis. Horum omnium vix duos aut tres incolumes præstitit: cæteros, alium alia de caussa perculit. Inter quos cum plurimorûm clade Ælium Scianum, quem ad summam potentiam, non tam benevolentia provexerat, quam ut esset cujus ministerio ac fraudibus liberos Germanici circumveniret: nepotemque suum * ex Druso filium naturalem ad successionem imperii confirmaret.

56. Nihilo lenior in convictores Græculos, quibus vel maxime acquiescabat. * Zenomen quendam exquisitius sermocinantem, cum interrogasset, quænam illa tam molesta dialectos esset: & ille respondisset, Doridem: relegavit * Cinariam: existimans exprobratum sibi veterem secessum, quod Dorice Rhodii loquantur. Item cum soleret ex lectione quotidiana quæstiones super cœnam proponere: comperisseteque, Seleucum grammaticum à ministris suis perquirere quos quoque tempore tractaret auctores atque ita præparatum venire: primum à contubernio removit, deinde etiam ad mortem compulit.

57. Sæva ac lenta natura ne in puero quidem latuit, quam Theodorus Gadareus rhetoricæ præceptor & perspexisse primus sagaciter, & assimilasse aptissime visus est: subinde in objurgando appellans eum, πηλὸν ἁίματι πεφυραμένον. Sed aliquanto magis in principe eluxit, etiam inter initia, cum adhuc favorem hominum moderationes simulatione captaret. Scurram, qui prætereunte funere * elato mortuo mandarat: ut nuntiaret Augusto, nondum reddi legata, quæ plebi reliquisset, attractum ad se, recipere debitum ducique ad supplicium imperavit, & patri suo verum referre. Nec multo post in senatu Pompejo cuidam, equiti Romano, quiddam perneganti, dum vincula minatur, affirmavit fore

55. *Ex Druso filium naturalem.*] Ad distinctionem Germanici, mavult Torrentius, *filio naturali* Atque ita in v. c. Ursini.

56. *Zenonem.*] Al. *Xenonem.*

Cinariam.] Al. *Cinaram.*

57. πηλὸν ἁίματι πεφυραμένον. Lutum sanguine permistum.] Al. συμπεφυραμένον.

Elato mortuo.] Sic ex uno cod. edidit Casaub. In aliis omnibus, *clare mortuo.*

ut ex Pompejo Pompejanus fieret: acerba cavillatione simul hominis nomen incessens,* veterumque partium fortunam.

58. Sub idem tempus, consulente prætore, an judicia majestatis cogi juberet, exercendas esse leges respondit, & atrocissime exercuit. Statuæ quidam Augusti caput demserat, ut alterius imponeret. Acta res in senatu. Et quia ambigebatur, per tormenta quæsita est. Damnato reo, paullatim hoc genus calumniæ eo processit, ut hæc quoque capitali essent: circa Augusti simulacrum servum cecidisse. * vestimenta mutasse: nummo vel anulo effigiem impressam, latrinæ aut lupanari intulisse, dictum ullum factumve ejus existimatione aliqua læsisse. Periit denique & is qui honores in colonia sua eodem die decerni sibi passus est quo decreti & Augusto olim erant.

59. Multa præterea, specie gravitatis ac morum corrigendorum, sed & magis naturæ obtemperans, ita sæve & atrociter factitavit: ut nonnulli versiculis quoque & præsentia exprobrarent, & futura denuntiarent mala:

* *Asper & immitis, breviter vis omnia dicam?*
Despeream si te mater amare potest.
Non es eques, quare? non sunt tibi millia centum:
Omnia si quæras, & Rhodos exsilium est.
Aurea mutasti Saturni sæcula, Cæsar:
Incolumi nam te, ferrea semper erunt.
*Fastidit vinum, quia jam * sitit iste cruorem:*
Tam bibit hunc avide, quam bibit ante merum.
Adspice felicem sibi non tibi Romule Sullam:
Et Marium, si vis, adspice, sed reducem.
Nec non Antoni civilia bella moventis,
* *Nec semel infectas adspice cæde manus.*

Et

Veterumque partium.] Sic Torrentii cod. Alii, *Voteremque.*

58. *Vestimenta mutasse.*] Sic edidit Casaubonus. Libri omnes, *vestem.*

59. *Asper & immitis.*] Quatuor priora disticha per se singula, tria posteriora coniunctim. Epigramma conficiunt. Sic edita inter Catalecta Virgiliana Scaligeri. Idem & hic observari debuerat.

Sitit iste cruorem. Liber Torrentii, *bibit.*

Nec semel infectas.] Plerique libri, *Non semel.*

Et dic Roma perit: regnabit sanguine multo,
Ad regnum quisquis venit ab exsilio.

Quæ primo quasi ab * impatientibus Romæ dominii, ac non tam ex animi sententia, quam bile & stomacho fingeretur, volebat accipi. Dicebatque identidem, Oderint, dum probent. Deindè vera plane certaque esse fecit fidem.

60. In paucis diebus quam Capreas attigit, piscatori, qui sibi secretum agenti grandem mullum inopinanter obtulerat, perfricari eodem pisce faciem jussit: territus, quod is à tergo insulæ per aspera & devia erepsisset ad se. Gratulanti autem inter pœnam, quod non & locustam, quam prægrandem ceperat, obtulisset, locusta quoque lacerari os imperavit. Militem prætorianum, ob surreptum è viridario pavonem capite punit. In quodam itinere lectica qua vehebatur, vepribus impedita, exploratorem viæ * primarum cohortium centurionem stratum humi pæne ad necem verberavit.

61. Mox in omne genus crudelitatis erupit, numquam deficiente materia: cum primo matris, deinde nepotum & nurus, postremo Sejani familiares atque etiam notos persequeretur. Post cujus interitum vel sævissimus exstitit: quo maxime apparuit, non tam ipsum à Sejano concitari solitum, * quam Sejanum quærenti occasiones subministrasse. Et si commentario, * quem de vita sua summatim breviterque composuit, ausus est scribere, Sejanum se puniisse, quod comperisset furere adversus Germanici liberos filii sui: quorum ipse alterum suspecto jam, alterum oppresso demum Sejano interemit. Sigillatim crudeliter facta ejus exsequi longum est: generatim velut exemplaria sævitiæ enumerare sat erit. Nullus à pœna hominum cessavit dies: ne religiosus quidem ac sacer,

Impatientibus Romæ dominii.] Alii, sine, *Romæ, imp. domini.*

60. *Primarum cohortium.*] Lipsius, quod Prætoriani Principem usque quoq; comitabantur, *prætoriarum cohortium*, legit, ut error ortus sit ex epitome scriptionis. Dissentit Torrentius. Si, inquit, Prætoriani ubique comites, cur ipse explorandæ viæ causa præmissus Centurio.

61. *Quam Sejanum*] Al. *Quam Sejano.*

Quem de vita] Al. *Quod de vita.*

sacer. Animadversum in quosdam ineunte anno novo: accusati damnatique multi cum liberis atque etiam uxoribus suis. Interdictum, ne capite damnatos propinqui lugerent: decreta accusatoribus præcipua præmia, nonnumquam & testibus. Nemini delatorum fides abrogata. Omne crimen pro capitali receptum, etiam paucorum simpliciumque verborum. Objectum est poëtæ, quod in tragœdia Agamemnonem * probris lacessisset: objectum & historico, quod Brutum Cassiumque ultimos Romanorum dixisset: animadversum est statim in auctores, scriptaque abolita, quamvis probarentur aliquot ante annos, etiam Augusto audiente recitata. Quibusdam custodiæ traditis; non modo * studendi solatium ademtum, sed etiam * sermonis & colloquii usus. Citati ad caussam dicendam, partim se domi vulneraverunt, certi damnationis, * & ad vexationem ignominiamque vitandam: partim in media curia venenum hauserunt, & tamen colligatis vulneribus, ac semianimes palpitantesque in carcerem rapti. Nemo punitorum non & in Gemonias abjectus uncoque tractus. * Viginti uno die abjectique tractiq; sunt: inter eos pueri & fœminæ. Immaturæ puellæ, quia more tradito nefas esset virgines strangulari, vitiatæ prius à carnifice, dein strangulatæ. Mori volentibus vis adhibita vivendi. Nam mortem adeo leve supplicium putabat, ut cum audisset unum è reis, * Carnulium nomine, anticipasse eam, exclamaverit, Carnitus. De numero dubitat Casaubonus, cum Tacitus dicat. Jacuit immensa strages. Quare dubitat an non scribendum, cc. *& viginti*, Sed quod Tacitus dicit de immensa strage, non eam ait uno die coacervatam.

Probris lacessisset.] Duo codd. non habent. *probris.*

Studendi solatium] Rom. editio. *scribendi.*

Sermonis & colloquii.] Quibusdam placet *alloquii*, id est, solatii.

Et ad vexationem.] Alii, *Sed ad.*

Viginti uno die abjecti tractique sunt.] Romana editio & duo mess. non habent, *tractique*. Torrentius etiam, *abjecti*, abjicit, quod ante id dixerit Suetonius.

Carnulium nomine] Libri miss. *Carmilium*, & *Cartulum*, Legendum, *Carvilium*, aut, si quis malit, *Cartilium*. nam utrumque nomen Romanum est,

Carnulius me evaſit. Et in recognoſcendis cuſtodiis precanti cuidam pœnæ maturitatem reſpondit, Nondum tecum in gratiam redii. Annalibus ſuis vir conſularis inſeruit, frequenti quondam convivio, cui & ipſe affuerit, interrogatum eum ſubito & clare à quodam nano adſtante menſæ * inter copreas, cur Paconius, majeſtatis reus, tam diu viveret: ſtatim quidem petulantiam linguæ objurgaſſe, cæterum poſt paucos dies ſcripſiſſe ſenatui ut de pœna Paconii quam primum ſtatueret.

62. Auxit intenditque ſævitiam, exacerbatus indicio de morte filii ſui Druſi: quem cum morbo & intemperantia periiſſe exiſtimaret, tandem veneno interemtum fraude Livillæ uxoris atque Sejani cognovit, neque tormentis neque ſupplicio cujuſquam pepercit: ſoli huic cognitioni adeo per totos dies deditus & intentus, ut Rhodienſem hoſpitem, quem familiaribus litteris Romam evocarat, adveniſſe ſibi nuntiatum, torqueri ſine mora juſſerit, quaſi aliquis ex neceſſariis quæſtioni adeſſet: deinde errore detecto, & occidi, ne divulgaret injuriam. Carnificinæ ejus oſtenditur locus Capreis, unde damnatos poſt longa & exquiſita tormenta, præcipitari coram ſe in mare jubebat: excipiente claſſiariorum manu, & contis atque remis elidente cadavera: ne cui reſidui ſpiritus quidquam ineſſet. Excogitaverat autem inter genera cruciatus, etiam ut larga meri potione perfallaciam oneratos, repente veretris deligatis, fiduciarum ſimul urinæque tormento diſtenderet. Quod niſi eum & mors præveniſſet, & Thraſyllus conſulto, ut ajunt, differe quædam, ſpe longioris vitæ compuliſſet: plures aliquanto necaturus, ac neteliquis quidem nepotibus parſurus creditur: cum & Cajum ſuſpectum haberet, & Tiberium ut

Inter copreas.] id eſt, ſcurras. Vox originis Græcæ. Sic Scaliger, quem ſequuntur Lipſius, Caſaubonus. Auctoritas tantorum evinceret, ſi non rationes. Dubitat nihilominus Torrentius, & *capreas*, quod in libris retinet. Scurras ſic vocatos fuiſſe credit, vel ab ejus animalis obſcœnitate, vel à rodendi conſuetudine. Peroaldus, *tropæos*. Vide & Claud. cap. 8.

ut ex adulterio conceptum aſpernaretur. Nec abhorret à vero: namque identidem Felicem Priamum vocabat, quod ſuperſtes omnium ſuorum extitiſſet.

63. Quam vero inter hæc non modo inviſus ac deteſtabilis, ſed prætrepidus quoque atque etiam contumeliis obnoxius vixerit, multa indicia ſunt. Haruſpices ſecreto ac ſine teſtibus conſuli vetuit. Vicina vero urbi oracula etiam disjicere conatus eſt: ſed majeſtate Prænestinarum ſortium territus, deſtitit: cum obſignatas devectaſque Romam non reperiſſet in arca, * niſi relatas rurſus ad templum. Unum & alterum conſulares oblatis provinciis, non auſus à ſe dimittere, uſque adeo detinuit, donec ſucceſſores poſt aliquot annos præſentibus daret: quum interim manente officii titulo, etiam delegaret plurima: aſſidueque illi per legatos & adjutores ſuos exſequenda curarent.

64. Nurum ac nepotes nunquam aliter poſt damnationem, quam catenatos, obſutaque lectica, loco movit: prohibitis per militem obviis ac viatoribus reſpicere uſquam, vel conſiſtere.

65. Sejanum res novas molientem, quamvis jam & natalem ejus publice celebrari, & imagines aureos coli paſſim videret: vix tandem & aſtu magis ac dolo quam principali auctoritate, ſubvertit. Nam primo, ut à ſe per ſpeciem honoris dimitteret, collegam ſibi aſſumſit in quinto conſulatu. quem longo intervallo abſens ob id ipſum ſuſceperat. Deinde ſpe affinitatis ac tribunitiæ poteſtatis deceptum, inopinantem criminatus eſt pudenda miſerandaque oratione: cum inter alia P. C. precaretur, mitterent alterum è conſulibus, qui ſenem ſe, & ſolum in conſpectum eorum cum aliquo militari præſidio perduceret. Sic quoque diffidens, tumultumque metuens, Druſum nepotem, quem vinculis adhuc Romæ continebat, ſolvi, ſi res poſceret, ducemque conſtitui præceperat. Aptatis etiam navibus ad quaſcumque legiones meditabatur fugam,

* ſpe-

63. *Niſi relatas.*] Torrentius, *relata*, id eſt, arca.

* ſpeculabundus ex altiſſima rupe identidem ſigna, quæ ne nuntii morarentur, tolli procul, ut quidque foret factum, mandaverat. Verum & oppreſſa conjuratione Sejani, nihilo ſecurior aut conſtantior, per novem proximos menſes non egreſſus eſt villa quæ vocatur Jovis.

66. Urebant inſuper anxiam mentem varia undique convitia, nullo non damnatorum omne probri genus coram, vel per libellos in orcheſtra poſitos, ingerente. Quibus quidem diverſiſſime afficiebatur: modo, ut præ pudore ignota & celata cuncta cuperet: nonnumquam eadem contemneret, & proferret ultro atque vulgaret. Quin & Artabani Parthorum regis laceratus eſt litteris, parricida & cædes & ignaviam & luxuriam objicientis, monentiſque ut voluntaria morte, maximo juſtiſſimoque civium odio quamprimum ſatisfaceret. Poſtremo ſemetipſe pertæſus talis epiſtolæ principio, tantum non ſummam malorum ſuorum profeſſus eſt.

67. Quid ſcribam vobis Patres Conſcripti, aut quomodo ſcribam, aut quid omnino non ſcribam, hoc tempore? * Dii me, Deæque pejus perdant, quam quotidie perire ſentio, ſi ſcio. Exiſtimant quidam, præſciſſe hæc eum peritia futurorum: ac multo ante quanta ſe quandoque acerbitas & infamia maneret, proſpexiſſe. Ideoque ut imperium inierit & PATRIS PATRIÆ appellationem, & ne in acta ſua juraretur obſtinatiſſime recuſaſſe: ut mox majore dedecore impar tantis honoribus inveniretur. Quod ſane & ex oratione ejus, quam de utraque re habuit, colligi poteſt: vel cum ait, Similem ſe ſemper futurum: nec unquam mutaturum mores ſuos, quamdiu mentis ſanæ fuiſſet: ſed exempli cauſſa cavendum, ne ſe ſenatus in acta cujuſquam obligaret, qui aliquo

65. *Speculabundus ex altiſſima rupe identidem ſigna. quæ ne nuntii morarentur.*] Sic Editiones Romana & Aldina, & mss. Vulgo malè, *Speculabundus ex altiſſima rupe identidem, ſignaque ne nuntii morarentur.*

67. *Dii me, Deæque pejus perdant, quam quotidie perire ſentio, ſi ſcio.*] Optima hæc lectio ab editione Stephani, & emendatione Glareani. Vulgo. *Dii me, Deæque penis perdant, quem,* &c.

quo casu mutari posset. Et rursus: Si quando autem, inquit, de moribus meis, devotoque vobis animo dubitaveritis: quod priusquam eveniat, opto ut me supremus dies huic mutatæ vestræ de me opinioni eripiat, * nihil honoris adjiciet mihi PATRIS appellatio: vobis autem exprobrabit, aut temeritatem delati mihi ejus cognominis, aut inconstantiam contrarii de me judicii.

68. Corpore fuit amplo atque robusto: statura, quæ justam excederet. Latus ab humeris & pectore: cæteris quoque membris usque ad imos pedes æqualis & congruens. sinistra manu agiliore ac validiore. articulis ita firmis, ut recens & integrum malum digito terebraret: caput pueri, vel etiam adolescentis, talitro vulneraret. Colore erat candido, capillo ponè occipitium submissiore, ut cervicem etiam obtegeret, quod gentile in illo videbatur. Facie honesta; in qua tamen crebri, & * subtiles tumores, cum prægrandibus oculis: & qui, quod mirum esset, noctu etiam & in tenebris viderent, sed ad breve: & cum primum à somno patuissent, demum rursum hebescebant. Incedebat cervice rigida & obstipa: adducto fere vultu, plerumque tacitus: nullo aut rarissimo etiam cum proximis sermone, eoque tardissimo: nec sine molli quadam digitorum gesticulatione. Quæ omnia ingrata, atque arrogantiæ plena, & animadvertit Augustus in eo, & excusare tentavit sæpe apud senatum ac populum, professus, Naturæ vitia esse, non animi. Valetudine prosperrima usus est, tempore quidem principatus pæne toto prope illæsa: quamvis à trigesimo ætatis anno arbitratu eam suo rexerit, sine adjumento consiliove medicorum.

69. Circa deos ac religiones negligentior: quippe

Nihil honoris adjiciet mihi Patris appellatio.] Liber unus, *adjecerit*, & mox, *exprobrarit*. pro, *exprobabit*. Pro *patris*, etiam, *patriæ*, in altero cod. reperi. ut fortassis, *patris patriæ*, legendum sit, atque ita arbitror: Hæc Torrentius.

98. *Subtiles tumores*] Aldus & Stephanus ediderunt, *subiti*. ita etiã in quibusd mss. Viri docti correctio, *subtilles*, acutior, inquit Casaub. quam verior.

pe addictus mathematicæ: persuasionisque plenus, cuncta fato agi. Tonitrua tamen præter modum expavescebat: & turbatiore cœlo numquam non coronam lauream capite gestavit, quod fulmine afflatii negetur id genus frondis.

70. Artes liberales utriusque generis studiosissime coluit. In oratione Latina secutus est Corvinum Messalam: quem senem adolescens observaverat. Sed affectatione & morositate nimia obscurabat stylum: ut aliquanto ex tempore quam à cura præstantior haberetur. Composuit & carmen lyricum, cujus est titulus, * Conquestio de L. Cæsaris morte. Fecit & Græca poëmata, imitatus * Euphorionem, & Rhianum, & Parthenium: quibus poëtis admodum delectatus, scripta eorum & imagines, publicis bibliothecis inter veteres & præcipuos auctores dedicavit: & ob hoc plerique eruditorum certatim ad eum multa de his ediderunt. Maxime tamen curavit notitiam historiæ fabularis, usque ad ineptias atque derisum. Nam & grammaticos, quod genus hominum præcipue, ut diximus, appetabat, ejusmodi fere quæstionibus experiebatur: Quæ mater Hecubæ: Quod Achilli nomen inter virgines fuisset: Quid Sirenes cantare sint solitæ. Et quo primum die, post excessum Augusti, curiam intravit, quasi pietati simul ac religioni satisfacturus, Minois exemplo, thure quidem ac vino, verum sine tibicine, supplicavit: ut ille olim in morte filii.

71. Sermone Græco, quamquam * alias promtus & facilis, non tamen usquequaque usus est. Abstinuitque maxime in senatu: adeo quidem ut Mono-

70. *Conquestio de L. Cæsaris morte.*] Alii, *de Iulii Cæs.* utrum verum, quis judicet? Nec dissimulandum in libris fere legi, *conquisitio.*

Euphorionem & Rhianum & Parthenium.] Libri quidam, *Arrianum.* Sed quamvis etiam Arrianus poëta celebris fuerit, malunt tamen hic eum melioribus libris, *Rhianum.*

71. *Alias promptus.*] Libri duo, *alioqui*, & mox, *abstinuit, postularet, censuit voluit*, aut, *noluit*, pro *abstinuitque, postularit, censuerit, vetuit.*

Monopolium nominaturus, prius veniam postularit, quod sibi verbo peregrino utendum esset: neque etiam * in quodam decreto patrum, cum * ἔμβλημα recitaretur, commutandam censuerit vocem, & pro peregrina nostratem requirendam: aut si non reperiretur, vel pluribus, & per ambitum verborum rem enuntiandam. Militem quoque Græce testimonium interrogatum, nisi Latine respondere vetuit.

72. Bis omnino toto secessus tempore, Romam redire conatus, semel triremi usque ad proximos Naumachiæ hortos subvectus est: dispositа statione per ripas Tiberis, quæ obviam prodeuntes submoveret. Iterum Appia usque ad septimum lapidem, sed prospectis modo nec aditis urbis mœnibus rediit. Primo incertum qua de caussa, postea ostento territus. Erat ei in oblectamentis serpens draco, quem ex consuetudine manu sua cibaturus, cum consumtum à formicis inveniſſet, monitus est ut vim multitudinis caveret. Rediens ergo propere Campaniam Asturæ in languorem incidit. Quo paullum levatus, Circejos pertendit. Ac ne quam suspicionem infirmitatis daret, castrensibus ludis non interfuit solum, sed etiam missum in harenam aprum jaculis desuper petiit: statimque latere convulso, &, ut exæstuarat afflatus aura, in graviorem recidit morbum. Sustentavit tamen aliquamdiu, quamvis Misenum usque devectus, nihil ex ordine quotidiano prætermitteret, nec convivia quidem ac cæteras voluptates, partim intemperantia, partim dissimulatione. Nam Charicsem medicum, quod commeatu abfuturus è convivio egrediens, manum sibi osculandi caussa apprehendisset, existimans tentatas ab eo venas sibi, remanere ac recumbere hortatus est, cœnamque protraxit. Nec abstinuit consuetudine, quin tunc quoque

* instans

In quodam decreto Patrum, cum ἔμβλημα] Decretum agebat de vasis argenteis, quibus insertum aliquod emblema aureum. Jure itaque reprehensus à Casaubono Ursinus, qui πρόβλημα conatur substituere.

ἔμβλημα. *Insertum. Emblema.*

* inſtans in medio triclinio, adſtante lictore; ſingulos, valere dicentes appellaret,

73. Interim cum in actis ſenatus legiſſet, dimiſſos ac ne auditos quidem quoſdam reos, de quibus ſtrictim, & nihil aliud quam nominatos ab indice ſcripſerat: pro contento ſe habitum fremens, repetere Capreas quoquo modo deſtinavit, non temere quidquam niſi ex tuto auſurus. Sed & tempeſtatibus & ingraveſcente vi morbi retentus, paullo poſt obiit in villa Luculliana, octavo & ſeptuageſimo ætatis anno, tertio & vigeſimo imperii, decimo ſeptimo Calend. Aprilis, Cn. Acerronio Proculo, * C. Pontio Nigro coſſ. Sunt qui putant venenum ei à Cajo datum lentum atque tabificum. Alii in remiſſione fortuitæ febris cibum deſideranti negatum: nonnulli pulvinum injectum, cum extractum ſibi deficienti anulum mox reſipiſcens requiſiſſet. Seneca eum ſcribit, Intellecta defectione, exemtum anulum quaſi alicui traditurum parumper tenuiſſe: dein rurſus aptaſſe digito, & compreſſa ſiniſtra manu jacuiſſe diu immobilem: ſubito vocatis miniſtris, ac nemine reſpondente, conſurrexiſſe, nec procul à lectulo deficientibus viribus concidiſſe.

74. Supremo natali ſuo Apollinem Temenitem & amplitudinis & artis eximiæ advectum Syracuſis, ut in bibliotheca novi templi poneretur, viderat per quietem affirmantem ſibi, Non poſſe ſe ab ipſo didicari. Et ante paucos quam obiret, dies, turris Phari terræ motu Capreis concidit. Ac Miſeni cinis è favilla & carbonibus * ad calefaciendum triclinium illatus, exſtinctus: & jam diu

72. *Inſtans in medio tridinio, adſtante lictore.*] Hæc ad hunc locum Torrentius, etiam Caſaubono probata: Fruſtra eſt quod in Beroaldo & priſcis editionibus legas, *ut ſtans*. Nec conjecturam ſuam mihi probat vir doctus, qui occaſione ejus ſcripturæ locum hunc omnem ſic refingit, *aut ſtans in medio triclinio, aut ſtans in litore*, ſeu brevius, *aut ſtans in medio triclinio, aut è litore*. Aſtantem lictorem quis jure habent ſuſpectum, cum is Imperatori perpetuum præſto, maxime itinere faciendo?

73. *C. Pontio nigro.*] Torrentius, *Nigrino*, ex Dione, Tacito & Inſcript. vet.

74. *Ad calefaciendum triclinium illatus.*] Bene emendat Torrentius, *illatis*.

diu frigidus exarsit repente prima vespera, atque in multam noctem pertinaciter luxit.

75. Morte ejus ita lætatus est populus, ut ad primum nuntium discurrentes, pars Tiberium in Tiberim clamitarent: pars Terram matrem deosque Manes orarent ne mortuo sedem ullam inter impios darent: alii uncum & Gemonias cadaveri minarentur, exacerbati super memoriam pristinæ crudelitatis, etiam recenti atrocitate. Nam cum * senatusconsulto cautum esset ut pœna damnatorum in decimum semper diem differetur, forte accidit ut quorundam supplicii dies is esset quo nuntiatum de Tiberio erat. Hos implorantes hominum fidem, quia, absente adhuc Cajo, nemo exstabat qui adiri interpellarique posset, custodes, ne quid adversus constitutum facerent, strangulaverunt, adjeceruntque in Gemonias. Crevit igitur invidia: quasi, etiam post mortem tyranni, sævitia permanente. Corpus ut moveri à Miseno cœpit, conclamantibus plerisque, Atellam potius deferendum, & in Amphitheatro semiustulandum, Romam per milites deportatum est, crematumque publico funere.

76. Testamentum duplex ante biennium fecerat: alterum sua, alterum liberti manu, sed eodem exemplo: obsignaveratque etiam humillimorum signis. Eo testamento heredes æquis partibus reliquit, Cajum ex Germanico, & Tiberium ex Druso, nepotes: substituitque invicem. Dedit & legata plerisque: inter quos virginibus Vestalibus, ac militibus universis, plebique Romæ viritim, atque etiam separatim vicorum magistris.

C. SVET.

75. *Senatusconsulto cautum esset.*] Al. *S. consultum* vel. *S. consulto actum esset.*

C. SVET. TRANQVILLI

C. CÆSAR CALIGVLA IV.

1. GErmanicus C. Cæſaris pater, Druſi * & minoris Antoniæ filius, à Tiberio patruo adoptatus, * quæſturam quinquennio ante quam per leges liceret, & poſt eam, conſulatum ſtatim geſſit. Miſſuſque ad exercitum in Germaniam, excellu Auguſti nuntiato, legiones univerſas imperatorem Tiberium pertinaciſſime recuſantes, & ſibi ſummam Reipubl. deferentes, incertum conſtantia an pietate majore, compeſcuit: atque hoſte mox devicto, triumphavit. Conſul deinde iterum creatus, ac prius quam honorem iniret ad componendum Orientis ſtatum expulſus, cum * Armeniæ regem deviciſſet, Cappadociam in provinciæ formam redegiſſet, annum ætatis agens quartum & trigeſimum, diutino morbo Antiochiæ obiit, non ſine veneni ſuſpicione. Nam præter livores, qui toto corpore erant, & ſpumas quæ per os fluebant, cremati quoque cor inter oſſa incorruptum repertum eſt: cujus ea natura exiſtimatur, tinctum veneno igne confici nequeat.

2. Obiit autem, ut opinio fuit, fraude Tiberii, miniſterio & opera C. Piſonis. Qui ſub idem tempus Syriæ præpoſitus, ne diſſimulans offendendum ſibi aut patrem, aut filium, quaſi plane ita neceſſe eſſet, etiam ægrum Germanicum graviſſimis verborum ac rerum acerbitatibus, nullo adhibito modo, affecit: propter quæ ut Romam rediit, pæne diſcerptus à populo, à ſenatu capitis damnatus eſt.

3. Omnes

1. *Et minoris Antoniæ.*] Al. *junioris.*

Quæſturam, &c. & poſt eam, conſulatum ſtatim geſſit.] Docte diſtinguit Caſaub. *& poſt eam conſulatum, ſtatim geſſit.* ut ad, Quæſturam referatur. inter Quæſturam enim Germanici & Conſulatum anni ſeptem interjecti.

Armeniæ regem deviciſſet.] Lipſio ut aſſentiamur, ac ſcribamus, *regem dediſſet*, vel, *dejeciſſet*, flagitat: non poſtulat Taciti narratio. Caſaubonus.

3. Omnes Germanico corporis animique virtutes, & quantas nemini cuiquam, contigisse satis constat: formam & fortitudinem egregiam: ingenium in utroque eloquentiæ doctrinæque genere præcellens: benevolentiam singularem: conciliandæque hominum gratiæ, ac promerendi amoris mirum & efficax studium, Formæ minus congruebat gracilitas crurum, sed ea quoque paullatim repleta assidua equi vectatione post cibum. Hostem cominus sæpe percussit. * Oravit causas etiam triumphaleis: atque inter cætera studiorum monumenta reliquit & comœdias Græcas. Domi forisque civilis: libera ac fœderata oppida sine lictoribus adibat. Sicubi clarorum virorum sepulcra cognosceret, inferias Manibus dabat. Cæsorum clade Variana veteres ac dispersas reliquias uno tumulo humaturus, colligere sua manu, & comportare primus aggressus est. Obtrectatoribus etiam qualescumque, & quantacumque de caussa nactus esset, lenis adeo & innoxius, ut Pisoni decreta sua rescindenti, clientelas diu vexanti, non prius succensere in animum induxerit, quam veneficiis quoque & devotionibus impugnari se comperisset: ac ne tunc quidem ultra progressus, quam ut & amicitiam ei more majorum renuntiaret, mandaretque domesticis ultionem, si quid sibi accideret.

4. Quarum virtutum fructum uberrimum tulit, sic probatus & dilectus à suis, ut Augustus, (omitto enim necessitudines reliquas) diu cunctatus an sibi successorem destinaret, adoptandum Tiberio dederit. Sic vulgo favorabilis, ut plurimi tradant, quoties aliquo adveniret, vel secunde discederet, præ turba occurrentium prosequentiumve nonnumquam eum discrimen vitæ adisse: è Germania vero, post compressam seditionem, revertenti, prætorianas cohortes universas prodisse obviam, quamvis pronuntiatum esset,

3. *Oravit causas etiam triumphales.*] Magnas intelligunt & eximias, quæ de triumpho decernendo. vanè. Beroaldus melius, *triumphalis*, ornatus scilicet Germanicus triumphalibus ornamentis aut vero triumpho. Est qui *centum virales*, proferat, id est, privatas.

ſet, ut duæ tantummodo exirent: populi autem Romani ſexum, ætatem, ordinem omnem uſque ad viceſimum lapidem effudiſſe ſe.

5. Tamen longe majora & firmiora de eo judicia in morte ac poſt mortem exſtitere. Quo defunctus eſt die, lapidata ſunt templa, ſubverſæ Deûm aræ, Lares à quibuſdam familiares in publicum abjecti, partus conjugum expoſiti. Quin & Barbaros ferunt, quibus inteſtinum, quibuſque adverſus nos bellum eſſet, velut in domeſtico communique mœrore conſenſiſſe ad inducias. Regulos quoſdam barbam poſuiſſe, & uxorum capita raſiſſe, ad indicium maximi luctus. Regum etiam regem & exercitatione venandi, & *convictu Megiſtanum abſtinuiſſe, quod apud Parthos juſtitii inſtar eſt.

6. Romæ equidem, cum ad primam famam valetudinis attonita & mœſta civitas ſequentes nuntios operiretur, & repente jam veſperi incertis auctoribus convaluiſſe tandem' percrebuiſſet: paſſim cum luminibus & victimis in Capitolium concurſum eſt, ac pæne revulſæ templi fores, ne quid geſtientes vota reddere moraretur. Expergefactus è ſomno Tiberius eſt gratulantium vocibus, atque undique concinentium, *Salva Roma, Salva patria, Salvus eſt Germanicus. Sed ut demum fato functum palam factum eſt, non ſolatiis ullis, non edictis inhiberi luctus publicus potuit, duravitque etiam per feſtos Decembris menſis dies. Auxit gloriam deſideriumque defuncti etiam atrocitas inſequentium temporum: cunctis nec temere opinantibus, reverentia ejus ac metu repreſſam Tiberii ſævitiam, quæ mox eruperit.

7. Habuit in matrimonio Agrippinam, M. Agrippæ & Juliæ filiam, & ex ea novem liberos tulit; quorum duo infantes adhuc rapti, unus jam pueraſcens, inſigni feſtivitate, cujus effigiem habitu Cupidinis in æde Capitolinæ Veneris Livia

5. *Convictu Megiſtanum abſtinuiſſe.*] Megiſtanes proceres regni. Sabellicus, cui hæc vox incognita, legit *Artabanum.*

6. *Salva Roma, &c.*] Verſus Trochaicus eſt, atque ita erat excudendus.

via dedicavit. Augustus in cubiculo suo positam, quotiescumque introiret, exosculabatur. Cæteri superstites patri fuerunt. Tres sexus fœminini, Agrippina, Drusilla, Livilla, continuo triennio natæ; totidem mares, Nero & Drusus & C. Cæsar. Neronem & Drusum senatus, Tiberio criminante, hostes judicavit.

8. C. Cæsar natus est pridie Kalend. Septembres, patre suo & C. Fontejo Capitone coss. Ubi natus sit, incertum diversitas tradentium facit. Cn. Lentulus Gætulicus Tiburi genitum scribit: Plinius Secundus in Treveris * vico Ambiatino supra Confluentes: addit etiam pro argumento aras ibi ostendi inscriptas, OB AGRIPPINÆ PUERPERIUM. Versiculi, imperante mox eo, divulgati, * apud hibernas legiones procreatum indicant:

In castris natus, patriis nutritus in armis,
Iam designati principis omen erat.

Ego in Actis Antii invenio editum. Gætulicum refellit Plinius, quasi mentitum per adulationem, ut ad laudes juvenis glorioſique principis aliquid etiam ex urbe Herculi sacra sumeret: abusumque audentius mendacio, quod ante annum fere natus Germanico filius Tiburi fuerat, appellatus & ipse C. Cæsar: de cujus amabili pueritia immaturoque obitu supra diximus. Plinium arguit ratio temporum. Nam qui res Augusti memoriæ mandarunt, Germanicum exacto consulatu in Galliam missum consentiunt, jam natu Cajo. Nec Plinii opinionem inscriptio aræ quidquam adjuverit, cum Agrippina bis in ea regione filias enixa sit: & qualiscumque partus, sine ullo sexus discrimine, puerperium vocetur: quod antiqui etiam puellas pueras, sicut & pueros puellos dictitarent. Exstat & Augusti epistola ante paucos quam obiret menses, ad Agrippinam neptem

8. *Vico Ambiatino.*] Mss. omnes, *Ambitarino.* Sunt qui Confluentes intelligant Saravi fluminis & Mosellæ, ac scribendum, *Ambitivo.* Cujus pagi mentio in diplomatibus Pipini regis & filii ejus Caroli Magni.

Apud hibernas legiones.] Melius quod in vetusto codice se reperisse Beroaldus affirmat, *apud hiberna legionem.* Torrent.

ptem ita ſcripta de Cajo hoc (neque enim quiſquam jam alius infans nomine pari tunc ſupererat) Puerum Cajum xv Kalend. Junii, ſi Di volent, ut ducerent Talarius & Aſellius, heri cum his conſtitui. Mitto præterea cum eo ex ſervis meis medicum, quem ſcripſi Germanico, ſi vellet, ut retineret. Valebis mea Agrippina, & dabis operam ut valens perveniàs ad Germanicum tuum. Abunde * arbitror patere, non potuiſſe ibi naſci Cajum, quo prope bimulus demum perductus ab urbe ſit. Verſiculorum quoque fidem eadem hæc elevant: & eo facilius quod hi ſine auctore ſunt. Sequenda igitur eſt * quæ ſola Actorum reſtat & publici inſtrumenti auctoritas: præſertim cum Cajus Antium, omnibus ſemper locis atque ſeceſſibus præfatum, non aliter quam natale ſolum delexerit: tradaturque etiam ſedem ac domicilium Imperii tædio urbis transferre eo deſtinaſſe.

2. Caligulæ cognomen * caſtrenſi joco traxit, quia manipulario habitu inter milites educabatur. Apud quos * quantum præterea per hanc nutrimentorum conſuetudinem amore & gratia valuerit, maxime cognitum eſt: cum poſt exceſſum Auguſti tumultuantes & in furorem uſque præcipites, ſolus haud dubie conſpectu ſuo flexit. Non enim prius deſtiterunt quam * ablegari eum ob ſeditionis periculum, & in proximum civitatem demandari animadvertiſſent. Tunc demum ad pœnitentiam verſi, * repreſſo ac retento vehiculo, invidiam quæ ſibi fieret deprecati ſunt.

H 10. Co-

Arbitror patere.] Vulg. *patere.*

Quæ ſola Actorum reſtat & publici inſtrumenti auctoritas.] Sic Beroaldus reſtituit. Libri fere corrupti ſunt. Caſaubonus ex veſtigiis cod. Viterb. exiſtimat ſcriptum fuiſſe, *quæ ſola auctoritas reſtat publici inſtrumenti*, ut vox, *actorum*, ex ſuperſcripta interpretatione orta videatur. Bene. Poſſet ita etiam legi, *quæ ſola reſtat publici inſtrumenti auctoritas.*

9. *Caſtrenſi joco.*] Inſulſe alii, *loco.*

Quantum præterea per hanc] Caſaubon. *propterea.* Si mutare lubet, poſſet etiam legi, *q. propter hanc.*

Ablegari eum.] Mss. *obligari.*

Repreſſo ac retento vehiculo] Mallem, *reprenſo, ac retento*, ut in opt. cod. ſic enim reprehenſi ſeu repreſſi dicuntur ptofugi, infra cap. XLV. & Vitell. cap. XII. Torrent.

10. Comitatus est patrem & * in Syriaca expeditione. Unde reversus primum in matris, deinde ea relegata, in Liviæ Augustæ proaviæ suæ contubernio mansit: quam defunctam prætextatus etiam tum pro Rostris laudavit. Transiitque ad Antoniam aviam, * & inde vicesimo ætatis anno accitus Capreas à Tiberio, uno atque eodem die togam sumsit, barbamque posuit: sine ullo honore, qualis contigerat tirocinio fratrum ejus. Hic omnibus insidiis tentatus elicientium, cogentiumque se ad querelas, nullam umquam occasionem dedit: perinde oblitterato suorum casu ac si nihil cuiquam accidisset: quæ vero ipse pareretur, incredibili dissimulatione transmittens. Tantique in avum, & qui juxta erant, obsequii, ut non immerito sit dictum: Nec servum meliorem ullum, nec deteriorem dominum fuisse.

11. Naturam tamen sævam atque probrosam, nec tunc quidem inhibere poterat: quia & animadversionibus, pœnisque ad supplicium datorum cupidissime * interesset: & ganeas * atque adulteria capillamento celatus: & veste longa noctibus + obiret: ac scenicas saltandi canendique artes studiosissime * appeteret: facile id sane Tiberio patiente, si per has mansuefieri posset ferum ejus ingenium. Quod sagacissimus senex ita prorsus perspexerat, ut aliquoties prædicaret, Exitio suo omniumque Cajum vivere: & se natricem (serpentis id genus) populo Roman. * Phaëthontem orbi terrarum educere.

12. Non ita multo post Juniam Claudillam M. Silani nobilissimi viri filiam duxit uxorem. Deinde augur in locum fratris sui Drusi destinatus, prius quam inauguraretur, ad Pontificatum traductus est: insigni testimonio pietatis atque indolis: cum deserta desolataque reliquis subsidiis aula, Sejano vero tunc suspecto, mox & oppres-so,

10. *In Syriaca expeditione.*] Quidam *in* omittunt. alii, *in Syriacam expeditionem.*

Et inde vicesimo ætatis anno.] Contra historiam vulg. *unde vicesimo æt. anno.*

11. *Interesset. Atque adulteria. Obiret. Appeteret. Phaethontem.*] Alii, *Interesse. Atque Popinas. Obire*, vel, *Ambiret. Appetere. Phitonem*, seu, *Pythonem.*

ſo, ad ſpem ſucceſſionis paullatim admoveretur. Quam quo magis confirmaret, amiſſa Junia ex partu, * Enniam Næviam Macronis uxorem, qui tum prætorianis cohortibus præerat, ſollicitavit ad ſtuprum, pollicitus & matrimonium ſuum, ſi potitus Imperio fuiſſet: deque ea re & jurejurando & chirographo cavit. Per hanc inſinuatus Macroni, veneno Tiberium aggreſſus eſt, ut quidam opinantur: ſpirantique adhuc detrahi anulum: &, quoniam ſuſpicionem retinentis dabat, pulvinum juſſit injici: atque etiam fauces manu ſua * oppreſſit: liberto, qui ob atrocitatem facinoris exclamaverat, confeſtim in crucem acto. Nec abhorret à veritate, quum ſint quidam auctores: ipſum poſtea, & ſi non de perfecto, at certe de cogitato, quondam parricidio profeſſum. Gloriatum enim eſſe aſſidue, in commemoranda ſua pietate, ad ulciſcendam necem matris & fratrum, introiſſe ſe cum pugione cubiculum Tiberii dormientis: & miſericordia correptum, abjecto ferro receſſiſſe: nec * illum, quanquam ſenſiſſet, aut inquirere quidquam aut exſequi auſum.

13. Sic imperium adeptus, populum Roman. * vel, ut ita dicam, hominum genus, voti comporem fecit, exoptatiſſimus princeps maximæ parti provincialium ac militum, quod infantem plerique cognoverant: ſed & univerſæ plebi urbanæ ob memoriam Germanici patris miſerationemque prope afflictæ domus. Itaque ut à Miſeno movit, quamvis lugentis habitu, & funus Tiberii proſequens: tamen inter altaria & victimas, ardenteiſque tedas, denſiſſimo & lætiſſimo obviorum agmine inceſſit. * ſuper fauſta nomina, ſidus & pullum, & puppum & alumnum appellantium.

12. *Enniam Næviam Macronis uxorem.*] Liſlæi cod. alterum tantum nomen agnoſcit, quod in mulieribus eſt uſitatius: *Naenniam*, enim ſcribit. Unde ſcripſerim hoc loco, *Enniam Nævii Macro. uxor.* vel, *Herennii Macr.* ita enim nominatur ab aliis. Hæc Caſaub.

Oppreſſit.] Al. *compreſſit*,

Illum quamquam ſenſiſſet.] Alii, *Vilum quemquam ſenſiſſet*, Male.

13. *Vel ut ita dicam.*] Alii, brevius, *vel dicam.*

Super fauſta nomina.] Sic placet cum mss. non, *omina*, Caſaubonus & Torrentius.

14. Ingressoque urbem, statim consensu senatus, & irrumpentis in Curiam turbæ, irrita Tiberii voluntate, qui testamento alterum nepotem suum prætextatum adhuc coheredem ei dederat, jus arbitriumque omnium rerum illi permissum est, tanta publica lætitia, ut tribus proximis mensibus, ac ne totis quidem, supra centum sexaginta millia victimarum cæsa tradantur. Cum deinde paucos post dies in proximas Campaniæ insulas trajecisset, vota pro reditu suscepta sunt: ne minimam quidem occasionem quoquam omittente in testificanda solicitudine & cura de incolumitate ejus. Ut vero in adversam valetudinem incidit, pernoctantibus cunctis circa Palatium, non defuerunt qui depugnaturos se armis pro salute ægri, quique capita sua titulo proposito voverent. Accessit ad immensum civium amorem notabilis etiam externorum favor. Namque Artabanus Parthorum rex, odium semper contemtumque Tiberii præ se ferens, amicitiam ejus ultro petiit: venitque ad colloquium legati consularis: & transgressus Euphratem, aquilas & signa Romana Cæsarumque imagines adoravit.

15. Incendebat & ipse studia hominum omni genere popularitatis. Tiberio cum plurimis lacrymis pro concione laudato funeratoque amplissime, confestim Pandateriam, & Pontias, ad transferendos matris fratrisque cineres festinavit, tempestate turbida, quo magis pietas emineret: adiitque venerabundus, ac per semet in urnas condidit. Nec minore scena Ostiam, præfixo in biremis puppe vexillo, & inde Romam Tiberi subvectos, per splendidissimum quemque equestris ordinis, *medio ac frequenti die* * duobus herculis Mausoleo intulit. Inferiasque his annua religione publice instituit: & eo amplius matri Circenses, carpentumque quo in pompa traduceretur. At in memoriam patris, Septembrem mensem Germanicum appel-

15. *Medio ac frequenti die.*] Torrentius, *ferventi*, Casaubonus bene frequentem diem ita intelligit, ut Cajus horam diei elegerit frequentem. id tempus Græcis πλήθουσα ἀγορά.

Duobus herculis.] Male qui, *forulis*, aut aliter.

appellavit. Post hæc, Antoniæ aviæ quidquid unquam Livia Augusta honorum cepisset, uno senatusconsulto congessit. Patruum Claudium equitem Roman. ad id tempus collegam sibi in consulatu assumsit. Fratrem Tiberium die virilis togæ adoptavit, appellavitque principem juventutis. De sororibus auctor fuit, * ut omnibus sacramentis adjiceretur, NEQVE ME LIBEROSQVE MEOS CHARIORES HABEO QVAM CAJVM ET SORORES EJVS. Item relationibus consultum: QVOD BONVM FELIXQVE SIT C. CÆSARI SORORIBVSQVE EJUS. Pari popularitate damnatos relegatosque restituit: criminumque, si qua residua ex priore tempore manebant, omnium gratiam fecit. Commentarios ad matris fratrumque suorum caussas pertinentes, ne cui postmodum delatori aut testi maneret ullus metus, convectos in forum, & ante clare obtestatus deos neque legisse neque attigisse quicquam, concremavit. Libellum de salute sua oblatum non recepit, contendens, Nihil sibi admissum cur cuiquam invisus esset: negavitque se delatoribus aures habere.

16 Spintrias monstruosarum libidinum ægre, ne profundo mergeret, exoratus, urbe submovit. Titi Labieni, Cordi Cremutii, Gallii Severi scripta senatusconsultis abolita, requiri, & esse in manibus lectitarique permisit: quando maxime sua interesset ut facta quæque posteris tradantur. Rationes imperii ab Augusto proponi solitas, sed à Tiberio intermissas, publicavit. Magistratibus liberam jurisdictionem, & sine sui appellatione concessit. Equites Romanos severe curioseque, nec sine moderatione recognovit: palam ademto equo, quibus aut probri aliquid aut ignominiæ * inesset: eorum qui minore culpa tenerentur, nominibus modo in recitatione prætermissis. Ut levior labor judicantibus foret, ad quatuor priores

Vt omnibus sacramentis aduceretur.] Sic Stephani editio & quidam mss. in his *afficerentur*, vel *afficeretur*. Ex quo Casaubonus. *omnibus sacramentis adficerentur, ut.*

16. *Inesset.*] Al. *Adesset.*

quintam decuriam addidit. Tentavit & comitiorum more revocato, suffragia populo reddere. Legata ex testamento Tiberii, quamquam abolito, sed & * Juliæ Augustæ, quod Tiberius suppresserat, cum fide, ac sine calumnia repræsentata persolvit. * Centesimam auctionum Italiæ remisit. Multis incendiorum damna supplevit: ac si quibus regna restituit, * adjecit & fructum omnem vectigaliorum, & redituum medii temporis, ut Antiocho Comageno H S. millies confiscatum. Quoque magis nullius non boni exempli fautor videretur, mulieri libertinus * octoginta donavit, quod excruciata gravissimis tormentis de scelere patroni reticuisset. Quas ob res inter reliquos honores decretus est ei clypeus aureus: quem quotannis certo die collegia sacerdotum in Capitolium ferrent, senatu prosequente: nobilibusque pueris ac puellis, carmine modulato, laudes virtutum ejus canentibus. Decretum autem ut dies quo cepisset imperium, Palilia vocaretur, velut argumentum rursus conditæ urbis.

17. Consulatus quatuor gessit: primum ex * Kalend. Julii per duos menses: secundum ex Kalend. Januariis per triginta dies: tertium usque in Idus Januarii: quartum usque in VII Idus easdem. Ex omnibus duos novissimos conjunxit. Tertium autem Lugduni iniit solus: non, ut quidam opinantur, superbia negligentiave, sed quod defunctum sub Kalendarum diem collegam rescisse absens non potuerat. Congiarium populo bis dedit trecenos H S. toties abundantissimum epulum senatui equestrique ordini, etiam conjugibus ac liberis utrorumque. Posteriore epulo, forensia insuper viris, pueris ac fœminis fascias purpuræ ac conchylii distribuit. Et ut lætitiam publicam in perpetuum quoque augeret, adjecit diem Saturnalibus, appellavitque Juvenalem.

18. Mu-

Juliæ Augustæ.] Al. *Liviæ Augusti.*

Centesimam auctionum.] Auctor hujus lectionis Turnebus. In omnibus tamen libris est, *Ducentesimam.* bona videtur; vulgata, tantum Ursino.

Adjecit & fructum.] Plerique libri, *affecit.*

Octoginta.] Sic omnes fere libri. male quidam, *octingenta.*

17. *Kalend. Julii.*] Optime sic è vet. codd Torrentius. vulgo falsè, *Kalend. Jan.*

18. Munera gladiatoria partim in Amphitheatro Tauri, partim in Septis aliquot edidit: quibus inseruit catervas Afrorum Campanorumque pugilum ex utraque regione electissimorum. Neque spectaculis ipse semper præsedit: sed interdum aut magistratibus aut amicis præsidendi munus injunxit. Scenicos ludos & assidue, & varii generis, multifariam fecit. * quondam etiam & nocturnos, accensis tota urbe luminibus. Sparsit & missilia variarum rerum, & panaria cum opsonio viritim divisit. Qua epulatione equiti Romano contra se hilarius avidiusque vescenti, partes suas misit: sed & senatori ob eandem caussam codicillos, quibus prætorem eum extra ordinem designabat. Edidit & Circenses plurimos à mane usque ad vesperam, interjecta modo * Africanarum venatione, modo Trojæ decursione: quosdam autem præcipuos, minio & chrysocolla constrato Circo: nec ullis nisi ex senatorio ordine aurigantibus. Commisit & subitos, & cum è Gelotiana apparatum Circi ptospicientem pauci ex proximis Mænianis postulassent.

19. Novum præterea atque inauditum genus spectaculi excogitavit. Nam Bajarum medium intervallum Puteolanas ad moles trium millium & sexcentorum fere passuum ponte conjunxit, contractis undique onerariis navibus, & ordine duplici ad ancoras collocatis, superjectoque aggere terreno, ac directo in Appiæ viæ formam. Per hunc pontem ultro citroque commeavit, biduo continenti. Primo die phalerato equo, insignisque quercica corona, * & securi, & cetra, & gladio, aureaque chlamyde. Postridie quadrigario habitu, curriculoque bijugi famosorum equorum, præ se ferens

18. *Quondam etiam*] Al. *Quosdam etiam.*

Africanarum venat.] Al. *Africanorum ven.*

Cum è Gelotiana apparatum Circi prospicientem pauci ex proximis mœnianis postularent] Sic erudite Turnebus. pro quo libri Pithœi. *Cum lege Eotiana.* Alii, *Cum lege Lutiania.* Romana editio, *cum elegantiam apparatus*: ex quo Egnatius. *Cum elegantiam apparatu Circi prospice pauci ex proximis Mœnianis possent.*

19. *Et securi, & cetra, & gladio,*] In quibusdam non sunt illa verba, & cetra.

* Darium puerum ex Parthorum obsidibus: comitante prætorianorum agmine, & * in essedis cohorte amicorum. Scio plerosque existimasse, talem à Cajo pontem excogitatum æmulatione Xerxis, qui non sine admiratione aliquanto angustiorem Hellespontum contabulaverit. Alios, ut Germaniam & Britanniam, quibus imminebat, alicujus immensi operis fama territaret. Sed avum meum narrantem puer audiebam, caussam operis ab interioribus aulicis proditam, quod Thrasyllus mathematicus, anxio de successore Tiberio, & in verum nepotem proniori, affirmasset, Non magis Cajum imperaturum, quam per Bajanum sinum equis discursurum.

20. Edidit & peregre spectacula: in Sicilia Syracusis * hasticos ludos, & in Gallia Lugduni miscellos. Sed & certamen quoque Græcæ Latinæque facundiæ, quo certamine ferunt victoribus præmia victos contulisse, eorundem & laudes componere coactos. Eos autem qui maxime displicuissent, scripta sua spongia linguave delere jussos, nisi ferulis objurgari aut flumine primo mergi maluissent.

21. Opera sub Tiberio semiperfecta, templum Augusti theatrumque Pompeji absolvit. Inchoavit autem aquæductum regione Tiburi, & Amphitheatrum juxta Septa: quorum operum à successore ejus Claudio, alterum peractum, omissum alterum est. Syracusis collapsa vetustate mœnia, Deorumque ædes refectæ. Destinaverat & Sami Polycratis regiam restituere, Mileti Didymeum peragere, in jugo Alpium urbem condere, sed ante omnia Isthmum in Achaja perfodere. Miseratque jam ad demetiendum opus * primipilarem.

23. Hactenus quasi de principe, reliqua ut de monstro narranda sunt. Compluribus cognominibus assumtis (nam & PIUS, & CASTRORUM FILIUS, & PATER EXERCITUUM, & OPT.

Darium puerum.] Al. *Dareum.*

In essedis.] Al. *In essedo.*

20. *Hasticos ludos.*] Mire se cruciant interpretes in diversitate lectionum: cum omnia egerunt, nesciunt quid asserant. quid rejiciant. Sic enim exemplaria: *Agicos*, *Atticos*, *Actiacos*. Ipse Lector cogita & elige.

21. *Primipilarem.*] Addunt quidem, *Cajum.*

OPT. MAX. CÆSAR vocabatur) cum audiret forte reges, qui officii cauſſa in urbem advenerant, concertantes apud ſe ſuper cœnâ de nobilitate generis, exclamavit, * Εἷς κοίρανος ἔστω, Εἷς βασιλεύς. Nec multum abfuit quin ſtatim diadema ſumeret, ſpeciemque principatus in regni formam converteret. Verum admonitus, & principum & regum ſe exceſſiſſe faſtigium, divinam ex eo majeſtatem aſſerere ſibi cœpit. Datoque negotio, ut ſimulacra numinum religione & arte præclara, inter * quæ Olympici Jovis, apportarentur è Græcia, quibus capite demto ſuum imponeret, partem palatii ad Forum uſque promovit, atque ædem Caſtoris & Pollucis in veſtibulum transfiguratam, conſiſtens ſæpe inter fratres deos medium ſe adorandum adeuntibus exhibebat: & quidam eum LATIALEM JOVEM conſalutaverunt. Templum etiam numini ſuo proprium, & ſacerdotes, excogitatiſſimas hoſtias inſtituit. In templo ſimulacrum ſtabat * aureum iconicum, Amiciebaturque quotidie veſte, quali ipſe uteretur. Magiſteria ſacerdotii ditiſſimus quiſque & ambitione & licitatione maxima vicibus comparabant. Hoſtiæ erant phœnicopteri, pavones, * tetraones, Numidicæ, meleagrides, phaſianæ, quæ generatim per ſingulos dies immolarentur. Et noctibus quidem plenam fulgentemque lunam invitabat aſſidue in amplexus atque concubitum: interdiu vero cum Capitolino Jove ſecreto fabulabatur, modo inſuſurrans, ac præbens invicem aures, modo clarius, nec ſine jurgiis. Nam vox comminantis audita eſt,

* Εἷς γαῖαν Δαναῶν πέμψω σε,

H 5 donec

22. Εἷς κοίρανος ἔστω, εἷς βασιλεύς.] *Vnus imperator ſit; unus rex.*

Olympici Jovis.] Al. *Olympii.*

Apportarentur è Græcia.] Sic Egnatius reſtituit. vulg. *egregia.*

Simulacrum aureum iconicum.] Vulg. *iconium.*

Tetraones.] Recta lectio, Sabellicus ramen & Urſinus *erythrotiones.*

Εἷς γαῖαν Δαναῶν πέμψω σε. *In terram Græciam te tranſmittam.*] P. Victorius & Turnebus e veſtigiis, ut ajunt, codd. ſubſtituunt, ἢ μ' ἀνάγη ἐγώσε. Quod he-

donec exoratus, ut referebat, & in contubernium ultro invitatus, super templum Divi Augusti ponte transmisso, palatium Capitoliumque conjunxit. Mox quo propior esset, in area Capitolina novæ domus fundamenta jecit.

23. Agrippæ se nepotem neque credi, neque dici ob ignobilitatem ejus volebat succensebatque, si qui vel oratione vel carmine imaginibus eum Cæsarum insererent. Prædicabat autem matrem suam ex incesto quod Augustus cum Julia filia commisisset, procreatam. Ac non contentus hac Augusti insectatione, Actiacas * Siculasque victorias, ut funestas pop. Rom. & calamitosas, vetuit solemnibus feriis celebrari. Liviam Augustam proaviam, Ulyssem stolatum, identidem appellans, etiam ignobilitatis quadam ad senatum epistola arguere ausus est, quasi materno avo Decurione Fundano ortam: cum publicis monumentis certum sit * Aufidium Lingonem Romæ honoribus functum. Aviæ Antoniæ secretum petenti denegavit, nisi ut interveniret Macro præfectus. Ac per istiusmodi indignitates & tædia, caussa exstitit mortis: dato tamen, ut quidam putant, & veneno. Nec defunctæ ullum honorem habuit: prospexitque è triclinio ardentem rogum. Fratrem Tiberium inopinantem, repente immisso tribuno militum, interemit. Silanum item socerum ad necem, secandasque novacula fauces, compulit: caussatus in utroque, quod hic ingressum se turbatius mare non esset secutus, ac spe occupandi urbem, si quid sibi per tempestates accideret, remansisset: ille antidotum oboluisset, quasi ad præcavenda venena sua sumptum: cum & Silanus impatientiam nauseæ vitasset & molestiam navigandi, & Tiberius propter assiduam & ingravescentem tussim medicamento usus esset. * Nam Claudium patruum non nisi in ludibrium reservavit.

24. Cum

mistichium: huic loco non convenire rectè judicat: Torrentius. Cas. quod in uno codd. non fit εἰς, divinat, δῖαν δωδώνην περαίωσέ.

23. *Sicuilasque victorias.*] Absurde vulg. *singulisque.*

Aufidium Lingonem.] Meliores libri, *Lurconem.* Utrumque autem Aufidorum cognomen fuit Lurco & Lingo. Torrent.

Nam Claudium patruum.] Addunt alii, *Nam successorem imperii Cl. patr.*

24. Cum omnibus ſororibus ſuis ſtupri conſuetudinem fecit: plenoque convivio ſingulas infra ſe viciſſim collocabat, uxore ſupra cubante. Ex his Druſillam vitiaſſe virginem, prætextatus adhuc, creditur. Atque etiam in concubitu ejus quondam deprehenſus ab avia Antonia, apud quam ſimul educabantur. Mox Lucio Caſſio Longino conſulari collocatam abduxit, & in modum juſtæ uxoris propalam habuit. Heredem quoque bonorum atque Imperii æger inſtituit. Eadem defuncta, juſtitium indixit: in quo riſiſſe, laviſſe, cœnaſſe cum parentibus, aut conjuge liberiſve, * capitale fuit. Ac mœroris impatiens, cum repente noctuque profugiſſet ab urbe, tranſcurriſſetque Campaniam, Syracuſas petit. Rurſuſque inde propere rediit, barba capilloque promiſſo. Nec umquam poſtea quantiſcumque de rebus, ne pro concione quidem populi, aut apud milites niſi per * numen Druſillæ dejeravit. Reliquas ſorores, nec cupiditate tanta, nec dignatione dilexit, ut quas ſæpe exoletis ſuis proſtraverit. Quo facilius eas in cauſſa Æmilii Lepidi condemnavit, quaſi adulteras, & inſidiarum adverſus ſe conſcias. Nec ſolum chirographa omnium requiſita fraude ac ſtupro divulgavit, ſed & tres gladios in necem ſuam præparatos Marti ultori, addito elogio, conſecravit.

25. Matrimonia contraxerit turpius, an dimiſerit, an tenuerit, non eſt facile diſcernere. Liviam Oreſtillam C. Piſoni nubentem, cum ad officium & ipſe veniſſet, ad ſe deduci imperavit, intraque paucos dies repudiatam biennio poſt relegavit: quod repetiſſe uſum prioris mariti tempore medio videbatur. Alii tradunt, adhibitum cœnæ nuptiali mandaſſe ad Piſonem, contra accumbentem, Noli uxorem meam premere: ſtatumque è convivio abduxiſſe eam ſecum, & proximo die edixiſſe, MATRIMONIUM SIBI REPERTUM EXEMPLO ROMULI ET AUGUSTI. Lolliam Paullinam, * C. Mem-

24. *Capitale fuit.*] Alii, *Capital.* *Numen Druſillæ.*] Alii, *Nomen.*

* C. Memmio consulari, exercitus regenti, nuptam, facta mentione aviæ ejus, ut quondam pulcherrimæ, subito ex provincia evocavit, ac perductam à marito conjunxit sibi, brevique missam fecit, interdicto cujusquam in perpetuum coitu. Cæsoniam neque facie insigni, neque ætate integra, matremque jam ex alio viro trium filiarum, sed luxuriæ ac lasciviæ perditæ, & ardentius & constantius amavit: ut sæpe chlamyde peltaque & *galea ornatam, & juxta adequitantem, militibus ostenderit: amicis vero etiam nudam. Quam enixam uxorio nomine dignatus est, uno atque eodem die professus, maritum se ejus, & patrem infantis ex ea natæ. Infantem autem Juliam Drusillam appellatam, per omnium dearum templa circumferens, Minervæ gremio imposuit, alendamque & instituendam commendavit. Nec ullo firmiore indicio sui seminis esse credebat, quam feritatis: quæ illi quoque tanta jam tunc erat, ut infestis digitis, ora & oculos simul ludentium infantium incesserit.

26. Leve ac frigidum sit his addere quo propinquos amicosque pacto tractaverit, Ptolemæum regis Jubæ filium, consobrinum suum (erat enim & is M. Antonii * ex Selena filia nepos) & in primis ipsum Macronem, ipsam Enniam, adjutores imperii, quibus omnibus pro necessitudinis jure, proque meritorum gratia cruenta mors persoluta est. Nihilo reverentior leniorve erga senatum: quosdam summis honoribus functos, * ad essedum sibi occurrere togatos per aliquot passuum millia, & cœnanti, modo ad pluteum, modo ad pedes stare succinctos linteo, passus est: alios cum clam interemisset, citare nihilo minus ut vivos perseveravit, paucospost dies voluntaria morte est, Luna dicta fuit, exemplo matris quæ se Lunam & Isidem nominabat. Ex hac & Juba Jubæ à Cæsare Dict. victi fil, Ptolemæus, cujus hic mentio. Male vulg. *Helena*, vel *Helene*.

15. *C. Memmio Consulari exercitus regenti.*] Libri tres, *C. Memmii, Consularis, exercitus regentis.*

Galea ornatam] Romana editio, *armatam*, alii, *comatam*. unde Torrentius, *comtam*.

26. *Ex Selena filia.*] Antonii & Cleopatræ filia Cleopatra etiam Selene, id.

Ad essedum sibi occurrere.] Vett. codd. *currere*. Casaubonus, *accurrere*.

te periisse mentitus. Coss. oblitis de natali suo edicere, abrogavit magistratum, fuitque per triduum sine summa potestate Respubl. Quæstorem suum in conjuratione nominatum flagellavit veste detracta, subjectaque militum pedibus, quo firme verberaturi insisterent. Simili superbia violentiaque cæteros tractavit ordines. Inquietatus fremitu gratuita in Circo loca de media nocte occupantium, omnes fustibus abegit. Elisique per eum tumultum viginti amplius equites Romani, totidem matronæ, super innumeram turbam cæteram. Scenicis ludis, inter plebem & equitem causam discordiarum serens, * decimas maturius dabat, ut equestria ab infimo quoque occuparentur. Gladiatorio munere, reductis interdum flagrantissimo Sole velis, emitti quemquam vetabat: * remotoque ordinario apparatu, rabidis feris vilissimos senio confectos, gladiatores quoque pegmares, patres-familiarum notos, sed insignes debilitate aliqua corporis, subjiciebat. Ac nonnunquam horreis præclusis, populo famem indixit.

27. * Sævitiam ingenii per hæc maxime ostendit. Cum ad saginam ferarum muneri præparatarum carius pecudes compararentur, ex noxiis laniandos adnotavit: & custodiarum seriem recognoscens, nullius inspecto elogio, * stans tantummodo intra porticum mediam, à calvo ad calvum duci imperavit. Votum exegit ab eo qui pro salute sua gladiatoriam operam promiserat: spectavitque ferro dimicantem: nec dimisit nisi victo-

Decimas maturius dabat.] Omnes fatentur nescire se quæ illæ decimæ. Sed vanum est considere nos posse omnes Romanorũ consuetudines nosse, tamen, quasi dedecus esset aliquid nescire, emendant: *tesseras decima maturius dabat.*

Remotoq; ordinario apparatu, rabidis feris vilissimos senio confectos, gladiatores quoque pegmares patres familiarum notos.] Nullum scrupulũ hic Casaubonus, reperit. Sed hæret Torrentius, & sic conatur tollere: *tabidas feras, vilissimos senioque confectos gladiatores, pegmatis quoq; patres familias noto*, &c.

27. *Sævitiam ingenii.*] Al. *ingenitam.*

Stans, tantummodo intra porticum mediam.] Torrentius *stans intra porticam, medios.*

ſtudium ſuum exclamavit: Utinam pop. Rom. unam cervicem haberet! Cumque * Tetrinius latro poſtularetur, & qui poſtularent, Tetrinios eſſe ait. Retiarii tunicati quinque numero gregatim dimicantes, ſine certamine ullo totidem ſecutoribus ſuccubuerant: cum occidi juberentur, unus reſumta fuſcina, omnes victores interemit. Hanc ut crudeliſſimam cædem & deflevit edicto, & eos qui ſpectare ſuſtinuiſſent, exſecratus eſt.

23. Queri etiam palam de conditione temporum ſuorum ſolebat: quod nullis calamitatibus publicis inſignirentur. Auguſti principatum clade Variana: Tiberii, ruina ſpectaculorum apud Fidenas, memorabilem factum: ſui oblivionem imminere proſperitate rerum. Atque identidem exercituum cædes, famem, peſtelintiam, incendia, hiatum aliquem terræ optabat.

32. Animum quoque remittenti, ludoque & epulis dedito, eadem dictorumque ſævitia aderat. Sæpe in conſpectu prandentis vel comiſſantis ſeriæ quæſtiones per tormenta habebantur. Miles decollandi artifex quibuſcumque è cuſtodia capita amputabat. Puteolis dedicatione pontis, quem excogitatum ab eo ſignificavimus, cum multos è litore invitaſſet ad ſe, repente omnes præcipitavit. Quoſdam gubernacula apprehendenteis, contis remiſque detruſit in mare. Romæ publico epulo ſervum, ob detractam lectis argenteam laminam, carnifici confeſtim tradidit, ut manibus abſciſſis, atque ante pectus è collo pendentibus, præcedente titulo qui cauſſam pœnæ indicaret, per cœtus epulantium circumduceretur. Mirmillonem è ludo rudibus ſecum batuentem, & ſponte proſtratum, confodit ferrea ſica, ac more victorum cum palma diſcucurrit. Admota altaribus victima, ſuecinctus poparum habitu, elato alte malleo, cultrarium mactavit. Lautiore convivio effuſus ſubito in cachinnos, C o s s. qui juxta cubabant, quidnam rideret blande quærentibus:

Tetrinius latro.] Vere latronem fuiſſe vult Caſaubonus, Torrentius Latronem; ut proprium ipſius nomen fuerit.

bus: Quid, inquit, nisi uno meo nutu jugulari utrumque vestrùm statim posse?

33. Inter varios jocos, cum assistens simulacro Jovis Apellem tragœdum consuluisset, uter illi major videretur, cunctantem flagellis discidit: collaudans subinde vocem deprecantis, quasi etiam in gemitu prædulcem. Quoties uxoris vel amiculæ collum exoscularetur, addebat, Tam bona cervix, simulac jussero, demetur. Quin & subinde jactabat, * Exquisiturum se vel fidiculis de Cæsonia sua, cur eam tanto opere diligeret.

34. Nec minore livore ac malignitate quam superbia sævitiaque pæne adversus omnis ævi homines grassatus est. Statuas virorum illustrium, ab Augusto ex Capitolina area propter angustias in Martium campum collatas, ita subvertit atque disjecit, ut restitui salvis titulis non valuerint. Vetuitque posthac viventium cuiquam usquam statuam aut imaginem, nisi consulto se & auctore, poni. Cogitavit etiam de Homeri carminibus abolendis. Cur enim sibi non licere, dicens, * quod Platoni licuit, qui eum è civitate quam constituebat, ejecerit? Sed & Virgilii & Titi Livii scripta & imagines paullum abfuit quin ex omnibus bibliothecis amoverit: quorum alterum, nullius ingenii, minimæque doctrinæ: alterum, ut verbosum in historia negligentemque carpebat. De juris quoque consultis, quasi scientiæ eorum omnem usum aboliturus sæpe jactavit, Se, me hercle, effecturum, ne quid respondere possent * præter eum.

35. * Vetera familiarum insignia nobilissimo cuique ademit: Torquato torquem: Cincinnato crinem: Cn. Pompejo stirpis antiquæ, Magni cogno-

33. *Exquisiturum se vel fidiculis*: Alii, *semel*, aut, *semet*.

34. *Quod Platoni licuit*.] Alii, *licuisset*.

Præter eum.] In quibusd. exempl. *præter æquum*. Joannes Corasius aut Fr. Hottomannus, *præter. Ec cum*. Uterque enim sibi conjecturam vendicat.

34. *Vetera familiarum insignia nobilissimo cuique ademit*.] Urfinus legit, *nobilissimo cuique stirpis antiquæ ademet*. deletis inquit paulo post verbis, *stirpis antiquæ*, quæ luxata sunt & loco suo mota.

victorem, & post multas preces. Alterum qui se periturum ea de caussa voverat, cunctantem puetis tradidit * verbenatum infulatumque, qui votum reposcentes per vicos agerent, quoad præcipitaretur exaggere. Multos honesti ordinis, deformatos prius stigmatum notis, ad metalla aut ad viarum munitiones, aut ad bestias condemnavit, aut bestiarum more quadrupedes cavea coërcuit, aut medios serra dissecuit. Nec omnes gravibus ex caussis, verum male de munere suo opinatos, vel quod numquam per Genium suum dejerassent. Parentes supplicio filiorum interesse cogebat. Quorum uni valetudinem excusanti lecticam misit: alium è spectaculo pœnæ, * epulis statim adhibuit, atque omni comitate ad hilaritatem & jocos provocavit. Curatorem munerum ac venationum per continuos dies in conspectu suo * catenis verberatum non prius occidit, quam offensus putrefacti cerebri odore. * Atellanæ poëtam, ob ambigui joci versiculum, media Amphitheatri harena igni cremavit. Equitem Romanum objectum feris, cum se innocentem proclamasset, reduxit: abscissaque lingua, rursus induxit.

28. Revocatum quendam à vetere exsilio scisitatus, quidnam ibi facere consuesset respondente eo per adulationem: Deos semper oravi, ut, quod evenit, periret Tiberius, & tu imperares: opinans sibi quoque exsules suos mortem imprecari, misit circum insulas, qui universos contrucidarent. Cum discerpi senatorem concupisset, subornavit qui ingredientem curiam, repente hostem publicum appellantes, invaderent, graphiisque confossum lacerandum cæteris traderent: Nec ante satiatus est quam membra & artus & viscera hominis tracta per vicos, atque ante se congesta vidisset.

29. Immanissima facta augebat atrocitate verborum. Nihil magis in natura sua laudare se ac pro-

Verbenatum.] Vulg. *verberatum.* Male.

Epulis statim adhibuit.] Duo Torrentii codd. non habent, *adhibuit.*

Catenis verberatum.] Sunt qui, *habenis*, malint, quæ servorum & puerorum castigatio est.

Atellanæ poetam.] Torrentius, *Atellanarum poetam.*

probare dicebat, quam, ut ipsius verbo utar, * ἀδιαπρεψίαν. Monenti Antoniæ aviæ, tanquam parum esset non obedire: Memento, ait, * Omnia mihi & homini licere. Trucidaturus fratrem, quem metu venenorum præmuniri medicamentis suspicabatur: Antidotum, inquit, adversus Cæsarem? Relegatis sororibus, non solum insulas habere se, sed etiam gladios minabatur. Prætorium virum * ex secessu Anticyræ, quam valetudinis caussa petierat, * propagari sibi commeatum sæpius desiderantem, cum mandasset interimi, adjecit, Necessariam esse sanguinis missionem, cui tam diu non * prodesset elleborum. Decimo quoque die, numerum puniendorum ex custodia subscribens, Rationem se purgare dicebat. Gallis Græcisque aliquot uno tempore condemnatus, gloriabatur Gallogræciam sese subegisse.

30. Non temere in quemquam, nisi crebris & minutis ictibus animadverti passus est: perpetuo notoque jam præcepto; Ita feri, ut se mori sentiat. Punito per errorem nominis alio quam quem destinaverat, ipsum quoque paria meruisse dixit. Tragicum illud subinde jactabat,

Oderint dum metuant.

Sæpe in cunctos pariter senatores, ut Sejani clientes, aut matris ac fratrum suorum delatores, invectus est: prolatis libellis, quos crematos simulaverat, defensaque Tiberii sævitia quasi necessaria, cum tot criminantibus credendum esset. Equestrem ordinem, ut scenæ harenæque devotum assidue proscidit. Infensus turbæ fáventi adversus stu-

29. Ἀδιαπρεψίαν] Addunt quidam, *hoc est, inverecundiam.*

Omnia mihi & homini licere.] Omnia sibi licere volunt qui hæc sic contra omnes libros ediderunt, nec verbo indicantes qua id facerent auctoritate. Quid mali in vulgata lectione *Omnia mihi in omnes licere*? In quibusd. exempl. *omnia mihi & Hercibus in omnibus.* Item, *omnia mihi & heris omnibus.*

Ex secessu Anticyræ.] Istud, *ex*, Patrocli corpus est, retinet unus, retrahit alter.

Propagari.] Alii, *Prorogari.*

Prodesset.] Al. *Profuisset.*

30. *Ita feri ut se mori sentiat.*] Quibus, *fieri*, retinere habet, quid aliud volunt, quam palam esse, nullum se consilium probare quã cujus ipsi inventores?

ſtudium ſuum exclamavit: Utinam pop. Rom. unam cervicem haberet! Cumque * Tetrinius latro poſtularetur, & qui poſtularent, Tetrinios eſſe ait. Retiarii tunicati quinque numero gregatim dimicantes, ſine certamine ullo totidem ſecutoribus ſuccubuerant: cum occidi juberentur, unus reſumta fuſcina, omnes victores interemit. Hanc ut crudeliſſimam cædem & deflevit edicto, & eos qui ſpectare ſuſtinuiſſent, exſecratus eſt.

23. Queri etiam palam de conditione temporum ſuorum ſolebat: quod nullis calamitatibus publicis inſignirentur. Auguſti principatum clade Variana: Tiberii, ruina ſpectaculorum apud Fidenas, memorabilem factum: ſui oblivionem imminere proſperitate rerum. Atque identidem exercituum cædes, famem, peſtelintiam, incendia, hiatum aliquem terræ optabat.

32. Animum quoque remittenti, ludoque & epulis dedito, eadem dictorumque ſævitia aderat. Sæpe in conſpectu prandentis vel comiſſantis ſeriæ quæſtiones per tormenta habebantur. Miles decollandi artifex quibuſcumque è cuſtodia capita amputabat. Puteolis dedicatione pontis, quem excogitatum ab eo ſignificavimus, cum multos è litore invitaſſet ad ſe, repente omnes præcipitavit. Quoſdam gubernacula apprehendenteis, contis remiſque detruſit in mare. Romæ publico epulo ſervum, ob detractam lectis argenteam laminam, carnifici confeſtim tradidit, ut manibus abſciſſis, atque ante pectus è collo pendentibus, præcedente titulo qui cauſſam pœnæ indicaret, per cœtus epulantium circumduceretur. Mirmillonem è ludo rudibus ſecum batuentem, & ſponte proſtratum, confodit ferrea ſica, ac more victorum cum palma diſcucurrit. Admota altaribus victima, ſuecinctus poparum habitu, elato alte malleo, cultrarium mactavit. Lautiore convivio effuſus ſubito in cachinnos, COSS. qui juxta cubabant, quidnam rideret blande quærentibus:

Tetrinius latro.] Vere latronem fuiſſe vult Caſaubonus, Torrentius Latronem; ut proprium ipſius nomen fuerit.

bus: Quid, inquit, nisi uno meo nutu jugulari utrumque vestrûm statim posse?

33. Inter varios jocos, cum assistens simulacro Jovis Apellem tragœdum consuluisset, uter illi major videretur, cunctantem flagellis discidit: collaudans subinde vocem deprecantis, quasi etiam in gemitu prædulcem. Quoties uxoris vel amiculæ collum exoscularetur, addebat, Tam bona cervix, simulac jussero, demetur. Quin & subinde jactabat, * Exquisiturum se vel fidiculis de Cæsonia sua, cur eam tanto opere diligeret.

34. Nec minore livore ac malignitate quam superbia sævitiaque pæne adversus omnis ævi homines grassatus est. Statuas virorum illustrium, ab Augusto ex Capitolina area propter angustias in Martium campum collatas, ita subvertit atque disjecit, ut restitui salvis titulis non valuerint. Vetuitque posthac viventium cuiquam usquam statuam aut imaginem, nisi consulto se & auctore, poni. Cogitavit etiam de Homeri carminibus abolendis. Cur enim sibi non licere, dicens, * quod Platoni licuit, qui eum è civitate quam constituebat, ejecerit? Sed & Virgilii & Titi Livii scripta & imagines paullum abfuit quin ex omnibus bibliothecis amoverit: quorum alterum, nullius ingenii, minimæque doctrinæ: alterum, ut verbosum in historia negligentemque carpebat. De juris quoque consultis, quasi scientiæ eorum omnem usum aboliturus sæpe jactavit, Se, me hercle, effecturum, ne quid respondere possent * præter eum.

35. * Vetera familiarum insignia nobilissimo cuique ademit: Torquato torquem: Cincinnato crinem: Cn. Pompejo stirpis antiquæ, Magni cogno-

33. *Exquisiturum se vel fidiculis*: Alii, *semel*, aut, *semet*.

34. *Quod Platoni licuit*.] Alii, *licuisset*.

Præter eum.] In quibusd. exempl. *præter æquum*. Joannes Corasius aut Fr. Hottomannus, *præter. Ecum*. Uterque enim sibi conjecturam vendicat.

34. *Vetera familiarum insignia nobilissimo cuique ademit*.] Urfinus legit, *nobilissimo cuique stirpis antiquæ ademet*. deletis inquit paulo post verbis, *stirpis antiquæ*, quæ luxata sunt & loco suo mota.

gnomen. Ptolemæum, de quo retuli, & accersitum è regno, & exceptum honorifice, non alia de caussa repente percussit, quam quod edente se munus, ingressum spectacula, convertisse hominum oculos fulgore purpureæ abollæ animadvertit. Pulcros & comatos, quoties sibi occurrerent, occipitio raso deturpabat. Erat Esius Proculus patre primipilari, ob egregiam corporis amplitudinem & speciem * Colosseros dictus. Hunc è spectaculis detractum, repente & in harenam deductum, Thraci, & mox hoplomacho comparavit: bisque victorem constringi sine mora jussit: & pannis obsitum vicatim circumduci, ac mulieribus ostendi, deinde jugulari. Nullus denique tam abjectæ conditionis, tamque extremæ sortis fuit, cujus non commodis obtrectaret. Nemorensi regi, quod multos jam annos potiretur sacerdoti, validiorem adversarium subornavit. Cum quodam die muneris, * essedario Porio, ob prosperam pugnam servum suum manu mittenti studiosius plausum esset, ita se proripuit è spectaculis, ut calcata lacinia togæ, præceps per gradus iret indignabundus, & clamitans, Dominum gentium populum ex re levissima plus honoris gladiatori tribuentem, quam consecratis principibus, aut præsenti sibi.

36. Pudicitiæ neque suæ neque alienæ pepercit. M. Lepidum Mnesterem pantomimum, quosdam obsides dilexisse fertur, commercio mutui stupri. Valerius Catullus consulari familia juvenis, stupratum à se, ac latera sibi contubernio ejus defessa, etiam vociferatus est. Super sororum incesta, & notissimum prostitutæ Pyrallidis amorem, non temere ulla illustriore fœmina abstinuit: quas plerumque cum maritis ad cœnam vocatas, præterque pedes suos transeuntes diligenter, ac lente, mercantium more considerabat: etiam faciem manu allevans, si quæ pudore submitteret. Quoties deinde libuisset, egressus triclinio, cum maxime placidam se vocasset, paullo post recentibus adhuc lasciviæ notis, reversus vel laudabat palam, vel vituperabat: singula numerans bona malave corporis,

Colosseros.] Alii, *Colosseos.* cod. *Pojo.* Mavult Torrentius, *Essodario Peri.*] Quidam *Pero.*

poris, atque concubitus. Quibusdam, absentium maritorum nomine, repudium ipse misit, jussitque in Acta referri.

37. * Nepotinis sumtibus omnium prodigorum ingenia superavit: commentus novum balnearum usum, portentosissima genera ciborum, atque cœnarum; ut calidis frigidisque unguentis lavaretur: * pretiosissimas margaritas aceto liquefactas sorberet: convivis ex auro panes & opsonia apponeret: aut frugi hominem esse oportere dictitans, aut Cæsarem. Quin & nummos non mediocris summæ è fastigio basilicæ Juliæ per aliquot dies sparsit in plebem. Fabricavit & de cedris Liburnicas, geminatis puppibus. Versicoloribus velis, magna thermarum & porticuum & triclinionum laxitate, magnaque etiam vitium & pomiferarum arborum varietate: quibus discumbens de die inter choros ac symphonias, litora Campaniæ peragraret. In exstructionibus prætoriorum atque villarum omni ratione posthabita, nihil tam efficere concupiscebat quam quod posse effici negaretur. Et jactæ itaque moles infesto ac profundo mari, excisæ rupes durissimi silicis, & campi montibus aggeres æquati, & complanata fossuris montium juga, incredibili quidem celeritate, cum moræ culpa capite lucretur. Ac ne singula enumerem, immensas opes, totumque illud Tiberii Cæsaris, vicies ac septies millies H S. non toto vertente anno absumsit.

38. Exhaustus igitur atque egens, ad rapinas convertit animum, vario & exquisitissimo calumniarum & auctionum & vectig[illegible] genere. Negabat jure civitatem Romanam usurp[illegible] eos quorum majores sibi posterisque eam impetrassent, nisi filii essent. Neque enim intelligi debere posteros ultra hunc gradum. Prolataque Divorum Julii & Augusti

37. *Nepotinis sumtibus.*] Alii, *Nepotatus sumtib.*

Pretiosissimas margaritas liquefactas.] Al. *Pretiosissima margarita liquefacta.*

Fabricavit & de cederis Liburnicas.] In quodam codice repperit Turnebus, *deceris*, hinc ille *decères*, aut Græce δεκήρεις. ut decemremes ingentis magnitudinis intelligamus. Mira ingeniorum luxuries.

gusti diplomata, * ut vetera & obsoleta deflebat. * Arguebat & perperam editos census, quibus postea quacumque de caussa quidquam incrementi accessisset. Testamenta primipilarium, qui ab initio principatus Tiberii, neque illum, neque se heredem reliquissent, ut ingrata rescidit. Item cæterorum, irrita & vana, quoscumque quis diceret herede Cæsare mori destinasse. Quo metu injecto, cum jam & ab ignotis inter familiares, & à parentibus inter liberos palam heres nuncuparetur, derisores vocabat: quod post nuncupationem vivere persevererent, & multis venenatas * macteas misit. Cognoscebat autem de talibus caussis, taxato prius modo summæ, ad quem conficiendum consideret, confecto demum excitabatur. Ac ne paullulum quidem moræ patiens, super quadraginta reos quondam ex diversis criminibus una sententia condemnavit, gloriatusque est expergefactæ somno Cæsoniæ, quantum egisset, dum ea meridiaret. Auctione proposita, reliquias omnium spectaculorum subjecit, & venditavit: exquirens per se pretia, & usque eo extendens, ut quidam immenso coacti quædam emere, ac bonis exuti venas sibi inciderent. Nota res est, Aponio Saturnino inter subsellia dormitante, monitum à Cajo præconem, ne prætorium virum crebro capitis motu nutantem sibi præteriret: nec licendi finem factum, quoad tredecim gladiatores HS. nonagies ignoranti addicerentur.

29. In Gallia quoque, cum damnatarum sororum ornamenta, & suppellectilem, & servos, atque etiam lib[illegible] immensis pretiis vendidisset: invitatus lucro, q[illegible]id instrumenti veteris aulæ erat, ab urbe repetiit: comprehensis ad deportandum meritoriis quoque vehiculis, & pistrinensibus jumentis: adeo, ut & panis Romæ sæpe deficeret & litigatorum plerique,

38. *Vt vetera & obsoleta deflebat.* Interpretatur Torrent. de mimico gestu quod usus Cajus in elevanda auctoritate horum diplomatum, Lipsius scribit, *deflabat*, quod Græcis καταπτύειν. Ursinus, *delebat.*

Arguebat & perperam editos census.] Casaubonus legit, *editi census.*

Macteas.] Alii, *matteas.* sed eodem sensu.

que quod occurrere absentes ad vadimonium non possent, caussa caderent. Cui instrumento distrahendo nihil non fraudis ac lenocinii adhibuit: modo avaritiæ singulos increpans, & quod non puderet eos locupletiores esse, quam se: modo pœnitentiam simulans, quod principalium rerum privatis copiam faceret. Compererat provincialem locupletem ducenta H S. numerasse vocatoribus, ut per fallaciam convivio interponeretur, nec tulerat moleste tam magno æstimari honorem cœnæ suæ. Huic postero die sedenti in actione misit, qui nescio quid frivoli ducentis millibus traderet: diceretque cœnaturum apud Cæsarem vocatu ipsius.

40. Vectigalia nova atque inaudita, primum per publicanos, deinde quia lucrum exuberabat, per centuriones tribunosque prætorianos exercuit: nullo rerum aut hominum genere omisso, cui non tributi aliquid imponeret, Pro * eduliis, quæ tota urbe venirent, certum statumque exigebatur. Pro litibus atque judiciis ubicumque conceptis, quadragesima summæ, de qua litigaretur: nec sine pœna, si quis composuisse vel donasse negotium convinceretur. Ex gerulorum diurnis quæstibus pars octava, ex capturis prostitutarum quantum quæque uno concubitu mereret. Additumque ad caput legis, ut tenerentur publico, & quæ meretricium, & qui lenocinium fecissent: nec non & matrimonia obnoxia essent.

41. Hujusmodi vectigalibus indictis neque propositis, cum per ignorantiam scripturæ multa commissa fierent, tandem flagitante * populo Romano proposuit quidem legem: sed & minutissimis litteris, & angustissimo loco: uti ne cui describere liceret. Ac ne quod non manubiarum genus experiretur, lupanar in palatio constituit: distinctisque & instructis pro loci dignitate compluribus cellis, in quibus matronæ ingenuique

40. *Eduliis. Statumque. Et qui lenocinium.* Alii, *Edulibus. Staturumque. Et qua*, vel. *Quæve lendo.*

41. *Populo Rom. Dinctisque. In libidin. Pec. fœnebria. appositique.*] Alii, *Populo.* sine, *Rom. Distructisque. Ad libidin. Pec. fenebri, appositisque.*

que ſtarent. Miſit circum fora, & baſilicas nomenculatores ad invitandos in libidinem juvenes ſeneſque: præbita advenientibus pecunia funebris, appoſitique qui nomina palam ſubnotarent, quaſi adjuvantium Cæſaris reditus. Ac ne ex luſu quidem aleæ compendium ſpernens, plus mendacio atque etiam perjurio lucrabatur. Et quondam proximo colluſori demandata vice ſua progreſſus in atrium domus, cum prætereuntes duos equites Romanos locupletes ſine mora corripi, confiſcarique juſſiſſet: exſultans rediit, gloriansque numquam ſe proſperiore alea uſum.

42. Filia vero nata, pauperitatem, nec jam imperatoria modo, ſed & patria conquerens onera, collationes in alimoniam atque dotem puellæ recepit. Edixit & ſtrenas ineunte anno ſe recepturum: ſteritque in veſtibulo ædium * Kalend. Januariis ad captandas ſtipes, quas planis ante eum manibus ac ſinu omnis generis turba fundebat. Noviſſime contrectandæ pecuniæ cupidine incenſus,* ſæpe ſuper immenſos aureorum acervos patentiſſimo diffuſos loco, & nudis pedibus ſpatiatus, & toto corpore aliquandiu volutatus eſt.

43. Militiam reſque bellicas ſemel attigit, neque ex deſtinato, ſed cum ad viſendum nemus ſtumenque Clitumni Mevaniam proceſſiſſet: admonitus de ſupplendo numero Batavorum quos circum ſe habebat, expeditionis Germanicæ impetum cepit: neque diſtulit, ſed legionibus & auxiliis undique excitis, delectibus ubique acerbiſſime actis, contracto & omnis generis commeatu * quantum numquam alius, iter ingreſſus eſt: confecitque modo tam feſtinanter & rapide, ut prætoriana cohortes contra morem ſigna jumentis imponere, & ita ſubſequi cogerentur: interdum adeo ſegniter & delicate, octopho-

42. *Kalend. Ian.*] Tres libri, *à Kalend. Ian.* ut pluribus cum ſtetiſſe diebus intelligamus.

Sæpe ſuper] dictio *ſæpe* non eſt in quibuſdam exempl. vel male. Torrent.

43. *Quantum numquam alius, iter ingr.*] Rom. editio, *quantum numquam ante alter, ingreſſ.* Ms. *quanto numquam ante alter ingreſſ.* Torrentius, *quanto numquam ante alter iter ingreſſ.*

ro veheretur ; atque à propinquarum urbium plebe verri ſibi vias, & conſpergi propter pulverem exigeret.

44. Poſtquam caſtra attigit, ut ſe acrem & ſeverum ducem oſtenderet, legatos, qui auxilia ſerius ex diverſis locis adduxerant, cum ignominia dimiſit. At in exercitu recenſendo, pleriſque centurionum maturis jam, & nonnullis ante pauciſſimos quam conſummaturi eſſent dies, primos pilos ademit, cauſſatus ſenium cujuſque & imbecillitatem: cæterorum increpita cupiditate, commoda emeritæ militiæ * ad ſex millium ſummam reſcidit. Nihil autem amplius quam * Adminio Cinobellini Britannorum regis filio, qui pulſus à patre, cum exigua manu transfugerat, in deditionem recepto: quaſi univerſa tradita inſula, magnificas Romam litteras miſit: * monitis ſpeculatoribus ut vehiculo ad Forum uſque & Curiam pertenderet, nec niſi in æde Martis, ac frequente ſenatu, COSS. traderent.

45. Mox deficiente belli materia, paucos de cuſtodia Germanos trajici, occulique trans Rhenum juſſit: ac ſibi poſt prandium, quam tumultuoſiſſime adeſſe hoſtem nuntiari. Quo facto, proripuit ſe cum amicis & parte equitum prætorianorum in proximam ſilvam. * truncatiſque arboribus, & in modum tropæorum adornatis ad lumina reverſus, eorum quidem qui ſecuti non eſſent, timiditatem & ignaviam corripuit: comites autem & participes victoriæ, novo genere

44. *Ad ſex millium ſummam.*] Omnino certæ & indubitatæ fidei eſt hæc lectio, quam auctoritate Dionis ante nos Torrentius & Lipſius duo rei litterariæ lumina ſtabiliverunt. Caſaub.

Adminio Cinobellini Britannorum.] Placet hæc lectio ex Dione & Oroſio. nam & libri noſtri mſs. omnes *Britannorum*, habent. Beroaldus ideo Batavorum ſubſtituit, quod, ut inquit, Cajus contra Batavos expeditionē ſuſceperat. Sed erat. teſte enim Suetonio utrique provinciæ huic imminebat. Hæc Torrentius. In proprio vero nomine. ut ſolent, variant codd. *Admimocino Bellini. Mimocyno bellim.*

Monitis ſpeculatoribus.] Vulgo, *ſæpe ſlatoribus.* In quodam cod. *ſpiculatoribus.*

45. *Truncatiſque arboribus.*] Al. *nemoribus.*

nere ac nomine coronatum donavit: quas distinctas Solis ac Lunæ siderumque specie, exploratoris appellavit. Rursus obsides quosdam abductos è litterario ludo, clamque præmissos, deserto repente convivio cum equitatu insecutus, veluti profugos ac reprehensos in catenis reduxit: * in hoc quoque mimo præter modum intemperans. Repititia cœna renuntiantes coactum agmen, sicut erant, loricatos ad discumbendum adhortatus est. Monuit etiam notissimo Virgilii versu, Durarent, secundisque se rebus servarent. Atque inter hæc absentem senatum populumque gravissimo objurgavit edicto, quod Cæsare præliante, & * tantis criminibus objecto, intempestiva convivia, circum, & theatra & amœnos secessus celebrarent.

46. Postremo, quasi perpetraturus bellum, directa acie in litore Oceani, ac ballistis machinisque dispositis, nemine gnaro ac opinante quidnam cœpturus esset, repente ut conchas legerent, galeasque & sinus replerent, imperavit: spolia Oceani vocans, Capitolio Palatioque debita. Et indicium victoriæ altissimam turrem excitavit: ex qua, ut ex Pharo, noctibus ad regendos navium cursus, ignes emicarunt: pronuntiatoque militi donativo, centenis viritim denariis, quasi omne exemplum liberalitatis supergressus: Abite, inquit, læti, abite locupletes.

47. Conversus hinc ad curam triumphi, præter captivos & transfugas barbaros, Galliarum quoque procerissimum quemque, & ut ipse dicebat, * ἀξιοθεάμβητον, ac nonnullos ex principibus legit ac sepositi ad pompam: coëgitque non tantum ruti-

In hoc quoque mimo.] Turnebi & Pithœi hæc conjectura, ut mimum egetit potius quam militiam. Vulgo, *in hoc quoque nimio.* libri Torrentii, *in hoc quoquo uno.*

Tantis criminibus objecto, intempestiva convivia,] Trelibri, *discriminibus*, quad sequor. Mallem &, *intempestive*, tempestiva enim poterant esse eorum convivia, sed quoad Principem non uno tempore acta. Quin nec difficulter quis mihi persuaserit, *tempestiva*, legendum esse. Hæc Torrentius.

47. Ἀξιοθεάμβητον.] *Dignum triumpho, id est, qui in triumpho ducatur.* Scribe, ἀξιοθεάμεστον, ut habet cod. Viterb. non enim dicimus θεαμβέω. Casaub.

rutilare, & submittere comam, sed & sermonem Germanicum addiscere, & nomina barbarica ferre. Præcepit etiam triremes, quibus introierat Oceanum, magna ex parte itinere terrestri Romam devehi. Scripsit & procuratoribus. Triumphum apparerent quam minima summa; sed quantus numquam alius fuisset: quando in omnium hominum bona jus haberent.

48. Priusquam provincia decederet, consilium iniit nefandæ atrocitatis, legiones, quæ post excessum Augusti seditionem olim moverant, contrucidandi: quod & partem suum Germanicum ducem, & se infantem tunc obsedissent. Vixque à tam præcipiti cogitatione revocatus, inhiberi nullo potuit modo quin decimare velle perseveraret. Vocatas itaque ad concionem inermes, atque etiam * gladiis depositis, equitatu armato circumsedit, Sed cum videret, suspecta re, plerosque dilabi ad resumenda, si qua vis fieret, arma, profugit concione: confestimque urbem petiit, destexa omni acerbitate in senatum, * cui animadvertendos tantorum dedecorum rumores palam minabatur: querens inter cætera, fraudatum se justo triumpho, cum ipse paullo ante, ne quid de honoribus suis ageretur, etiam sub mortis pœna denuntiasset.

49. Aditus ergo in itinere à legatis amplissimi ordinis, ut maturaret orantibus, quam maxima voce, Veniam, inquit, veniam, & hic mecum: capulum gladii crebro verberans quo cinctus erat: Edixit & reverti se, sed iis tantum qui optarent equestri ordini & populo: nam se neque civem neque principem senatui amplius fore. Venit etiam quemque senatorum sibi occurrere: atque omisso, vel dilato triumpho, ovans urbem natali suo ingressus est. Intraque quartum mensem periit, ingentia facinora ausus, & aliquanto majora moliens. Siquidem proposuerat, Antium, dein-

48. *Gladiis depositis.*] Sic editio Stephani & aliquot mss. Vulg. *dispositis* ut paulo ante, *vocatos*, pro *vocatas*.

Cui animadvertendos rumores.] Stephani editio *ad avertendos*. forte ex Sabellici correctione. Duo mss. *advertendos*.

de Alexandriam commigrare, interempto prius utriusque ordinis electissimo quoque. Quod ne cui dubium videatur, in secretis ejus reperti sunt duo libelli, diverso titulo: alteri GIADIUS, alteri PUGIO index erat. Ambo notas & nomina continebant morti destinatorum. Inventa & arca ingens, variorum venenorum plena: quibus mox à Claudio demersis, infecta maria traduntur non sine piscium exitio, quos enectos æstus in proxima litora ejecit.

50. Statura fuit eminenti * pallido colore, corpore enormi: gracilitate maxima cervicis & crurum, & oculis & temporibus concavis, fronte lata & torva, capillo raro, ac circa verticem nullo, hirsutus cætera. Quare transeunte eo, prospicere ex superiore parte, aut omnino quacumque de causa capram nominare, criminosum & exitiale habebatur. Vultum vero natura horridum ac tetrum etiam ex industria efferabat, componens ad speculum in omnem terrorem ac formidinem. Valetudo ei neque animi neque corporis constitit. Puer comitiali morbo vexatus: in adolescentia ita patiens laborum erat, ut tamen nonnumquam * subita defectione ingredi, stare, colligere semet ac sufferre vix posset. Mentis valetudinem & ipse senserat: ac subinde de secessu deque purgando cerebo cogitavit. Creditur potionatus à Cæsonia uxore, amatorio quidem medicamento, sed quod in furorem verterit. * Incitabatur insomnia maxime: neque enim plus quam tribus nocturnis horis quiescebat: ac ne his quidem placida quiete, sed pavida miris rerum imaginibus: ut qui inter cæteras, pelagi quondam speciem colloquentem secum videre visus sit. Ideoque magna parte noctis vigiliæ cubandique tædio, nunc toro residens, nunc per longissimas porticus vagus, invocare

50. *Pallido colore.*] Libri Caiacii, Pithœi. Turnebi, *expallido*. Sic expallere, apud auctores frequens, & expalbidus apud Plinium.

Subita defectione ingredi.] Vulg. *devectione gradi*. Torentius totum hunc locum ita legit: *Subita defectione gradi, stare, colligere, ac sufferre semet.*

Incitabatur insomnia.] Al. *insomnio*.

care intentidem atque expectare lucem consueverat.

51. Non immerito mentis valetudini attribuerim diversissima in eodem vitia, summam confidentiam, & contra nimium metum. Nam qui deos tantopere contemneret, ad minima tonitrua & fulgura * connivere, caput obvolvere, ad vero majora proripere se è strato, sublectumque condere solebat. Peregrinatione quidem Siciliensi, irrisis multorum locorum miraculis, repente à Messana noctu profugit, * Ætnæi verticis fumo ac murmure pavefactus. Adversus Barbaros quoque minacissimus, cum trans Rhenum inter angustias densumque agmen iter essedo faceret, dicente quodam, Non mediocrem fore consternationem, si cunde hostis appareat, equum illico conscendit: ac propere versus ad pontes, ut eos calonibus & impedimentis stipatos reperit, impatiens moræ, per manus ac super capita hominum translatus est. Mox etiam audita rebellione Germaniæ, fugam & subsidia fugæ, classes apparabat: uno solatio acquiescens, transmarinas certe sibi superfuturas provincias, si victores Alpium juga ut Cimbri, vel etiam urbem, ut Senones quondam, occuparent: unde credo percussoribus ejus postea consilium natum, apud tumultuantes milites ementiendi ipsum sibi manus intulisse, nuntio malæ pugnæ perterritum.

52. Vestitu calceatuque, & cætero habitu, neque patrio, neque civili, ac ne virili quidem, ac denique humano, semper usus est. Sæpe depictas gemmatasque indutus pænulas, manuleatus & armillatus in publicum processit: aliquando sericatus, & cycladatus: ac modo in crepidis vel cothurnis modo in speculatoris

51. *Connivere: caput volvere.*] Codex unus Casauboni, *corrure.* Quidam, *communire caput & obvovere.*

Ætnæi verticis.] Lego in Pervetusto libro, *Ætnæi crateris.* crateres autem dicuntur spiracula ignem evomentia. Verum hoc adeo magis ne prætermitterem, quam quod inferere vellem, annotavi. Hæc Turnebus lib. 27. cap. 20.

Transmarinas sibi.] Scribendum cum Torrenti & Casauboni codicibus *transmarinas certe sibi.*

caliga, nonnumquam socco muliebri: plerumque vero aurea barba fulmen tenens, lac fuscinam, aut caduceum, deorum insignia, atque etiam Veneris cultu conspectus est. Triumphalem quidem ornatum etiam ante expeditionem assidue gestavit: interdum & Magni Alexandri thoracem tepetitum è conditorio ejus.

53. E disciplinis liberalibus minimum eruditioni, eloquentiæ plurimum attendit, quantumvis facundus & promtus: utique si perorandum in aliquem esset, itato & verba & sententiæ suppetebant: pronuntiatio quoque & vox, ut neque eodem loci præ ardore consisteret & exaudiretur à procul stantibus. Peroraturus stricturum se lucubrationis suæ telum minabatur; lenius comtiusque scribendi genus adeo contemnens, Senecam tum maxime placentem, commissiones meras componere, & harenam esse sine calce diceret. Solebat etiam prosperis oratorum actionibus rescribere, & magnorum in senatu reorum accusationes defensionesque meditari: ac, prout stylus cesserat, vel onerare sententia sua quemque, vel sublevare: equestri quoque ordine ad audiendum invitato per edicta.

54. Sed & aliorum generum artes studiosissime, & diversissimas exercuit. Thrax & auriga, idem cantor, atque saltator. Batuebat pugnatoriis armis, aurigabat exstructo plurifariam circo. Canendi ac saltandi voluptate ita efferebatur, ut ne publicis quidem spectaculis temperaret, quo minus & tragœdo pronuntianti concineret: & gestum histrionis, quasi laudans vel corrigens palam effingeret. Nec alia de causa videtur eo die quo periit, pervigilium indixisse, quam ut initium in scenam prodeundi licentia temporis auspicaretur. Saltabat autem nonnumquam etiam noctu: & quondam tres consulares secunda vigilia in palatium accitos, multaque & extrema metuentes super pulpitum collocavit: deinde repente magno tibiarum & * scabellorum crepitu, cum palla tunicaque tala-

54. *Scabellorum crepitu.*] Inter instrumenta musica Scabellici aut Scabella fuerunt. Langius tamen *scamilorum*, legit. ut in ea sint, inquit Torrentius, quæ nostro idiomate *Scalmeyen* vocamus.

talari profiluit, ac desaltato cantico abiit. Atque hic tam docilis ad cætera, natare nesciit.

55. Quorum vero studio teneretur, omnibus ad insaniam favit. Mnesterem pantomimum etiam inter spectacula osculabatur: ac si quis saltantem eo vel * leniter obstreperet, detrahi jussum manu sua flagellabat. Equiti Romano tumultuanti, per centurionem * denuntiavit abiret sine mora Ostiam, perferretque ad Ptolomæum regem in Mauritaniam codicillos suos. Quorum exemplum erat: Ei, quem istuc misi, neque boni quidquam neque mali feceris. Thraces quosdam Germanis corporis custodibus præposuit. Mirmillonum * armaturas rescidit. Columbo victori, leviter tamen saucio venenum in plagam addidit, quod ex eo Columbinum appellavit. Sic certe inter alia venena scriptum ab eo repertum est. Prasinæ factioni ita addictus & deditus, ut cœnaret in stabulo assidue, & maneret. * Agitatori Cythico comissatione quadam in apophoretis vicies H S. contulit. * Incitato equo, cujus caussa pridie Circenses, ne inquietaretur, vicinæ silentium per milites indicere solebat, præter equile marmoreum, & præsepe eburneum, prætergue purpurea tegumenta, ac monile è gemmis, domum etiam, & familiam, & suppellectilem dedit, quo lautius nomine ejus invitati, acciperentur: consulatum quoque traditur destinasse.

56. Ita bacchantem atque grassantem non defuit plerisque animus adoriri. Sed una alteraque conspiratione detecta, aliis per inopiam occasionis cunctantibus, duo consilium communicaverunt, perfeceruntque: non sine conscientia potentissimorum libertorum præfectorumque prætorii: quod ipsi quoque, etsi falso, in quadam

Firmandæ isti opinioni inscriptionem etiam profert Torrentius. De iis tamen organis non recte dicatur, *crepitu*.

55. *Leniter obstreperet. Denuntiavit abiret. Armaturas rescidit. Agitatori Cythico.*] Alii, *Leviter obstreperet. Denuntiavit ut abiret. Armaturas recidit.* & *Scytico*, vel, *Cycico* pro quo Sabellicus, *Eutycho*.

Incitato equo.] Appellatus equus ille, incitatus. Male hic alii, *incitati equo*.

conjuratione, quasi participes nominari, suspectos tamen se & invisos sentiebant. Nam & statim seducti magnam fecit invidiam, districto gladio affirmans sponte se periturum, si & illis morte dignus videretur: nec cessavit ex eo criminari alterum alteri, atque inter se omnes committere. Cum placuisset, * Palatinis ludis spectaculo egressum meridie aggredi, primas sibi partes Cassius Chærea tribunus cohortis prætoriæ depoposcit: quem Cajus seniorem jam, ut mollem & effœminatum denotare omni probro consuêrat: & modo, signum petenti, PRIAPUM aut VENEREM dare: modo, ex aliqua caussa agenti gratias, osculandam manum offerre * formatam commotamque in obscœnum modum.

57. Futuræ cædis multa prodigia extiterunt Olympiæ simulacrum Jovis, quod dissolvi transferrique Romam placuerat, tantum cachinnum repente edidit, ut machinis labefactis opifices diffugerint. Supervenitque illico quidam * Cassius quoque nomine, jussum de somnio affirmans immolare taurum Jovi. Capitolium Capuæ Idibus Martiis de cœlo tactum est: item Romæ cella Palatini atriensis. Nec defuerunt qui conjectarent altero ostento periculum à custodibus domino portendi: altero, cædem rursus insignem, qualis eodem die facta quondam fuisset. Consulenti quoque de genitura sua, Sylla mathematicus certissimam necem appropinquare affirmavit. Monuerunt & * sortes Antiatinæ ut à Cassio caveret. Qua caussa ille Cassium Longinum Asiæ tum proconsulem occidendum delegaverat, immemor Chæream Cassium nominari. Pridie quam

56. *Palatinis ludis.*] Libri aliquot, *Palatini ludi.*

Manum formatam commotamque in obscœnum modum] Clarus sensus: Et rem obscœnam Cajus & actum fere ipsum manu repræsentare, si pote, voluit. Lipsius emendat *formatam gemmatamque.* Ipsum vide ad Annal. Tacit. XIII. Libri hic quidam, *camatam formatamque*, alii, *forcatam commistamque*; alii denique, *foriatam commistamque.*

57. *Cassius quoque nomine, jussum. Palatini atriensis. Sortes Antiatinæ. Pantomimus Mnester.*] Alii *Cassius nomine, visum. Palatina atr. Fortunæ Antiat. Pantomimus minister.*

quam periret, somniavit consistere se in cœlo juxta solium Jovis: impulsumque ab eo dextri pedis pollice, & in terras præcipitatum. Prodigiorum loco habita sunt etiam quæ forte illo ipso die paullo prius acciderant. Sacrificans respersus est phœnicopteri sanguine. Et pantominus Mnester rragœdiam saltavit, quam olim Neoptolemus tragœdus ludis, quibus rex Macedonum Philippus occisus est. egerat. Et cum in Laureolo mimo, in quo * actor proripiens se ruina sanguinem vomuit, ut plures secundarum certatim experimentum artis darent, cruore scena abundavit. Parabatur & in noctem spectaculum, quo argumenta inferorum per Ægyptios & Æthiopes explicarentur.

58. Nono Kalend. Feb. * hora quasi septima, cunctatus an ad prandium surgeret, * marcente adhuc stomacho pridiani cibi onere, tandem suadentibus amicis egressus est. Cum in crypta, per quam transeundum erat, pueri nobiles ex Asia ad edendas in scena operas evocati præpararentur, ut eos inspiceret hortareturque, restituit. Ac nisi princeps gregis algere se diceret, redire ac repræsentare spectaculum voluit. Duplex dehinc fama est, alii tradunt alloquenti pueros a tergo Chæream cervicē gladio cæsim graviter percussisse, præmissa voce: Hoc age, Dehinc Cornelium Sabinum, alterum è conjuratis tribunum, ex adverso trajecisse pectus: alii, Sabinum, submota per conscios centuriones turba, signum more militiæ petisse, & Cajo Jovem dante, Chæream * exclamasse: Accipe ratum: respicientique maxillam ictu discidisse. Jacentem, contractisque membris

Actor proripiens se ruina sanguinem vomuit.] Ursinus *Auctor prorepens è ruina*, &c. Rhenanus etiam *actor* servato, *prorepens è ruina* Torrentius, *proripiens se è ruina*. Pio, *vomuit*, tres libri, *vomit*. Mox, *ut plures*, delet Torr. cum libris, *ut*.

58. *Hora quasi septima.*] In mss. nostris *fere*, non *quasi*, Pio, *septima*, scribendum, *nona*, si sequimur Josephum. Sed fruatur uterque sita παραδόσει Casaub.

Marcente adhuc stomacho.] Vulg. *marcescente*.

Exclamasse Accipe ratum.] Vidi etiam cui placeret. *Accipe tratum*. Scilicet Jovem. Sed nescio cur id vulgatæ lectioni præferamus. Torrent.

membris clamitantem se vivere, cæteri vulneribus triginta confecerunt. Nam signum erat omnium, Repete. Quidam etiam per obscœna ferrum adegerunt. Ad primum tumultum lecticarii cum asseribus in auxilium accurrerunt: mox Germani corporis custodes, ac nonnullos ex percussoribus, quosdam etiam senatores innoxios, interemerunt.

59. Vixit annis XXIX, imperavit triennio & X mensibus, diebusque VIII. Cadaver ejus clam in hortos Lamianos asportatum, & rumultuario rogo semiambustum levi cespite obrutum est: postea per sorores ab exsilio reversas erutum, crematum, sepultumque. Satis constat, prius quam id fieret, hortorum custodes umbris inquietatos: in ea quoq; domo in qua occubuerit, nullam noctem sine aliquo terrore transactam, donec ipsa domus incendio consumpta sit. Periit una & uxor Cæsonia, gladio à centurione confossa: & filia parieti illisa.

60. Conditionem temporum illorum etiam per hæc existimare quivis possit. Nam neque cæde vulgata statim creditum est. Fuitque suspicio, ab ipso Cajo famam cædis simulatam & emissam: ut eo pacto erga se hominum mentes deprehenderet. Neque conjurati cuiquam imperium destinaverunt. Et senatus in asserenda libertate adeo consensit, ut COSS. primo non in curiam, quia Julia vocabatur, sed in Capitolium convocarent. Quidam vero sententiæ loco abolendam Cæsarum memoriam ac diruenda templa censuerunt. Observatum autem notatumque est in primis, Cæsares omnes, quibus Caji prænomen fuit, ferro periisse, jam inde ab eo qui Cinnanis temporibus sit occisus.

C. SUET. TRANQUILLI

TIB. CLAUDIUS DRUSUS CÆSAR V.

1. PAtrem Claudii Cæsaris Drusum, olim Decimum, mox Neronem prænomine, Livia, cum Augusto gravida nupsisset, intra mensem tertium peperit: fuitque suspicio, ex vitrico per adulterii consuetudinem procreatum. Statim certe vulgatus est versus:

*Τοῖς

* Τοῖς εὐτυχοῦσι καὶ τρίμηνα παιδία.

Is Drusus in quæsturæ præturæque honore, dux Rhætici, deinde Germanici belli, Oceanum septentrionalem primus Romanorum ducum navigavit: transque Rhenum fossas novi & immensi operis effecit, quæ nunc adhuc DRUSINÆ vocantur. Hostem etiam frequenter cæsum, ac penitus intimas solitudines actum, non prius destitit insequi, quam species barbaræ mulieris humana amplior, victorem tendere ultra sermone Latino prohibuisset. Quas ob res ovandi jus, & triumphalia ornamenta percepit: ac post præturam confestim inito consulatu, atque expeditione repetita, supremum diem morbo obiit, in æstivis castris, quæ ex eo scelerata sunt appellata. Corpus ejus per municipiorum coloniarumque primores, suscipientibus obviis scribarum decuriis, ad urbem devectum, sepultum est in Martio campo. Cæterum exercitus honorarium ei tumulum excitavit: circa quem deinceps stato die quotannis miles decurreret, Galliarumque civitates publice supplicarent. Præterea senatus inter alia complura, marmoreum arcum cum trophæis via Appia decrevit, & Germanici cognomen ipsi posterisque ejus. Fuisse autem creditur non minus gloriosi quam civilis animi. Nam ex hoste super victorias, opima quoque spolia captasse, summoque sæpius discrimine duces Germanorum tota acie insectatus: nec dissimulasse unquam pristinum se Reip. statum quandoque restitututum, si posset. Unde existimo nonnullos tradere ausos, suspectum eum Augusto, revocatumque ex provincia: & quia cunctaretur, interceptum veneno. Quod equidem magis, ne prætermitterem, retuli, quam quia verum aur verisimile putē: cum Augustus tantopere & vivum dilexit, ut coheredem semper filiis instituerit, sicut quondam in senatu professus est: & defunctum ita pro concione laudaverit, ut deos precatus sit, Similes ei Cæsares suos facerent: sibique tam honestum quandoque exitum darent,

1. Τοῖς εὐτυχοῦσι καὶ τρίμηνα παιδία. *Felicioribus & trimestres liberi*] Viterbiensis εὐτοχοῦσι, an fuit scriptum εὐτόκοῦσι? Sed cum vulgatis consenrit Dio. Casaub. Ursini cod. κοινολοχέσιν.

quam illi dedissent. Nec contentus elogium tumuloejus versibus à se compositis insculpsisse, etiam vitæ memoriam prosa oratione composuit. Ex Antonia minore complures quidem liberos tulit: verum tres omnino reliquit, Germanicum, Livillam, Claudium.

2. Claudius natus est, * Julio Antonio, Fabio Africano Coss. Kalend. Augustis, Lugduni, eo ipso die quo primum ara ibi Augusto dedicata est: appellatusque Tiberius Claudius Drusus. Mox fratre majore in Juliam familiam adoptato, Germanici cognomen assumpsit. Infans autem relictus à patre, ac per omne fere pueritiæ atque adolescentiæ tempus variis & tenacibus morbis conflictatus est; adeo ut animo simul & corpore hebetato, ne progressa quidem ætate, ulli publico privatoque muneri habilis existimaretur. Diu, atque etiam post tutulam receptam, alieni arbitrii, & sub pædagogo fuit: quem Barbarum & olim superjumentarium, ex industria sibi appositum, ut se quibuscumque de caussis quam fœdissime coërceret, ipse quodam libello conqueritur. Ob hanc eandem valetudinem & gladiatorio munere, quod simul cum fratre memoriæ patris edebat, paliolatus novo more præsedit: & togæ virilis die, circa mediam noctem, sine solemni officio lectica in Capitolium latus est.

3. Disciplinis tamen liberalibus ab ætate prima non mediocrem operam dedit, ac sæpe experimenta cujusque etiam publicavit. Verum ne sic quidquam dignitatis assequi, aut spem de commodiorem in posterum facerem potuit. Marer Antonia portentum eum hominis dictitat, nec absolutum à natura, sed tantum inchoatum: & si quem socordiæ argueret, stultiorem ajebat filio suo Claudio. Avia Augusta pro despectissimo semper habuit: non affari, nisi ratissime: non monere, nisi acerbo & brevi scripto, aut per internuntios, solita. Soror Livilla, cum audisset quandoque imperatorum, tam iniquam & tam indignam sortem

2. *Iulo Antonio, Fabio Africano.*] Mss. *Iulio*, male. Male etiam ipse Suetonius Africani cognomen dat Fabio, quod Antonii fuit: uti observarunt Sigonius & alii.

tem * populo Rom. palam & clare detestata est. Nam & avunculus major Augustus quid de eo in utramque partem opinatus sit, quo certius cognoscatur, capita ex ipsius epistolis posui.

4. Collocutus sum cum Tiberio, ut mandasti, mea Livia, quid nepoti tuo Tiberio faciendum esset ludis Martialibus. Consentit autem uterque nostrûm, semel esse nobis statuendum, quod consilium in illo sequamur. Nam si est * ἄρτιος, * ut ita dicam, ὁλόκληρος, quid est quod dubitemus, quin per eosdem articulos & gradus * producendus sit per quos frater ejus productus fuit? Sin autem * ἠλαττῶσθαι sentimus eum, * καὶ βεβλάφθαι, καὶ εἰς τὴν τοῦ σώματος καὶ εἰς τὴν τῆς ψυχῆς ἀρτιότητα, præbenda materia deridendi & illum & nos non est hominibus, * τὰ τοιαῦτα σκώπτειν καὶ μυκτηρίζειν εἰωθέσιν. Nam semper æstuabimus, si de singulis articulis temporum deliberabimus * μὴ προῦποκειμένου ἡμῖν, posse eum gerere honores arbitremur nec ne. In præsentia tamen quibus de rebus consulis, curare eum ludis Martialibus triclinium sacerdotem non displicet nobis, si est passurus se ab Silani filio, homine sibi affini, admoneri, ne quid faciat quod * conspici & derideri possit. Spectare eum Circenses ex pulvinari non placet nobis. Expositus enim in prima fronte spectaculorum con-

3. *Populo Rom.*] Mavult Torrentius, *Populi Rom.* quod in mss. tantum *P.R.* ἄρτιος, *Præfectus.*

Vt ita dicam.] Delet Casaub. *ut*, Sic Calig. cap. 13. ὁλόκληρος, *Omnino habilis.*

Producendus sit per quis frater ejus perductus fuit.] Scripsimus cum Viterb. Alii, *perducendus*, & *perductus*, non male: sed illud aptius. Casaub.

ἠλαττῶσθαι. *Deficere eum.* καὶ βεβλάφθαι καὶ εἰς τὴν τοῦ σώματος καὶ εἰς τὴν τῆς ψυχῆς ἀρτιότητα. *Et imminui quoad perfectionem tum corporis, tum animi.*

Τὰ τοιαῦτα σκώπτειν καὶ μυκτηρίζειν εἰωθέσιν *Ista talia cavillari & irrederi soletis.* Μὴ προῦποκειμένου ἡμῖν. *Cum nondum definitum nobis sit.*] Ita Aldi edito & mss. Vulg. nec ineleganter, μὴ προῦποκείμενον. Torrentius proponit aliam lectionem, sed non asserit, προκειμένου.

conſpicietur. In Albanum montem ire eum non placet nobis, aut eſſe Romæ Latinarum diebus. Cur enim non præficitur urbi, poteſt fratrem ſuum ſequi in montem? Habes noſtras, mea Livia, ſententias, quibus placet ſemel de tota reliquid conſtitui: ne ſemper inter ſpem & metum fluctuemus. Licebit autem, ſi voles, Antoniæ quoque noſtræ des hanc partem epiſtolæ hujus legendam. Rurſus alteris litteris: Tiberium adoleſcentem ego vero, dum tu aberis, quotidie invitabo ad cœnam, ne ſolus cœnet cum ſuo Sulpicio & Athenodoro: qui vellem diligentius, & minus * μετεώρως, deligeret ſibi aliquem, cujus motum & habitum & inceſſum imitaretur miſellus:

* Ἄτυχῆ πάνυ ἐν τοῖσι σπυδαίοις λίαν. ubi non aberravit ejus animus, ſatis apparet * ἡ τῆς ψυχῆς αὐτῦ εὐγένεια. Item tertiis litteris: Tiberium nepotem tuum placere mihi declamantem potuiſſe, peream, niſi, mea Livia, admiror. Nam qui tam * ἀσαφῶς loquatur, qui poſſit, cum declamat, * σαφῶς dicere quæ dicenda ſunt, nou video. Nec dubium eſt * quin poſt hæc Auguſtus conſtituerit, & reliquerit eum nullo præter Auguralis ſacerdotii honore impertitum: ac ne heredem quidem, niſi inter tertios, ac pæne extraneos, è parte ſexta nuncuparit: legatoque non amplius quam octingentorum ſeſtertiorum proſecutus.

5. Tiberius patruus petenti honores conſularia ornamenta detulit. Sed inſtantius legitimos flagitanti, id ſolum codicillis reſcripſit, Quadraginta aureos in Saturnalia & Sigillaria miſiſſe ei. Tunc demum objecta ſpe dignitatis, ad otium conceſſit, modo in hortis & ſuburbana domo, modo in Campaniæ ſeceſſu delitescens:

Conſpici.] Liber vetus aſſcriptum habebat, *deſpici*. Quid ſi, *deſpui*, legamus? Torrent.

Μετεώρως. *Mirabiliter; aut, ſine judicio.*

Cujus motum.] Alii, *modum*, aut, *morem*.

Ἄτυχῆ πάνυ τοῖσι σπυδαίοις λίαν. *Infelix eſt omnino dum valde inter iſtos ſodales.*] Turnebus, ἄτυχῆ, ᾧ μὴν τοῖς σπυδαίοις λίαν.

ἡ τῆς ψυχῆς αὐτῦ εὐγένεια.] *Animi ejus bona indoles.*

ἀσαφῶς.] *Obſcure, inepte.*

σαφῶς.] *Perſpicue, bene.*

Quin poſt hæc Auguſtus.] Al. *Quid poſt hæc.*

tescens: atque ex contubernio sordidissimorum hominum super veterem segnitiæ notam, ebrietatis quoque & aleæ infamiam subiit.

6. Cum interim, quamquam hoc modo agenti, numquam aut officium hominum, aut reverentia publica defuit. Equester ordo his patronum eum perferendæ pro se legationis elegit: semel eum deportandum Romam corpus Augusti humeris suis à Coss. * exposceretur: iterum cum oppressum Sejanum apud eosdem * gratularetur. Quin & spectaculis advenienti assurgere, & lacernas deponere * solebat. Senatus quoque, ut ad numerum sodalium Augustalium sorte ductorum extra ordinem adjiceretur, censuit: & mox ut domus ei, quam incendio amiserat, publica impensa restitueretur, dicendæque inter consulares sententiæ jus esset. Quod decretum abolitum est, excusante Tiberio imbecillitatem ejus, ac damnum liberalitate sua resarturum pollicente. Qui tamen moriens, & in tertiis heredibus eum ex parte tertia nuncupatum, legato, etiam * circa sestertia vicies prosecutus, commendavit insuperexercitibus, senatui populoque Rom. inter cæteras necessitudines nominatim.

7. Sub Cajo demum fratris filio secundam eistimationem circa initia imperii omnibus lenociniis colligente, honores auspicatus, consulatum gessit una per duos menses: evenitque ut primitus ingredienti cum fascibus Forum, prætervolans aquila dexteriore humero consideret. Sortitus est & de altero consulatu in quartum annum: præseditque nonnumquam spectaculis in Caji vicem, acclamante populo, Feliciter, partim Imperatoris, partim Germanici fratri.

8. Nec eo minus contumeliis obnoxius vixit. Nam & si paullo serius ad prædictam cœnæ horam occurrisset, non nisi ægre, & circuito demum triclinio, recipiebatur. Et quoties post cibum addormisceret, quod ei fere accidebat, olearum ac palmularum ossibus incessebatur, interdum ferula sta-

6. *Exposceretur. Gratularetur. Solebat.*] Al. *Exposcerent. Gratularentur. Solebant.*

Circa sestertia vicies.] Scribendum, *circa* (vel, ut Ursini liber, *circiter*) *sestertium vicies.* ut in Torrentii & Casaub. libb.

flagrove, velut per ludum, * excitabatur à copreis. Solebant & manibus ſtertentis ſocci induci, ut repente expergefactus faciem ſibi confricaret.

9. Sed ne diſcriminibus quidem caruit: primum in ipſo conſulatu, quod Neronis & Druſi, fratrum Cæſaris, ſtatuas ſegnius locandas ponendaſque curaſſet, pæne honore ſubmotus eſt: deinde extraneo vel etiam domeſticorum aliquo deferente, aſſidue varieque inquietatus. Cum vero detecta eſſet Lepidi & Gætulici conjuratio, miſſus in Germaniam inter legatos ad gratulandum, etiam vitæ periculum adiit: indignante ac fremente Cajo, patruum potiſſimum ad ſe miſſum, quaſi ad puerum regendum: adeo ut non defuerint, qui traderent, præcipitatum quoque in flumen, ſicut veſtitus advenerat. Atque ex eo numquam non in ſenatu noviſſimus conſularium ſententiam dixit, ignominiæ cauſa poſt omnes interrogatus. Etiam cognitio falſi teſtamenti recepta eſt, in quo & ipſe ſignaverat. Poſtremo etiam ſeſtertium octogies pro introitu novi ſacerdotii coactus impendere, ad eas rei familiaris anguſtias decidit, ut cum obligatam ærario fidem liberare non poſſet, in vacuum lege prædiatoria venalis ependerit ſub edicto præfectorum.

10. Per hæc ac talia, maxima ætatis parte tranſacta, quinquageſimo anno Imperium cepit, quantumvis mirabili caſu. Excluſus inter cæteros ab inſidiatoribus Caji, cum quaſi ſecretum eo deſiderante turbam ſubmoverent, in dictam, cui nomen eſt Hermæum, receſſerat. Neque multo poſt rumore cædis exterritus, prorepſit ad ſolarium proximum: interque prætenta foribus vela ſe abdidit: latentem diſcurrens forte gregarius miles

8. *Excitabatur à copreis.*] In quibuſdam libris, *trophæis*, in aliis *cropæis*. E priore lectione Beroaldus fecit, *tropæis*, hominibus ſcilicet qui ad diſſimulandum quod fecerant, illico ſe averterunt: ex altera Turnebus, *crepis*, ut Luperci à crepitu plagarum, quas obviis infligebant, crepti dicti ſunt, mavult nihilo minus, *copræis*, ſed ita diſtinguit, *excitabatur. A copreis ſolebant.* Dictionem, *copreis*, recipiunt Scaliger, Lipſius, Caſaubonus; atque adeo eſt in quibuſd. exemplaribus, Torrentius tamen, ut etiam in Tiber. cap. 61. contra it, & *capreis*, mordicus adſtruit.

miles animadversis pedibus è studio sciscitandi quisnam esset, agnovit, extractumque, & præ metu ad genua sibi acciden.em, IMPERATOREM salutavit. Hinc ad alios commilitones fluctuantes, nec quidquam adhuc quam frementes perduxit. Ab his lectice impositus, & * quia servi diffugerant', vicissim succollantibus in castra delatus est, tristis ac trepidus miserante obvia turba, quasi ad pœnam raperetur insons. Receptus intra vallum, inter excubias militum pernoctavit, aliquanto minore spe quam fiducia. Nam consules cum senatu & cohortibus urbanis Forum Capitoliumque * occuparunt, asserturi communem libertatem: accitusque & ipse * per Tribunum pleb. in curiam ad suadenda quæ viderentur, vi se & necessitate teneri respondit. Verum postero die, senatu segniore in exsequendis conatibus, per tædium ac dissensionem diversa censentium, & multitudine quæ circumstabat, unum rectorem jam † & nominatim exposcente, armatos pro concione jurare in nomen suum passus est: promisitque singulis quinadena HS. primus Cæsarum fidem militis etiam præmio pignoratus.

11. Imperio stabilito nihil antiquius duxit quam id biduum quo de mutando Reip. statu hæsitatum erat, memoriæ eximere. Omnium itaque factorum dictorumque in eo veniam & oblivionem in perpetuum sanxit, ac præstitit: tribunis modo ac centurionibus paucis è conjuratorum in Cajum numero interemptis, exempli simul caussa, & quod nam quoque eædem depoposcisse cognoverat. Conversus hinc ac officia pietatis, jusjurandum neque sanctius sibi neque crebrius instituit quam PER AUGUSTUM. Aviæ Liviæ divinos honores, Circensi pompa currum elephantorum * Augustino similem decernendum curavit. Parentibus inferias

10. *Quia servi diff. Occuparunt. Ad suadenda. Verum postero die. Armatos pro conc.*] Alii, *Quia sui diff. occupaverant. Ad censenda. Postero vero die. Armatus pro conc.*

Per tribunum pleb.] Legit Casaubonus, *Tribunos populi.*

Et nominatim exposcente.] Casaub. *& nominatim eum poscente.*

11 *Augustino.*] Alii, *Augusteo*; Alii, *Augusto*, quod Torrentio non displicet, ut, marmor Augustum dicimus, &c.

rias publicas: & hoc amplius, patri Circenſes annuos natali die: matri carpentum quod per Circum duceretur: & cognomen Auguſtæ, * ab avia recuſatum. Ad fratris memoriam per omnem occaſionem celebratam, comœdiam quoque Græcam Neapolitano certamine docuit, ac de ſententia judicum coronavit. Ne Marcum quidem Antonium inhonoratum, ac ſine grata mentione tranſmiſit: teſtatus quondam per edictum, Tanto impenſius petere ſe, ut natalem patris Druſi celebrarent, quod idem eſſet & avi ſui Antonii. Tiberio marmoreum arcum juxta Pompeji theatrum, decretum quidem olim à ſenatu, verum omiſſum, peregit, Caji quoque etſi acta omnia reſcidit, diem tamen necis, quamvis exordium principatus ſui, vetuit inter feſtos referri.

12. Ac in ſemet augendo parcus atque civilis, prænomine Imperatoris abſtinuit, nimios honores recuſavit, ſponſalia filiæ, natalemque geniti nepotis ſilentio, ac tantum domeſtica religione, tranſegit. Neminem exſulum, niſi ex ſenatus auctoritate, reſtituit: ut ſibi in curiam præfectum Prætorii, tribunoſque militum ſecum inducere liceret, utque rata eſſent quæ procuratores ſui in judicando ſtatuerent, precario exigit. Jus nundinarum in privata prædia à conſulibus petiit: cognitionibus magiſtratuum, ut * unus è conſiliariis frequenter interfuit. Eoſdem ſpectacula edentes, ſurgens & ipſe cum cætera turba, voce ac manu veneratus eſt. Tribunis pleb. adeuntibus ſe pro tribunali excuſavit, quod propter anguſtias non poſſet audire eos niſi ſtantes. Quare in brevi ſpatio tantum amoris favoriſque collegit, ut cum profectum cum Oſtiam periiſſe ex inſidiis nuntiatum eſſet, magna conſternatione populus, & militem quaſi proditorem, & ſenatum quaſi parricidam, diris exſecrationibus inceſſere non ante deſtiterit, quam unus atque alter, & mox plures à magiſtratibus in Roſtra producti, ſalvum & appropinquare confirmarent.

13. Nec

Ab avia recuſatum.] Livia, inquit Torrentius, proinde rejicit viri docti lectionem, *ab avia*, ſeu, *ab ea viva*, ſcilicet Antonia matre.

12. *Vnus è conſiliariis.*] Rom. editio, *conſularibus.*

Diris exſecrationibus.]

13. Nec tamen expers insidiarum usque quaque permansit, sed & à singulis, per factionem, & denique civili bello infestatus est. E plebe homo nocte media juxta cubiculum ejus cum pugione deprehensus est: reperti & equestris ordinis duo in publico cum dolone ac venatorio cultro præstolantes, ut egressum theatro, alter ut sacrificantem apud Martis ædem adoriretur. Conspiraverant autem ad res novas Gallus Asinius & Statilius Corvinus, Pollionis ac Messallæ oratorum nepotes, assumtis complusibus libertis ipsius atque servis. Bellum civile movit Furius Camillus Scribonianus Dalmatiæ legatus: veram intra quintum diem oppressus est, legionibus quæ sacramentum mutaverant, in pœnitentiam religione conversis, postquam denuntiato ad novum Imperatorem itinere, * casu quodam, an divinitus, neque * aquila ornati, neque signa convelli moverique potuerunt.

14. Consulatus super pristinum quatuor gessit: ex quibus duos primos junctim: sequentes per intervallum, quarto quemque anno, semestrem novissimum, bimestres cæteros, tertium autem, novo circa principem exemplo, in locum demortui suffectus. Jus & consul & extra honorem laboriosissime dixit, etiam suis suorumque diebus solennibus nonnumquam * festis quoque antiquitus, & religiosis. Nec semper præscripta legum secutus, duritiam lenitatemve multarum, ex bono & æquo perinde ut afficeretur, moderatus est. Nam & iis qui apud privatos judices plus petendo formula excidissent, restituit actiones: & in mojore fraude convictos, legitimam pœnam super gressus, ad bestias condemnavit.

15. In cognoscendo autem ac decernendo, mira varietate animi fuit, modo circumspectus & sagax, modo inconsultus ac præceps: nonnumquam frivolus amentique similis. Cum decurias rerum

Liber opt. *obtestationibus*, Græci ἀράς dicunt. Mallem, *detestationibus*. Torrent.

13. *Casu quodam an divinitus.*] Sic correxit Torrentius: vulg. *ac divin.*

Aquila ornari.] Torrentius ediderat, *aquilæ*. ut etiam Orosius: Et sane dixit ante, *legionibus*.

14. *Festis quoque antiquitus & religiosis.*] Liber unus, *antiquis & relig.* Scribendum puto, *antiquitus religiosis* sine copulatione. Nihil muto tamen. Torrent.

rerum actu expungeret, eum, qui dissimulata vacatione quam beneficio liberorum habebat, respondérat, ut cupidum judicandi dimisit: alium interpellatum ab adversariis de propria lite, negantemque cognitionis rem, sed ordinarii juris esse, agere causam confestim apud se coëgit, proprio negotio documentum daturum, quam æquus judex in alieno negotio futurus esset. Fœminam non agnoscentem filium suum, dubia utrimque argumentorum fide, ad confessionem compulit, indicto matrimonio juvenis. Absentibus secundum præsentes facillime dabat, * nullo delectu, culpane quis an aliqua necessitate cessasset Proclamante quodam, præcidendas esse falsario manus, carnificem statim acciri cum machæra mensaque lanionia flagitavit. Peregrinitatis reum, orta inter advocatos levi contentione, togatumne an palliatum dicere causam oporteret, quasi æquitatem integram ostentans, mutare habitum sæpius, & prout accusaretur defendereturve, jussit. De quodam etiam negotio ita ex tabella pronuntiasse creditur, SECUNDUM EOS SENTIRE QUI VERA PROPOSUERUNT. propter quæ usque eo eviluit ut passim ac propalam contemtui esset. Excusans quidam testem è provincia ab eo vocatum, negavit præsto esse posse. * Dissimulata diu causa, ac post longas demum interrogationes, * mortuus est, inquit, Puteolis. Alius gratias agens, quod reum defendi pateretur, adjecit; Et tamen fieri solet. Illud quoque à majoribus natu audiebam, adeo causidicos patientia ejus solitos abuti, ut descendentem è tribunali non solum voce revocarent, sed & lacinia togæ retenta, interdum pede apprehenso retinerent. Ac

15. *Nullo delectu, culpane quis an aliqua necessitate cessasset.*] Ita emendavit Sabellicus. Eandem lectionem post in v. c. repperit Ursinus. Exemplaria vulgo variant: *delectis culpæ, nisi quis in.* &, *culpæ ne quis in Dissimulata diu causa.*] Aut connectenda hæc præcedentibus, censet Torrentius, aut scribendum, *dein.*

Mortuus est, inquit, Puteolis.] Ita scriptum in plerisque opt. codd. Atque id Glareano aliisque perplacet. Alii tamen, *puto licuit*; in quibus ipsis verbis stultitiam Claudii paruisse existimat Beroaldus.

Ac ne cui hæc mira sint, litigatori Græculo vox in altercatione excidit, * καὶ συγγέρων εἶ καὶ μωρὸς. Equitem quidem Romanum obscœnitatis in fœminas reum, sed falso, & ab impotentibus inimicis conficto crimine, satis constat, cum scorta meritoria citari adversus se, & audiri pro testimonio videret, graphium & libellos, quos tenebat in manu, ita cum magna stultitiæ & sævitiæ exprobratione jeciſſe infaciem ejus, ut genam non leviter perstrinxerit.

16. Gessit & censuram intermissam diu post Paullum Plancumque censores: sed hanc quoque inæqualiter, varioque & animo & eventu. Recognitione equitum juvenem probri plenum, sed quem pater probatissimum sibi affirmabat, sine ignominia demisit, habere dicens censorem suum. Alium corruptelis adulteriisque famosum: nihil amplius quam monuit ut aut parcius ætatulæ indulgeret, aut certe cautius. Addiditque, Quare enim ego scio, quam amicam habeas? Et cum orantibus familiaribus demsiſſet cuidam appositam notam, * Litura tamen, inquit, exstet. * Splendidum virum, Græciæque provinciæ principem, verum Latini sermonis ignarum, non modo albo judicum erasit, * sed etiam in peregrinitatem redegit. Nec quemquam nisi sua voce, utcumque quis posset, ac sine patrono, rationem vitæ passus est reddere. Notavitque multos & quosdam inopinantes, & ex caussa novi generis, quodse insscio ac sine commeatu Italia excessisent: quendam vero & quod comes regis in provincia fuisset, referens, majorum temporibus, Rabirio postumo, Ptolemæum Alexandriam, crediti servandi caussa, secuto, majestatis crimen apud judices motum. Plures notare conatus, magna inquisitorum negligentia, sed suo majore dedecore, innoxios fere reperit, quibuseunque cœlibatum, aut orbitatem, aut egestatem objiceret, maritos, patres, opulentos se probantibus, eo quidem, qui sibi.

Καὶ σὺ γέρων εἶ καὶ μωρὸς. Et *tu senex es & stultus.*

16. *Litura tamen extet. Splendidum virum, Sed etiam in; Sibimet vim ferro.*] Alii. *Lit. t. extat. Splendidissimum v. Sed in. Sibimetu vim ferro.*

sibimit vim ferro intulisse arguebatur, illæsum corpus veste depositâ ostentante. Fuerunt & illa in censura ejus notabilia, quod essedum argenteum sumtuose fabricatum ac vænale ad Sigillaria, redimi concidique coram imperavit; quodque uno die xx edicta proposuit: inter quæ duo, quorum altero admonebat, ut uberi vinearum proventu bene dolia picarentur: altero, nihil æque facere ad viperæ morsum quam taxi arboris succum.

17. Expeditionem unam omnino suscepit, * eamque modicam, cum decretis sibi à senatu ornamentis triumphalibus * leviorem majestati principali titulum arbitraretur, velletque justi triumphi decus, unde acquireret, Britanniam potissimum elegit: neque tentatam ulli post Divum, Julium, & tunc tumultuantem ob non redditos transfugas. Huc cum ab Ostia navigaret, vehementi circio bis pæne demersus est prope Liguriam, juxtaque Stœchadas insulas. Quare à Massilia Gessoriacum usque pedestri itinere confecto, inde transmisit: ac sine ullo prælio aut sanguine intra paucissimos dies parte insulæ in deditionem recepta, sexto quam profectus erat mense Romam rediit, triumphavitque maximo apparatu. Ad cujus spectaculum commeare in urbem non solum præsidibus provinciarum permisit, verum etiam exsulibus quibusdam: atque inter hostilia spolia, navalem coronam fastigio Palatinæ domus juxta civicam fixit, trajecti & quasi domiti Oceani insigne. Currum ejus Messalina uxor carpento secuta est. Secuti & triumphalia ornamenta eodem bello adepti, sed cæteri pedibus & in prætexta: Crassus Frugi equo phalerato, & in veste palmata, quod eum honorem iteraverat.

18. Urbis annonæque curam solicitissime semper egit. Cum Æmiliana pertinacius arderent, in * diri-

17. *Eamque modicam.*] vel abesse velim hæc verba, vel scribi, *eamque hoc modo. Cum.*

Leviorem majestati principali.] Libri omnes ms. *Principalem*, ut omnino legendum putem, *leviorem majestate Principis talem titulum.* Torrent.

* Diribitorio duabus noctibus manſit: ac deficiente militum ac familiarium turba, auxilio plebem * per magiſtratus ex omnibus vicis convocavit: ac poſitis ante ſe cum pecunia fiſcis, ad ſubveniendum hortatus eſt, * repræſentaturus pro opera dignam cuique mercedem. Arctiore autem annona ob aſſiduas ſterilitates detentus quondam medio Foro à turba, convitiiſque ac ſimul fragminibus panis ita * inſtratus, ut ægre nec niſi poſtico evadere in palatium valuerit: nihil non * excogitavit ad invehendos etiam in tempore hiberno commeatus. Nam & negotiatoribus certa lucra propoſuit ſuſcepto in ſe damno, ſi cui quid per tempeſtates accidiſſet: & naves mercaturæ cauſſa fabricantibus magna commoda conſtituit.

19. * Pro conditione cujuſque, civibus vacationem legis Papiæ Poppeæ: * Latinis jus Quiritum: fœminis jus quatuor liberorum: quæ conſtituta hodieque ſervantur.

20. Opera magna potius quam neceſſaria, quam multa

18. *Diribitorio.*] Male interpretes, qui neſcio quæ *deliberatoria*, &, *derivatoria* ſomniant. Torrent. & Egnatius.

Per magiſtratus.] Alii, etiã male, *magiſtres*, ut Vicomagiſtros intelligamus.

Repræſentaturus.] Editio Stephani & aliquod meliores mss. *repræſentans.*

Inſtratus. Excogitavit. In tempore hiberno. Accidiſſet.] Alii, *Inſectatus. Ex eo cogitavit. Tempore hiberno*, ſine, *in Accideret.*

19 *Pro conditione cujuſque, &c.*] Obtundunt varietate lectionum & interpretationum Commentatores. Deciſionem hanc habe Lector à ſolertiſſimo Caſſaubono: Corrupiſſe hunc locum fœdiſſime qui Suetonium in capita diſtinxerunt, recte Torrentius monuit: nam ad navium fabricatores de quibus ante dictum, hæ Claudii conſtitutiones ſunt referendæ: leget, qui me audiet, quæ ſuper his eruditiſſime obſervata ſunt à clariſſimo I. C. Petro Fabro Semeſtr. lib. 1. cap. 25. Totum autem locum ſic ſcribe, *& naves mercaturæ cauſſa fabricantibus, magna commoda conſtituit pro conditione cujuſque: civibus* &c. ita ſcriptum paullo minus in cod. Viterb. tantum illud. *civibus*, è libro Cujacii eſt: nam in Viterb. eſt, *civis*, Poſſis &, *civi*, ſcribere, & mox, *Latino jus Quiritium.* Sic habet Liſæi cod.

20. *Opera magna, potius quam neceſſaria, quam multa perfecit.*] Quidam, *quam* ante, *multa*, non habent, non tamen tollendum.

multa perfecit: sed & præcipua, aquæ ductum à Caja inchoatum: item emissarium Fucini lacus, portumque Ostiensem: quamquam sciret ex his alterum ab Augusto precantibus assidue Marsis negatum, alterum à D. Julio sæpius destinatum, ac propter difficultatem omissum: Claudiæ aquæ gelidos & uberes fontes, quorum alteri Cæruleo, alteri * Curtio & Albudino nomen est: simulque rivum * Anienis novi lapideo opere in urbem perduxit, divisitque in plurimos & ornatissimos lacus. Fucinum aggressus est, non minus compendii spe quam gloriæ, cum quidam privato sumtu emissuros se repromitterent, si sibi siccati agri concederentur. Per tria autem passuum millia, partim effosso monte, partim exciso, canalem absolvit ægre, & post undecim annos, quamvis continuis triginta hominum millibus sine intermissione operantibus. Portum Ostiæ exstruxit, circumducto dextra sinistraque brachio, & ad introitum * profundo jam solo mole objecta, quam quo stabilius fundaret, navem ante demersit, qua magnus obeliscus ex Ægypto fuerat advectus, congestisque pilis superposuit altissimam turrim in exemplum Alexandrini Phari, ut ad nocturnos ignes cursum navigia dirigerent. Congiaria populo sæpius distribuit.

21. Spectacula quoque complura magnificaque edidit, non usitate modo, ac solitis locis, sed & commentitia, & ex antiquitate repetita, & ubi præterea nemo ante eum. Ludos dedicationis Pompejani theatri quod ambustum restituerat, è * tribunali posito in orchestra commisit, cum prius * apud superiores ædes supplicasset, perque mediam caveam sedentibus ac silentibus

Curtio & Albudine.] Al. *Albudigno.*

Anienis novi.] Torrentius mavult, *novo*, ne ad Anienem referatur. Erat tamen Anio novus & Anio vetus. ac sæpe apud veteres Claudia aqua & Anio novus conjunguntur. Hæc Tuneb. & Casaub.

Profundo jam solo.] An potius, *salo*? nam portum ἀγχιβαθῆ intelligit, cui proprium est profundum salum, Casaub.

21. *Tribunali posito in orchestra.*] Duo codd. *Trib. in orchest.* sine, *posit.*

Apud superiores ædes.] Torrentius, *sedes* quam, *ædes*, malit, ut cum superiore theatri parte supplicasset, non inde tamen,

lentibus cunctis, descendisset. Fecit & sæculares, quasi anticipatos ab Augusto, nec legitimo tempori reservatos: quamvis ipse in historiis suis prodat, intermissos eos Augustum multo post, diligentissime annorum ratione subducta, in ordinem redegisse. Quare vox præconis irrisa est, invitantis more solenni ad ludos, quos nec spectasset quisquam, nec spectaturus esset: cum superessent adhuc qui spectaverant, & quidam histrionum producti olim, tunc quoque producerentur. Circenses frequenter etiam in Vaticano commisit, nonnumquam interjecta per quinos missus venatione. Circo vero maximo marmoreis carceribus, auratisque metis, quæ utraque & tophina ac lignea antea fuerant, exculto, propria senatoribus constituit loca, promiscue spectare solitis. Ac super quadrigarum certamina. Troja lusum exhibuit, & Africanas conficiente turma equitum prætorianorum, ducibus tribunis, ipsoque præfecto: præterea Thessalos equites, qui feros tauros per spatia circi agunt, insiliuntque defessos, & ad terram cornibus detrahunt. Gladiatoria munera plurifariam ac multiplicia exhibuit. Anniversarium in castris prætorianis, sine venatione apparatuque, justum atque legitimum in Sepris, ibidem extraordinarium & breve, dictumque paucorum, quodque appellare cœpit Sportulam: quia primum daturus edixerat, velut ad subitam condictamque cœnulam invitare se populum. Nec ullo spectaculi genere communior aut remissior erat, adeo ut oblatos victoribus aureos * prolata sinistra pariter cum vulgo, voce digitisque numeraret: ac sæpe hortando rogandoque ad hilaritatem homines provocaret, dominos identidem appellans, immistis interdum frigidis & acerbitis jocis: * Qualis est, ut cum Palumbum potulantibus, daturum se promisit, si captus esset. Illud

sed è tribunali in orchestra ludos commiserit. Casaubonus non putat mutandũ superioresque ædes intelligit partem illam theatri, in quam soliti conscendere Impp. missilia sparsuri.

Prolata sinistra.] [Casaub. è libb. in quibus *sinistraque*, divinat, *sinistræ quoque.*

Qualis est, ut cum] Delendum, *ut.*

lud quoque plane quantumvis salubriter & in tempore, cum * essedario, pro quo quatuor filii deprecabantur, magno omnium favore indulsisset rudem, * tabulam illico misit, admonens populum, quantopere liberos suscipere deberet quos videret & gladiatori prædidio gratiæque esse. Edidit & in Martio campo expugnationem direptionemque oppidi ad imaginem bellicam, & deditionem Britanniæ regum, præseditque paludatus. Quin & emissurus Fucinum lacum, naumachiam ante commisit. Sed cum proclamantibus naumachiariis. Ave Imperator, morituri te salutant, respondisset. Avete vos: neque post hanc vocem, quasi venia data, quisquam dimicare vellet, diu cunctatus, an omnes * igni ferroque absumeret, tandem è sede sua prosiluit: ac per ambitum lacus, non sine fœda vacillatione, discurrens, partim minando partim adhortando ad pugnam compulit. Hoc spectaculo classis Sicula & Rhodia concurrerunt, * duodenarum triremium singulæ, exciente buccina Tritone argenteo, qui è medio lacu per machinam emerserat.

22. Quædam circa cærimonias, civilemque & militarem morem, item circa omnium ordinum statum, domi forisque, aut correxit, aut exoleta revocavit, aut etiam nova instituit. In cooptandis per collegia sacerdotibus, neminem nisi juratus nominavit: observavitque sedulo, ut quoties terra

Essedario.] Sunt qui *retiario*, legendum. censeant, sed male, inter gladiatores enim etiam Essedarii.

Tabulam illico.] Est qui legat, *fabulam.*

Igni ferroque. Emendant, *Vi ferroque.*

Duodenarum triremium singula.] Numerum corruptum fatentur Torrentius, Lipsius, & Casaubonus. Hi, quod manifeste Dio dicat, πεντήκοντα ναῦς ἑκάστερον ἔχων, & Tacitus pugnasse hominum undeviginti millia, quorum media pars nimia pro duodecim navibus, emendant, *quinquagenarum.* Torrentius, ut quod contra Dionem proferat non habet, ita novem millia hominum non sufficere putat explendis quinquaginta triremibus: Videtur inclinare ut legatur, *duodevicenarum.* Si quid momenti est in auctoritate Dionis, recipienda omnino correctio Lipsiana, Sin secus, ut certe non magni judicii ille scriptor, valde probabilis Torrentiana, levi mutatione, *duodenarum, in duodevicenarum.*

terra in urbe moviſſet, ferias advocata concione prætor indiceret: * utque dira navi in urbe aut in Capitolio viſa, obſecratio haberetur, eamque ipſe jure Max. Pont. commonito pro Roſtris populo præiret, * ſubmotaque operariorum ſervorumque turba.

25. Rerum actum diviſum antea in hibernos æſtivoſque menſes conjunxit. Juriſdictionem de fidei commiſſis quotannis, & tantum in urbe delegari magiſtratibus ſolitam in perpetuum, atque etiam per provincias poteſtatibus demandavit. * Capiti Papiæ Poppæ legis, à Tiberia Cæſare quaſi ſexagenarii generare non poſſent, addito, abrogavit. Sanxit ut pupillis extra ordinem tutores à Coss. darentur, utque hi, quibus à magiſtratibus provinciæ interdicerentur, urbe quoque & Italia ſubmoverentur. Ipſe quoſdam novo exemplo relegavit, ut ultra lapidem tertium vetaret egredi ab urbe. De majore negotio acturus, in curia mediùs inter conſulum ſellas, tribunitio ſubſellio ſedebat. Commeatum à ſenatu peti ſolitos beneficii ſui fecit.

24. Ornamenta conſularia etiam procuratoribus ducenariis indulſit. Senatoriam dignitatem recuſantibus, equeſtrem quoque ademit. Latum clavum, quamvis initio affirmaſſet non lecturum ſenatorem niſi civis R. abnepotem, etiam libertini filio tribuit: ſed ſub conditione, ſi prius ab equi-

K te

22. *Vtque dira avi in urbe aut in Capitolio viſa.*] Ita editio Aldina. A quo non valde diſcedebat Turnebus, niſi quod, *in urbe aut*, omittebat. Quod Torrentio etiam probatum. Vulg. *Vſque ob* (vel, *cum*) *dira aut in urbe aut in Capitolio.*

Submotaque operariorum ſervorumque turba.] Non inepte id uno libro, *ſubmota operarum ſervorumque.* Certe prius, *que*, tollendum.

23. *Rerum actum diviſum.*] Corrupti hic aliquot libri primo qui hæc cum ultimis verbis præcedentis capitis connectunt: deinde qui, *Spatium actum, Rerum ſpatium artum*, habent.

Capiti Papiæ Poppæ legis à Tiberio Cæſare, &c. addito, abrogavit.] Quæ in libris pro *Papiæ Poppæ* reperiuntur, non digna relatu. Ceterum pro *addito*, alii, *edito*, aut, *edicto*. Proſtremum plane tuetur Torrentius & verba illa, *à Tiberio Cæſare*, delet; nixus hercle levibus rationibus. Urſinus & Caſaubonus melius ex opt. codd. *addido abrogavit.*

te R. adoptatus esset. Ac sic quoque reprehensionem verens, etiam App. Cæcum generis sui proauctorem, censorem, libertinorum filio in senatum allegisse docuit: ignarus, temporibus Appii & deinceps aliquandiu libertinos dictos, non ipsos qui manumitterentur, sed ingenuos ex his procreatos. Collegio quæstorum pro stratura viarum gladiatorum munus injunxit: detractaque Ostiensi * & Gallica provincia, curam ærarii Saturni redidit, quam medio tempore * prætores aut utique prætura functi sustinuerant. Triumphali ornamenta Silano filiæ suæ sponso nondum puberi dedit. Majoribus vero natu, tam multis, tamque facile, ut epistola * communi legionum nomine exstiterit, petentium, ut legatis consularibus simul cum exercitu & triumphalia darentur, ne causam belli quoquo modo quærerent. A. Plautio etiam ovationem decrevit: ingressoque urbem obviam progressus, & in Capitolium eunti, & inde rursus revertenti latus texit. Gabinio secundo, Chaucis, gente Germanica, superatis; * Chaucius cognomen usurpare concessit.

25. Equestreis militias ita ordinavit, ut post cohortem, alam: post alam, tribunatum legionis daret: stipendiaque instituit, & imaginariæ militiæ genus, quod vocatur * Supra numerum, quo absentes & titulo tenus

24. *Et Gallica provincia.*] Cum, inquit Torrentius, qui Gallicam provinciam nominat, nullam difinite & circumscripte, omnem quam longa est Galliam sentit; legendum omnino, *& callium provincia*, ut in Cæs. cap. 19. silvæ callesque. Et sane videri possit velut proprias Quæstorum, ac quodammodo collegii Quæstorum, fuisse provincias Ostiensem & callium. Verum non placet hæc conjectura Casaubono: & quod contra omnes libros; & quod inane sit, cum omnem Galliam intelligere, qui Galiacam provinciam ἀντιφράσως nominat: quum ex verbis ipsis Suetonii appareat, eum non de quavis Gallica provincia loqui.

Prætores aut utique prætura functi.] Vera hæc lectio. Plerique, *aut utique tunc pr. f.* Turnebus, *aut uti nunc pro f.*

Communi legionum nomine.] Al. *communis.*

Chaucius.] Al. *Caucius, Causicus. Caucici.*

25. *Supra numerum.*] Vulg. *super.*

renus fungerent. Milites domos senatorias salutandi caussa ingredi, etiam patrum decreto prohibuit. Libertinos, qui se pro equitibus Romanis agerent, publicavit. Ingratos & de quibus patroni quererentur, revocavit in servitutem: advocatisque eorum negavit se adversus libertos ipsorum jus dicturum. Cum quidam ægra & affecta mancipia in insulam Æsculapii tædio medendi exponerent, *omnes qui exponerentur, liberos esse sanxit, nec redire in ditionem domini, si convaluissent: quod si quis necare quem mallet quam exponere, cædis crimine teneri. Viatores ne per Italiæ oppida, nisi aut pedibus, aut sella, aut lectica transirent, monuit edicto. Puteolis & Ostiæ singulas cohortes ad arcendos incendiorum casus collocavit. Peregrinæ conditionis homines vetuit usurpare Romana nomina, dumtaxat gentilitia, Civitatem Romanam usurpantes in campo Esquilino securi percussit. Provincias Achaiam & Macedoniam, quas Tiberius ad curam suam transtulerat, senatui reddidit. Lyciis ob exitiabiles inter se discordias libertatem ademit: Rhodiis ob pœnitentiam veterum delictorum reddidit. Ilienſibus, quasi Romanæ gentis auctoribus, tributa in perpetuum remisit: recitata vetere epistola Græca senatus populique R. Seleuco regi amicitiam, & societatem itadem pollicentis, si consanguineos suos Ilienses ab omni onere immunes præstitisset. Judæos impulsore CHRESTO assidue tumultuantes Roma expulit. Germanorum legatis in orchestra sedere permisit, simplicitate eorum & fiducia motus, quod in popularia dedecti, cum animadvertissent Parthos & Armenios silentes in senatu, ad eadem loca sponte transierant, nihilo deteriorem virtutem aut conditionem suam prædicantes. Druidarum religionem apud Gallos diræ immanitatis, & tantum civibus sub Augusto interdictam, penitus abolevit. Contra, sacra Eleusima etiam transferre ex Attica Romam conatus est. Templum quoque in Sicilia Veneris Erycinæ vetustate collapsum, ut ex ærario populi R. reficeretur, auctor fuit. Cum regibus fœdus in foro icit, porca cæsa,

*Omnes qui exponerentur.] Hæc verba in duobus mss. non esse affirmat Torrentius, & abesse vult.

ac vetere fecialium præfatione adhibita. Sed & hæc & cætera, totumque adeo ex parte magna principatum, non tam suo quam uxorum libertorumque arbitrio administravit: talis ubique plerumque, qualem esse eum aut expediret illis aut liberet.

26. Sponsas admodum adolescens duas habuit: Æmiliam Lepidam, Augusti proneptem: item Liviam Medullinam, cui & cognomen Camillæ erat, è genere antiquo Dictatoris Camilli. priorem, quod parentes ejus Augustum offenderant, virginem adhuc repudiavit: posteriorem, ipso die qui erat nuptiis destinatus, ex valetudine amisit. Uxoret deinde duxit * Plautiam Urgulanillam, triumphali, & mox Æliam Petinam, consulari patre. Cum utraque divortium fecit: sed cum Petina, ex levibus offensis: cum Urgulanilla, ob libidinum probra & homicidii suspicionem. Post has Valeriam Messallinam, Barbati Messallæ consobrini sui filiam in matrimonium accepit. Quam cum comperisset super cætera flagitia atque dedecora, C. Silio etiam nupsisse, dote inter auspices consignata, supplicio affecit: confirmavitque pro concione apud prætorianos, Quatenus sibi matrimonia male cederent, permansurum se in cœlibatu: ac nisi permansisset, non recusaturum se confodi manibus ipsorum. Nec durare valuit quin de conditionibus continuo tractaret, etiam de Petinæ, quam olim exegerat, deque Lolliæ Paullinæ, quæ C. Cæsari nupta fuerat. Verum illecebris Agrippinæ, Germanici fratris sui filiæ, per jus osculi & blanditiarum occasiones pellectus in amorem, subornavit proximo senatu qui censeret cogendum se ad ducendum eam uxorem, quasi Reip. maxime interesset: dandamque cæteris veniam talium conjugiorum, quæ ad id tempus incesta habebantur. Ac vix uno interposito die, confecit nuptias: non repertis qui sequerentur exemplum, excepto libertino quodam, & altero primipilari, cujus officium nuptiarum & ipse cum Agrippina celebravit.

27. Libe-

Talis ubique plerumque. Ursini cod. *utique.*

26. *Plautiam Vrgulanillam.*] Sic pro *Herculanilla* restituenti Torrentio favent optimi codd.

27. Liberos ex tribus uxoribus tulit: ex Urgulanilla Druſum & Claudiam: ex Petina Antoniam: ex Meſſallina Octaviam, & quem primo Germanicum, mox Britannicum cognominavit. * Druſum Pompejis impuberem amiſit, pyro per luſum in ſublime jactato, & hiatu oris excepto ſtrangulatum: cui & ante paucos dies filiam Sejani deſpondiſſet. Quo magis mitor fuiſſe qui traderent, fraude à Sejano necatum. * Claudiam ex liberto ſuo Botere conceptam, quamvis ante quintum menſem divortii natam, aliique cœptam, exponi tamen ad matris januam, & nudam juſſit abjici. Antoniam Cn. Pompejo Magno, deinde Fauſto Sullæ, nobiliſſimis juvenibus: Octaviam Neroni privigno ſuo collocavit, Silano ante deſponſatam. Britannicum vigeſimo imperii die, inque ſecundo conſulatu natum ſibi parvulum etiam tum, & militibus pro concione manibus ſuis geſtans, & plebi per ſpectacula gremio, aut ante ſe retinens, aſſidue commendabat, * fauſtiſque ominibus cum acclamantium turba proſequebatur. E generis Neronem adoptavit: Pompejum † atque Silanum non recuſavit modo, ſed & interemit.

28. Liberrorum præcipue ſuſpexit Poſiden ſpadonem, quem etiam Britannico triumpho inter militares viros haſta pura donavit. Nec minus Felicem, quem cohortibus & alis, prōvinciæque Judææ præpoſuit, tium reginarum maritum. Et Harpocram, cui lectica per urbem vehendi, ſpectaculaque publice edendi jus tribuit. Ac ſuper hos Polybium à ſtudiis, qui ſæpe inter duos C o s s. ambulabat. Sed ante omnes Narciſſum ab epiſtol, & Pallantem à rationibus: quos decreto quoque ſenatus non præmiis modo ingentibus, ſed &

27. *Druſum Pompejis impuberem.*] In vulg. erat, *Druſum Pompejum puberem.* Primo I. Lipſius, *Pompejis*, reſtituit pro, *Pompejum* inde Torrentius *impuberem.* ut primus vulgatæ lectionis auctor pro *Pompejis impuberem*, ſcripſerit *Pompejum puberem.* Urſinus emendat, *Druſum propemodum puberem.*

Claudiam ex liberto] Urſini liber., *Claudiam ut liberto.*

Fauſtiſque' ominibus eum.] Vulg. *omnibus eum.* male.

Atque Silanum.] Erravit Glareanus, cum hic *Sullam*, maluit.

quæſtoriis prætoriiſque ornamentis ornari libenter paſſus eſt: tantum præterea acquirere & rapere, ut quærente eo quondam de fiſci exiguitate, non abſurde ſit dictum, Abundaturum, ſi à duobus libertis in conſortium reciperetur.

29. * His, ut dixi, uxoribuſque addictus, non principem ſe, ſed miniſtrum egit. Compendio cujuſque horum, vel etiam ſtudio ac libidine, honores, exercitus, impunitates, ſupplicia largitus eſt: & quidem inſciens plerumque & ignarus. Ac ne ſigillatim * minima quæque enumerem, revocatas liberalitates ejus, judicia reſciſſa, ſuppoſitos aut etiam palam immutatos datorum officiorum codicillos; App. Silanum conſocerum ſuum, † Juliaſque, alteram Druſi, alteram Germanici filiam, crimine incerto, nec defenſione uſſa data, occidit. Item Cn. Pompejum, majoris filiæ virum, & L. Silanum minoris ſponſum. Ex quibus Pompejus in concubitu dilecti adoleſcentuli confoſſus eſt. Silanus abdicare ſe prætura ante quartum Kal. Januarias, moriquę † initio anni coactus, die ipſo Claudii & Agrippinæ nuptiarum. In quinque & triginta ſenatores, trecentoſque amplius equites Rom. tanta facilitate animadvertit, ut de nece conſularis viri renuntiante centurione, Factum eſſe quod imperaſſet, negaret quidquam ſe imperaſſe, nihilo minus rem comprobaret: affirmantibus libertis, officio milites functos, quod ad ultionem Imperatoris ultro procurriſſent. Nam illud omnem fidem exceſſerit, quod nuptiis, quas Meſſallina cum adultero Silio fecerat, tabellas dotis & ipſe conſignaverit: inductus, quaſi de induſtria ſimularentur, ad avertendum transferendumque periculum quod imminere ipſi per quædam oſtenta portenderetur.

30. Auctoritas dignitaſque formæ non defuit

* vel

29. *His, ut dixi.*] Al. *ut dictum eſt.* Utrumque reſcit Torrent.

Minima quæque.] Alii, *minora quæque*, vel *quoque.*

Iuliaſque.] Bene hic cum melioribus libris Glareanus, Male alii, *Liviaſque.*

Initio anni coactus, die ipſo Cl. & Agr. nuptiarum. In quinque.] Ita optime diſtinxit Lipſius, & ante eum Aldus. Vulgo, *initio anni coactus. Die i. C. e.* A. *nuptiarum in quinque.*

* vel ſtanti, vel ſedenti, ac præcipue quieſcenti. Nam & prolixo; nec exili, corpore erat: & ſpecie canitieque pulcra, opimis cervicibus. Cæterum & ingredientem deſtituebant poplites minus firmi, & remiſſe quid vel ſerio agentem multa dehoneſtabant. Riſus indecens: ita turpior, ſpumante rictu, humentibus naribus: * præterea linguæ titubantia, caputque, * cum ſemper, tum in quantulocumque actu vel maxime tremulum.

31. Valetudine ſicut olim gravi, ita princeps perproſpera uſus eſt, excepto ſtomachi dolore. Quo ſe correptum etiam de conſciſcenda morte cogitaſſe dixit.

32. Convivia agitavit & ampla & aſſidua, ac fere patentiſſimis locis, ut plerumque * ſexcenteni ſimul diſcumberent: Convivatus & ſuper emiſſarium Fucini lacus, ac pæne ſubmerſus, cum emiſſa impetu aqua redundaſſet. Adhibebat omni cœnæ & liberos ſuos cum pueris puelliſque nobilibus, qui more veteri ad fulcra lectorum ſedentes veſcerentur. Convivæ, qui pridie ſcyphum aureum ſurripuiſſe exiſtimabatur, revocato in diem poſterum, calicem fictilem appoſuit. Dicitur etiam meditatus edictum, quo veniam daret * flatum crepitumque ventris in convivio emittendi: cum penicliatum quendam præ pudore ex continentia repetiſſet.

33. Cibi vinique quocumque & tempore & loco appetentiſſimus. Cognoſcens quondam in Auguſti foro, * ictuſque nidore prendii, quod in * proxima Martis æde Saliis apparabatur, deſerto tribunali * adſcendit ad ſacerdotes unaque diſcubuit. Nec temere umquam triclinio abſceſſit, niſi diſtentus ac madens: & ut ſtatim ſupino, ac per ſomnum hianti, pinna in os inderetur, ad exonerandum ſtomachum. Somni breviſſimi erat. Nam ante mediam noctem plerumque

30. *Vel ſtanti. Præterea linguæ. Cum ſemper.*] Alii, *Verum eſt. Plectra linguæ, Tum ſemper.*

32. *Sexteni ſimul. Convivatus &c. Flatum ventris.*] Al. *Sexceni*, (ex conjectura quidam, *ſexagent*) *Convivatus eſt. Efflatum ventris.*

33. *Ictuſque nidore, Proxima Martis æde.*] Al. *Victuſque nid. Maxima M. æde.*

Aſcendit ad ſacerd. Aleam luſit.] Al. *Deſcendit*, vel *abſceſſit ad ſac. Alea luſit.*

que evigilabat, ut tamen interdiu nonnumquam in jure dicendo obdormiscceret, vixque ab advocatis de industria vocem augentibus excitaretur. Libidinis in fœminas profusissimæ, marium omnium expers. Aleam studiosissime lusit, de cujus ante librum quoque emisit: solitus etiam in gestatione ludere, ita essedo alveoque adaptatis, ne lusus confunderetur.

34. Sævum & sanguinarium natura fuisse, magnis minimisque apparuit rebus. Tormenta quæstionum, pœnasque parricidarum, repræsentabat exigebatque coram. Cum & spectare antiqui moris supplicium Tiburi concupisset, & deligatis ad palum noxiis carnifex deesset, accitum ab urbe vesperam usque operiri perseveravit. Quocunque gladiatorio munere, vel suo, vel alieno, etiam sorte prolapsos jugulari jubebat: maxime retiarios, ut expirantium facies videret. Cum par quoddam mutuis ictibus concidisset, cudisset, cultellos sibi parvulos ex utroque ferro in usum fieri sine mora jussit. Bestiariis meridianisque adeo delectabatur, ut ut etiam prima luce ad spectaculum descenderet: & meridie, dimisso ad prandium populo, persederet: præterquam destinatos, etiam levi subitaque de causa, quosdam committeret, de fabrorum quoque ac ministrorum, atque id genus numero, si * αὐτόματον, vel pegma, vel quid tale aliud parum cessisset. Induxit & unum ex nomenclatoribus suis, * sicut erat togatus.

35. Sed nihil æque quam timidus ac diffidens fuit. Primis imperii diebus, quamquam, ut diximus, jactator civilitatis, neque convivia inire ausus est, nisi ut speculatores cum lanceis circumstarent, militesque vice ministrorum fungerentur: neque ægrum quemquam visitavit nisi * explorato prius cubiculo, culcitisque, & stragulis prætentatis, & excussis: reliquo autem tempore salutatoribus scrutatores

34. αὐτόματον. *Proprie est id quod per se movetur.*] Vult Torrent. Latine scripsisse Suetonium, *Automatum*, cum non minus, quam pegma, in usu fuerit.

Sicut erat togatus.] Bene Casaubonus, *sicut erat, togatum.*

35. *Nisi ut speculatores.*] Alii, *Ni si ut*, vel, *ubi speculatores.*

Explorato prius cubiculo.] Al. *Scrutato p. cub.*

res semper apposuit, & quidem omnibus, & acerbissimos. Sero enim ac vix remisit, ne fœminæ prætextatique pueri & puellæ contrectarentur, & ne cuivis comiti aut librario calamariæ aut graphiariæ thecæ adimerentur. Motu civili cum eum Camillus non dubitans etiam citra bellum posse terreri, contumeliosa & minaci & contumaci epistola cadere imperio juberet, vitamque otiosam in privata re agere, dubitavit, adhibitis principibus viris, an obtemperaret.

36. Quasdam insidias temere delatas adeo expavit, ut deponere imperium tentaverit. Quodam, ut supra retuli, cum ferro circa sacrificantem se deprensо, senatum per præcones propere convocavit: lacrymisque & vociferatione miseratus est conditionem suam, cui nihil turi usquam esset, ac die publico abstinuit. Messallinæ quoque amorem flagrantissimum, non tam indignitate contumeliarum, quam periculi metu abjecit, cum adultero Silio acquiri imperium credidisset: quo tempore fœdum in modum trepidus ad castra confugit, nihil tota via, quam esset ne sibi salvum imperium, requirens.

37. Nulla adeo suspicio, nullus auctor tam levis extitit, à quo non mediocri scrupulo infecto ad cavendum ulciscendumque compelleretur. Unus ex litigatoribus, seducto in salutatione affirmavit se vidisse per quietem, occidi eum à quodam: deinde paullo post, quasi percussorem agnosceret, libellum tradentem ad versarium suum demonstravit: consestimque is pro deprehenso ad pœnam raptus est. Pari modo oppressum ferunt App. Silanum: quem cum Messallina & Narcissus conspirassent perdere, divisis partibus, alter ante lucem similis atronito, patroni cubiculum irrupit, affirmans somniasse se, vim ei ab Appio illatam: altera * in admirationem formata, sibi quoque eandem speciem aliquot jam noctibus obversari retulit. Nec multo post ex composito irrumpere Appius nuntiatus, cui pridie ad id temporis ut adesset præceptum erat, quasi plane repræsentaretur somnii fides, * arcessi statim ac mori

Et ne cuivis comiti,] Al. *Et ne cujus comiti.*

Ascendit ad sacerd. Aleam lusit.] Al. *Discendit*, vel, *abscessit ad sac. Aleam lusit.*

ſus eſt. Nec dubitavit poſtero die Claudius ordinem rei geſtæ perferre ad ſenatum, ac liberto gratias agere quod pro ſalute ſua etiam dormiens excubaret.

38. Iræ atque iracundiæ conſcius ſibi, * utrumque excuſavit edicto: diſtinxitque, pollicitus alteram quidem brevem & innoxiam, alteram non injuſtam fore. Oſtienſibus, quia ſibi ſubeunti Tiberim ſcaphas * obviam non miſerint, graviter correptis, eaque cum invidia, ut in ordinem ſe coactum conſcriberet, repente tantum non ſatisfacientibus veniam modo dedit. Quoſdam in publico parum tempeſtive adeuntes manu ſua repulit. Item ſcribam quæſtorium, itemque prætura functum ſenatorem, inauditos & innoxios relegavit: quod ille adverſus privatum ſe intemperantius affuiſſet: hic, in ædilitate inquilinos prædorum ſuorum contra vetitum * coacta vendentes multaſſet, villicumque intervenientem flagellaſſet. Qua de cauſſa etiam coërcitionem popinarum ædilibus ademit. Ac ne ſtultitiam quidem ſuam reticuit, ſimulataque à ſe ex induſtria ſub Cajo, quod aliter evaſurus perventuruſque ad ſuſceptam ſtationem non fuerit, quibuſdam oratiunculis teſtatus eſt. * Nec ante perſuaſit, quam intra breve tempus liber editus ſit, cui index erat μωρῶν ἀνάσασις argumentum autem, * ſtultitiam neminem fingere.

39. In-

38. *Vtrumque excuſavit. Obviam non miſerint. Si coactum.*] Al. *Vtramque excuſ. Obviam non miſerant. Se coactturum.*

Repente tantum non ſatisfacientibus veniam modo dedit.] Libri variè habent: *amen non ſatisfacientibus veniam modo dedit, tantummodo ſatisfacientibus veniam dedit, tantum non ſatisfacientibus veniam dedit. tantum non ſatisfaciens* (aut, *ſatisfacientes*) *veniam modo dedit.* Glareanus, *tamquam ſatisfacientibus.* Torrentius & Caſaubonus hanc. uniuscod. ſcripturam reliquis præferunt, *tantum non ſatisfacientis modo veniam dedit.* Ita ſane etiam eſt in libro Abb. Gandenſis.

Coacta vendentes.] Turnebus & Torrentius, *coacta.*

Nec ante perſuaſit.] Urſini libri, *Nec tamen ante.*

μωρῶν ἀνάσασις. *Stultorum reſurrectio.*] Al. παιδόσασις.

Stultitiam neminem fingere.] Caſaubonus acute, *Stultitiam ſtultum neminem fingere.*

39. Inter cætera in eo mirati sunt homines & oblivionem & inconsiderantiam: vel, ut Græce dicam, * μωρίαν καὶ ἀβλαβίαν. Occisa Messallina, * paullo post quam in triclinio decubuit, cur domina non veniret, requisivit. Multos ex iis quos capite damnaverat, postero statim die & * in convivium & ad aleæ lusum * admoveri jussit: & quasi morarentur, ut somniculosos per nuntium increpuit. Ducturus contra fas Agrippinam uxorem, non cessavit omni * ratione filiam & alumnam, & in gremio suo natam, atque educatam prædicare. Adsciturus in nomen familiæ suæ Neronem, quasi parum reprehenderetur, quod adulto jam filio privignum adoptaret, identidem divulgavit, neminem umquam per adoptionem familiæ Claudiæ insertum.

40. Sermonis vero rerumque tantam sæpe negligentiam ostendit, ut nec quis, nec inter quos, quove tempore, ac loco verba faceret, scire ac cogitare existimaretur. Cum de laniis ac vinariis ageretur, exclamavit in curia: Rogo vos, quis potest sine offula vivere descripsitque abundantiam veterum tabernarum, unde solitus esset vinum olim & ipse petere. De quæstore quodam candidato inter caussas suffragationis suæ posuit, quod pater ejus frigidam ægro sibi tempestive dedisset. Inducta teste in senatu. Hæc, inquit, matris meæ liberta & ornatrix fuit: sed me patronum semper existimavit. Hoc ideo dixi, quod quidam sunt adhuc in domo mea quia me patronum non putant. Sed & pro tribunali, Ostiensibus quiddam publice orantibus, cum exanduisset, Nihil habere se vociferatus est, quare eos demereatur: si quem alium & se liberum esse. Nam illa ejus quotidiana, & plane omnium horarum & momentorum erant,

39. **Μωρίαν καὶ ἀβλαβίαν.**] *Oblivionem, seu stoliditatem, & inconsiderantiam.*

Paulo post quam in triclinio decubuit.] Casaubonus, *paulo post, cum in tricl. accubuit*, vel *decubuisset*.

Et in convivium.] Ita mss. Ursini & Casaub. In plerisque, *concilium*. Torrentio, *consilium*, placet.

Admoveri jussit:] Turnebus & Torrentius, *admoneri*.

Ratione.] Alii, *Oratione*.

Adsciturus. Alii, *Asciturus*.

erant,* Quid, ego tibi Theogonius videor, & *λογιώτατος? multaque talia etiam privatis deformia, ne dum principi, neque infacundo, neque indocto, immo etiam pertinaciter, liberalibus studiis dedito.

41. Historiam in adolescentia, hortante T. Livio, Sulpicio vero Flavo etiam adjuvante, scribere aggressus est. Et cum primum frequenti auditorio commisisset, ægre perlegit, refrigeratus sæpe à semetipso. Nam cum initio recitationis defractis compluribus subselliis, obesitate cujusdam, risus exortus esset: ne sedato quidem tumultu temperare potuit, quin ex intervallo subinde facti reminisceretur, cachinnosque revocaret. In principatu quoque & scripsit plurimum & assidue recitavit per lectorem. * Initium autem sumsit historiæ post cædem Cæsaris Dictatoris. Sed & transiit ad inferiora tempora, cœpitque à pace civili: cum sentiret neque libere neque vere sibi de superioribus tradendi potestatem relictam, correptus sæpe & à matre & ab avia. Prioris materiæ duo volumina, posterioris unum & quadraginta reliquit. Composuit & De vita sua octo volumina, magis inepte quam ineleganter. Item Ciceronis defensionem adversus Asinii Galli libros, satis eruditam. Novas etiam commentus est litteras tres,

40. *Quid ego tibi Theogonius videor, & λογιώτατος.*] Variorum virorum opiniones, & librorum scripturas simpliciter adnotabimus. Lector ipse acumen ingenii judiciique sui intende. Turnebus igitur è vestigiis v, cod. *telæ Genus*, (aut, *Togonius*) *videor? &*, γάλει καὶ μὴ θέγγαυς. Idem se repetisse, sed corruptis literis, ait ἀσὶ καὶ μὴ τὴν τίνα. Sephuni editio, *Telegonus videor? &* ἄδι κατ' ἀλαθη θαμὰ, forte, inquit Casaub. pro ἀληθῆ θ' ἅμα. Alii libri, *Theologonius, Telegenius, Theologonius. Telogonius, Thelogonus.* Græca verba plerique mss. non habent. In uno codice Casauboni, adscripta erat interpretatio in margine, *dic & loquere.* quod esset, λέγε καὶ εἰπέ.

Λογιώτατος.] *Loquentissimus, aut sapientissimus.*

41. *Initium autem sumsit historiæ post cædem Cæsaris Dictatoris. Sed & transiit.*] Delet Torrentius, &, connectitque, *sed transiit* cum præcedentibus. Falli cum docet Casaubonus sequentibus Suetonii verbis, *Prioris materiæ*, &c.

tres, ac numeto veterum quasi maxime necessarias addidit. De quarum ratione cum privatus adhuc volumen edidisset, mox princeps non difficulter obtinuit ut in usu quoque promiscuo essent. Exstat talis scriptura in plerisque libris, ac diurnis titulisque operum.

42. Nec minore cura Græca studia secutus est, amorem præstantiamque linguæ occasione omni professus. Cuidam barbaro Græce & Latine differenti, Cum utroque, inquit, sermone nostro * sis peritus. Et in commendenda patribus conscriptis Achaja, graram sibi provinciam ait, communium studiorum commercio. Ac sæpe in senatu legatis * perpetua oratione respondit. Multum vero pro tribunali etiam Homericis locutus est versibus. Quoties quidem hostem vel insidiatorem ultus esset, excubitori tribuno signum de more poscenti, non temere aliud dedit quam,

* Ανδρὶ ἐπαμύνασθαι, ὅτε τις πρότερος κακὰ ἔρδῃ.

Denique & Græcas scripsit historias, * Τυρρηνικῶν XX. * Καρχηδονιακῶν VIII. Quarum caussa veteri * Alexandriæ Musco alterũ additum ex ipsius nomine: institutumque ut quotannis in altero Τυρρηνικῶν libri, altero Καρχηδονιακῶν, * diebus statutis, velut in auditorio, recitarentur toti à singulis per vices.

43. Sub exitu vitæ, signa quædam nec obscura pœnitentis de matrimonio Agrippinæ, deque Neronis adoptione dederat. Siquidem commemorantibus libertis, laudantibus cognitionem, qua pridie quandam adulterii ream condemnaverat: sibi quoque in satis esse jactavit omnia impudica, sed

42. *Sis peritus.*] Alii, *paratus.*

Perpetua oratione respondit.] Casaubonus ex conjectura non abs re, *Græce or.*

ἄνδρὶ ἐπαμύνασθαι ὅτε τις πρότερος κακὰ ἔρδῃ.] *Virum ulcisci quando prior ille injuriam intulerint.*

Τυρρηνικῶν. *De rebus Tyrrhenicis, aut Tuscis.*] Al. *Tyrrheniacon, Cyrenicon, Cyrendicon.*

Καρχηδονιακῶν.] *De rebus Carthaginiensibus.*

Alexandriæ Musco alterum additum ex ipsius nomine.] Sic vett. codd. Ursini & Casauboni. In vulg. *alterum*, non est. Torrent. legit, *& inscr. nom.*

Diebus statutis.] Ursini liber. *statis.*

sed non impunita matrimonia. Et subinde obvium sibi Britannicum arctius complexus, hortatus est, ut crescet, rationemque à se omnium factorum acciperet, Græca insuper voce prosecutus, * ὁ ἔρως δ' ἐπείγεται. Cumque impubi teneroque adhuc, quando statura permitteret, togam dare destinasset, adjecit: ut tandem pop. Rom. verum Cæsarem habeat.

44. Non multoque post testamentum etiam conscripsit, ac signis omnium magistratuum obsignavit. Prius igitur quam ultra progrederetur, præventus est ab Agrippina, quam præter hæc, * conscientia quoque, nec minus delatores multorum criminum arguebant. Et veneno quidem occisum convenit: ubi autem & per quem dato, discrepat. Quidam tradunt, epulanti in arce cum sacerdotibus, per Halotum spadonem prægustatorem: alii, domestico convivio, per ipsam Agrippinam, quæ boletum medicatum avidissimo ciborum talium obtulerat. Etiam de subsequentibus diversa fama est. Multi statim hausto veneno obmutuisse ajunt, excruciatumque doloribus nocte tota, defecisse prope lucem. Nonnulli inter initia conspitum, deinde cibo affluente evomuisse omnia, repetitumque toxico, incertum pultine addito, cum velut exhaustum refici cibo oporteret, an immisso per clysterem: ut quasi abundantia laboranti etiam hoc genere egestionis subveniretur.

45. Mors ejus celata est, donec circa successorem omnia ordinarentur. Itaque & quasi pro ægro adhuc vota suscepta sunt, & inducti per simulationem comœdi, qui velut desiderantem oblectarent. Excessit III Idus Octobris, Asinio Marcello, Acilio Aviola Coss. LXIV. ætatis, imperii XV anno. Funeratus est solenni principum pompa, & in numerum deorum relatus.

Quem

43. ὁ ἔρως δ' ἐπείγεται. *Amor vero impellit.*] Petrus. Victorius ex vestigiis vetusti cod. in quo, ὁ τρώσας πείσεται, emendat ὁ τρώσας καὶ πείσεται, bono & accommodo sensu. Turnebus & istam lectionem probat, & manuscripti ὁ τρώσας πείσεται.

44. *Conscientia quoque.*] Sic Torrentii & Ursini meliores libri. Quidam *conscii quoque.* Vulg. *consciam.*

Quem honorem, à Nerone destitutum abolitumque, recepit mox per Vespásianum.

46. Prælagia mortis ejus præcipua fuerunt: exortus crinitæ stellæ, quam cometen vocant: tactumque de cœlo monumentum Drusi patris: & quod eodem anno ex omnium magistratuum genere plerique mortem obierant. Sed ipse nec ignorasse, aut dissimulasse ultima vitæ suæ tempora videtur, aliquot quidem argumentis. Nam & cum Coss. designaret, neminem ultra mensem, quo obiit, designavit: & in senatu, cui novissime interfuit, multum ad concordiam liberos suos cohortatus, utriusque ætatem suppliciter patribus commendavit. Et in ultima cognitione pro tribunali accessisse ad finem mortalitatis, quamquam abominantibus qui audiebant, semel atque iterum pronuntiavit.

C. SVET. TRANQVILLI,

NERO CLAUDIUS CÆSAR VI.

1. EX gente DOMITIA duæ familiæ claruerunt, CALVINORUM & ÆNOBARBORUM. Ænobarbi actorem originis itemque cognominis habent L. Domitium: cui rure quondam revertenti, juvenes gemini augustiore forma ex occursu imperasse traduntur, nuntiaret senatui ac populo victoriam, de qua incertum adhuc erat: atque in fidem majestatis, adeo permulsisse malas, ut è nigro rutilum ætique assimilem capillum redderent. Quod insigne mansit & in posteris ejus, ac magna pars rutila barba fuerunt. Functi autem consulatibus VII, triumpho censuraque duplici, & inter patritios allecti perseverarunt omnes in eodem cognomine. Ac ne prænomina quidem ulla, præterquam Cnæi & Lucii usurparunt: eaque ipsa notabili varietate, modo continuantes unumquodque per ternas personas, modo alternantes per singulas. Nam primum secundumque ac tertium Ænobar-

barborum Lucios : rursus sequentes tres ex ordine Cnæos accepimus : reliquos nonnisi vicissim, tum Lucios tum Cnæos. Plures e familia cognosci referre arbitror : quo facilius appareat is * degenerasse à suorum virtutibus Neronem, ut tamen vita cujusque quasi tradita & ingenita retulerit.

2. Ut igitur paullo altius repetam, atavus ejus Cn. Domitius in tribunatu pontificibus offensior, quod alium quam se in patris sui locum cooptassent, jus sacerdotum subrogandorum à collegiis ad populum transtulit : ac in consulatu Allobrogibus Arverniscque superatis, elephanto * per provinciam invectus est : turba militum, quasi inter solennia triumphi, prosequente. In hunc dixit * Licinius Crassus orator, Non esse mirandum quod æneam barbam haberet : * cui esset os ferreum, cor plumbeum. Hujus filius prætor * C. Cæsarem abeuntem consulatu : quem adversus auspicia legesque gessisse existimabatur, ad disquisitionem senatus vocavit : mox consul imperatorem ab exercitibus Gallicis, retrahere tentavit : successorque ei per factionem nominatus, principio civilis belli ad Corfinium captus est. Unde dimissus, Massilienses obsidione laborantes cum adventu suo confirmasset, repente destituit. Acieque demum Pharsalica occubuit. Vir neque satis constans, & ingenio truci : in desperatione rerum, mortem timore appetitam ita expavit, ut haustum venenum pœnitentia evomuerit, medicumque manumiserit, quid id sibi prudens ac sciens minus noxium temperasset. Consultante autem Cn. Pompejo de mediis ac neutram partem sequentibus, solus censuit hostium numero habendos.

3. Reliquit filium omnibus gentis suæ procul dubio præferendum. Is inter conscios Cæsarianæ necis, quamquam insons, damnatus lege Pedia, cum ad Cassium

1. *Degenerasse à suorum virtutibus Neronem.*] Aldina editio & mss. Abbatis Gendensis & Casauboni non invenuste. *Nero.*

2. *Per provinciam invectus. Licinius Crassus. Cui esset os ferreum, cor plumbeum. C. Cæsarem. Evomuerit. Manumiserit. Quid id.*] Al. *Per prov. vectus L Crassus. Cui os fer. cor plumb. esset. Cæsarem* absque prænomine. *Evomeres, Manumisit. Qui idem.*

Cassium Brutumque se, propinqua sibi *a* cognatione junctos, contulisset, post utriusque interitum classem olim commissam retinuit, auxit etiam: nec nisi partibus ubique profligatis, M. Antonio sponte, & ingentis meriti loco, tradidit, soluſque omnium ex iis qui pari lege damnati erant, restitutus in patriam, amplissimos *b* honores percucurrit ac subinde redintegrata distensione civili, eidem Antonio legatur, delatam sibi summam imperii ab iis quos Cleopatræ pudebat, neque suscipere neque recusare fidenter, propter subitam valetudinem, ausus, transiit ad Augustum: & in diebus paucis obiit, non nulla & ipse infamia adspersus. Nam Antonius eum desiderio amicæ Servilię Naïdis transfugisse jactaait.

4 Ex hoc Domitius nascitur, quem emtorem familiæ pecuniæque in testamento Augusti fuisse, mox vulgo notatum est: non minus aurigandi arte in adolescentia clarus, quam deinde ornamentis triumphalibus ex Germanico bello. Verum arrogans, profusus, immitis, *d* censorem L. Plancum via sibi decedere Ædilis coëgit: prætura consulatusque honore equites R. matronasque ad agendum mimum produxit in scenam: venationesque & in circo & in omnibus urbis regionibus dedit. Munus etiam gladiatorium: sed tanta sævitia, ut necesse fuerit Augusto clam frustra monitum edicto coërcere.

1. Ex Antonio majore patrem Neronis procreavit, omni parte vitæ detestabilem. Siquidem comes ad orientem C. Cæsoris juvenis, occiso liberto suo, quo *e* potare quantum jubebatur, recu-

3. *Cognatione junctos.*] Al. *conjunctos.*

Honores percucurrit.] Al. *percurrit*, aut, *promeruit.*

4. *Familiæ pecuniæque.*] Quod conjunctim dicit, *familiæ pecuniæque*, mihi de mendo suspectum est. Interpres aliquis non ineptus ad verbum, *familiæ*, id est, pecuniæ, asseripserit. Hinc natus error. nam pecuniæ emtorem apud I. Cros diei non invenies. Torrent.

Censorem L. Plancum.] Qua fronte ædilis censorem sibi via cedere cogeret durante Magistratu? Non immerito sane pro, *Censorem*, ut aperte legitur in omnibus ferme exemplaribus, *Censorium*, quis lengendum existimet. Torrent.

5. *Potare quantum jubebatur.*] Al. *portare.*

recusarat, dimissus è cohorte amicorum nihil modestius vixit. Sed & in via Appia vico repente puerum citatis jumentis haud ignarus obtrivit: & Romæ, medio Foro cuidam equiti Rom. liberius jurganti oculum eruit, perfidiæ vero tantæ, ut non modo argentarios prætiis rerum coëmtarum, sed & in prætura * mercede palmarum aurigarios fraudaverit: * Notatus ob hæc & sororis joco, querentibus dominis factionum, repræsentanda præmia in posterum sanxit. Majestatis quoque & adulteriorum, incestique cum sorore Lepida sub excessu Tiberii reus, mutatione temporum evasit: decessitque Pyrgis morbo aquæ intercutis, sublato filio Nerone ex Agrippina Germanico genita.

6. Nero * natus est Antii post IX menses quam Tiberius excessit, XVIII Kalend. Januarias: tantum quod exoriente Sole, pæne ut radiis prius quam terra contingeretur. De genitura ejus statim multa & formidolosa multis conjectantibus, præsagio fuit etiam Domitii patris vox, inter gratulationes amicorum, negantis quidquam ex se & Agrippina nisi detestabile & malo publico nasci potuisse. * Ejusdem futuræ infelicitatis signum evidens die lustrico exstitit: nam C. Cæsar, rogante sorore ut infanti quod vellet, nomen daret,

Mercede palmarum.] Posset etiam tralatitia corrigendi auctores ratio, pro, *palmarum*, legi *palmarii*, vel, *palmariorum*, cui voci non intellectæ scriba, *palmarum*, supposuit. Torrent.

Notatus ob hæc & sororis joco, querentibus.] Casaubonus, *quæquerentibus*. Ursini v. c. *Notatus ob hæc & Cæsaris joco, qui querent.*

6. *Natus est Antii post novem menses quam,*] Sic emendavit Turnebus, consentiente codice Ursini Vulgo, *natus est ante novem menses, quam.* Manuscripti, *natus est ante nonum mensem quam.* Ex quo Torrentius conjicit scriptum fuisse, *Natus est Antii ante nonum mensem quam.* Ut dictionum *Antii* & *ante*, similitudo errorem induxerit. Casaubonus eam lectionem, ut absurdæ loquutionis improbat. Longius discedit Glareanus, *Natus est annum post & novem menses quam.*

Ejusdem futuræ infelicitatis signum.] Quidam emendant, *eidem futuræ felicitatis signum*, absurde, & repugnantibus libris. Casaub.

ret, intuens Claudium patruum suum, à quo mox principe Nero adoptatus est, ejus se dixit dare: neque id ipse serio, sed per jocum, & aspernante Agrippina, quod tum Claudius inter ludibria aulæ erat. Trimulus patrem amisit, cujus ex parte tertia heres, ne hanc quidem integra cepit, correptis per coheredem Cajum universis bonis, & subinde matre etiam relegata, pæne inops atque egens apud amitam Lepidam nutritus est, sub duobus pædagogis, saltatore atque tonsore. Verum Claudio Imperium adepto, non solum paternas opes recuperavit: sed & Crispi Passieni vitrici sui hereditate ditatus est. Gratia quidem & potentia revocatæ restitutæque matris usque eo floruit, ut emanaret in vulgus, missos à Messallina uxore Claudii, qui eum meridiantem quasi Britannici æmulum strangularent. * Additum fabulæ est, eosdem dracone è pulvino se proferente conterritos refugisse. Quæ fabula exorta est, deprehensis in lecto ejus circum cervicalia serpentis exuviis: quas tamen aureæ armillæ ex voluntate matris inclusas dextro brachio gestavit aliquandiu: ac tædio tandem maternæ memoriæ abjecit: rursusque extremis suis rebus frustrà requisivit.

7. Tener adhuc, nec dum matura pueritia, Circensibus ludis Trojam constantissime favorabiliterque lusit. Undecimo ætatis anno à Claudio adoptatus est, Annæoque Senecæ jam tunc senatori in disciplinam traditus. Ferunt Senecam proxima nocte visum sibi per quietem, C. Cæsari præcipere: & fidem somnio Nero brevi fecit, prodita immanitate naturæ, quibus primum potuit experimentis. Namque Britannicum fratrem, quod se post adoptionem * ÆNOBARBUM ex consuetudine salutasset, ut subditivum apud patrem arguere conatus est. Amitam etiam Lepidam, ream testimonio coram afflixit, gratificans matri, à qua rea premebatur. Deductus in forum tiro, populo congiarium, militi donativum proposuit: indictaque decursione prætorianis,

Additum fabulæ est, eosdem.] Al. *fabulæ eosdem*, al. *fabulæ & eosdem*. Corrigunt autem quidam, *Addita fabula est.*

7. *Ænobarbum. Subditivum.*] Al. *Ahenobarbam. Subdititum.*

nis, ſcutum ſua manu prætulit: exinde patri gratias in ſenatu egit. Apud eundem conſulem pro Bononienſibus Latine, & pro Rhodiis atque Ilienſibus Græce verba fecit. Auſpicatus eſt & juriſdictionem * Præfectus urbis ſacro Latinarum, celebertimis patonis, non tranſlatitias, ac aſſolet, & breves, ſed maximas plurimaſque poſtulationes certatim ingerentibus: quamvis interductum à Claudio eſſet. Nec multo poſt duxit uxorem Octaviam: ediditque pro Claudii ſalute circenſes, & venationem.

8. Septemdecim natus annos, ut de Claudio palam factum eſt, inter horam ſextam ſeptimamque proceſſit ad excubitores: cum ob totius diei dititatem non aliud auſpicandi tempus accommodatius videretur: proque Palatii gradibus IMPERATOR conſalutatus, lectica in caſtra, & inde raptim appellatis militibus in curiam delatus eſt: diſceſſitque jam veſperi: ex immenſis quibus cumulabatur honoribus, tantum PATRIS PATRIÆ nomine recuſato, propter ætatem.

9. Orſus hinc à pietatis oſtentatione, Claudium apparatiſſimo funere elatum laudavit, conſecravitque. Memoriæ Domitii patris honores maximos habuit. Matri ſummam omnium rerum publicarum privatarumque permiſit. Primo etiam imperii die ſignum excubanti tribuno dedit, Optimam, matrem, ac deinceps ejuſdem ſæpe lectica per publicum ſimul vectus eſt. Antium coloniam deduxit, adſcriptis veteranis è prætorio, additiſque per domicilii tranſlationem ditiſſimis primipilarium, ubi & portum operis ſumtuoſiſſimi fecit.

10. Atque, ut * certiorem adhuc indolem oſtenderet, ex Auguſti præſcripto imperaturum ſe profeſſus, neque liberalitatis, neque clementiæ, nec comitatis quidem exhibendæ ullam occaſionem omiſit.

Præfectus urbis ſacr. Latinarum.] Ita Glareni, aliique meliores codd. Vulg. *Præfecti urbis atque Lat.* aut, *Præfectus urbis atque Lai.*

10. *Certiorem adhuc indolem. Vecligalia abolevit. Quadringenis nummis. Menſtruum gratuitum. Sed in theatro. Eaque pars carminum.*] Al. *Mitiorem*, aut, *certiorem, adhuc ind. Veſtig. aut. abol. Quadragenis num. Menſtruumque grat. Sed & in theatr. Atque pars carm.*

sit. Graviora vectigalia abolevit, aut minuit. Præmia delatorum Papiæ legis ad quartas redegit, divisis populo viritim * quadringentis nummis. Senatorum nobilissimo cuique, sed à re familiari destituto, annua salaria, & quibusdam quingena constituit. Item prætorianis cohortibus frumentum * menstruum gratuitum. Et cum de supplicio cujusdam capite damnati ut ex more subscriberet, admoneretur: Quam vellem, inquit, nescire litteras! Omnes ordines subinde, ac memoriter, salutavit. Agenti senatui gratias, respondit: Cum meruero. Ad campestres exercitationes suas admisit & plebem declamavit & sæpius publice, recitavit & carmina, non modo domi, * sed in theatro, tanta universorum lætitia, ut ob recitationem supplicatio decreta sit * eaque pars carminum aureis litteris Jovi Capitolino dicata.

11. Spectaculorum plurima & varia genera edidit: Juvenales, Circenses, scenicos ludos, gladiatorium munus. Juvenalibus senes quoque consulares, * anusque matronas recepit ad lusum. Circensibus loca equiti secreta à cæteris tribuit: commisitque etiam camelorum quadrigas. Ludis, quos pro æternitate Imperii susceptos appellari Maximos voluit, ex utroque ordine & sexu plerique ludicras partes sustinuerunt. Notissimus eques Roman. elephanto superstedem per catadromum decucurrit. * Inducta est & Aframii togata, quæ Incendium inscribitur: concessumque ut scenici ardentis domus supellectilem diriperent, ac sibi haberent. Sparsa & populo missilia omnium rerum per omnes dies singula quotidie millia. Avium cujusque generis multiplex penus, tessetæ frumentariæ, vestis, aurum, argentum, gemmæ, margaritæ, tabulæ pictæ, mancipia, jumenta, atque etiam mansuetæ feræ: novissime naves, insulæ, agri.

12. Hos ludos spectavit è proscenii fastigio. Munere quod in Amphitheatro ligneo, * in regione

11. *Anusque matronas.*] Al. *Anusque & matronas.*

Inducta est & Aframii.] Al, *Inducta est Aframii.*

12. *In regione Mart. Noxiorum quidem.*] Al. *Regione*, sine, *in. Noxium.*

gione Martii campi intra anni ſpatium fabricato, dedit, neminem occidit, ne noxiorum quidem. Exhibuit autem ad ferrum etiam * quadringentos ſenatores, ſexcentoſque equites Romanos, & quoſdam fortunæ atque exiſtimationis integræ ex iiſdem ordinibus, * confectoreſque ferarum, & ad varia arenæ miniſteria. Exhibuit & naumachia marina aqua innantibus belluis, item Pyrrichas quaſdam è numero epheborum, quibus poſt editam operam diplomata civitatis Romanæ ſingulis obtulit. Inter Pyrricharum argumenta, taurus Paſiphaën ligneo juvencæ ſimulacro abditam iniit, ut multi ſpectantium crediderunt. Icarus primo ſtatim conatu juxta cubiculum ejus decidit, ipſumque cruore reſperſit. Nam perraro præſidere, cæterum accubans primum parvis foraminibus, deinde toto podio adaperto ſpectare conſueverat. Inſtituit & quinquennale certamen primus omnium Romæ, more Græco triplex, muſicum, gymnicum, equeſtre quod appellavit NERONIA. * Dedicatiſque thermis atque gymnaſio, ſenatui quoque & equiti oleum præbuit. Magiſtros toti certamini præpoſuit conſulares ſorte, * ſede prætorum: deinde in orcheſtram ſenatumque deſcendit, & orationis quidem carminiſque Latini coronam, de qua honeſtiſſimus quiſque contenderat, ipſorum conſenſu conceſſam ſibi recepit. Citharam autem à judicibus ad ſe delatam adoravit, ferrique ad Auguſti ſtatuam juſſit, Gymnico, quod in Septis edebat, inter burbyſiæ apparatum, barbam primam poſuit, * conditamque in auream pyxidem, & pretioſiſſimis margaritis adornatam Jovi Capitolino conſecravit. Ad athletarum ſpecta-

Quadringentos Senatores, ſexcentoſque equites.] placet I. Lipſii conjectura, cui ad Annal. Taciti ſextum, *quadragenos*, & *ſexagenos* viſum reponere. Xiphilinus quidem parcior dimidio, qui equites tricenos duntaxat pugnaſſe ſcribit Torrent.

Confectoreſque ferarum & ad varia.] Ex parte hac Torrentiana lectio. Nam ille, *confectores quoque*, malit, ipſius autem, *& ad varia*, pro, *& varia*, quod in vulg.

Dedicatiſque thermis: Sede prætorum. Conditamque in auream. Jovi Capitolino.] Al. *Dedicatis th. Sed & prætorios. Conditam in auream. Capitolio*, ſine, *Jovi.*

spectaculum invitavit & virgines Vestales: quia Olympiæ Cereris sacerdotibus spectare conceditur.

13. Non immerito inter spectacula ab eo edita, & Tiridatis in urbem introitum retulerim. Quem Armeniæ regem magnis pollicitationibus sollicitatum, cum destinato per edictum die ostensurus populo propter nubilum distulisset, produxit, quo opportunissime potuit: dispositis circa fori templa armatis cohortibus, curuli residens apud Rostra triumphantis habitu, inter signa militaria, atque vexilla: & primo per devexum pulpitum subeuntem admisit ad genua, allevatumque dextra exosculatus est: dein precanti, tiara deducta, diadema imposuit, verba supplicis interpretata prætorio viro multitudini pronuntiante. Perductum deinde in theatrum, ac rursus supplicantem, juxta se latere dextro collocavit. Ob quæ imperator consalutatus, laurea in capitolium lata, *a* Janum geminum clausit tam nullo quam residuo bello.

14. Consulatus quatuor gessit: primum bimestrem, secundum & novissimum semestres, tertium quadrimestrem: medios duos continuavit, reliquos inter annua spatia variavit.

15. In jurisdictione postulatoribus nisi sequenti die, ac per libellos, non temere respondit. *b* In cognoscendo morem eum tenuit, ut continuis actionibus omissis, sigillatim quæque per vices ageret. Quoties autem ad consultandum secederet, neque in commune quidquam, neque propalam deliberabat: sed & conscriptas tacitus ac secreto legens, quid ipsi libuisset, perinde

15. *Ianum geminum clausit tam nullo quam residuo bello.*] Hæc vulgo initium capitis decimiquarti faciebant. Bene inde huc à Torrentio retracta. sed mallet ille, ut & ante eum Faernus, legere, *tamquam nullo residuo bello.* Casaubonus putans è Suetonii verbis colligi, sæpius à Nerone clausum, sic legit: *Ianum gem. clausit: clausit enim tum nullo quam residuo bello.*

15. *In cognoscendo, morem. Contection. missis. sig. Secederet. Sed & conscriptas. Quid ipsi. Pronunciabat, Rebell,*) Al. *Cognoscendi morem. Com. action, sig.* fine, *omissis. Sederet. Sed consc.* fin eo & *Quod,* vel, *quidquid ipsi. Per consules plerumque recitabat, Rebuli.*

de atque pluribus idem videretur, * pronuntiabat. In Curiam libertinorum filios diu non admisit: admissique à prioribus principibus honores denegavit, Candidatos qui supra numerum essent, in solatium dilationis ac moræ, legionibus præposuit. Consulatum in senos plerumque menses dedit. Defunctoque circa Kal. Januarias in altero è Coss. neminem substituit: improbans exemplum vetus Canini Rebili, uno die consulis. Triumphalia ornamenta, etiam quæstoriæ dignitatis, * & nonnullis ex equestri ordine: nec utique de caussa militari. * De quibusdam rebus rationes ad senatum missas præterito quæstoris officio, per Coss. plerumque recitabat.

16. Formam ædificiorum urbis novam excogitavit: & ut ante insulas ac domos porticus essent, de quarum solariis incendia arcerentur: easque sumptu suo exstruxit. Destinarat etiam * Ostia tenus mœnia promovere, atque inde fossa mare veteri urbi inducere. Multa sub eo & animadversa severe, & coërcita, nec minus instituta: adhibitus sumtibus modus: publicæ cœnæ ad sportulas redactæ: interdictum ne quid in popinis cocti præter legumina aut olera veniret, cum antea nullum non opsonii genus proponeretur: afflicti suppliciis CHRISTIANI, genus hominum superstitionis novæ ac maleficæ: vetiti quadrigariorum lusus, quibus inveterata licentia passim vagantibus, fallere ac furati per jocum jus erat: pantomimorum factiones cum ipsis simul relegatæ.

17. Adversus falsarios tunc primum repertum nec tabulæ nisi perusæ, ac ter lino per foramina trajecto, obsignarentur. Cautum * ut in testamentis primæ duæ ceræ, testatorum modo nomine inscripto, vacuæ signaturis ostenderentur: ac ne quis alie-

Et nonnulli. De quibusdam.] Al. *Nonnullis*, sine, *& Sed & de quibusdam.*

16. Ostia tenus.] Alii, *Ostium tenus.*

Afflicti suppliciis.] Alii, *Affecti Sappl.*

17. Vt in testamentis primæ duæ ceræ.] Viterb. *ut testamentis.* ita sæpe τὸ *in* omittitur eleganter. Non assentiar magnæ famæ I C. qui contendit scribendum hoc loco, *imæ duæ ceræ.* aliter enim omnes libri: neque in vulgata lectione quicquam incommodi, Casaubonus.

alieni testamenti scriptor legatum sibi adscriberet. Item ut litigatores pro patrociniis certam justamque mercedem, pro subselliis nullam omnino darent, præbente ærario gratuita: utque rerum actu * ab ærario caussæ ad forum, ac recuperatores transferrentur; & ut omnes appellationes à judicibus ad senatum fierent.

18. Augendi, propagandique Imperii neque voluntate ulla neque spe motus umquam, etiam ex Britannia deducere exercitum cogitavit: nec nisi verecundia, ne obtrectare parentis gloriæ videretur, destitit. Ponti modo regnum concedente Polemone, item Alpium, defuncto Cottio, in provinciæ formam redegit.

19. Peregrinationes duas omnino suscepit, Alexandrinam & Achaïcam: sed * Alexandrina ipso profectionis die destitit, turbatus religione simul ac periculo. Nam circuitis templis cum in æde Vestæ resedisset, consurgenti ei primum lacinia obhæsit: deinde * tanta oborta caligo est, ut despicere non posset. In Achaja Isthmum perfodere aggressus, prætorianos pro concione ad inchoandum opus cohortatus est: tubaque signo dato, primus rastello humum effodit, * & corbulæ congestam humeris extulit. Parabat & ad Caspias portas expeditionem, conscripta ex Italicis senûm pedum tyronibus nova legione, quam Magni Alexandri phalangem appellabat. Hæc partim nulla reprehensione, partim etiam non mediocri laude digna in unum contuli: ut secernerem à probris ac sceleribus ejus, de quibus dehinc dicam.

20. Inter ceteras disciplinas puritiæ tempore imbutus & musica, statim ut Imperium adeptus est, Terpnum citharœdum * vigentem tunc præter

L

Ab ærario causſæ.] Lib. Torrentii, *ad ærarium causſæ*, pro causis apud ærarium pendentibus.

19. *Alexandrina ipso profectionis die destitit.*] Sic mss. duo & editio. Frobenii. Gryphii vero, *Alexandrinam destituit*. Alii, *Alexandrinam destitit*, ut artem desituros Suetonis Lib. 36. Torrentius.

Tanta oborta caligo est.] Al. *tanta caligo coorta est.*

Et corbulæ.] Alii, *Et corbulo.*

20. *Vigentem tunc.*] Al. *Ingentem tunc.*

ter alios, accersit: diebusque continuis post cœnam canenti in multam noctem assidens, paullatim & ipse meditari exercerique cœpit: nec eorum quidquam omittere, quæ generis ejus artifices, vel conservandæ vocis caussa vel augendæ factitarent. Sed & plumbeam chartam supinus pectore * sustinere: & clystere vomituque purgari: & abstinere pomis * cibisque officientibus: donec blandiente profectu (quamquam exiguæ vocis, & fuscæ) prodire in scenam concupivit: subinde inter familiares Græcum proverbium jactans, occultæ musicæ nullum esse respectum. Et prodiit Neapoli primum: ac ne, concusso quidem repente motu terræ theatro, ante cantare destitit quam inchoatum absolveret νόμον. Ibidem sæpius & per complures cantavit dies: sumto etiam ad reficiendam vocem brevi tempore, impatiens secreti à balneis in theatrum transiit, mediaque in orchestra frequente populo epulatus, si paullum subbibisset, * aliquid se sufferti tinniturum Græco sermone promisit. Captus autem modulatis Alexandrinorum laudationibus, qui de novo commeatu Neapolim confluxerant, plures Alexandria evocavit. Neque eo segnius adolescentulos equestris ordinis, & quinque amplius millia è plebe robustissimæ juventutis undique elegit, qui divisi in factiones, plausuum genera condiscerent, (bombos, & imbrices, & testas vocabant) operamque navarent cantanti sibi, insignes pinguissima coma, & excellentissimo cultu pueri, * nec sine anulo lævis: quorum duces * quadragena millia HS. merebant.

21 Cum magni æstimaret cantare, etiam Romæ Neroneum agona ante præstitutam diem revocavit. Flagi-

Sustinere. Cibisque officientibus.] Al. *Sustinuit. Cibisque afficientibus.*

Aliquid se sufferti.] In libris, *sufferre, sufferi, suffertum* & *suffertum* Tornebus &, *sufferti*, id est ὑποτυκνον & *sufferi*, id est, ὑπαγειν, probat. Torrentius & Ursinus cum Egnatio, *sufferre*, ut ubi subbiberit, aliquid plenius se cantaturum colluto jam gutture polliceatur.

Nec sine anulo lævis.] Torrentius è mss. *levis*, ut manus intelligat anulis vacuas, atque ita inter plaudendum minus impeditas. Quidam libri, *volis*, aut, *sortis*.

Quadragena millia HS. q. c. *quadragnia* HS.

flagitantibusque cunctis cœlestem vocem, respondit quidem, in hortis se copiam volentibus facturum: sed adjuvante vulgi preces etiam statione militum, quæ tunc excubabat, repræsentaturum se pollicitus est libens: ac sine mora nomen suum in albo profitentium citharœdorum jussit adscribi: sorticulaque in urnam cum cæteris demissa intravit ordine suo, simulque Præfecti prætorii citharam sustinentes, post tribuni militum, juxtaque amicorum intimi. Utque constitit peracto principio, Nioben se cantaturum per Cluvium Rufum consularem pronuntiavit, & in horam fere decimam perseveravit: coronamque eam, & reliquam certaminis partem in annum sequentem distulit, ut sæpius canendi occasio esset. Quod cum tardum videretur, non cessavit identidem se publicare. Non dubitavit etiam privatis spectaculis operam inter scenicos dare, * quodam prætorum HS. decies offerente. Tragœdias quoque cantavit personatus: heroum Deorumque, item heroidum ac Dearum personis * effictis ad similitudinem oris sui, & fœminæ, prout quamque diligeret. Inter cætera cantavit Canacen parturientem, Orestem matricidam, Oedipodem * excæcatum, Herculem insanum. In qua fabula fama est tirunculum militem positum ad custodiam aditus, cum eum * ornari ac vinciri catenis, sicut argumentum postulabat, videret, accurrisse ferendæ opis gratia.

22. Equorum studio vel præcipue ab ineunte ætate flagravit, plurimusque illi sermo, quamquam vetaretur, de circensibus erat: * & quondam tractum Prasinum agitatorem inter condiscipulos querens, * objurgante magistro, de Hectore se loqui ementitus est. Sed cum inter initia Imperii eburneis quadrigis quotidie in abaco luderet, ad omnes etiam * minimos Circenses commeabat secessu, primo clam, deinde propalam; ut nemini dubium esset eo die utique * affuturum. Neque dissimulabat velle, se palmarum numerum ampliare:

21. *Quodam prætorum Efficlis. Excæcatum Ornari,*] Al. *quodam prætono Effectis Obcæcatum, Onerari.*

23. *Et quondam tractum Prasinum. Ob urgante magistro. Minimos Circenses. Commeabat secessu. Affuturum. Multiplicatis*

re: quare ſpectaculum * multiplicatis miſſibus in ſerum protrahebatur, ne dominis quidem jam factionum dignantibus, niſi ad totius diei curſum, greges ducere. Mox & ipſe aurigare atque etiam ſpectari ſæpius voluit: poſitoque in hortis inter ſervitia & ſordidam plebem rudimento, univerſorum ſe oculis in Circo maximo præbuit, aliquo liberto mittente mappam, unde magiſtratus ſolent. Nec contentus harum artium experimenta Romæ dediſſe, Achajam, ut diximus, petit, hinc maxime motus: Inſtituerant civitates, apud quas muſici agones edi ſolent, omnes citharœdorum coronas ad ipſum mittere. Eas adeo grate recipiebat, ut legatos, qui pertuliſſent, non modo primos admitteret, ſed etiam familiaribus epulis interponeret. A quibuſdam ex his rogatus, ut cantaret ſuper cœnam, exceptuſque effuſius, ſolos ſcire audire Græcos, ſoloſque ſe & ſtudiis ſuis dignos ait. Nec profectione dilata, ut primum * Caſſiopen trajecit, ſtatim ad aram Jovis Caſſi cantare auſpicatus eſt.

23. Certamina deinceps obiit omnia. Nam & quæ diverſiſſimorum temporum ſunt, cogi in unum annum quibuſdam etiam iteratis juſſit. Olympiæ quoque præter conſuetudinem muſicum agona commiſit. Ac, ne quid circa hæc occupatum avocaret detineretve, cum præſentia ejus urbicas res egere à liberto Helio admoneretur, reſcripſit his verbis: Quamvis nunc tuum conſilium ſit & votum, celeriter reverti me: tamen ſuadere & optare potius debes ut Nerone dignus revertar. Cantante eo, ne neceſſaria quidem cauſſa excedere theatro licitum erat. Itaque & enixæ quædam in ſpectaculis dicuntur, & multi tædio audiendi haudquaquam clauſis oppidorum portis, aut furtim deſiluiſſe de muro, aut morte ſimulata funere elati. Quam autem trepide anxieque certaverit, quanta adverſariorum æmulatione, quo metu judicum, vix credi poteſt. Adverſarios quaſi plane conditionis ejuſdem, obſervare, captare,

miſſibus. Caſſiopen.] Alii, *Et quendam tractum Praſinum*, vel, *Praſini. Objurgante padagogo. Mi-*

mos Circenſes. Seceſſu, vel, *è ſeceſſ. commeabat. A futurum. Multiplicatis miſſilibus, Caſſopen.*

captare, infamare secreto, nonnumquam ex occursu maledictis incessere: ac, si qui arte præcellerent, corrumpere etiam solebat. Judices autem prius quam inciperet, reverentissime alloquebatur, omnia se faciendo fecisse, sed eventum in manu esse Fortunæ: illos, ut sapientes & doctos viros fortuita debere excludere: atque ut auderet hortantibus, æquiore animo recedebat: ac ne sic quidem sine sollicitudine taciturnitatem pudoremque quorundam pro tristitia ac malignitate arguens, suspectosque sibi dicens.

24. In certando vero ita legi obediebat, ut numquam excreare ausus, sudorem quoque frontis brachio detergeret: atque etiam in quodam tragico actu, cum elapsum baculum cito resumsisset, pavidus & metuens, ne ob delictum certamine submoveretur, non aliter confirmatus est quam adjurante hypocrita non animadversum id inter exsultationem sueclamationesque populi. Victorem autem se ipse pronuntiabat. Quæ de caussa & præconio ubique contendit. Ac ne cujus alterius hieronicarum memoria, aut vestigium exstaret usquam, subverti & unco trahi, abjicique in latrinas omnium statuas & imagines imperavit. Aurigavit quoque plurifariam, Olympiis vero etiam decemjugem: quamvis idipsum in rege Mithridate, carmine quodam suo reprehendisset. Sed excussus curru, ac rursus repositus, cum perdurare non posset, destitit ante decursum: nec eo secius coronatus est. Decedens deinde, provinciam universam libertate donavit: simulque judices civitate Romana, & pecunia grandi. Quæ beneficia è medio stadio Isthmiorum die sua ipse voce pronuntiavit.

25. Reversus è Græcia Neapolim, quod in ea primum artem protulerat, albis equis introiit, disjecta parte muri, ut mos hieronicarum est. Simili modo Antium inde * Albanum, inde Romam. * Sed & Romam eo curru quo Augustus olim triumphaverat, & in veste purpurea, distinctaque stellis aureis chlamyde, coronamque capite gerens * Olympiacam, dextra manu Py-

25. *Albanum. Sed & Romam. Olympiacam Cc-*

rhiam, præeunte pompa cæterarum cum titulis, ubi, & quos, quo cantionum, quove fabularum argumento viciſſet: ſequentibus currum ovantium ritu plauſoribus. Auguſtianos, militeſque ſe triumphi ejus clamitantibus. Dehinc diruto Circi maximi areu, per Velabrum, Forumque, Palatium & Apollinem petiit. Incedenti paſſim victimæ cæſæ, ſparſo per vias identidem croco, ingeſtæque aves, ac lemniſci, & bellaria. Saeras coronas in cubili circum lectos poſuit. Item ſtatuas ſuas citharœdico habitu: qua nota etiam nummum percuſſit. Ac poſt hæc tantum abfuit à remittendo laxandoque ſtudio: ut conſervandæ vocis gratia, neque milites umquam, niſi abſens, aut alio verba pronuntiante, appellaret: neque quidquam ſerio jocove egerit, niſi adſtante phonaſco, qui moneret, parceret arteriis, ac ſudarium ad os applicaret: multiſque vel amicitiam ſuam obtulerit, vel ſimultatem indixerit, prout quiſque ſe magis parciuſque laudaſſet.

26. Petulantiam, libidinem, luxuriam, avaritiam, crudelitatem ſenſim quidem primo & occulte, velut juvenili errore, exercuit: ſed ut tunc quoque dubium nemini foret, naturæ illa vitia non ætatis eſſe. Poſt crepuſculum ſtatim arrepto pileo vel galero, popinas inibat: circumque vicos vagabatur ludibundus, nec ſine pernicie tamen. Siquidem redeuntes à cœna verberare, ac repugnantes vulnerare, cloaciſque demergere aſſueverat: tabernulas etiam effringere & expilare: quintana domi conſtituta, ubi partæ & ad licitationem * dividendæ prædæ pretium * aſſumeretur. Ac ſæpe in ejuſmodi rixis, oculorum & vitæ periculum adiit, à quodam laticlavio, cujus uxorem attrectaverat, prope ad necem cæſus. Quare nunquam poſtea ſe publico illud horæ ſine tribunis commiſit, procul & occulte ſubſequentibus. Interdiu quoque clam geſtatoria ſella delatus

terarum. Auguſtum, militeſque ſe triumphio ejus clamitantibus.] Alii: *Albam. Sed Romam. Olympicam. Ceterorum. Auguſtianoſque ſe militeſque triumphi ejus clamitantibus*, aut, *clamantibus.*

26. *Dividenda.*] *Divendendæ.*

Aſſumeretur] *Abſumeretur.*

latus in theatrum, seditionibus pantomimorum ex parte proscenii superiori, signifer simul ac spectator aderat. Et cum ad manus ventum esset, lapidibusque & subselliorum fragminibus decerneretur, multa & ipse jecit in populum, atque etiam prætoris caput consauciavit.

27. Paullatim vero invalescentibus vitiis, jocularia & latebras omisit, nullaque dissimulandi cura ad majora palam erupit. Epulas à medio die ad mediam noctem protrahebat; refotus sæpius calidis piscinis, ac tempore æstivo nivatis. Cœnitabatque nonnumquam & in publico, Naumachia præcluse, vel Martio campo, vel Circo maximo, inter scortorum totius urbis ambubajarumque ministeria. Quoties Ostiam Tiberi deflueret, aut Baianum sinum præternavigaret, disposita per litora & ripas diversoriæ tabernæ parabantur: insignes ganeæ & matronarum institorio copas imitantium, atque hinc inde hortantium ut appelleret. Indicebat & familiaribus cœnas,* quorum uni mitellita quadragies HS. constitit, alteri pluris aliquanto absortio rosaria:

L 4 28. Su-

27. *Insignes ganeæ & matronarum institorio copas imitantium.*]Sic variant codd. *Institoria opera imitantium. Instar loco passim invitantium. Institorum loco passim invitantium. Institorias operas invitantium. Institor. loco pass. imit.* Torrentius & Casaubonus in Turnebi lectionem consentiunt, *institorio copas imitantium*: nisi quod etiam, *institoria*, admittunt. Mox, *hortantium*, alii, *orantium*.

Quorum uni mitellita quadragies HS. *constitit, alteri pluris aliquanto absortio rosaria.*] Quid multa? Omnes interpretes hic aut quid dicant nesciunt, aut quæ nesciunt dicunt. Variant enim mire codices. Lectiones & correctiones singulas annotasse sufficiet: *Quorum uni mellita*, vel, *mytelica*, vel, *myrelica*, vel, *myrtelica quadragies* HS. *constiterunt; alteri pluris aliquanto ab Syrtio*, vel, *absirtio*, (vel, sine ista voce,) *rosaria*. Turnebus auctor eius quam damus lectionis, quam aliquot mss. tuentur. Interpretatur mitellita, genus placentarum tamquam mitellatarum. Torrentius, *mellita*, &, *constiterunt*, mavult, ea omnia scilicet quæ pistorũ dulciariorum opera parabantur. At pro, *Absortio rosaria*, idem Torren. *Absyrtio*, ut Absytidum insulis, quæ à fratre Medeæ Absyrto vocatæ sunt, petitas rosas significet; vel in-

28. Super * ingenuorum pædagogia, & nuptarum concubinatus, Vestali virgini Rubriæ vim intulit. Accen libertam paullum abfuit quin justo matrimonio sibi conjungeret: submissis consularibus viris qui regio genere ortam pejerarent. Puerum Sporum, exsectis testibus, etiam in muliebrem naturam transfigurare conatus est: cum dote & flameo * per solenne nuptiarum celebertimo officio, deductum ad se pro uxore habuit. Exstatque cujusdam non insciti jocus. Bene agi potuisse cum rebus humanis, si Domitius pater talem habuisset uxorem. Hunc Sporum Augustarum ornamentis excultum, lecticaque vectum, & circa conventus mercatusque Græciæ, ac mox Romæ circa Sigillaria, comitatus est, identidem exosculans. Nam matris concubitum appetisse, & ab obtrectatoribus ejus, ne ferox & imperens mulier & hoc genere gratiæ prævaleret, deterritum nemo dubitavit: utique postquam meretricem, quam fama erat Agrippinæ simillimam, inter concubinas recepit. Olim etiam quoties lectica cum matre veheretur, libidinatum incestæ, ac maculis vestis proditum affirmant.

29. Suam quidem pudicitiam usque adeo * prostituit, ut contaminatis pæne omnibus membris, novissime quasi genus * luxus excogitaret: * quatenus feræ pelle contectus emitteretur è cavea, virorumque ac fœminarum ad stipitem deligatorum inguina invaderet: & cum affatim desevisset, conficeretur à Doryphoro liberto:

quit, Si divinationi locus relinquitur, *aspersio rosaria*, legendum censeam, quæ ultima correctio Casaubono non displicet: quamvis etiam proponat, *à pasto rosaria*. Sic vero de toto loco Casaubonus: Si conjecturis uti licet, non verebor somnium meum referre. Visum enim aliquando sic esse rescribendum, servatis ex parte antiquæ Romanæ editionis vestigiis: *quorum uni myrti trichila* CCCC HS. *constitit*: *alteri pluris aliquanto ab Ægypto rosaria*. Trichilas Latini vocabant umbras quæ nobis adhuc vernaculo idiomate, *treilles*, dicuntur, &c.

28. *Ingenuorum pædagogia.*] Egnatius, *proagogia*, substituit, nequicquam.

Per solemne nuptiarum. Et hoc genere gratiæ.] Al. *persolemni. Etiam hoc genere gratiæ.*

29. *Prostituit. Luxus. Quatenus feræ. Collidatæ obtegere.*] Al. *Prostravit. Lusus. Quo feræ. Callide obteg.*

berto: cui etiam, sicut ipsi Sporus, ita ipse denupsit; voces quoque & ejulatus vim parientium virginum imitatus. Ex nonnullis comperi, persuassimum habuisse eum, neminem hominem pudicum, aut ulla corporis parte purum esse: verum plerosque dissimulare vitium, & *calliditate obtegere: ideoque professis apud se obscœnitatem, cætera quoque concessisse delicta.

30. Divitiarum & pecuniæ fructum non alium putabat quam profusionem: sordidos ac * deparcos esse quibus ratio impensarum constaret: prælautos vereque magnificos qui aburerentur ac perderent. Laudabat mirabaturque avunculum Cajum, nullo magis nomine quam quod ingentes à Tiberio relictas opes in brevi spatio prodegisset. Quare nec largiendi nec absumendi modum tenuit. In Tiridatem, quod vix credibile videatur, * octingena nummûm millia diurna erogavit, abeuntique super HS. millies contulit. Menecratem citharœdum & * Spicillum mirmillonem triumphalium virorum patrimoniis ædibusque donavit.* Cercopithecum Panerotem fœneratorem, & urbanis rusticisque prædiis locupletatum, prope regio extulit funere. Nullam vestem bis induit. Quadringenis in punctum HS. aleam lusit. Piscatus est rete aurato, purpura, coccoque funibus nexis. Nunquam carrucis minus mille fecisse iter traditur, soleis mularum argenteis, canusinatis mulionibus, armillata & phalerata * cum Mazacum turba, atque cursorum.

L 5 31. Non

30. *Deparcos esse. Octingena nummum millia. Spicillum Mirmillonem.*] Al. *depravatos esse. Octingenta nummum millia. Spectilū, Spectilium, Specillum, Spectillum mirmillon.*

Cercopithecum Panerotem fœneratorem.] Quis fœnerator tam Neroni carus? Scribo igitur, sed suspensa manu, *Cercopithecum. Panerotis fœneratoris urbanis &c.* Ut Cercopitheeus gladiatoris, aut mimi cujuspiam, Panero, liberti forte fœneratoris, à Nerone confiscari, nomen fuerit Eros sane & Paneros pro servis in vetustis monumentis legisse meminit Torrentius.

Cum Mazacum turba atque cursorum.] Veram hanc esse lectionem primus animadvertit Sabellicus, inde Egnatius sibi attribuit, tande novi homines de ista inventione gloriantur. Vere igitur Glareamus: Sed illæ hominū doctorū gloriolæ. Bevoaldus, *hamaxicorum*, se reperisse dicebat, alii, *comaxacum*.

31. Non in alia re damnosior quam in ædificando. Domum à Palatio Esquilias usque fecit. Quam primo Transitoriam, mox, incendio absumtam, restitutamque, Auream nominavit. De cujus spatio atque cultu sufficerit hoc retuliſſe. Vestibulum ejus fuit, in quo colossus centum viginti pedum * staret ipsius effigie: tanta laxitas, ut porticus triplices milliarias haberet: item stagnum maris instar, circumseptum ædificiis ad urbium speciem. Rura insuper arvis atque vinetis & pascuis, silvisque, varia cum multitudine omnis generis pecudum ac ferarum. In cæteris partibus cuncta auro lita, distincta gemmis unionumque conchis erant. Cœnationes laqueatæ tabulis eburneis versatilibus, ut flores, fistulis, ut unguenta desuper spargerentur. Præcipua cœnarionum rotunda, quæ perpetuo diebus ac noctibus vice mundi * circumageretur: balineæ marinis & Albulis fluentes aquis. Ejusmodi domum cum absolutam dedicarent, hactenus comprobavit, ut se diceret quasi hominem tandem habitare cœpisse. Præterea inchoabat piscinam à Miseno ad Avernum lacum, contectam, * porticibus concluſam, quo quidquid totis Bajis calidarum esset * converteretur. Fossam ab

31. *Staret ipsius effigie: tanta.*] Al. *staret. Ipsius effigiei tanta.*

Tabulis eburneis versatilibus, ut flores, fistulis, ut unguenta desuper spargerentur] ita codex Abb. Gaudensis, & Viterbiensis Casauboni. Magna lectionum hic varietas: Stephani enim editio sic habet: *versatilibus ut flores, fistulatis ut unguenta.* Romana & Aldina: *versatilibus, ut flores, fistulis & unguenta.* Mss. *versatilibus ut flores fistulatis & unguenta.* Alter mss. *versatilibus ut unguenta.* Vulg. *versatilibus: ut flores ex fistulis, & unguenta.* Turnebo perplacet Stephani lectio mutata distinctione, *ut flores fistulatis & unguenta.* Torrentio hæc, *ut flores, & ex fistulis unguenta.* Casaubono, *cœnationes laqueatæ tabulis eburneis versatilibus, ut flores: fistulatæ, ut unguenta desuper spargerentur.* Elige Lector: Sed nec peccabis si ab ea quam hac editione damus lectione non receſseris.

Circumageretur.] Al. *Circumagerentur.*

Porticibus concluſam. Converteretur. Millia.] Alii, *Porticibusque concl. Committeretur. Mulliaria.*

ab Averno Oſtiam uſque, ut navibus nec tamen mari ſtetur, longitudinis per centum ſexaginta * millia: latitudinis, qua contrariæ quinqueremes commearent. Quorum operum perficiendorum gratia, * quod ubique eſſet cuſtodiæ in Italiam deportari, etiam ſcelere convictos, non niſi ad opus damnari, præceperat. Ad hunc impendiorum furorem ſuper fiduciam imperii, etiam ſpe quadam repentina immenſarum & reconditarum opum impulſus eſt: ex indicio equitis Romani pro comperto pollicentis, theſauros antiquiſſimæ gazæ, quos Dido regina fugiens Tyro ſecum extuliſſet, eſſe in Africa vaſtiſſimis ſpecubus abditos, ac poſſe eruì parvula molientium opera.

32. Verum ut ſpes fefellit, deſtitutus, atque jam exhauſtus & egens, ut ſtipendia quoque militum, & commoda veteranorum protrahi ac differri neceſſe eſſet, calumniis rapiniſque intendit animum. Ante omnia inſtituit ut è libertorum defunctorum bonis pro ſemiſſe * dodrans cogeretur ei, ſi qui ſine probabili cauſſa eo nomine eſſent quo fuiſſent illæ familiæ quas ipſe contingeret: deinde ut * ingratorum in principem teſtamenta ad fiſcum pertinerent: ac ne impune eſſet * ſtudioſis juris qui ſcripſiſſent vel dictaſſent ea: tum ut lege majeſtatis facta dictaque omnia, quibus modo delator non deeſſet, tenerentur.

Quod ubique eſſet cuſtodia] Emendabat Torrentius, *quot ubique eſſent cuſtodiæ*. Eam lectionem poſt annotavit è cod. Cujacii Caſaubonus: qui hanc inſuper addit, *quod ubique eſſet cuſtodiarum*.

32. *Dodrans cogeretur ei, ſi qui ſine probabili cauſſa eo nomine eſſent quo fuiſſent illæ familiæ quas ipſe contingeret*] Primo opt. codd. *dextans*. In reliquis ſic variant: *cogeretur ei* (vel, *ei cogeretur*,) *qui ſine probabili cauſa eo nomine eſſet* (vel, *eſſent*) *quo fuiſſent illæ*, vel, *illæ*. Recte Lipſius, *ſi*, introduxit: quare concinna lectio erit, ſi ſic ſcribas, *cogeretur ei, ſi qui ſine probabili cauſa eo nomine eſſent, quo fuiſſent illæ familiæ*.

Ingratorum in Principem.] Sunt qui deleant, *in Principem*.

Studioſis juris.] Al. *ſtud. viris*. Torrentius omnia, ſed ſine probabili cauſa extrudebat.

sentur. * Revocavit & præmia coronarum, quæ umquam sibi in certaminibus civitates detulissent. Et cum interdixissent usum amethystini ac Tyrii coloris, submisissetque qui nundinarum die pauculas uncias venderet: præclusit cunctos negotiatores. Quinetiam inter canendum animadversam matronam è spectaculis, vetita purpura cultam, demonstrasse procuratoribus suis creditur: detractamque illico, non veste modo sed & bonis exuit. Nulli delegavit officium, ut non adjiceret: scis quid mihi opus sit: &, hoc agamus, ne quis quidquam habeat. Ultimo, templis compluribus dona detraxit, simulacraque ex auro vel argento fabricata conflavit: in his Penatium deorum, quæ mox Galba restituit.

33. Patricidia & cædes à Claudio exorsus est: cujus necis, etsi non auctor, at conscius fuit: neque dissimulanter, ut qui boletos, in quo cibi genere venenum is acceperat, quasi deorum cibum, posthac proverbio Græco collaudare sit solitus. Certe omnibus rerum verborumque contumeliis mortuum infectatus est, modo stultitiæ, modo sævitiæ arguens. Nam & morari eum inter homines desiisse, producta prima syllaba jocabatur: multaque decreta & constituta, ut insipientis atque deliri, pro irritis habuit. Denique bustum ejus consepiri, nisi humili levique materia, neglexit. Britannicum, non minus æmulatione vocis, quæ illi jucundior suppetebat, quam meru, ne quandoque apud hominum gratiam paterna memoria prævaleret, veneno aggressus est. Quod acceptum à quadam Locusta, venenariorum indice, cum opinione tardius cederet, ventre modo Britannici moto: accersitam mulierem sua manu verberavit, arguens pro veneno remedium dedisse. Excusantique minus datum ad occultandam facinoris invidiam: Sane, inquit, legem Juliam timeo: coegitque se coram in cubiculo quam posset velocissimum ac præsentaneum coquere. Deinde in hæc

Revocavit & præmia coronarum quæ unquam sibi in certaminibus civitates detulissent.] Ursini cod. *Revocavit & præmia civitatum, q. v. i. r. coronas detul.*

hædo expertus, poſtquam is quinque horas protraxit: iterum ac ſæpius recoctum, porcello objecit. Quo ſtatim exanimato, inferri in triclinium, datique cœnanti ſecum Britannico imperavit. Et cum ille ad primum guſtum concidiſſet, comitiali morbo ex conſuetudine correptum apud convivas ementitus, poſtero die raptim inter maximos imbres tranſlatitio extulit funere. Locuſtæ pro navata opera, impunitatem prædiaque ampla, ſed & diſcipulos dedit.

34. Matrem, dicta factaque ſua exquirentem acerbius & corrigentem, hactenus primo gravabatur, ut invidia identidem oneraret, quaſi ceſſurus imperio, Rhodumque abiturus: mox & honore omni & poteſtate privavit, abductaque militum & Germanorum ſtatione, contubernio quoque ac palatio expulit. Neque in divexanda quidquam penſi habuit: ſubmiſſis & qui Romæ morantem, litibus, & in ſeceſſu quieſcentem, per convitia & jocos, terra marique prætervehentes inquietarent. Verum minis ejus ac violentia territus perdere ſtatuit. Et cum veneno ter tentaſſet, ſentiretque antidotis præmunitam: lacunaria, quæ noctu ſuper dormientem * laxata machina deciderent, paravit. Hoc conſilio per conſcios parum celato, ſolutilem navem, cujus vel naufragio vel cameræ ruina periret, commentus eſt. Atque ita reconciliatione ſimulata, jucundiſſimis litteris Bajas evocavit ad ſollemnia Quinquatrium ſimul celebranda: datoque negotio trietarchis, qui Liburnicam, qua advecta erat, velut fortuito concurſu confringerent, protraxit convivium. Repetentique Baulos, in locum corrupti navigii, machinoſum illud obtulit, hilare proſecutus: atque in digreſſu papillas quoque exoſculatus, reliquum temporis cum magna trepidatione vigilavit, cœptorum opperiens exitum. Sed ut diverſa omnia, nandoque evaſiſſe eam comperit, inops conſilii, L. Agernium, libertum ejus, ſalvam & incolumem cum gaudio nuntiantem, objecto clam juxta pugione, ut percuſſorem

34. *Laxata machina.*] Al. *Luxata mach.*

rem sibi subornatum arripi constringique jussit, matremque occidi: quasi deprehensum crimen voluntaria morte vitasset. Adduntur his atrociora, nec incertis auctoribus, ad visendum interfectæ cadaver accurrisse, contrectasse membra, alia vituperasse alia laudasse, sitique interim oborta, bibisse. Neque tamen sceleris conscientiam, quamquam & militum & senatus populique gratulationibus confirmaretur, aut statim aut unquam postea ferre potuit: sæpe confessus exagitari se materna specie, verberibus Furiarum, ac tædis ardentibus. Quin & facto per Magos sacro, evocare Manes, & exorare tentavit. Peregrinatione quidem Græciæ, Eleusiniis sacris, quorum initiatione impii & scelerati voce præconis submoverentur, interesse non ausus est. Junxitque parricidio matris amitæ necem. Quam cum ex duritia alvi cubantem visitaret: & illa tractans lanuginem ejus, ut assolet, jam grandis natu, per blanditias forte dixisset. Simul hanc excepero, mori volo: conversus ad proximos, confestim se positurum velut irridens ait: præcepitque medicis ut largius purgarent ægram. Nam nec dum defunctæ bona invasit, suppresso testamento, ne quid abscederet.

35. Uxores præter Octaviam dum postea duxit. Poppæam Sabinam, quæstorio patre natam, & equiti Romano ante nuptam: deinde Statiliam Messallinam Tauri bis consulis ac triumphalis abneptem. Qua ut potiretur, virum ejus Atticum Vestinum Coss. in honore ipso trucidavit. Octaviæ consuetudinem cito aspernatus, corripientibus amicis, sufficere illi debere respondit uxoria ornamenta. Eandem mox sæpe frustra strangulare meditatus, dimisit ut sterilem: sed improbante divortium populo, nec parcente convitiis, etiam relegavit. Denique occidit sub crimine adulteriorum, adeo impudenti falsoque, ut in quæstione perneganti-bus cunctis, Anicetum pædagogum suum indicem subjecerit, qui dolo stupratam à se fateretur. Poppæam duo-

Objecto clam. Junxitque Parricidio.] Al. *Abjecto clam, junxit parricidio.*

35. *Indicem subjecerit.*] Dictio, *indicem*, abest à tribus exempl. & sane abesse eam malim, Torrent.

duodecimo die post divortium Octaviæ in matrimonium acceptam, dilexit unice. Et tamen ipsam quoque ictu calcis occidit: quod se ex aurigatione sero reversum, gravida & ægra convitiis incesserat. Ex hac filiam tulit Claudiam Augustam, amisitque admodum infantem. Nullum adeo necessitudinis genus est quod non scelere perculerit. Antoniam Claudii filiam recusantem post Poppææ mortem nuptias suas, quasi molitricem novarum rerum, interemit. Similiter interemit cæteros, aut affinitate aliqua sibi aut propinquitate conjunctos. In quibus Aulum Plantium juvenem: quem cum ante mortem per vim constupraſſet: Eat nunc, inquit, mater mea, & successorem meum osculetur: jactans dilectum ab eo, & ad spem imperii impulsum. Privignum Rufinum Crispinum, Poppæa natum, impuberem adhuc, quia ferebatur ducatus & imperia ludere, mergendum mari, dum piscaretur, servis ipsius demandavit. Tuscum nutricis filium relegavit, quod in procuratione Ægypti, balneis in adventum suum exstructis laviſſet. Senecam præceptorem ad necem compulit: quamvis sæpe commeatum petenti, boniſque cedenti, perſancte juraſſet, suspectum se frustra, perituramque potius quam nociturum ei. Burro præfecto remedium ad fauces pollicitus, toxicum miſit. Libertos divites & senes olim adoptionis, mox dominationis suæ fautores, atque rectores, veneno partim cibis partim potionibus indito, intercepit.

36. Nec minore sævitia foris & in exteros graſſatus est. Stella crinita, quæ summis potestatibus exitium portendere vulgo putatur, per continuas noctes oriri cœperat. Anxius ea re, ut ex * Babilo astrologo didicit, solere reges talia ostenta cæde aliqua illustri expiare, atque à semet in capita procerum depellere: nobiliſſimo

Similiter interemit cæteros.] Tres mss. *Similiter item ceteros.* Lego igitur. *Similiter cæteros.* Torrent.

Constupraſſet. Ea nunc, inquit, mater mea. Rufinum Criſpinum.] Al. *Conſpurcaſſet. Eat nunc, inquit mater,* sine, *mea. Rufium,* &, *Rufrium Criſpin.*

Servis ipſius.] Al. *Servis ejus.*

35. *Babilo aſtrologo.*] Al. *Papilo,* &, *Babillo.*

liſſimo cuique exitium deſtinavit. Enimvero multo magis & quaſi per juſtam cauſſam duabus conjurationibus *a* promulgatis: quarum prior majorque Piſoniana, Romæ: poſterior, Viniciana, Beneventi conflata atque detecta eſt. Conjurati è vinculis triplicium catenarum dixere cauſſam: cum quidam crimen ultro faterentur, nonnulli etiam imputarent, tamquam aliter illi non poſſent niſi morte ſuccurrere, dedecorato flagitiis omnibus. Damnatorum liberi urbe pulſi, enectique veneno aut fame. Conſtat quoſdam cum pædagogis & capſariis uno prandio pariter necatos, alios diurnum victum prohibitos quærere.

37. Nullus poſthac adhibitus delectus aut modus interimendi quoſcumque libuiſſet, quacumque de cauſſa. Sed ne de pluribus referam, Salvidieno Orfito objectum eſt quod tabernas tres de domo ſua circa forum civitatibus ad ſtationem locaſſet: Caſſio Longino juriſconſulto, *b* ac luminibus orbato, quod in vetere gentili ſtemmate C. Caſſii percuſſoria Cæſaris *c* imagines reſtituiſſet: Pæto Thraſea, triſtior & pædagogi vultus. Mori juſſis non amplius quam horarium ſpatium dabat. Ac ne quid moræ interveniret, medicos admovebat, qui cunctantes continuo curarent. Ita enim vocabat, venas mortis gratia incidere. Creditur etiam polyphago cuidam Ægyptii generis, crudam carnem & quidquid daretur mandere aſſueto, concupiſſe vivos homines laniandos abſumendoſque objicere. Elatus inflatuſque tantis velut ſucceſſibus, negavit quemquam principum ſciſſe quid ſibi liceret. Multaſque nec dubias ſignificationes ſæpe jecit ne reliquis quidem ſe parſurum ſenatoribus: eumque ordinem ſublaturum quandoque è Repbul. ac provincias & exercitus equlti Rom. ac libertis permiſſurum. Certe neque adveniens, neque proficiſcens, quemqam oſculo impertivit ac ne reſalutatione quidem. Et in auſpicando opere Iſthmi, magna frequentia clare, Ut ſibi ac pop. Rom. bene res verteret, optavit: diſſimulata ſenatus mentione.

38. Sed

a *Promulgatis.*] Alii, *Provulgatis*, &, *pervulgatis*.

37. *Ac luminibus orbato.*] Mallet Torrentius abeſſe, *ac*.

Imagines reſtituiſſet.] Al. *retinuiſſet*.

38. Sed nec populo aut mœnibus patriæ pepercit. Dicente quodam in sermone communi, * Ἐμοῦ θανόντος γαῖα μιχθήτω πυρί: immo inquit,* ἐμοῦ ζῶντος. Planeque ita fecit: nam quasi offensus deformitate veterum ædificiorum, & angustiis flexurisque vicorum incendit urbem tam palam, ut pleriq; consulares,* cubicularios ejus, cum stupa taedaque, in prædiis suis deprehensos non attigerint: & quædam horrea circa domum Auream, quorum spatium maxime desiderabat, ut bellicis machinis labefactata, atque inflammata sint, quod saxeo muro constructa erant. Per sex dies septemque noctes ea clade sævitum est, ad monumentorum bustorumque diversoria plebe compulsa. Tunc præter immensum numerum insularum, domus priscorum ducum arserunt, hostilibus adhuc spoliis adornatæ, deorumque ædes ab regibus, ac deinde Punicis ac Gallicis bellis votæ dedicatæque: & quidquid visendum atque memorabile ex antiquitate duraverat. Hoc incendium è turri Mecœnatiana prospectans, lætusque flammæ, ut ajebat, pulcritudine, ἄλωσιν. Ilii in illo suo scenico habitu decantavit. Ac ne non hinc quoque quantum posset prædæ & manubiarum invaderet, pollicitus cadaverum & ruderum gratuitam egestionem, nemini ad reliquias rerum suarum adire permisit: collationibusque non receptis modo, verum & efflagitatis, provincias privatorumque census prope exhausit.

39. Accesserunt tantis ex principe malis, probrisque, quædam & fortuita: pestilentia unius autumni, qua triginta funerum millia in rationem Libitinæ venerunt: clades Britannica, qua duo præcipua oppida, magna * civium sociorumque cæde direpta sunt: ignominia ad Orientem legionibus in Armenia sub jugum missis, ægreque Syria retenta. Mirum, & vel præcipue notabile inter hæc fuit, nihil eum patientius quam

38. Ἐμοῦ θανόντος γαῖα μιχθήτω πυρί.] *Me mortuo misceatur terrarne.*

ἐμοῦ ζῶντος. *Me vivente*] Turnebus non male ἐμοῦ ζ ζῶντος.

Cubicularios ejus. Vt bellicis machinis. E turri Mecœnatiana.] Alii, *Cubicularesque ejus. Vbi bellicis machi. E turri Mecœnatica.*

39. *Civium sociorumque.*] Alii, *Civium Romanorum socior.*

quam maledicta & convitia hominum tuliſſe: neque in ullos leniorem quam qui ſe dictis aut carminibus laceſſiſſent, exſtitiſſe. Multa Grace Latineque * proſcripta, aut vulgata ſunt, ſicut illa.

* Νέρων, Ορέστης, Αλκμαίων, μητροκλόνος.
Νεόνυμφον Νέρων, ἰδίαν μητέρ' ἀπέκτεινεν.
Quis negat Æneæ magna de ſtirpe Neronem?
Suſtulit hic matrem, ſuſtulit ille patrem,
Dum tendit citharam noſter, dum cornua Parthus,
*Noſter erit Pæan, ille * ἐκατηβόλος.*
Roma domus fiet: Veios migrate Quirites.
Si non & Veios occupat iſta domus.

Sed neque auctores requiſivit: & quoſdam per indicem delatos ad ſenatum, affici graviore pœna prohibuit. Tranſeuntem eum Iſidorus Cynicus in publico clara voce corripuerat, * quod Nauplii mala bene cantitaret, ſua bona male diſponeret. Et Datus Atellanarum hiſtrio in cantico quodam, * ὑγίαινε πάτερ, ὑγίαινε μῆτερ, ita demonſtraverat, ut bibentem natantemque faceret, * exitum C. Claudii Agrippinæque ſignificans: & in noviſſima clauſula.

Orcus vobis ducit pedes,

ſena-

Proſcripta aut vulgata.] Al. *Perſcripta ac vulgata.*

Νέρων, Ορέστης, Αλκμαίων μητροκλόνος.] *Nero, Oreſtes Alcmæon matricidæ.*

Νεόνυμφον Νέρων ἰδίαν μητέρ' ἀπέκτεινεν. *Novam nuptam Nero propriam matrem interfecit.*] Turnebus è libris vett. legebat νεόθηρον, ut, inquit, vel lata nuper ſententia interfectam intelligamus, vel quaſi νεοθήρον ſcriptum eſſet, navis ſententia damnatam audiamus. Caſaubono νόνυμφον, quod in omnibus fere libris placet; ut objiciat auctor verſiculi Neroni inceſtum cum matre, de quo cap. 28.

ἐκατηβόλος.] *Longe jaculans. Ephitheton eſt Apollinis.*

Quod Nauplii mala.] Urſino ſui codicis ſcriptura placet, *naublide.* ut naublis pro barbito poſitum ſit.

ὑγίαινε πάτερ, ὑγίαινε μῆτερ.] *Bene vale patater, bene vale mater.*

Exitum C. Claudii, Noviſſima clauſula.] Alii. *Exitum ſcilicet Claudii, Noviſſ. clauſa.*

senatum gestu notaret: histrionem & philosophum Nero nihil amplius quam urbe Italiaque submovit, vel contemtu omnis infamiæ, vel ne fatendo dolorem, irritaret ingenia.

40. Talem principem paullo minus XIIII. annos perpessus terrarum orbis, tandem destituit: initium facientibus Gallis, duce Julio Vindice, qui tum eam provinciam pro prætore obtinebat. Prædictum à mathematicis Neroni olim erat fore ut quandoque destitueretur: unde vox ejus celeberrima, * τὸ τέχνιον πᾶσα γαῖα θρέφει: quo majore venia meditaretur citharœdicam artem principi sibi gratam, privato necessariam. * Spoponderunt tamen quidam destituto ei ordinationem Orientis, nonnulli nominatim regnum Hierosolymorum, plures omnis pristinæ fortunæ restitutionem. Cui spei pronior, Britannia Armenia que amissa, rursus utraque recepta, defunctum se fatalibus malis existimabat. Ut vero consulto Delphis Apolline, septuagesimum ac tertium annum cavendum sibi audivit, quasi eo demum obiturus, ac nihil conjectans de ætate Galbæ, tanta fiducia, non modo senectam, sed etiam perpetuam singularemque concepit felicitatem, ut amissis naufragio pretiosissimis rebus, non dubitaverit inter suos dicere, pisces eas sibi relaturos. Neapoli de motu Galliarum cognovit die ipso quo matrem occiderat: adeoque lente ac secure tulit, ut * gaudentis etiam suspicionem præberet, tamquam occasione nata spoliandarum jure belli opulentissimarum provinciarum. Statimque in gymnasium progressus, certantes athletas effusissimo studio spectavit. § Cœnæ quoque tempore interpellatus tumultuosioribus litteris hactenus excanduit,

40. Τὸ τέχνιον πᾶσα γαῖα θρέφει. *Artem omnia terra nutrit.*] Turneb. in suo cod. scriptum affirmat, τὸ τέχνιον ὑμᾶς διαθρέψει, quod sane & venustius est, & Neronem propius contingit. Nihil tamen mutatum velim. Torrentius.

Spoponderunt tamen quidam destituto ei ordinationem Orientis.] *Ei*, non est in ullis melioribus libris. Stephani autem editio & aliquot mss. *Orientis dominationem*, quod recipit Casaubonus.

Gaudentis etiam suspicionem,] Quidam, *gaudendi*, &, *speciem.*

duit, ut malum iis qui defciſſent, minaretur. Denique per octo continuos dies non reſcribere cuiquam, non mandare quid aut præcipere conatus, rem ſilentio obliteravit.

41. Edictis tandem Vindicis * contumelioſis, & frequentibus permotus, ſenatum epiſtola in ultionem ſui reique publicæ adhortatus eſt: excuſato languore faucium, propter quem non adeſſet. Nihil autem æque doluit quam ut citharœdum malum ſe increpitum, ac pro Nerone Ænobarbum appellatum. Et nomen quidem gentile, quod ſibi per contumeliam exprobraretur, reſumturum ſe profeſſus eſt, depoſito adoptivo. Cætera convitia, ut falſa, non alio argumento refellebat, quam quod etiam * inſcitia tantopere laboratæ perfectæque à ſe artis objiceretur: ſingulos ſubinde rogitans, noſſentne quemquam præſtantiorem. Sed urgentibus aliis ſuper alios nuntiis, Romam præcipitus rediit. Leviterque modo in itinere frivolo auſpicio mente recreata, cum annotaſſet inſculptum monumento, militem Gallum ab equite Rom. oppreſſum, trahi crinibus, ad eam ſpeciem exiluit gaudio, cœlumque adoravit, Ac ne tunc quidem aut ſenatu, aut populo coram * appellato, quoſdam è primoribus viris * domum evocavit: tranſactaque raptim cunctatione, * reliquam diei partem per organa hydraulica novi & ignoti generis circumduxit. * Oſtendenſque ſingula, de ratione ac difficultate cujuſque diſſerens * jamque ſe etiam prolaturum omnia in theatrum affirmavit, ſi per Vindicem liceat.

42. Poſtquam deinde etiam Galbam & Hiſpanias deſciviſſe cognovit, collapſus, animoque male fracto, diu & ſine voce & prope intermortuus jacuit. Utque reſipuit, veſte deſciſſa, capite converberato, actum de ſe

41. *Contumelioſis & frequentibus. Inſcitia tantopere. Coram appellato, Domum evocavit. Reliquam diei partem per organa hydraulica novi & igniti generis circumduxit, Oſtendenſque.* Aut è libris aut è conjectura, alii: *Et contumelioſis & frequentibus, Inſcitia ſibi tantopere,* vel *tanto tempore. Coram adorato. demum evocavit. Reliqua diei parte eos per organa hydraulica novi & ignoti generis circumduxit, Oſtendenſque* aut, *oſtenditque.*

Iamque ſe etiam] In nonnullis, ſe deſideravit.

se pronuntiavit. Consolantique nutriculæ, & aliis quoque jam principibus similia accidisse memoranti, Se vero præter cæteros inaudita & incognita pati respondit, qui suum imperium vivus amitteret. Nec eo secius quidquam ex consuetudine luxus atque desidiæ omisit vel imminuit. Quinimmo, cum prosperi quiddam ex provinciis nuntiatum esset, super abundantissimam cœnam jocularia in defectionis duces carmina, lasciveque modulata, quæ vulgo innotuerunt, etiam gesticulatus est: ac spectaculis theatri clam illatus, cuidam scenico placenti nuntium misit, abuti eum occupationibus suis.

43. Initio statim tumultus, multa & immania, verum non abhorrentia à sua natura, creditur destinasse. Successores, percussoresque submittere exercitus & provincias regentibus quasi conspiratis, idemque & unum sentientibus, quidquid ubique exsulum, quidquid in urbe hominum Gallicanorum esset, contrucidare: illos, ne desciscentibus aggregarentur: hos, ut conscios popularium suorum, atque fautores. Gallias exercitibus diripiendas permittere: senatum universum veneno per convivia necare, urbem incendere feris in Populum immissis, quo difficilius defenderetur, Sed absterritus, non tam pœnitentia quam * perficiendi desperatione, credensque expeditionem necessariam, Coss. antetempus privavit honore: atque in utriusque locum solus iniit consulatum, quasi fatale esset, non posse Gallias debellari nisi à consule. Ac susceptis fascibus, cum post epulas triclinio digrederetur, innixus humeris familiarium, affirmavit, simul ac primum provinciam attigisset, inermem se in conspectum exercituum proditurum, nec quidquam aliud quam fleturum. Revocatisque ad pœnitentiam defectoribus, sequenti die lætum inter lætos cantaturum epinicia, quæ jam nunc sibi componi oporteret.

44. In

42. *Qui suum imperium. Omisit vel imminuit, Lasciveque modulata.*] In aliis exemplis. *Qui summum imperium. Omisit vel minimum Lascive modul.*

43. *Perficiendi desperatione.*] Codex Torrentii, *efficiendi.*

44. In præparanda expeditione primam curam habuit deligendi vehicula, portandis scenicis organis, concubinasque, quas secum educeret, tondendi ad virilem modum, & securibus peltisque Amazonicis instruendi. Mox tribus urbanas ad sacramentum citavit: ac nullo idoneo respondente, cerrum dominis servorum numerum indixit: nec nisi ex tota cujusque familia probatissimos, ne dispensatoribus quidem, aut amanuensibus exceptis, recepit. Partem etiam census omnes ordines conferre jussit: & insuper inquilinos privatarum ædium atque insularum, pensionem annuam repræsentare, fisco. Exigitque ingenti fastidio & acerbitate nummum asperum, *a* argentum postulatum, aurum ad obrussam: ut plerique omnem collationem palam recusarent, consensu flagitantes, à delatoribus potius revocanda præmia, quæcunque cepissent.

45. *b* Ex annonæ quoque caritate luctantium accrevit invidia. Nam & forte accidit, ut in publica fame Alexandrina navis nuntiaretur pulverem luctatoribus aulicis advexisse. Quare omnium in se odio concitato, nihil contumeliarum defuit quin subiret. Statuæ ejus à vertice *c* currus appositus est cum inscriptione Græca, Nunc demum agona esse, & Traheret tandem.

44. *Argentum postulatum, aurum ad obrussam.*] *Argentum pustulatum, pustulatum*, reperies in libris, sed cum eadem significatio sit, & omnium derivatio à pustulis pusulis aut pusilis, id est, tuberculis à multipli excoctione enatis, disputatione longiore non opus. At pro *ad obrussam*, in aliis est, *obryzum*: sed id à doctioribus hic rejicitur.

45. *Ex annonæ quoque caritate luctantium accrevit invidia.*] Turneb. cum postremis præcedentis capitis verbis connectit, atque ita legit: *quacumque cepissent ex annonæ caritate lucrantia. Accrevit invidia.* in libris est, *lucrantium, lucratitia*, &, *lucrantia*. Torrentius, &, *luctantium*, non rejicit, & mallet tamen, *lucrantium*, vel, *luctanti tum*, id est, Neroni. Casaubonus omnino, *lucrantium*, scribi debere pertendit.

Currus appositus est cum inscriptione Græca, Nunc demum agona esse, & Traheret tandem.] Sic Aldus & Stephanus & opt. mss. Romana editio & quidam alii libri: *Currus appositus*, &, *Traderet tandem*. Eam lectionem laudat Turnebus mutato *Traderet*, in *Rederet*, Ut cincinnatum intelligamus Neronem. Sed stabilien-

Nunc demum agona esse, &, Traheret tandem. Alterius collo & * ascopera deligata, simulque titulus, * Ego quid potui? sed tu culeum meruisti. Adscriptum & columnis, * Etiam Gallos eum cantando excitasse. * Jam noctibus jurgia cum servis plerique simulantes, crebro Vindicem poscebant.

46. Terrebatur ad hæc evidentibus portentis somniorum & auspiciorum, & omnium, * tum veteribus tum novis: numquam antea somniare solitus. Occisa demum matre, vidit per quietem, navem sibi regenti extortum gubernaculum: trahique se ab Octavia uxore in arctissimas tenebras. Et modo pennatarum formicarum multitudine oppleri: modo à simulacris gentium ad Pompeji theatrum dedicatarum circuiri, arcerique progressu. Asturconem, quo maxime lætabatur, posteriore corporis parte in simiæ speciem transfiguratum, ac, tantum capite integro hinnitus edere canoros. De Mausoleo sponte foribus patefactis exaudita vox est, * nomine eum cientis. Kalend. Januarii exornati Lares in ipso sacrificii apparatu conciderunt. Auspicanti Sporus anulum muneri obtulit: cujus gemmæ sculptura erat, Proserpinæ raptus. Votorum noncupatione magna jam ordinum frequentia vix repertæ Capitolii claves. Cum ex oratione ejus, qua in Vindicem perorabat, recitaretur in senatu, daturos pœnas sceleratos, ac brevi dignum exitum facturos, conclamatum est ab uni-

dæ lectioni Aldinæ nullis opus argumentis, ipsa res vincit.

Ascopera deligata.] Auctor hujus lectionis cultissimus Politanus. Ante erat, *ascopa, è scopa, & scopa.* Turnebus emendabat, *ascoma*, ut sit velut culeus, inquit, quod nomen est neutrum Græcis, sed Latinis etiam femininum; Politiano subscribunt Terrentius & Casaubonus. Est autem Ascopera marsupium, sive sacculus pelliceus.

Ego quid potui? Etiam Gallos eum cant. Iam noctibus.] Al. *Ego quod potui. Iam Gallos eum cant.* vel *Iam & Gallos eum cant. Etiam noctibus.*

46. *Tum veteribus tum novis, quamquam antea somniare solutus. Occisa.*] Libri duo Torrent. *cum veteribus tum novis. Numquam antea somniare solitus. Occisa.* Male autem vulg. paulo ante, *omnium*, pro, *ominum.*

Nomine eum cientis, Exitū facturos. Decedisse versu.] Al. *Nomine eum ciens, exitium fact. Desisse versu.*

universis: Tu facies Auguste. Observatum etiam fuerat, novissimam fabulam cantasse eum publice Oedipodem exsulem, atque in hoc * decidisse versu,

* Θανεῖν μ' ἄνωγε σύγγαμός, μήτηρ, πατήρ.

47. Nuntiata interim etiam cæterorum exercituum defectione, litteras prandenti sibi redditas concerpsit, mensam subvertit: duos scyphos gratissimi usus, quos Homericos à cælatura carminum Homeri vocabat, solo illisit: ac sumto à Locusta veneno, & in auream pyxidem condito, transiit in hortos Servilianos. Ubi præmissis libertorum fidissimis Ostiam, ad classem præparandam, tribunos centurionesque prætorii de fugæ societate tentavit. Sed partim tergiversantibus, partim aperte detrectantibus, uno vero etiam proclamante,

Vsque adeone mori miserum est?

varia agitavit: Parthosne an Galbam supplex peteret, an atratus prodiret in publicum, proque Rostris quanta maxime posset miseratione veniam præteritorum precaretur: ac ni flexisset animos vel Ægypti præfecturam concedi sibi oraret. Inventus est postea in scrinio ejus hac de re sermo formatus. Sed deterritum putant, ne prius quam in forum perveniret, discerperetur. Sic cogitatione in posterum diem dilata, ad mediam fere noctem excitatus, ut comperit stationem militum recessisse, prosiluit è lecto, misitque circum amicos. Et quia nihil à quoquam renuntiabatur, ipse cum paucis hospitia singulorum adiit. Verum clausis omnium foribus, respondente nullo, in cubiculum rediit: unde jam & custodes diffugerant, direptis etiam stragulis, amota & pyxide veneni. Ac statim Spicillum mirmillonem, vel quemlibet alium percussorem, cujus manu periret, requisivit. Et nemine reperto: Ergo ego, inquit, nec amicum habeo, nec inimicum? procurritque quasi præcipitaturus se in Tiberim.

46. Sed revocato rursus impetu, aliquid secretioris latebræ ad colligendum animum desideravit: & offerente Phaonte liberto suburbanum suum

Θανεῖν μ' ἄνωγε σύγγαμός, μήτηρ, πατήρ.
Mori me adegit uxor, mater, pater.

suum inter Salariam & Nomentanam viam circa quartum milliarium : ut erat nudo pede atque tunicatus, pœnulam obsoleti coloris superinduit : adopertoque capite, & ante faciem * obtento sudario, equum inscendit, * quatuor solum comitantibus, inter quos & Sporus erat. Statimque tremore terræ, & fulgure adverso pavefactus : audiit ex proximis castris clamorem militum, & sibi adversa & Galbæ prospera ominantium : etiam ex obviis viatoribus quendam dicentem. Hi Neronem persequuntur : alium scisciantem, Ecquid in urbe novi de Nerone? Equo autem odore abjecti in via cadaveris consternato, detecta facie agnitus est à quodam Mifficio prætoriano, & salutatus. Ut ad diverticulum ventum est, dimissis equis inter fruticeta ac vepres, per arundineti semitam ægre, nec nisi strata sub pedibus veste, * ad adversum villæ parietem evasit. Ibi hortante eodem Phaonte, ut interim in specum egestæ harenæ concederet, negavit se vivum sub terram iturum: ac parumper commoratus, dum clandestinus ad villam introitus pararetur, aquam ex subjecta lacuna poraturus manu hausit : & Hæc est, inquit, Neronis decocta. Deinde divulsa sentibus pœnula trajectos surculos rasit : atque ita quadrupes per angustias effossæ cavernæ receptus, in proximam cellam decubuit super lectum * modicella culcita, vetere pallio strato instructum. Fameque interim & siti interpellante, panem quidem sordidum oblatum aspernatus est, aquæ autem tepidæ aliquantulum bibit.

49. Tunc unoquoque hinc inde instante, ut quam primum se impendentibus contumeliis eriperet, sçrobem coram fieri imperavit, dimensus ad corporis sui modulum : componique simul, si qua invenirentur, fruſta marmoris, & aquam simul ac ligna conferri, cuando mox cadaveri, flens ad singula, atque identidem dictitans : Qualis artifex pereo! inter moras

M perlato

84 *Obtento sudario Quatuor soum.*] Alii. *Obtenso sudario. Quatuor solis.*

Ad adversum villæ parietem. Eodem Phaonte. Concederet, Modicella culcita. Vetere Pallio strate instructum.] Al. *Adversus villæ parietem. Eum Phaonte, Se conderet. Modica culcita. Vetere pallio instratum.*

perlatos à cursore Phaontis codicillos præripuit, legitque se hostem à senatu judicatum & quæri, ut puniatur more majorum. Et cum comperisset nudi hominis cervicem inseri furcæ, corpus virgis ad necem cædi: conterritus, duos pugiones, quos secum tulerat, attripuit: tentataque utriusque acie, rursus condidit, caussatus nondum adesse fatalem horam. Ac modo Sporum hortabatur, ut lamentari ac plangere inciperet: modo orabat, ut se aliquis ad mortem capessendam exemplo juvaret: interdum segnitiem suam his verbis increpabat: Vivo deformiter ac turpiter: * ἀ πρέπει Νέρωνι, ἀ πρέπει, νήφειν δεῖ ἐν τοῖς τοιούτοις. ἄγε ἔγειρε σαυτόν. Jamque equites appropinquabant, quibus præceptum erat ut vivum eum attraherent. Quod ut sensit, trepidanter effatus,

*Ἵππων μ' ὠκυπόδων ἀμφὶ κλύπει ὄϊατα βάλλει:

ferrum jugulo adegit, juvante Epaphrodito, à libellis. Semianimisque adhuc obrepenti centurioni, & pænula ad vulnus apposita, in auxilium se venisse simulanti, non aliud respondit, quam Sero, &, Hæc est fides. Atque in ea voce defecit, exstantibus rigentibusque oculis usque ad horrorem formidinemque visentium. Nihil prius ac magis à comitibus exegerat, quam ne potestas cuiquam capitis sui fieret: sed ut, quoquo modo, totus cremaretur. * Permisit hoc Icelus Galbæ libertus, non multo ante vinculis exsolutus, in quæ primo tumultu conjectus fuerat.

50. Funeratus est impensa ducentorum millium, stragulis albis auro intextis, quibus usus Kalend. Januarii fuerat. Reliquias † Ecloge & Alexandria nutrices cum

ἀ πρέπει Νέρωνι, ἀ πρέπει. νήφειν δεῖ ἐν τοῖς τοιούτοις, ἄγε ἔγειρε σαυτόν.] *Non decet Neronem, non decet. Vigilare oportet in talibus. Age excita te ecum.*

Ἵππων μ' ὠκυπόδων ἀμφὶ κλύπει ὄϊατα βάλλει.] *Equorum celeripedum sonitus aures circumtundit.*

49. *Permisit hoc Icelus.*] vulg. male *Permisit*, vel, *promisit hoc Sejus*, vel, *Huseus*, vel, *Hirtius.*

50. *Ecloge & Alexandra.*] Al, *Egloge, & Alexandria.*

cum Acte concubina gentili Domitiorum monumento condiderunt: quod prospicitur è campo Martio * impositum colle hortorum. In eo monumento solium Porphyretici marmoris superstanti Lunensi ara circumseptum est lapide Thasio.

51. Statura fuit pæne justa: corpore maculoso & fœdo: sufflavo capillo: vultu pulcromagis quam venusto: oculis cæsiis & hebetioribus: cervice obesa, ventre projecto, gracillimis cruribus, valetudine prospera. Nam qui luxuriæ immoderatissimæ esset, ter omnino per XIIII annos languit: atque ita, ut neque vino, neque consuetudine reliqua abstineret. Circa cultum habitumque adeo pudendus, ut comam semper in gradus formatam, peregrinatione Achaica etiam pone verticem summiserit, ac plerumque * syntheſinam indutus, ligato circum collum sudario prodierit in publicum, sine cinctu, & discalceatus.

52. Liberales disciplinas omnes fere puer attigit. Sed à philosophia eum mater avertit: monens imperaturo contrariam esse: à cognitione veterum oratorum Seneca præceptor, quo diutius in admiratione sui detineret. Itaque ad poëticam pronus carmina libenter ac sine labore composuit: nec, ut quidam putant, aliena pro suis edidit. Venere in manus meas pugillares libellique cum quibusdam notissimis versibus * ipsius chirographo scriptis: ut facile appareret, non translatos, aut dictante aliquo exceptos: sed plane quasi à cogitante atque generante exaratos: ita multa & deleta & inducta & superscripta inerant.

53. Habuit & pingendi fingendique maxime non mediocre studium. Maxima autē popularitate efferebatur, omnium æmulus, qui quoquo modo animum vulgi moverent. Exiit opinio post scenicas coronas proximo lustro descensurum eum ad Olympia inter athletas. Nam luctabatur assidue: nec aliter certamina gymnica Græcia tota spectaverat, quam brabeutarum more in

M 2 stadio

Impositum colle hortorum.] Al. *Imp. colli hortorum.*

51. *Plerumqae syntheſinam indutus,*] Non male vulgo, *syntheſin indutus.*

52. *Ipsius chirographo scriptis: ut facile appareret, non translatos.*] Mavult Torrent. *Ipsius chirographo: ut fac. ap. non translatitios.*

stadio humi assidens: ac si qua paria longius recessissent, in medium manibus suis protrahens. Destinaverat etiam qui Apollinem cantu, Solem aurigando æquiparare existimaretur, imitari & Herculis facta. Præparatumque leonem ajunt, quem vel clava vel brachiorum nexibus in Amphitheatri harena spectante populo nudus elideret.

54. Sub exitu quidem vitæ palam voverat si sibi incolumis status permansisset, *a* prodituram se partæ victoriæ ludis, etiam hydraulam & choraulam, & utricularium, ac novissimo die histrionem, *b* saltaturumque Virgilii Turnum. Et sunt qui tradunt Paridem histrionem occisum ab eo, quasi gravem adversarium.

55. Erat illi æternitatis perpetuæque famæ cupido, sed inconsulta. Ideoque multis rebus, ac locis vetere appellatione detracta, novam induxit ex suo nomine. Mensem quoque Aprilem, Neroneum appellavit. Destinaverat & Romam Neropolim nuncupare.

56. Religionum usquequaque contemtor, præter unius deæ Syriæ. Hanc mox ita sprevit, ut urina contaminaret: alia superstitione captus in qua sola pertinacissime hæsit. Siquidem *c* icunculam puellarem, cum quasi remedium insidiarum è plebejo quodam & ignoto muneri accepisset, detecta confestim conjuratione pro summo numine triniſque in die sacrificiis colere perseveravit: volebatque credi monitione ejus futura prænoscere. Ante paucos quam periret menses, attendit & exstispicio, nec umquam litavit.

57. Obiit secundo & trigesimo ætatis anno, die quo quondam Octaviam interemerat. Tantumque gaudium publice præbuit, ut plebs pileata tota urbe discurreret. Et tamen non defuerunt qui per longum tempus vernis æstiviſque floribus tumulum ejus ornarent: ac modo imagines prætextatas in Rostris proferrent, modo edicta,

54. *Prodituram se partæ victoriæ ludis.*] Sic emendavit Turnebus vulg. *parta victoria.* Mox. *saltaturumque*, idem Turneb. *saltaturum.*

56. *Icunculam puellarum*] Quod in libris esset, *acungilam*, emendatur; *imagunculam.* Vulgo, *acunculam.* Et optime Egnatius eumque sequutus Torrentius, *icunculam.*

ſta, quaſi viventis, & brevi magno inimicorum malo reverſuri. Quinetiam Vologeſus Parthorum rex, miſſis ad ſenatum legatis de inſtauranda ſocietate, hoc etiam magnopere oravit, ut Neronis memoria coleretur. Denique cum poſt viginti annos adoleſcente me exſtitiſſet conditionis incertæ, qui ſe Neronem eſſe jactaret, tam favorabile nomen ejus apud Parthos fuit, ut vehementer adjutus, & vix redditus ſit.

C. SUET. TRANQUILLI, SER. SULPICIUS GALBA VII.

1. PRogenies Cæſarum in Nerone defecit: quod futurum compluribus quidem ſignis *a* ſed evidentiſſimis duobus, apparuit. Liviæ olim poſt Auguſti ſtatim nuptias Vejentanum ſuum reviſenti, prætervolans aquila, gallinam albam, ramulum lauri roſtro tenentem, ita ut rapuerat, demiſit in gremium: cumque nutriri alitem, *q* pangique ramulum placuiſſet, tanta pullorum ſoboles provenit, ut hodie quoque ea villa ad Gallinas vocetur: tale vero lauretum, ut triumphaturi Cæſares inde laureas decerperent: fuitque mos triumphantibus, alias confeſtim eodem loco pangere: & obſervatum eſt ſub cujuſque obitum arborem ab ipſo inſtitutam, elanguiſſe. Ergo noviſſimo Neronis anno, & ſilva omnis exaruit radicitus, & quidquid ibi gallinarum erat, interiit: ac ſubinde tacta de cœlo Cæſarum æde, capita omnibus ſimul ſtatuis deciderunt: *c* Auguſtique ſceptrum è manibus excuſſum eſt.

2. Neroni Galba ſucceſſit, nullo gradu contin-

1. *Sed evidentiſſimis.*] Duo opt. codd. *vel evidentiſſimis*. Mallem, *ſed vel evidentiſſimis*. Torrent. *Pangique ramulum.*] Al. *Pangique*, aut, *pangi, ramum.* *Auguſtique ſceptrum.*] Alii: *Auguſti etiam ſceptrum.*

gens Cæsarum domum: sed haud dubie nobilissimus, magnaque & vetere prosapia: ut qui statuarum titulis PRONEPOTEM Q. CATULI CAPITOLINI semper adscripserit: Imperator vero etiam stemma in atrio proposuerit * quo paternam originem ad Jovem: maternam, ad Pasiphaën Minois uxorem referret.

3. Imagines & elogia universi generis exsequi longum est: familiæ breviter attingam. Qui primus Sulpiciorum cognomen Galbæ tulit, cur, aut unde traxerit: ambigitur. Quidam putant, quòd oppidum Hispaniæ frustra diu oppugnatum illitis demum galbano facibus succenderit: alii quod in diuturna valetudine galbeo: id est, remedeis lana involutis assidua utereretur: nonnulli quod præpinguis fuerit vilus, quem galbam Galli vocent: vel contra, quod tam exilis, quam sunt animalia, quæ in esculis nascuntur, appellanturque galbæ. Familiam illustravit Ser. Galba consularis, temporum suorum eloquentissimus: quem tradunt, Hispaniam ex prætura obtinentem, * xxx Lusitanorum millibus perfidia trucidatis, Niriatini belli caussam extitisse. Ejus nepos ob repulsam consulatus infensus Julio Cæsari, cujus legatus in Galia fuerat, conspiravit cum Cassio & Bruto: propter quod Pediæ lege damnatus est. Ab hoc sunt Imperatoris Galbæ avus & pater. Avus clarior studiis quam dignitate: non enim egressus præturæ

2. *Quo paternam originem ad Iovem? maternam ad Pasiphaën Minois uxorem referret.*] Liber opt. *Pasiphaem*, veteri more. Mirum vero cum Pasiphaë Solis filia feratur, non ad Solem potius maternum genus eum retulisse, quam ad feminam tam fœdo concubitu infamem. Quare suspicor hunc locum esse corruptum, scribendumque: *paternam originem ad Minoem, ac Pasiphaen Minois uxorem, referret*, delato, *maternam*, infarto ab aliquo, qui materni quoque generis mentionem faciendam esse putabat. Atqui illud ante ad Q. Catulum retulerat Suetonius. Sic de alia quadam Galba Sil. Ital. lib. XIII. Huic genus orditur Minos, inviſaque tauro Pasiphaë. De paterno enim genere loquitur. Hæc Torrentius.

3. xxx. *Lusit anorum millibus.*] Nihil ubique numerorum notat corruptius, non abest quin & hic menda sit, ut apud Valer. Maximum qui septem millia habet. Casaubonus.

ræ gradum, multiplicem nec incurioſam hiſtoriam edidit. Pater conſulatu functus, * quam brevi corpore æque etiam gibber modicæque in dicendo facultatis, cauſſas induſtrie actitavit. Uxores habuit Mummiam Achaïcam, neptem Catuli, proneptem L. Mummii, qui Corinthum excidit, item Liviam Ocellinam, ditem admodum & pulcram. à qua tamen nobilitatis cauſſa appetitus ultro exiſtimatur, & aliquanto enixius, poſtquam ſubinde inſtanti vitium corporis ſecreto poſita veſte detexit, ne quaſi ignaram fallere videretur. Ex Achaica liberos, Cajum & Servium procreavit. Quorum major Cajus attritis facultatibus urbe ceſſit: prohibituſque à Tiberio ſortiri anno ſuo proconſulatum, voluntaria morte obiit.

4. Ser. Galba Imperator, M. Valerio Meſſalla, Cn. Lentulo Coss. natus eſt, * ιχ Kalend. Januarii, in villa colli ſuppoſita, prope Terracinam ſiniſtrorſum Fundos petentibus. Adoptatus à noverca ſua, Livii nomen, & * Ocellæ cognomen aſſumſit, mutato prænomine. Nam & Lucium mox pro Servio uſque ad tempus imperii uſurpavit. Conſtat Auguſtum puero adhuc ſalutanti ſe inter æquales, apprehenſa buccula dixiſſe, * ἐὺ σὺ τέκνον τῆς ἀρχῆς ἡμῶν παραῤῥώξῃ. Sed & Tiberius, cum comperiſſet imperaturum eum, verum in ſenecta: Vivat ſane, ait, quando id ad nos nihil pertinet. Avo quoque ejus fulgur procuranti, cum exta de manibus aquila rapuiſſet, & in frugiferâ quercum contuliſſet, ſummum ſed ſerum imperium portendi familiæ reſponſum eſt. Et ille irridens, Sane, inquit, cum mula pepererit. Nihil æque poſtea Galbam tentantem res novas confirmavit, quam mulæ partus: cæteriſq;

M 4 ut

Quam brevi corpore.] Libri nonnulli, etiam impreſſi, *quamquam brevi corpore.* Torrent.

14. *Kal. Ian. Colli ſup. poſita Ocellæ cognomen. Nam & Lucium mox pro Servio.*] Al. VIII *Kal. Colli ſuperpoſita. Ocellare cognomen. Nam & Lucii m. p. Servii.*

Καὶ σὺ τέκνον τῆς ἀρχῆς ἡμῶν παραῤῥώξῃ. *Et tu fili imperium noſtrum deguſtabis.*] Vulgo παραῤῥίζον. quod cum Turnebo & Jordano jure minus placeret, ex Dione emendabunt. παραγεύσον. Bene quidem, ſed cum reſtetur Caſauborum manifeſte, ſe in libris vett. reperiſſe παραῤῥώξῃ, id retinendum eſt.

ut obscœnum ostentum abhorrentibus, solus pro lætissimo accepit, memor sacrificii dictique avi. Sumta virili toga, somniavit fortunam dicentem, stare se ante fores defessam: & nisi ocyus reciperetur, cuicumque obvio prædæ futuram. Utque evigilavit aperto atrio, simulacrum æneum Deæ cubitali majus iuxta limen invenit: idque gremio suo Tusculum, ubi æstivare consueverat, avexit: & in parte ædium consecratum, mensruis deinceps supplicationibus & pervigilio anniversario coluit. Quamquam autem nondum ætate constanti, veterem civitatis, exoletumque morem, ac tantum in domo sua hærentem, obstinatissime retinuit: ut liberti servique bis die frequentes adessent, ac mane salvere, vesperi valere sibi singuli dicerent.

5. Inter liberales disciplinas attendit & juri. Dedit & matrimonio operam: verum amissa uxore Lepida, duobusque ex ea filiis, remansit in cœlibatu, neq; sollicitari ulla conditione amplius potuit, ne Agrippinæ quidem viduatæ morte Domitii, * quæ maritum quoque adhuc nec dum cœlibem Galbam, adeo omnibus sollicitaverat modis, ut inter conventum matronarum correpta jurgio, atque etiam manu pulsata sit * à matre Lepidæ, Observavit ante omnes Liviam Augustam: cujus & vivæ gratia plurimum valuit, & mortuæ testamento pæne ditatus est: * HS. namque quingenties cum præcipuum inter legatarios habuisset, quia notata

5. *Quæ maritum adhuc, necdum cælibem.*] Verba, *nec dum cœlibem*, uti ex glossemate asscripta, amovenda censeo. Mox pro, *inter conventum*, mallem ut in duobus mss. *in conventu*. Tort.

A matre Lepidæ. Observavit ante omnes.] Al. *A matre Lepidæ.* Sed prorsus falsè. &, *Observavit autem ante omnes.*

HS. *namque quingenties cum præcipuum &c. herede Tiberio legatum ad quingenta revocante, ne hæc quidem accepit.*] Emendare conatur Torrentius: *nam cum quingenties præcipuũ &c. herede Tiberio legatum ad quinquagies revocante, ne hoc quidem accepit;* Fortasse quod imminutio illa legati, minus absurda videretur à quingenties HS. ad quingenta. Absurdior esset si vulgatas lectiones sequeremur, *ad quinquaginta revocante.* At Ursinus non erratum in τὸ *quingenta* existimat, sed in τὸ *quingenties*, &, *quinquagies*, restituit. Bonâ adfert

notata non perſcripta erat ſumma, herede Tiberio legatum ad quingenta revocante, ne hæc quidem acceptis.

6. Honoribus ante legitimum tempus initis, prætor commiſſione ludorum Floralium, novum ſpectaculi genus, elephantos funambulos edidit: exin provinciæ Aquitaniæ anno fere præfuit: mox * conſulatum per ſex menſes ordinarium geſſit. Evenitque ut in eo * ipſe L. Domitio patri Neronis, ipſi Salvius Otho pater Othonis ſuccederet, velut præſagium inſequentis caſus, quo medius inter utriuſque filios extitit Imperator. A Cajo Cæſare, * Gætulico ſubſtitutus, poſtridie quam ad legiones venit, ſolenni forte ſpectaculo plaudentes inhibuit, data teſſera, ut manus pænulis continerent. * Statim per caſtra jactatum eſt,

Diſce miles militare, Galba eſt, non Gætulicus.

Pari ſeveritate interdixit commeatus peti. Veteranuin ac tironem militem opere aſſiduo corroboravit: maturequebarbaris, qui jam in Galliam uſque proruperant, coërcitis, præſenti quoque Cajo talem & ſe & exercitum approbavit, ut inter innumeras * contractaſque ex omnibus provinciis copias neque teſtimonium neque præmia ampliora ulli perciperent. Ipſe maxime inſignis, quod campeſtrem decurſionem ſcuto moderatus, etiam ad eſſedum Imperatoris pervigintipaſſuum milliæ cucurrit.

7. Cæde Caji nuntiata, multis ad occaſionem ſtimulantibus, quietem prætulit. Per hoc gratiſſimus Claudio, receptuſque in cohortem amicorum, tantæ dignationis eſt habitus, ut cum ſubit ei valetudo neque adeo gravis incidiſſet, dilatus ſit expeditionis Britannicæ dies. Afticum pro

M 5 con-

rationem Caſaubonus, qui idem cenſet: Cum, inquit, Auguſtus & Tiberius quadringenties non multo amplius P.R legarint, Liviam uni Galbæ quingenties reliquiſſe; nunquam factum Idem etiam, *ne hoc quidem accepit*, mavult.

6. *Conſulatum per ſex menſes. Ipſe L. Domitio. Gætulico ſubſtitutus. Statim per caſtra.*] Al. *Conſulatum per tres menſes. Ipſe Cn. Domitio. Ludis ſubſtitutus. Statimque per caſtra.*

Contractaſque.] Al. *Contractas.*

consule biennio obtinuit, extra sortem electus ad ordinandam provinciam, & intestina dissensione & barbarorum tumultu inquietam. Ordinavitque magna severitatis ac iustitiæ cura, etiam in parvulis rebus. Militi, qui per expeditionem annona arctissima resiuum cibariorum tritici modium centum denariis vendidisse arguebatur, vetuit, simulatque indigere cibo cœpisset, à quoquam opem ferri: & is fame extabuit. At in jure dicendo, cum de proprietate jumenti quæreretur, levibus utrimque argumentis, & testibus, ideoque difficili conjectura veritatis, ita decrevit, ut ad lacum, ubi adaquari solebat, duceretur capite involuto: atque ibidem revelato, ejus esset ad quem sponte se à potu recepisset.

8. Obtres, & tunc in Africa, & olim in Germania gestas, ornamenta triumphalia accepit, sacerdotium triplex, inter XV viros, sodalesque Titios item Augustales cooptatus: atque ex eo tempore prope ad medium Neronis principatum in secessu plurimum vixit: * ne ad gestandum quidem umquam iter ingressus, quam ut secum * vehiculo proximo decies HS. in auro efferret, donec in oppido Fundis morandi Hispania Tarraconensis oblata est. Acciditque, ut cum provinciam ingressus sacrificaret intra ædem publicam, puero è ministris acerram tenenti, capillus repente toto capite canescceret. Nec defuerunt qui interpretarentur, significari rerum mutationem, successurumque juveni senem: hoc est, ipsum Neroni. Nec multo post in * Cantabriæ lacum fulmen decidit: * repertæque sunt duodecim secures, haud ambiguum summi Imperii signum.

9. Per octo annos varie & inæquabiliter provinciam rexit. Primo acer, vehemens, & in coërcendis quidem delictis vel immodicus. Nam & nummulario * non

8. *Ne ad gestandum quidem unquam iter ingressus.*] Auctior codex Ursini voce, *aliter*, quam Torrentius & Casaubon. desiderabant: *Ne ad gestandum quidem aliter unquam iter ingr.*

Vehiculo proximo.] Torrentius, e *proximo*, nullo modo adplaudente Casaubono.

Cantabriæ lacum.] Quid si, *lucum*, legamus? Torrentius.

Repertæque sunt duodecim secures.] Casauboni liber: *repertæque statim duod. se cc,*

* non ex fide versanti pecunias, manus amputavit, mensæque ejus affixit. Et tutorem, quod pupillum, cui substitutus heres erat, veneno necasset, cruce affecit: implorantique leges, & civem Romanum se restificanti, quasi solatio & honore aliquo pœnam levaturus, mutari, multoque præter cæteras altiorem & dealbatam statui crucem jussit. Paullatim in desidiam segnitiemque conversus est, ne quid materiæ præberet Neroni: &, ut dicere solebat, quod nemo rationem otii sui reddere cogeretur. Carthagine nova conventum agens, tumultuari Gallias comperit. Legato Aquitaniæ auxilia implorante, supervenerunt Vindicis litteræ, hortantis, ut humano generi assertorem ducemque se accommodaret. Nec diu cunctatus conditionem partim metu, partim spe recepit. Nam & mandata Neronis de nece sua ad procuratores clam missa deprehenderat: & confirmabatur eum secundissimis auspiciis, & ominibus; tum virginis honestæ vaticinatione, tanto magis, quod eadem illa carmina sacerdos * Jovis Cluniæ ex penetrali somnio monitus eruerat, ante ducentos annos similiter à fatidica puella pronuntiata. Quorum carminum sententia erat, Oriturum quandoque ex Hispania principem, dominumque rerum.

10. Igitur cum quasi manumissioni vacaturus conscendisset tribunal, propositis ante se damnatorum occisorumque à Nerone quam plurimis imaginibus, & adstante nobili puero, quem exsulantem ex proxima Baleari insula, ob id ipsum acciverat, deploravit temporum statum, consalutatusque IMPERATOR, legatum se senatus ac populi Romani professus est. Deinde justitio indicto, è plebe quidem provinciæ legiones & auxilia conscripsit, super exercitum veterem legionis unius, duarumque alarum, & cohortium trium. Ac è primoribus prudentia atque ætate præstantibus, velut

9. *Non ex fide versanti pecunias.*] Suspectum verbum: *pecunias*, forte etiam tollendum, an scribendum, *in pecuniis*. Casaub.

Cruce affecit.] Al. *Cruci affixit.*

Jovis Cluniæ.] Male alii, *Cluviæ*, *Diviæ*, *Divinæ*, *Clivinæ*.

velut instar senatus, ad quos de majore re, quoties opus esset, referretur, instituit. Deligit & equestris ordinis juvenes, qui manenti anulorum aureorum usu, Evocati appellarentur, excubiasque circa cubiculum suum vice militum agerent. Etiam per provincias edicta dimisit, auctor singulis universisque conspirandi simul, & ut qua posset quisque opera, communem caussam juvarent. Per idem fere tempus in munitione oppidi, quod sedem bello delegerat, repertus est anulus opere antiquo, scalptura gemmæ victoriam cum tropæo exprimente. Ac subinde Alexandrina navis * Dertosam appulit armis onusta, sine gubernatore, sine nauta ac vectore ullo: ut nemini dubium esset, justum piumque, & faventibus diis, bellum susceipi. Cum repente ex inopinato prope cuncta turbata sunt: alarum altera castris appropinquentem, pœnitentia mutati sacramenti, dedestituere conata est, atque retenta in officio: & servi, quos à liberto Neronis ad fraudem præparatos muneri acceperat, per angiportum in balneas transeuntem prene interemerent; nisi cohortantibus invicem, ne * occasionem omitterent, interrogatisque de qua occasione loquerentur, expressa cruciatu confessio esset.

11. Accessit ad tanta discrimina mors Vindicis, qua maxime consternatus destitutoque similis, non multum abfuit, quin vitæ renuntiaret. Sed supervenientibus ab urbe nuntiis, ut occisum Neronem, cunctosque in verba sua jurasse cognovit: depositâ, LEGATI, suscepit CÆSARIS appellationem. Iterque ingressus est paludatus, ac dependente à cervicibus pugione ante pectus, nec prius usum togæ recuperavit, quam oppressis, qui novas res moliebantur, præfecto prætorii Nymphidio Sabino, Romæ: in Germania, Fonteja

10. *Dertosam appulit.*] Opidum Hispaniæ. Vulg. *Dertosa.* In quibusdam etiam libris, *decursu detorsa.* Antonius Augustinus emendebat, referente Ursino. *Detorsam*, quod opidum esse in Hispania dicit; Sed verisimile, aut male hoc ab Ursino relatum, aut mendum esse operarum: fortasse enim Aut. Auguſt. etiam *Dertosam*, emendaverit.

Occasionem omitterent.] Al. *amitterent.*

Fontejo Capitone : in Africa, Clodio Macro, legatis.

12. Præcesserat de eo fama sævitiæ simul atque avaritiæ : quod civitates Hispaniarum Galliarumque, quæ cunctantius sibi accesserant, gravioribus tributis, quasdam etiam murorum destructione punisset : & præpositos procuratoresque supplicio capitis affecisset cum conjugibus ac liberis : quodque oblatam à Tarraconensibus è vetere templo Jovis coronam auream librarum quindecim constasset, ac tres uncias quæ ponderi deerant, Jussisset exigit. Ea fama & confirmata & aucta est, ut primum urbem introiit. Nam cum classiarios, quos Nero ex remigibus justos milites fecerat, redire ad pristinum statum cogeret : recusantes, atque insuper aquilam, & signa pertinacius flagitante, non modo immisso equite disjecit, sed decimavit etiam. Item Germanorum cohortem à Cæsaribus olim ad custodiam corporis institutam, multisque experimentis fidelissimam, dissolvit, ac sine ullo commodo remisit in patriam : quasi Cn. Dolabellæ, juxta cujus hortos tendebat, propiorem. Illa quoque verene an falso, per ludibrium jactabantur, apposita lautiore cœna ingemuisse eum. Et ordinario quidem dispensatori breviarium rationum offerenti, paropsidem leguminis pro sedulitate ac diligentia porrexisse. Cano autem choraulæ, mire placenti, denarios quinque donasse, prolatos manu sua e peculiaribus loculis suis.

13. Quare adventus ejus non perinde gratus fuit : idque proximo spectaculo apparuit. Si quidem Atellanis notissimum * canticum exorsis, Venit io Simus à villa : cuncti simul spectatores consentiente voce reliquam partem retulerunt, ac sæpius versu repetito egerunt.

14. Majore adeo & favore & auctoritate adeptus est, quam gessit, Imperium : quamquam multa documenta egregi principis daret : sed nequaquam

13. *Canticum exorsis, Venit io Simus à villa.*] Alii, *exorsus*. Cætera in mss. valde corrupta. *Venitione simus à villa. Venitiones imus à villa.* Auctor melioris lectionis Turnebus. Aut. Augustinus legendum putabat, *Venit Onesimus à villa.*

quam tam grata erunt quam inviſa quæ ſecus fierent. Regebatur trium arbitrio, quos una & intra Palatium habitantes, nec umquam non adhærentes, pædagogos vulgo vocabant. Hi erant * T. Vinius legatus ejus in Hiſpania, cupiditatis immẽſæ: Cornelius Laco, ex aſſeſſore præfectus prætorii, arrogantia ſocordiaque intolerabilis: libertus Icelus, paullo ante anulis aureis & Martiani cognomine ornatus, * ac jam ſummi equeſtris gradus candidatus. His diverſo vitiorum genere graſſantibus, adeo ſe abutendum permiſit & tradidit, ut vix ſibi ipſi conſtaret: modo acerbior parciorque, modo remiſſior ac negligentior quam conveniret principi electo, atque illius ætatis. Quoſdam claros ex utroque ordine viros ſuſpicione minima, inauditos condemnavit. Civitatem Romanam raro dedit. Jura trium liberorum vix uni atque alteri: ac ne his quidem, niſi ad certum præfinitumque tempus. Judicibus ſextam decuriam adjici precantibus, non modo negavit: ſed etiam conceſſum à Claudio beneficium, ne hieme initioque anni ad judicandum evocarentur, eripuit.

15. Exiſtimabatur etiam ſenatoria & equeſtria officia biennii ſpatio determinaturus, nec daturus niſi invitis ac recuſantibus. Liberalitatis Neronis non plus decimis conceſſis, per quinquaginta equites Rom. ea conditione revocandas curavit exigendaſque: ut & ſi quid ſcenici aut xyſtici donatum olim vendidiſſent, auferretur emtoribus, quando illi abſumto pretio ſolvere nequirent. At contra, nihil non per comites atque libertos * pretio adipiſci, aut donari gratia paſſus eſt, vectigalia, immunitates, pœnas innocentium, impunitates noxiorum. Quinetiam pop. Rom. depoſcente ſupplicium Haloti & Tigillini, ſolos ex omnibus Neronis emiſſariis vel maleficentiſſimos incolumes præſtitit: atque inſuper Halotum procuratione

14. *T. Vinius.*] Nomen hoc etiam in Taciti exemplaribus corruptum, primus ex veteri marmore reſtituit Onufrius Panuinius Torrentius.

At jam ſummi equeſtris gradus candidatus.] Libri omnes, *ac jam ſumma equeſtris grad. cand.* Mox, *illius ætatis*, alii, *illud ætatis.*

15. *Pretio adipiſci.* Male alii, *addiri.* Commune verbum adipiſcor.

ne ampliſſima ornavit. Pro Tigillino etiam ſævitiæ populum increpuit edicto.

16. Per hæc prope univerſis * ordinibus offenſus, vel præcipua flagravit invidia apud milites. Nam cum in verba ejus abſentis jurantibus donativum grandius ſolito præpoſiti pronuntiaſſent: neque ratam rem habuit, & ſubinde jactavit, legere ſe militem non emere conſueſſe. Atque eo quidem nomine omnes qui ubique erant exacerbavit. Cæterum prætorianos etiam metu & indignitate commovit, removens ſubinde pleroſque ut ſuſpectos, & Nymphidii ſocios. Sed maxime fremebat ſuperioris Germaniæ exercitus, fraudari ſe præmiis navatæ adverſus Gallos & Vindecem operæ. Ergo primi obſequium * rumpere auſi, Kalend. Januarii adigi ſacramento niſi in nomen ſenatus, recuſarunt: ſtatimque legationem ad prætorianos cum mandatis deſtinaverunt, diſplicere Imperatorem in Hiſpania factum, eligerent ipſi quem cuncti exercitus comprobarent.

17. Quod ut nuntiatum eſt, deſpectui eſſe non tam ſenectam ſuam, quam orbitatem ratus, Piſonem Frugi Licinianum, nobilem egregiumque juvenem, ac ſibi olim probatiſſimum, * teſtamentoque ſemper in bona & nomen adſcitum, repente è media ſalutantium turba apprehendit: filiumque appellans, perduxit ad caſtra, ac pro concione adoptavit: ne tunc quidem donativi ulla mentione facta: quo faciliorem occaſionem M. Salvio Othoni præbuit perficiendi conata, intra ſextum adoptionis diem.

18. Magna & aſſidua monſtra jam inde à principio exitum ei, qualis evenit, portenderant. Cum per omne iter dextra ſiniſtraque oppidatim victimæ cæderentur, taurus ſecuris ictu conſternatus, rupto vinculo, eſſedum ejus invaſit: elatiſque pedibus totum cruore perfudit,

16. *Ordinibus offenſus.*] Plures libri. *offenſis.*

Rumpere auſi, Kalend. Ianuarii adigi ſacrament.] Al. *rupere ac ſe Kalend. Ianuarii adigi ſacrament.* Aut, *rump. auſi, Kalend. Ianuarii addiri ſacr.*

17. *Teſtamentoque ſemper.*] Recte Caſaubonus nihil cenſet mutandum. Torrentius, *Super*, aut, *inſuper.* ſubſternebat.

fudit, ac pescendentē *a* speculator impulsu turbæ lancea prope vulneravit. Urbem quoq;, & deinde Palatium ingressum, *b* excepit terra tremore, & assimilis quidam mugitui sonus, Securâ sunt *c* aliquanto manifestiora. Monile margaritis gemmisque consertum ad ornandum Fortunam suam Tusculanam, ex omni gaza secreverat: id repente quasi angustiore dignius loco Capitolinæ Veneri dedicavit: ac proxima nocte somniavit speciem Fortunæ querentis fraudatam se dono destinato, minantisque erepturam & ipsam quæ dedisset. Cumque exterritus luce prima ad expiandum somnium, præmissis qui rem divinam appararent, Tusculum excucurrisset, nihil invenit præter tepidam in ara favillam, attratumque juxta senem in catino vitreo thus tenentem, & in calice fictili merum. Observatum etiam est Kalend. Januariis sacrificanti coronam de capite excidisse auspicanti pullos evolasse: adoptionis die, neque milites allocuturo castrensem sellam de more positam pro Tribunali, oblitis ministris, & in senatu curulem perverse collocatum.

19. Prius vero quam occideretur, sacrificantem mane haruspex identidem monuit, caveret periculum: non longe percussores abesse. Haud multo post cognoscit teneri castra ab Othone: ac plerisque ut eodem quam primum pergeret suadentibus (posse enim auctoritate & præsentia prævalere) nihil amplius quam continere se statuit: & legionariorum firmare præfidiis, qui multifariam diverseque tendebant. Loricam tamen induit linteam, quamquam haud dissimulans parum adversus tot mucrones profuturam. Sed extractus rumoribus falsis, quos conspirati ut eum in publicum elicerent, de industria *d* dissiparant, paucis temere affirmantibus transactum negotium, oppressos qui tumultuarentur, advenire frequentes cæteros gra-

18. *Speculatur.*] Alii, *Speculator.*

Excepit terra tremore.] Bene Torrentius è vett. codd. *terræ tremor.*

Aliquanto manifestiora.] Vulgo, *maiora & tristiora.* alii, *manifestiora & tristiora.*

19. *Dissiparant.*] Alii, *dispersérant.*

gratulabundos, & in omne obſequium paratos: his ut occurreret, prodiit tanta fiducia, ut militi cuidam occiſum à ſe Othonem glorianti, Quo auctore reſponderit, atque in Forum uſque proceſſit. Ibi equites, quibus mandata cædes erat, cum *a* per publicum dimota paganorum turba equos adegiſſent, viſo procul eo, parumper reſtiterunt: deinde rurſum incitati, deſertum à ſuis contrucidarunt.

20. Sunt qui tradant ad primum tumultum *b* proclamaſſe eum, Quid agitis commilitones? ego veſter ſum, & vos mei: donativum etiam pollicitum. Plures autem prodiderunt, obtuliſſe ultro jugulum: & ut hoc agerent ac ferirent, quando ita videretur, hortatum. Illud mirum admodum fuerit, neque præſentium quempiam *c* opem Imperatori ferre conatum: & omnes qui accerſerentur ſpreviſſe nuntium, excepta *d* Germaniciorum vexillatione. Hi ob recens meritum, quod ſe ægros & invalidos magnopere foviſſet, in auxilium advolavere: ſed ſerius, itinere devio per ignorantiam locorum retardati. Jugulatus eſt ad lacum Curtii, ac relictus, ita uti erat, donec gregarius miles à frumentatione rediens abjecto onere caput ei amputavit. Et quoniam capillo *e* præ calvitie arripere non poterat, in gremium abdidit. Mox inſerta per os pollice, ad Othonem detulit. Ille lixis calonibuſdonavit: qui haſta ſuffixum, non ſine ludibrio circum caſtra portarunt, acclamantes idemtidem, *f* Galba cupide fruaris ætate tua. Maxime irritari ad talem jocorum petulantiam, quod ante paucos dies exierat in vulgus, laudanti cuidam formam ſuam,

Per publicum.] Alii, *Per populum.*

20. *Proclamaſſe eum. Opem Imperatori. Germaniciorum vexillatione.*] Alii: *Proclamaſſe*, omiſſo, *eum. Imperatori auxilium. Germanorum*, vel, *Germanicorum vexil.*

Præ calvitie.] Alii, *Præ calvitio.*]

Galba cupide fruaris ætate tua.] Interpretatur Caſau bonus: Ὀναίσθω Γάλβα τῆς ἡλικίας. Turnebus in uno vetuſto cod. ſe reperiiſſe ait, *Galba Cupido fruaris ætate tua*. ut ſenex qui pulcher etiamnũ videri vellet, per irriſionem Cupido, id eſt, bellus & formoſus joculariter appellatus ſit.

ſuam, ut adhuc floridam & vegetam reſpondiſſe eum: * Ἔτι μοι μένει ἐμπεδόν ἐστι. Ab is * Patrobii Neroniani libertus, centum aureis redemtum, eo loco ubi juſſu Galbæ animadverſum in patronum fuerat, abjecit. Sero tandem diſpenſator Argius, & hoc & cæterum truncum in privatis ejus hortis * Aureliæ vix ſepulturæ dedit.

21. Statura fuit juſta, * capite præcalvo, oculis cæruleis, aduncо naſo, manibus pedibuſque articulari morbo diſtortiſſimis: ut neque calceum perpeti, neque libellos evolvere aut tenere omnino valeret. Excreverat etiam in dexteriore latere * ejus caro, propendebatque adeo, ut ægre faſcis ſubſtringeretur.

22. Cibi plurimi traditur, quem tempore hiberno etiam ante lucem capere conſueverat: inter cœnam vero * uſque eo abundantem, ut congeſtas ſuper manus reliquias circumferri juberet, ſpargique ad pedes ſtantibus. * Libidinis in mares pronior: & eos non niſi præduros, exoletoſque. Ferebant in Hiſpania Icelum è veteribus concubinis, de Neronis exitu nuntiantium, non modo arctiſſimis oſculis palam exceptum ab eo, ſed ut ſine mora velleretur oratum, atque ſeductum.

23. Periit tertio & ſeptuageſimo ætatis anno, Imperii menſe ſeptimo. Senatus ut primum licitum fuit, ſtatuam ei decreverat * roſtratæ columnæ ſuperſtantem in parte Fori, qua trucidatus eſt. Sed decretum Veſpaſianus abolevit, percuſſores ſibi ex Hiſpania in Judæam ſubmiſiſſe opinatus. C. SUET.

Ἔτι μοι μένει ἐμπεδόν ἐστι.] *Adhuc mihi firmum eſt robur.*

Patrobii Neroniani libertus.] Placet hæc lectio, Plures tamen libri, *Patrobii Neronis libertus*, aut, *Neronianus*. Torrent.

Aureliæ viæ.] Mallem, *Aureliæ via*. pro, *dedit*, autem, *tradidit*, habet opt. codex. Torrent.

21. *Capite præcalvo. Caro, propendebatque.*] Al. *Capite calvo. Gibbus, præpendebatque.*

22. *Vſque eo abundantem.*] Al. *Vſque adeo*, vel, *Vſque ad, abundanti*, vel, *abundans.*

Libidinis in mares pronior.] Torrentius emēdat, *Libidini*: Caſaubonus, *Libidinis in mares pronioris.*

23. *Roſtratæ columnæ.*] Talem in veteribus Auguſti nummis cernimus nec non Titi Cæſaris, quos Auguſto reſtituit. Male igitur qui, *ſtriatæ*, pro, *roſtratæ*, hic legunt, Torrentius.

C. SUET. TRANQUILLI
M. SALVIUS
OTHO VIII.

1. MAjores Othonis orti sunt * oppido Ferentino, familia vetere & honorata, atque ex principibus Etruriæ. Avus *M.* Salvius Otho, patre equite R. matre humili, incertum an ingenua, per gratiam Liviæ Augustæ, in cujus domo creverat, senator est factus, nec præturæ gradum excessit. Pater L. Otho materno genere præclaro, multarum & magnarum propinquitatum, tam charus, tamque non absimilis facie Tiberio principi fuit, ut plerique procreatum ex eo crederent. Urbanos honores, proconsulatum Africæ, & extraordinaria imperia, severissime administravit. Ausus etiam est in Illyrico milites quosdam, quod * motu Camilli ex pœnitentia præpositos suos, quasi defectionis advetsus Claudium auctores, occiderant, capite punire: & quidem ante principia se coram: quamvis ob id ipsum promotos im ampliorem gradum à Claudio sciret. Quo facto, sicut gloriam auxit, ita gratiam minuit: quam tamen mature recuperavit, detecta equites R. fraude, quem prodentibus servis necem Claudio parare comperetat. Namque & senatus honore rarissimo, statua in Palatio posita, prosecutus est eum: & Claudius allectum inter patricios collaudans amplissimis verbis, * hoc quoque adjecit: Vir quo meliores liberos habere ne opto quidem. Ex Albia Terentia * splendidissima fœmina duos tulit filios. L. Titianum, & minorem Marcum * cognominem sibi. Tulit & filium, quam nondum nubilem Druso Germanici filio despondit,

2. Otho

1. *Oppido Ferentino.*] In v. cod. est, *Ferento*: & ita habet Strabo lib. v. Plinius tamen Ferentinum edidit, lib. III. cap. v. Ursinus.

Motu Camilli.] Alii, *Metu Cam.*

Hoc quoque adjecit. Splendidissima fœmina. Cognominem sibi.] Al. *Hæc quoque adjecit. Splendida fœmina. Cognomine.* absque, *sibi.*

2. Otho Imperator IV. Kalend. Maji natus est, Camillo Arruntio, Domitio Ænobarbo Coss. A prima adolescentia prodigus, ac procax, adeo ut sæpe flagris objurgaretur à patre. Ferebatur vagari noctibus solitus: atque invalidum quemque obviorum vel potulentum corripere: ac distento sago impositum in sublime jactare. Post patris deinde mortem, libertinam aulicam gratiosam, quo efficacius coleret, etiam diligere simulavit, quamvis anum, ac pæne decrepitam. Per hanc insinuatus Neroni, facile summum inter amicos locum tenuit congruentia morum: ut vero quidam tradunt, & consuetudine mutui stupri: ac tantum potentia valuit, ut * damnatum repetundis consularem virum, ingens præmium pactus, prius quam plane restitutionem ei impetrasset, non dubitaret in senatum ad agendas gratias introducere.

3. Omnium autem consiliorum secretorumque particeps, die quem Nero necandæ matri destinaverat, advertendas suspiciones cœnam utrique exquisitissimæ comitatis dedit. Item Poppæam Sabinam, tunc adhuc amicam ejus, abductam marito, demandatamque interim sibi, nuptiarum specie recepit. * Nec corrupisse contentus, adeo dilexit, ut ne rivalem quidem Neronem æquo tulerit animo. Creditur certe non modo missos ad arcessendam non recepisse, sed ipsum etiam excludisse quondam pro foribus adstantem, miscentemque frustra minas & preces, ac depositum reposcentem. Quare diducto matrimonio, sepositus est per causam legationis in Lusitaniam. Id satis visum, ne pœna acrior mimum omnem divulgaret: qui tamen sic quoque hoc disticho * enotuit.

Cur Otho mentitio sit quæritis exsul honore?
Vxoris mœchus cæperat esse suæ.

Provinciam administravit quæstorius per decem annos, moderatione atque abstinentia singulari.

4. Ut tandem ultionis occasio data est, conatibus Galbæ primus accessit: eodemque momento & ipse spem

2. *Damnatum repetundis.*] Ursini liber, *damn. de repetundis.*

3. *Nec corrupisse contentus.*] Al. *Nec corripuisse, cont.*

Enotuit.] Al. *Innotuit.*

ſpem Imperii cepit: magnam quidem & ex conditione temporum, ſed aliquanto majorem ex affirmatione Saleuci mathematici. Qui cum eum olim ſuperſtitem Neroni fore ſpoſpondiſſet, tunc ultro inopinatus advenerat, imperaturum quoque brevi repromittens. Nullo igitur officii aut ambitionis in quemquam genere omiſſo, quoties cœna principem acciperet, aureos excubanti cohorti viritim dividebat: nec eo minus alium alia via militum demerebatur. Cuidam etiam de parte finium cum vicino litiganti, adhibitus arbiter, totum agrum redemit, emancipavitque: ut jam vix ullus eſſet, qui non & ſentiret & prædicaret ſolum ſucceſſione Imperii dignum.

5. Speraverat autem fore ut adoptaretur à Galba: idque in dies exſpectabat. Sed poſtquam, Piſone prælato, ſpe decidit, ad vim converſus eſt: inſtigante ſuper animi dolorem etiam magnitudine æris alieni. Neque enim diſſimulabat, niſi principem, ſe ſtare non poſſe: nihilque referre, ab hoſte in acie, an in foro ſub creditoribus, caderet. Ante paucos dies ſervo Cæſaris pro impetrata diſpenſatione decies ſeſtertium expreſſerat. Hoc ſubſidium tanti cœpti fuit: ac primo quinque ſpiculatoribus commiſſa eſt res, deinde decem aliis, quos ſinguli binos produxerant: omnibus dena ſeſtertia repræſentata, & quinquagena promiſſa. Per hos ſollicitati reliqui, nec adeo multi, haud dubia fiducia *in ipſo negotio pluribus affuturis.

6. * Erat animus poſt adoptionem ſtatim Caſtra occupare, cœnantemque in Palatio Galbam aggredi: ſed obſtitit reſpectus cohortis, quæ tunc excubabat, ne oneraretur invidia, quod ejuſdem ſtatione & Cajus fuerat occiſus, & deſertus Nero. Medium quoque tempus religio & Seleucus exemit. Ergo deſtinata die, præmonitis conſciis, ut ſe in foro ſub æde Saturni ad Miliarium aureum opperirentur, mane Galbam ſalutavit: utque conſueverat, oſculo exceptus, etiam ſacrificanti interfuit, audivitque prædicta haruſpicis. Deinde liberſo

5. *In ipſo negotio pluribus affuturis.*] Liber unus Caſaubonus, *Plures affuturi.*

6. *Erat animus.*] Vulg. *tulerat animus.* pro que Urſinus, *fuerat animus.*

to adesse architectos nuntiante, quod signum convenerat, quasi venalem domum inspecturus abscessit proripuitque se postica parte Palatii ad constitutum. Alii febrem simulasse ajunt, eamque excusationem proximis mandasse, si quæreretur. Tunc abditus propere muliebri sella in Castra contendit: ac deficientibus lecticariis, cum descendisset, cursumque cepisset, laxato calceo restitit, * donec omissa mora succollatus, & à præsente comitatu IMPERATOR consalutatus inter faustas acclamationes strictosque gladios ad principia devenit: obvio quoque non aliter ac si conscius & particeps fotet, adhærente. Ibi missis qui Galbam & Pisonem trucidarent, ad conciliandos pollicitationibus militum animos nihil magis pro concione testatus est. quam id demum se habiturum quod sibi illi reliquissent,

7. Deinde vergente jam die ingressus senatum,* positaque brevi ratione, quasi raptus de publico, & suscipere Imperium vi coactus, gesturusque communi omnium arbitrio, Palatium petit. Ac super cæteras gratulantium adulantiumque blanditias, ab infima plebe appellatus NERO, nullum indicium recusantis dedit: immo, ut quidam tradiderunt, etiam diplomatibus primisque epistolis suis ad quosdam provinciarum Præsides, Neronis cognomen adjecit. Certe & imagines statuasque ejus reponi passus est: & procuratores atque libertos ad eadem officia revocavit. Nec quidquam prius pro potestate subscripsit, quam quingenties HS. ad peragendam Auream domum. Dicitur ea nocte per quietē pavefactus gemitus maximos edidisse: repertusque à concursantibus humi ante lectum jacens, per omnia piaculorum genera manes Galbæ, à quo deturbari expellique se viderat, propitiare tentasse: postridie quoque in augurando tempestate orta graviter prolapsum, identidem obmurmurasse

* Ti

Donec omissa mora succollatus.] Libri duo, *omissa mora.* Torrentius totum illud, *omissa*, seu, *amissa, mora* libenter expunxerit. Sed melius à Casaubono retinetur.

7. *Positaque brevi ratione. Graviter prolapsum.* Μακρῆς ἀὐλὸς.] In nonnullis exemplaribus. *Pos, br. oratione. Graviter prolapsum.* Μακρῆς δοὺλοις, vel, ἀσύλοις.

* Τί γάρ μοι καὶ μακροῖς αὐλοῖς.

8. Sub idem vero tempus, * Germaniciani exercitus in Vitellii verba juraverant. Quod ut comperit, auctor senatui fuit mittendæ legationis, quæ doceret, electum jam principem: quietem & concordiam suaderet. Et tamen per internuntios ac litteras, consortem Imperii, generumque se Vitellio obtulit. Verum haud dubio bello * jam ducibus & copiis quas Vitellius præmiserat, appropinquantibus, animum fidemque prætorianorum erga se pæne internecione amplissimi ordinis * expertus est: & placuerat per classiarios arma transferri, remittique navibus. Ea cum in castris sub noctem promerentur, insidias quidam suspicati, tumultum excitaverunt: ac repente omnes, nullo certo duce, * in Palatium cucurrerunt, cædem senatus flagitantes: repulsisque tribunorum, qui inhibere tentabant, nonnullis & occisis, sicut erant cruenti, ubinam Imperator esset requirentes, perruperunt in triclinium usque, nec nisi viso destiterunt. Expeditionem autem impigre atque etiam præpropere inchoavit: nulla ne religionum quidem cura, sed & motis nec dum conditis ancilibus, quod antiquitus infaustum haberetur: & die, quo cultores Deûm matris lamentari & plangere incipiunt: præterea adversissimis auspiciis. Nam & victimas Diti patri cæsas litavit: cum tali sacrificio contraria exta potiora sint. Et primo egressu inundationibus Tiberis retardatus, ad xx etiam lapidem ruina ædificiorum præclusam viam offendit.

9. Simili temeritate, quamvis dubium nemini esset quin trahi bellum oporteret, quando & fame & augustiis locorum urgeretur hostis quam primum

Τί γάρ μοι καὶ μακροῖς αὐλοῖς.] *Quid enim mihi cum longis tibiis.*

8. *Germaniciani exercitus.*] Al. *Germanici exerc.*

Iam ducibus.] Al. *Iamque ducibus.*

Expertus est: & placuerat per classiarios.] Glareanus hæc ita emendabat: *Expertus est quando pl. ad classiarios.* Minor mutatio fiet, si legatur cum melioribus exemplaribus: *expertus est. Placuerat per classiarios.*

In Palatium cucurrerunt.] Liber unus, *In Pal. concurrerunt.* At pro, *perruperunt in tricl.* in pluribus codicibus, *proruperunt in tricl.*

mum tamen decertare ſtatuit: ſive impatiens longioris ſollicitudinis, ſperanſque ante Vitellii adventum * profligari plurimum poſſe: ſive impar militum ardori, pugnam depoſcentium. Nec illi pugnæ affuit, ſubſtititque Brixilli. Et tribus quidem, verum mediocribus prælliis, apud Alpes, circaque Placentiam, & ad Caſtoris, quod loco nomen eſt, vicit, noviſſimo maximoque apud * Bebriacum fraude ſuperatus eſt: cum ſpe colloquii facta quaſi ad conditionem pacis militibus educti, ex improviſo, atque * in ipſa conſalutatione, dimicandum fuiſſet: ac ſtatim moriendi impetum cepit: ut multi, nec fruſtra, opinantur, magis pudore, ne tanto rerum hominumque periculo dominationem ſibi aſſerere perſeveraret, quam deſperatione ulla, aut diffidentia copiarum: quippe reſiduis, * integriſque etam nunc, quas ſecum ad ſecundos caſus detinuerat, & ſuper ementibus aliis è Dalmatia, Pannoniaque & Mœſia: ne victis quidem adeo afflictis, ut non in ultionem ignominiæ quidvis diſcriminis ultro, & vel ſolæ ſubirent.

10. Interfuit huic bello pater meus Suetonius Lenis, tertiæ decimæ legionis * tribunus angusticlavius. Is mox referre crebro ſolebat, Othonem etiam privatum uſque adeo deteſtatum * civilia arma, ut memorante quodam inter epulas de Caſſii Brutique exitu, * cohorruerit: nec concurſatione, quod hiſtoriam recte perpendenti, fortaſſe non diſplicebit. Torrent.

9. *Profligari plurimum poſſe.*] Hoc eſt, promoveri ac pene confici rem. Alii pro, *plurimum* ſubſtituunt, *prælium*, ut profligare bellum Livius & Tacitus dixere. Torrent.

Nec illi pugnæ affuit.] Urſini codex, *Nec ille pugnæ affuit.*

Bibriacum.) *Bidriacum*, in optimis codd. eſt. Turnebus, *Betriacum*, mavult, iſto argumento quod Plutarcho βετριακὸν nominetur.

In ipſa conſalutatione) Duo mss. *in ipſa conſultatione*, quod hiſtoriam recte perpendenti, fortaſſe non diſplicebit. Torrent.

Integriſque etiam nunc.) Scio placere poſſe, *etiam tunc*. Sed obſervatum mihi frequenter apud Senecam *etiamnum* pro, præterea. Neque deerit fortaſſe qui ſic reſcribendum hic exiſtimet. Torrent.

10. *Tribunus angusticlavius.*) Perperam vulgo, *augusticlavius*.

Civilia arma.) In omnibus fere libris. *civil. bella*.

Cohorruerit.) Al. *Corruerit*.

cursurum cum Galba fuisse, nisi confideret sine bello rem transigi posse. * Tunc ad despiciendam vitam exemplo manipularis militis concitatum: qui cum eadem exercitus nuntiaret, nec cuiquam fidem faceret, ac nunc mendacii, nunc timoris, quasi fugisset ex acie, argueretur, gladio ante pedes ejus incubuerit; hoc viso proclamasse eum ajebat: non amplius se in periculum tales tamque benemeritos conjecturum. Fratrem igitur, fratrisque filium, & singulos amicorum cohortatus, ut sibi quisque pro facultate consuleret, ab amplexu & osculo suo dimisit omnes, secretoque captato, binos codicillos exaravit ad sororem consolatorios. Sed & ad Messallinam Neronis, quam matrimonio destinaverat, commendans reliquias suas & memoriam. Quidquid deinde epistolarum erat, ne cui periculo aut noxæ apud victorem forent, concremavit. Divisit & pecunias domesticis ex copia præsenti.

11. Atque ita paratus, intentusque jam morti, tumultu inter moras exorto, ut eos qui discedere, & * abire cœptabant, corripi quasi desertores, detinerique sensit: Adjiciamus, inquit, vitæ & hanc noctem, his ipsis, totidemque verbis, vetuitque vim cuiquam fieri: & in serum usque patente cubiculo, si quis adire vellet, potestatem sui. Post hæc sedata siti * gelidæ aquæ potione, arripuit duos pugiones, & explorata utriusque acie, cum alterum pulvino subdidisset, foribus adopertis arctissimo somno quievit. Et circa lucem demum expergefactus, uno se trajecit ictu infra lævam papillam: irrumpentibusque ad primum gemitum, modo celans, modo detegens plagam, exanimatus

N est:

Tunc ad desp.] Al. *Tam ad desp.*

11. *Abire cœptabant.*] Quidam, *captabant.*

Gelidæ aquæ potione.] Liber unus, *gelidæ potione aquæ.* Ut non temere quis suspicetur *aquæ* superfluum esse. Torrent.

Foribus adopertis, Vulg. *adapertis.*

Et celeriter (ita præceperat) funeratus.] Vera lectio, *Et celeriter (nam ita præceperat) funeratus.* Corrupte & varie codd. *Et celeriter apud ulteriorem,* vel, *culiternam, aut, Veliternam (ita præc.) fun. Rom.* editio: *Et celeriter ac parvo cultu (ita præc.) fun.*

est : * & celeriter (ita præceperat) funeratus, XXXVIII ætatis anno, & XCV Imperii die.

12. Tanto Othonis animo nequaquam corpus aut habitus competiit. Fuisse enim traditur & modicæ staturæ, & male pedatus, * scambusque. Munditiarum vero pæne muliebrium : vulso corpore : galericulo capiti propter raritatem capillorum adaptato & annexo, ut nemo dignosceret. Quin & faciem quotidie rasitare, ac pane madido linere consuetum : idque instituisse à prima lanugine, ne barbatus unquam esset. Sacra etiam Isidis sæpe in lintea religiosaque veste propalam celebrasse. Per quæ factum putem ut mors ejus minime congruens vitæ, majori miraculo fuerit. Multi præsentium militum cum plurimo fletu manus ac pedes jacentis exosculati, fortissimum virum, unicum Imperatorem prædicantes, ibidem statim nec procul à rogo vim suæ vitæ attulerunt. Multi & absentium accepto nuntio præ dolore armis inter se ad internecionem concurrerunt. Denique magna pars hominum, incolumem gravissime detestata, mortuum laudibus tulit : ut vulgo jactatum sit etiam, Galbam ab eo non tam dominandi quam Reip. ac libertatis restituendæ causa interemtum.

12. *Scambusque.*] Placet Turnebi conjectura. nam & nostrorum librorum fidelissimus, *cumbus* habet, non *calvus*. ut vulgati omnes σκαμβὸς enim pravum curvumque significat. Torrent.

C. SUET. TRANQUILLI
A. VITELLIUS IX.

1. VItelliorum originem alii aliam, & quidem diversissimam, tradunt : partim veterem & nobilem : partim vero novam & obscuram, atque etiam sordidam. Quod ego per adulatores obtrectatoresque Imperatoris Vitellici evenisse opinarer : * nisi aliquanto prius de

1. *Nisi aliquanto prius de familiæ.*] Vulgo, *nisi aliquanto de fam.*

de familiæ conditione variatum esset. Exstat Q. Eulogii ad Q. Vitellium, divi Augusti quæstorem, libellus, quo continetur, Vitellios Fauno, Aboriginum rege, & Vitellia, quæ multis locis pro numine coleretur, ortos, * toto Latio imperasse. Horum residuam stirpem ex Sabinis transisse Romam, atque inter patritios allectam, indicia stirpis diu mansisse, viam Vitelliam ab Janiculo ad mare usque: item coloniam ejusdem nominis, quam gentili copia adversus Æquiculos tutandam olim depoposcissent: tempore deinde Samnitici belli præsidio in Apuliam misso, quosdam ex Vitelliis * subsedisse Nuceriæ: eorumque progeniem longo post intervallo repetisse urbem, atque ordinem senatorium.

2. Contra, plures auctorem generis libertinum prodiderunt. Cassius Severus, nec minus alii, eundem & sutorem veteramentarium: cujus filius * sectionibus & cognituris uberius compendium nactus, ex muliere vulgari, Antiochi cujusdam * furnariam exercentis filia, equitem Rom. genuerit. Sed quod discrepat, sit in medio. Cæterum P. Vitellius domo Nuceria, sive illo stirpis antiquæ, sive pudendis parentibus atque avis, eques certe Romanus, & rerum Augusti procurator, quatuor filios amplissimæ dignitatis cognomines, ac tantum prænominibus distinctos, reliquit, Aulum, Quintum, Publium & Lucium. AULUS in consulatu obiit, quem cum Domitio Neronis

Exstat Q. Eulogii.] Lipsius. *Q. Longini*, Muretus *Q. Clodii.* Utrumque improbat Torrentius. Etiam Casaubonus: qui pro, *Exstatque Elogii*, quod in vulgatis habebatur, scripsit, *Exstat Q. Eulogii*, Quintus, inquit, hic Eulogius, libertus Q. Mitellii fuit; estque à manumissione appellatus Q. Vitellius Eulogius, aut fortassis Eclogius. Hic ut patrono gratificaretur stemma Vitelliæ gentis descripserat, & librum eidem nuncuparat.

Toto Latio imperasse.] Duo codd. *imperitasse.*

Subsedisse Nuceriæ.] Glareanus, *Lucerix.* mavult.

2. *Sectionibus & cognituris.*] Sic optimi codices, itaque edidit primus, opinor, spectatæ fidei vir Rob. Stephanus. plerique tamen codd. *consuturis*, etiam Viterb. *Saturis*, quod testari voluit Casaub.

Furnariam exercentis.] Viterbiensis, *funariam exerc.*

ronis Cæsaris patre inierat: * prælautus alioqui, famosusque cœnarum magnificentia. QUINTUS caruit ordine, cum auctore Tiberio secerni minus idoneos senatores, removerique placuisset. PUBLIUS Germanici comes Cn. Pisonem inimicum, & interfectorē ejus, accusavit condemnavitque: ac post præturæ honorē * inter Sejani conscios arreptus, & in custodiam fratri datus, scalpro librario venas sibi incidit: nec tam mortis pœnitentia quam suorum obtestatione obligari, curarique se passus, in eadem custodia morbo periit. LUCIUS ex consulatu Syriæ propositus, Artabanum Parthorum regem summis artibus non modo ad colloquium suum, sed etiam ad veneranda legionum signa pellexit. Mox cum Claudio principe, duos insuper ordinarios Consulatus, Censuramque gessit. Curam quoque imperii sustinuit, absente eo, expeditione Britannica: vir innocens, & industrius, sed amore Libertinæ pernfamis, cujus etiam salivis melle commistis nec clam quidem aut raro, sed quotidie ac palam arterias, & fauces pro remedio fovebat. Idem miri in adulando ingenii, primus C. Cæsarem adorari ut Deum instituit: cum reversus ex Syria non aliter adire ausus esset, quam capite velato, circumvertensque se, deinde procumbens. Claudium uxoribus, libertisque addictum, ne qua non arte demereretur, pro maximo munere à Messallina petiit, ut sibi pedes præberet excalceandos: detractumque socculum dextrum, inter togam tunicasque gestavit assidue nonnumquam osculabundus. Narcissi quoque & Pallantis imagines aureas inter Lares coluit. Hujus & illa vox est, sæpe facias: cum sæculares ludos edenti Claudio gratularetur.

5. Decessit paralysi altero die quam correptus est, duobus filiis superstitibus, quos ex Sextilia probatissima, nec ignobili femina editos Consules vidit, & quidem eodem ambos toroque anno, cum majori minor IN VI menses successisset. Defunctum Senatus publico

Prælautus alioqui.] Editiones Rom. Aldi & Stephani, ac Mss. duo, *prælatus eloquio.*

Inter Sejani conscios.] Mss. *consocios.*

to funere honoravit: item ſtatua pro Roſtris, cum hac inſcriptione, PIETATIS immobilis erga principem. Aulus Vitellius L. filius IMP. natus eſt VIII Kalend. Octobris, vel, ut quidam, VII Idus Septembris, Druſo Cæſare, Norbano Flacco Coss. Genituram ejus prædictam à mathematicis, ita parentes exhortuerunt, ut pater magnopere ſemper contenderit, ne qua ei provincia vivo ſe committeretur, * mater & miſſum ad legiones, & appellatum Imperatorem pro afflicto ſtatim lamentata ſit. Pueritiam primamque adoleſcentiam Capreis egit inter Tiberiana ſcorta, & ipſe perpetuo ſpintriæ cognomine notatus: exiſtimatuſque corporis gratia initium & cauſſa incrementorum patri fuiſſe.

4. Sequenti quoque ætate omnibus probris contaminatus, præcipuum in aula locum tenuit: Cajo per aurigandi, Claudio per aleæ ſtudium familiaris. Sed aliquanto Neroni acceptior, cum propter eadem hæc, tum peculiari merito: quod præſidens certamini Neroneo, cupientem inter citharœdos contendere, nec quamvis flagitantibus cunctis promittere audentem, ideoque egreſſum Theatro revocaverat, quaſi perſeverantis populi legatione ſuſcepta * exorandum præbuerit.

5. Trium itaque principum indulgentia, non ſolum honoribus, verū & ſacerdotiis ampliſſimis auctus, Proconſulatum Africæ poſthæc, * curam quoque operum publicorū adminiſtravit: & voluntate diſpari, & exiſtimatione. In provincia ſingularem innocentiam præſtitit biennio continuato, cum ſuccedenti fratri * legatus ſubſtitutus eſſet. At in urbano officio dona atque ornamenta

N 3

3. *Mater & miſſum*] Bene alii. *Et mater miſſum.*

4. *Exorandum præbuerit.*] Legendum eſt cum editione Rom. & tribus mss. *exorandumque præbuerat.* niſi quis Urſini codicis lectionem malit: *Ideoque egreſſum theatro revocaverit, & quaſi,* &c.

5. *Curam quoque operum.*] Scribe ex melioribus libris, *curamque operum.*

Legatus ſubſtitutus eſſet.] Sic editio Gallica & mss. duo. Germanica vero, & alii quos viderim omnes, *ſubſtitiſſet*, haud dubie melius. Significat enim eum ſuccedente ſibi fratre Legati titulo adhuc in provincia manſiſſe. Torrent.

menta templorum surripuisse, & commutasse quædam ferebatur proque auro & argento, stannum & aurichalcum supposuisse.

6. Uxorem habuit Petroniam consularis viri filiam, & ex ea * filium Petronium captum altero oculo. Hunc heredem à matre sub conditione institutum, si de potestate patris exisset, manu emisit: brevique, ut creditum est, interemit, insimulatum insuper parricidii, & quasi paratum ad scelus venenum ex conscientia hausisset. Duxit mox Galeriam Fundanam prætorio patre. Ac de hac quoque liberos utriusque sexus tulit: sed marem titubantia oris, prope mutum, & elinguem.

7. A Galba in inferiorem Germaniam contra opinionem missus est. Adjutum putant * T. Iunii suffragio, tunc potentissimi, & cui jam pridem per communem * factionis suæ favorem conciliatus esset: nisi quod Galba præ se tulit, nullos minus metuendos, quam qui de solo victu cogitarent: ac posse provincialibus copiis profundam ejus expleri gulam, ut cuivis evidens sit, contemtu magis, quam gratia electum. Satis constat exituro viaticum defuisse, tanta egestate rei familiaris, ut uxore & liberis, quos Romæ relinquebat meritorio cœnaculo abditis, domum in reliquam partem anni * ablocaret: utque ex aure matris detractum unionem pignoraverit ad itineris impensas. Creditorum quidem præstolantium, ac detinentium turbam, & in iis Sinuessanos Formianosque, * quorum publica vectigalia interverterat, non nisi terrore calumniæ amovit: cum libertino cuidam acerbius debitum reposcenti injuriarum formulam, quasi calce ab eo

6. *Filium Petronium.*] Al. *Petronianum*, quod in vett. codd. melius.

7. *T. Iunii suffragio.*] Restituo, *T. Vinii*, ut in Galba cap. 14.

Factionis suæ favorem.] Stephani editio & quidam mss. *Factionis Venetæ favorem.* eodem sensu.

Ablocaret.] Sabellicus. *oblocaret.*

Quorum publica vectigalia interverterat.] Dictionem, *vectigalia*, ut adulterinam amovendam censet Torrentius. quod *publica* absolute pro vectigalibus accipiuntur. Sed ut id negari non potest, ita non evincit necessario exturbandam.

eo percussus, intendisset, nec aliter quam extortis quinquaginta HS remisset. Advenientem male animatus erga principem exercitus, pronusque ad res novas, libens ac supinis manibus excepit, velut dono Deûm oblatum III Coss. filium ætate integra, facili ac prodigo animo. Quam veterem de se persuasionem Vitellius recentibus etiam * de se experimentis auxerat, totavia caligatorum quosque militum obvios exosculans: perque stabula ac diversoria, mulionibus ac vintoribus præter modum comis: ut mane singulos jamne jentassent scisciteretur, seque feciſſe ructu quoq; ostenderet.

8. Castra vero ingressus nihil cuiquam poscenti negavit: atque etiam ultro ignominiosis notas, reis sordes, damnatis supplicia demsit. Quare vix dum mense transacto, neque diei, neque temporis habita ratione, ac jam vespere subito à militibus è cubiculo raptus, ita ut erat in veste domestica Imperator est consalutatus: circumlatusque per celebertimos vicos, strictum divi Julii gladium tenens, detractum delubro Martis, atque in prima gratulatione porrectum sibi à quodam: nec ante in Prætorium rediit, quam flagrante triclinio ex * conceptu camini: tum quidem consternatis, & quasi omine adverso anxiis omnibus, inquit: Bono animo estote, * nobis alluxit: nullo sermone alio apud milites usus. Consentiente deinde etiam jam superioris provinciæ exercitu, * qui prius à Galba ad Senatum defecerat, cognomen Germanici delatum ab universis cupide recepit; Augusti distulit: Cæsaris in perpetuum recusavit.

9. Ac subinde cæde Galbæ annuntiata, compositis Germanicis rebus partitus est copias, quas adversus Othonem præmitteret, quasque ipse perduceret. Præmisso agmini lætum evenit auspicium: siquidem à parte dextra repente aquila advolavit: lustratisque signis, ingressos viam sensim anteceſſit. At contra ipso movente,

De se experimentis.] Delenda, *de se*, sic persuadentibus Torrentii & Casauboni codd.

8. *Conceptu camini. Nobis alluxit. Deinde etiam jam. Qui prius à Galba.*] Al. *Incensu camini. Nobis illuxit. Deinde etiam*, sine, *jam. Qui prior à Galba.*

vente, statuæ equestres cum plurifarium ei ponerentur, fractis repente cruribus pariter corruerunt: & laurea, quam religiosissime circumdederat, in profluentem excidit. Mox Viennæ pro Tribunali jura reddenti, gallinaceus supra humerum, ac deinde in capite adstitit. Quibus ostentis, par respondit exitus: nam confirmatum per legatos suos imperium, per se retinere non potuit.

10. De *a* Bebriacensi victoria, & Othonis exitu, cum adhuc in Gallia esset, audiit: nihilque cunctatus, quidquid prætorianarum cohortium fuit, ut pessimi exempli uno exauctoravit edicto, jussas tribunis tradere arma. Centum autem atque viginti, quorum libellos Othoni datos invenerat, exposcentium præmia, ob editam in cæde Galbæ operam, conquiri, & supplicio affici imperavit: *b* egregie prorsus atque magnifice, & ut summi principis spem offenderent, nisi cetera magis ex natura, & priore vita sua, quam ex Imperii majestate gessisset. Namque itinere inchoato, per medias civitates ritu triumphantium vectus est: perque flumina delicatissimis navigiis, & variarum coronarum genere redimitis inter profusissimos opsoniorum apparatus, nulla familiæ aut militis disciplina, rapinas ac petulantiam omnium in jocum vertens, qui non contenti epulo ubique publice præbito, quoscumque libuisset, in libertatem asserebant, verbera & plagas; sæpe vulnera, nonnumquam necem repræsentantes adversantibus. Utque campos, in quibus pugnatum est, adiit, abhorrentes quosdam cadaverum tabem, detestabili voce confirmare ausus est: Optime olere occisum hostem, & melius civem. Nec eo secius ad leniendam gravitatem odoris plurimum meri propalam hausit, & passimque divisit pari vanitate, atque insolen-

10. *Bebriacensi victoria.*] Vide quæ notata ad Othon. cap. IX.

Egregie prorsus.] Pithœi liber, ægre. Ipsi vero placebat, regie. non male, nam istud quidem factum fuit vere regium: mihi tamen nihil videtur mutandum, Casaub.

Divisit pari vanitate, atq; insolentia. Lapidē.] Distinguunt ita mss. Torrentii: *divisit, Pari vanitate atque insolentia lapidem* &c. Sequutus Casaubonus.

solentia. Lapidem memoriæ Othonis inscriptum intuens, dignum eo Mausoleo ait: pugionemque, quo se is occiderat, in Agrippinensem coloniam misit, Marti dedicandum. In Apennini quidem jugis etiam pervigilium egit.

11. Urbem denique ad classicum introiit paludatus, ferroque succinctus, inter signa atque vexilla, sagulatis comitibus, ac detectis commilitonum armis. Magis deinde ac magis, omni divino humanoque jure neglecto, Allifensi die pontificatum maximum cepit: comitia in x annos ordinavit, seque perpetuum Consulem. Et ne cui dubium foret, quod exemplar regendæ reipubl. eligeret, medio Martio campo adhibita publicorum sacerdotum frequentia, inferias Neroni dedit: ac sollenni convivio citharœdum placentem palam admonuit, ut * aliquid de Domitio diceret: inchoantique Neroniana cantica, primus exsultans etiam plausit.

12. Talibus principiis magnam Imperii partem, non nisi consilio & arbitrio vilissimi cujusque histrionum & aurigarum administravit: & maxime Asiatici liberti. Hunc adolescentulum mutua libidine constupratum, mox tædio profugum, cum Puteolis poscam vendentem † deprehendisset, conjecit in compedes, † statimque coluit, & rursus in deliciis habuit: iterum deinde ob nimiam * contumaciam & ferocitatem gravatus: circumforaneo lanistæ vendidit, dilatumque ad finem muneris repente surripuit, & provincia demum accepta manumisit: ac primo Imperii die aureis donavit anulis super cœnam, cum mane rogantibus

11. *Aliquid de Domitio diceret.*] Quare potius *de Domitio*, quam *de Nerone*? an Nerone volumini à se edito indicem fecerat, *Domitii cantica*? At Pithœi cod. *de dominico.* ut puto non absurde: ita enim videtur appellatum ab assentatoribus vivi Neronis, liber canticorum ejus, rerum domini. Hæc Casaub.

12. *Deprehendisset*] Rom. editio & aliquot mss. *reprehendisset.* Bene, inquit Torrentius: nam reprehenduntur profugi.

Statimque coluit.] Edidit Casaubonus, accedente quorundam librorum auctoritate, *statimque solvit.* Quod haud dubie melius.

Contumaciam & ferocitatem.] Cujacii codex, Pithœi & Lisiæi, *furacitatem.* Casaub.

bus pro eo cunctis, detestatus esset severissime talem equestris ordinis maculam.

13. Sed vel præcipue luxuriæ sævitiæque deditus, epulas trifariam semper, interdum quadrifariam dispertiebat: in jentacula, & prandia, & cœnas, commissationesque: facile omnibus sufficiens, vomitandi consuetudine. Indicebat autem aliud alii eadem die: * nec cuiquam minus singuli apparatus quadringenis millibus nummûm constiterunt. Famosissima super cæteras fuit cœna ei data adventicia à fratre: in qua duo millia lectissimorum piscium, septem avium apposita traduntur. Hanc quoque exsuperavit ipse, dedicatione patinæ, ob immensam magnitudinem clypeum Minervæ, * αἰγίδα πολιοῦχον dictitabat. In hac scarorum jecinora, phasianorum & pavonum cerebella, linguas phœnicopterum, murænarum lactes * à Carpathio usque fretoque Hispaniæ, per navarchos ac triremes petitarum commiscuit. Ut autem homo non profundæ modo, sed intempestivæ quoque ac sordidæ gulæ, ne in sacrificio quidem umquam, aut itinere ullo temperavit, quin inter altaria ibidem statim viscus & farta pæne rapta è foco manderet, circaque viarum popinas fumantia obsonia, vel pridiana, atque semesa.

14. Pronus vero ad cujusque & quacumque de caussa, necem atque supplicium: nobiles viros, condiscipulos, & æquales suos omnibus blanditiis tantum non ad societatem Imperii allicefactos, vario genere fraudis occidit: etiam unum veneno manu sua porrecto in aquæ frigidæ potione, quam is affectus febre poposcerat. Tum feneratorum & stipulatorum publicanorumque, qui umquam se aut Romæ debitum, aut in via portorium flagitassent, vix ulli pepercit. Ex quibus quendam in ipsa salutatione supplicio traditum, statimque

13. *Nec cuiquam minus singuli apparatus quadringenis millibus nummûm constiterunt.*] Ursinus. *minoris*, pro, *minus*. Pro, *quadringenis* autem, vulgo, *quadragenis*, male.

Αἰγίδα πολιοῦχον.] Suspecta hæc Torr. sunt, ut contra Suetonii consuetudinem ab aliquo adjecta. Frustra.

A Carpathio usque, fretoque Hispaniæ.] Male nonnulli *à Parthia usque*. reprobatum jam pridem à Budæo, Egnatio & aliis. Pro, *Hispaniæ*, autem, in uno mss. *Hispanico*.

que revocatum cunctis clementiam laudantibus, coram interfici jussit, velle se dicens pascere oculos: alterius pœnæ duos filios adjecit deprecari pro parte conatos. Sed & equitem Romanum proclamantem, cum raperetur ad pœnam, Heres meus es, exhibere testamenti tabulas coëgit: utque legit coheredem sibi libertum ejus adscriptum, jugulari cum liberto imperavit. Quosdam & de plebe ob id ipsum, quod Venetæ factioni clare maledixerant, interemit: contemtu sui, & nova spe id ausos opinatus. Nullis tamen infensior, quam † vernaculis, & mathematicis, ut quisque deferretur, inauditum capite puniebat. Exacerbatus, quod post edictum suum, quo jubebat intra Kalend. Octobris urbe, Italiaque mathematici excederent, statim libellus est propositus, & Chaldæos dicere, bonum factum, ne Vitellius Germanicus intra eundem Kalendarum diem usquam esset. * Suspectus & in mortem matris fuit, quasi ægre præberi cibum prohibuisset: * Vaticinante Catta muliere, cui velut oraculo acquiescebat, ita demum firmiter ac diutissime imperaturum, si superstes parenti exstitisset. * Et alii tradunt: ipsam tædio præsentium & imminentium metu, venenum à filio impetrasse, haud sane difficulter.

15. Octavo Imperii mense desciverunt ab eo exercitus Mœsiarum atque Pannoniæ: item ex transmarinis, Judaicus & Syriacus: ac pars in absentis, pars in præsentis Vespasiani verba jurarunt. Ad retinendum ergo

14. *Vernaculis & mathematicis.*] Qui hanc lectionē defendere volunt, aut vernaculos intelligunt quos ex Dione Xiphilinus γοήτας, hoc est, præstigiatores ac circulatores; aut sine conjunctione legendū, *vernaculis mathem.* ut Romæ tantum natos mathematicos, non etiam exteros intelligamus. Hoc frivolum. Sed sane iidem magni faciunt, & Turnebi divinationem, *divinacibus*; & Josephi Scaligeri *veraculis*, aut, *vericulis.*

Chaldæos dicere.] Non puto quenquam me monente dubitaturum quin legendum sit, *edicere.* Sequitur enim, *Bonum factum.* Quod edicturi præfari solent. Hæc Torrentius: cujus conjecturam plane firmat Ursini codex.

Suspectus & in mortem matris.] Casauboni editio, *morte.*

ergo ceterorum hominum ſtudium ac favorem, nihil non publice, privatimque nullo adhibito modo largitus eſt. Delectum quoque ea conditione in urbe egit, ut voluntariis non modo miſſionem poſt victoriam, ſed etiam veteranorum, juſtæque militiæ commoda polliceretur. Urgenti deinde terra marique hoſti, hinc fratrem cum claſſe, ac tironibus, & gladiatorum manu oppoſuit: hinc & Betriacenſes copias, & duces. Atque ubique aut ſuperatus, aut proditus, ſalutem ſibi, & millies HS. à Flavio Sabino Veſpaſiani fratre pepigit: ſtatimque pro gradibus Palatii apud frequentes milites cedere ſe Imperio, quod invitus recepiſſet, profeſſus, cunctis reclamantibus rem diſtulit: ac nocte interpoſita, primo diluculo ſordidatus deſcendit ad Roſtra: multiſque cum lacrymis *a* eadem verba, verum è libello, teſtatus eſt. Rurſus interpellante milite, ac populo, & ne deficeret hortante, omnemque operam ſuam certatim pollicente, animum reſumſit. Sabinumque & reliquos Flavianos nihil jam metuens, vi ſubita in Capitolium compulit: ſuccenſoque templo Jovis opt. max. oppreſſit. Cum & prælium, & incendium è Tiberiana proſpiceret domo inter epulas, non multo poſt pœnitens facti, & in alios culpam conferens, vocata concione juravit, coëgitque jurare ceteros, nihil ſibi antiquius quiete publica fore. Tunc ſolutum à latere pugionem, Conſuli primum, deinde illo recuſante, Magiſtratibus, ac mox Senatoribus ſingulis porrigens: nullo recipiente, quaſi in æde Concordiæ poſiturus, abſceſſit. Sed quibuſdam acclamantibus, ipſum eſſe Concordiam, rediit: nec ſolum retinere ſe ferrum affirmavit, verum etiam Concordiæ recipere cognomen.

16. *b* Suaſit Senatui, ut legatos cum virginibus Veſtalibus mitterent, pacem, aut certe tempus ad conſultandum

Vaticinante Catta.] Al. *Cata, Chata, Chara, Cara.*

Et alii tradunt] Caſaub. editio *Alii trad.* rejecto, *&c.*

15. *Eadem verba.*] *Eadẽ illa verba.* haud dubie elegantius mſs. duo, ut paulo poſt, *metuentes*, pro *metuens*; &, *coegitque jurare & ceteros.* Torrent.

16. *Suaſit ſenatui.*] Mss. duo, *ſuaſitque.* Sed omnes fere libri, *Senatoribus.*

17. *Et ubi eſſe.*] Al. *Ecubi.*

tandum petituros. Postridie responsa opperienti, nuntiatum est per exploratorem, hostem appopinquare. Continuo igitur abstrusus gestatoria sella, duobus solis comitibus, pistore & coquo, Aventinum, & paternam domum clam petiit: ut inde in Campaniam fugeret. Mox levi tumore, & incerto, tanquam pax impetrata esset, referri se in Palatium passus est: ubi cum deserta omnia repertisset, dilabentibus etiam qui simul erant, zona se aureorum plena circumdedit: confugitque in cellulam janitoris, religato pro foribus cane, lectoque & culcita objectis.

17. Irruperant autem jam agminis antecessores: ac nemine obvio rimabantur, ut fit, singula. Ab iis extractus è larebra, sciscitantes quis nam esset (nam ignorabatur) & *a* ubi esse Vitellium sciret, mendacio clusit: deinde agnitus rogare non destitit, quasi quædam de salute Vespasiani dicturus, ut custodiretur interim vel in carcere: donec religatis post terga manibus, injecto cervicibus laqueo, veste discissa seminudus in forum tractus est, inter magna rerum verborumque ludibria, per totum viæ sacræ spacium, *b* reducto coma capite, *c* ceu noxii solent, atque etiam *d* mento mucrone gladii subjecto, ut visendam præberet faciem, neve submitteret, quibusdam stercore & ceno incessentibus, aliis incendiarium & patinarium vociferantibus, parte vulgi etiam corporis vitia exprobrante (erat enim in eo enormis proceritas, facies rubida plerumque ex vinolentia, venter obesus, alterum femur subdebile, impulsu olim quadrigæ, cum auriganti Cajo *e* ministratorem exhiberet) tandem apud Gemonias minutissimis ictibus excarnificatus, atque *f* confectus est, & inde unco tractus in Tiberim.

18. Periit

Reducto coma capite.] Apprehensa coma capite retracto & resupinato. Vulg. *reducta coma à capite.*

Ceu noxii solent.] Casaub. *ceu noxiis solet.*

Mento mucrone gladii subjecto.] In optimis duobus libris exaratum est, *mento mucrone gladii subrecto*, quod scilicet sub mento esset rectus gladii mucro, quo mentum erigere vultumque cogebatur Vitellius. Turnebus lib. 24. cap. 41. Adverss.

Ministratorem exhiberet.] Al. *ministr. se exhib.*

Confectus est.] Al. *confectus.*

18. Perlit cum fratre, & filio, anno vitæ ſeptimo quinquageſimo, nec fefellit conjecturam eorum, qui augurio, quod factum ei Viennæ oſtendimus, non aliud portendi prædixerant, quam venturum in alicujus Gallicani hominis poteſtatem: ſiquidem ab Antonio Primo adverſarum partium duce oppreſſus eſt: cui Toloſæ nato cognomen in pueritia Becco fuerat. id valet, gallinacei roſtrum.

C. SUET. TRANQUILLI,

T. VESPASIANUS X.

1. REbellione trium Principum & cæde, incertum diu & quaſi vagum Imperium ſuſcepit firmavitque tandem gens Flavia: obſcura illa quidem, ac ſine ullis majorum imaginibus: ſed tamen Reipublicæ nequaquam pœnitenda. conſtet licet Domitianum cupiditatis ac ſævitiæ merito pœnas luiſſe. *a* Titus Flavius Petronius municeps Reatinus, bello civili Pompejanarum partium *b* Centurio, incertum ſponte an evocatus, profugit ex Pharſalica acie, domumque ſe contulit. Ubi deinde venia & miſſione impetrata, coactiones argentarias factitavit. Hujus filius cognomine Sabinus expers militiæ (etſi quidam eum primipilarem: nonnulli cum adhuc ordines duceret, ſacramento ſolutum per cauſſam valetudinis, tradunt) *c* publicum quadrageſimæ in Aſia egit. *d* Manebantque imagines à civitatibus

1. *T. Flavius Petronius.*] Aut cum Torrentio ſcribendum, *Petronianus*; aut potius cum Glareano, cui favent libri, *Petro*, & mox, *Petronis*.

Centurio, incertum ſponte an evocatus.] Quid his verbis velit Suetonius, non videt Torrentius. In Cujacii vetuſtiſſimo codice iſta verba, *in certum ſponte*, non erant, quam lectionem valde probat vir doctus, ut fuerit, *Centurio an Evocatus*: phraſi uſitatiſſima.

Publicum quadrageſimæ.] Male. Beroaldus & Sabellicus, *publicanum*.

Manebantque.] Emendant, *mantantque*, &, *monebantque*, id eſt, indicabant. Caſaubonus, ſi quid mutandum, *manent hodieque*.

tibus ei positæ sub hoc titulo, * καλῶς τελωνήσαντι. Postea fenus * apud Helvetios exercuit, ibique diem obiit, superstitibus uxore Vespasia Polla, & duobus ex ea liberis: quorum major Sabinus ad Præfecturam urbis, minor Vespasianus ad principatum usque processit. Polla Nursiæ honesto genere orta, patrem habuit Vespasium Pollionem, ter Tribunum militum, Præfectumque castrorum, fratremque Senatorem prætoriæ dignitatis. Locus etiam nunc ad Sextum milliarium à Nursia * Spoletium euntibus in monte summo appellatur Vespasiæ: ubi Vespasiorum complura monumenta exstant, magnum indicium splendoris familiæ, & vetustatis. Non negaverim jactatum à quibusdam, Petronii patrem è regione Transpadana fuisse mancipem operarum, quæ ex Umbria in Sabinos ad culturam agrorum quotannis commeare solerent: subsediſſe autem in oppido Reatino, uxore ibidem ducta. Ipse ne vestigium quidem de hoc, quamvis satis curiose inquirerem, inveni.

2. Vespasianus natus est in * Sabinis ultra Reate, vico modico, cui nomen est Phalacrine, xv. Kalend. Decembr. vesperi, Q. Sulpicio Camerino, C. Poppæo Sabino Coss. quinquennio ante quam Augustus excederet: educatus sub paterna avia Tertulla, in prædiis Cosanis. Quare Princeps quoque & locum incunabulorum assidue frequentavit, manente villa, qualis fuerat olim: ne quid scilicet oculorum consuetudini deperiret. Et aviæ memoriam tantopere dilexit, ut sollennibus ac festis diebus pocillo quoque ejus argenteo potare perseveraverit. Sumta toga virili, latum clavum, quamquam fratre adepto, diu aversatus est: nec ut tandem appeteret, compelli nisi à matre potuit. Ea demum extudit, magis convicio quam precibus vel auctoritate, dum eum idemtidem per contumeliam anteam-

Καλῶς τελωνήσαντι.] *Recte redemturis functio.*

Apud Helvetios.] Liber unus, *Helvetios*, alter, *Illurios.*

Spoletium.] Alii, *Spoletum.*

2. *Sabinis. Cosanis. Pocillo argenteo.*] Alii, *Samnis*, &, *Samniis. Cosanis. Poculo.*

teambulonem fratris appellat. *Tribunatu militum in Thracia meruit. Quæstor Cretam & Cyrenas provinciam sorte cepit: Ædilitatis, ac mox Prætura candidatus, *etiam non sine repulsa, sextoque loco vix adeptus est. Ac prima statim petitione, & in primis Prætor, infensus Senatui, Cajum ne quo non genere demereretur, ludos extraordinarios, pro victoria ejus Germanica depoposcit, pœnæque conjuratorum addendum censuit, ut insepulti projicerentur. Egit & gratias ei apud amplissimum ordinem, quod se honore cœnæ dignatus esset.

3. Inter hæc Flaviam Domitillam duxit uxorem, *Statilii Capellæ equitis R. Sabratensis ex Africa delicatam olim, Latinæque conditionis, sed mox ingenuam & civem Romanam recuperatorio judicio pronuntiatam: patre asserente Flavio *Liberali Ferentini genito, nec quidquam amplius quam Quæstorio scriba. Ex hac liberos tulit, Titum, & Domitianum, & Domitillam. Uxori

Tribunatu mil. Provinciam.] Al. *Tribunatum mil.* vel], *Tribunus mil. Provincias.*

Etiam non sine repulsa sextoque loco vix adeptus est. Ac prima statim.] Glareanus animadverterat mendosum esse locum, & emendabat, *Ædilitatem non s. repulsa, sextoque loco vix adeptus est. Ad prima.* Quoad sensum bene, Sed minus recedit: à scriptura Torrentius, *illam non sine*, &c. legens: aut vir doctus, qui putat fuisse, *sed eam non sine*, &c. Idem statim pro, *infensus Senatui, Cajum*, corrigit, *infensum Senatui Cajum.* Bene.

3. *Statilii Capellæ Eq. R. Sabratensis ex Africa delicatam olim.*] Libri fere omnes, *delegatam*; quidam, *deligatam.* Istud Torrentius retinet; hoc mavult Pithœus. Torrentius insuper correctione juvare conatur ut fuerit, *ex Afr. libertam delegatam olim*: quasi dictio, *libertam*, unius tantum L. signo notata, facile præteriri potuerit. Proponit idem & aliam lectionem, *Statilio Cap. Eq. R. Sabratensi ex Afr. delegatam olim*; id est, creditam commissamque. Pithœus, *deligatam*, intelligit ut pœne nomine aliquando incta fuerit, & proinde Latine conditionis. Turnebus & quidam doctissimi viri prorsus volunt, *delicatam*, id est, amicam & concubinam, quæ olim in deliciis fuerit.

Liberali Ferentini genito.] Al. *Liberal*, & *Ferenti genito.*

Uxori ac filiæ ſuperſtes fuit: atque utramque adhuc privatus amiſit. Poſt uxoris exceſſum, Cænidem Antoniæ libertam, & * A manu, dilectam quondam ſibi revocavit in contubernium: habuitque etiam Imperator pæne juſtæ uxoris loco.

4. Claudio Principe, Narciſſi gratia Legatus legionis in Germaniam miſſus eſt: inde in Britanniam tranſlatus, * tricies cum hoſte conflixit. Duas validiſſimas gentes, ſuperque xx oppida, & inſulam Vectem Britanniæ proximam, * in deditionem redegit: partim Auli Plautii conſularis Legati, partim Claudii ipſius ductu. Quare triumphalia ornamenta, & in ſpatio brevi, duplex ſacerdotium accepit. Præterea Conſulatum, quem geſſit per duos noviſſimos anni menſes: medium tempus ad Proconſulatum uſque, in otio ſeceſſuque egit: Agrippinam timens potentem adhuc apud filium, & defuncti quoque Narciſſi amicos peroſam. Exin ſortitus Africam, integerrime, nec ſine magna dignatione adminiſtravit: niſi quod Adrumeti ſeditione quadam, rapa in eum jacta ſunt. Rediit certe nihilo opulentior, ut qui prope * labefacta jam fide, omnia prædia fratri obligarit: neceſſarioque ad mangonicos queſtus ſuſtinendæ dignitatis cauſſa deſcenderit. propter quod vulgo Mulio vocabatur. Convictus quoque dicitur ducenta H S. expreſſiſſe juveni, cui latum clavum adverſus patris voluntatem impetrarat, eoque nomine graviter increpitus. Peregrinatione Achaïca inter comites Neronis, cum cantante eo aut diſcederet ſæpius, aut præſens obdormiſceret, graviſſimam contraxit offenſam: prohibituſque non contubernio modo, ſed etiam publica ſalutatione, ſeceſſit in parvam ac deviam civitatem, quoad latenti, etiamque extrema metuenti, provincia cum exercitu oblata eſt. Percrebuerat Oriente toto vetus & conſtans opinio: eſſe in fatis, ut eo tempore Judæa profecti rerum potirentur. Id de Impe-

Et A manu.] Putida lectio vul. *& amavit*, aut, *adamavit*.

4. *Tricies cum hoſte conflixit.*] Eutropius qui hunc locum à Sueronio deſcripſit, habet, *tricies & bis*.

In deditionem redegit.] Vet. lib. *in ditionem*.

Labefacta jam fide.] Vulg. *labefactata*.

Imperatore R. * quantum eventu postea prædictum patuit. Judæi ad se trahentes, rebellarunt: cæsoque præposito, Legatum insuper Syriæ consularem suppetias ferentem, rapta aquila fugaverunt. Ad hunc motum comprimendum cum exercitu ampliore & non instrenuo duce, cui tamen tuto tanta res committeretur, opus esset, ipse potissimum delectus est: & ut * industriæ expertæ, nec metuendus ullo modo ob humilitatem generis ac nominis. Additis igitur ad copias duabus legionibus, octo aliis, cohortibus decem, atque inter Legatos majore filio assumto, ut primum provinciam attigit, * proximas quoque convertit in se: correcta statim castrorum disciplina: * uno quoque & altero prælio tam constanter inito, ut in oppugnatione castelli lapidis ictum genu, scuto sagittas, aliquot exceperit.

5. Post Neronem Galbamque, Othone atque Vitellio de principatu certantibus, in spem Imperii venit, jam pridem sibi per hæc ostenta conceptam. In suburbano Flaviorum quercus antiqua, * quæ erat Marti sacrata, per tres Vespasiæ partus, singulos repente ramos à frutice dedit, haud dubia signa futuri cujusque fati. Primum, exilem, & cito arefactum: ideoque puella nata non perannavit: secundum, prævalidum ac prolixum, & qui magnam felicitatem portenderet: tertium vero, instar arboris, quare patrem Sabinum ferunt haruspicio insuper confirmatum, renuntiasse matri, nepotem ei Cæsarem genitum, nec illam quidquam aliud, quam cachinnasse, mirantem, quod adhuc se mentis compote deliraret jam filius suus. Mox cum Ædilem cum

* C. Cæsar

Quantum eventis postea prædictum patuit.] Casaubonus ex vett. codd. *quantum postea eventu patuit prædictum.*

Et ut industriæ expertæ,] Melius *ut &*. Pro, *expertæ*, autem, codex Torrentii, *expertus.*

Proximas quoque convertit in se.] Male vulg. *proximas quoque civitates convertit in se.*

Vno quoque & altero.] Ursini liber, *unoque & altero.*

5. *Quæ erat Marti sacra.*] Alii omissis dictionibus *quæ erat*; habent, *Marti sacrata.*

*C. Cæſar ſuccenſens, propter curam verrendis viis non adhibitam luto juſſiſſet oppleri: congeſto per milites in prætextæ ſinum, non defuerunt, qui interpretarentur, Quandoque proculcatam, deſertamque remp. civili aliqua perturbatione in tutelam ejus, ac velut in gremium, deventuram. Prandente eo quondam * canis extrarius è trivio manum humanam intulit, menſæque ſubjecit. Cœnante rurſus, bos arator decuſſo jugo, triclinium irrupit, ac fugatis miniſtris, quaſi repente defeſſus, procidit ad ipſos accumbentis pedes, cervicemque ſubmiſit. Arbor quoque cupreſſus in agro avito ſine ulla vi tempeſtatis evulſa radicitus, atque proſtrata, inſequenti die viridior ac firmior, reſurrexit. At in Achaja ſomniavit, initium ſibi ſuiſque felicitatis futurum, ſimul ac dens Neroni exemtus eſſet: evenitque, ut ſequenti die progreſſus in atrium, medicus dentem ei oſtenderet tantum quod exemtum. Apud Judæam Carmeli Dei oraculum conſulentem, ita confirmavere ſortes, ut quidquid cogitaret, volveretque animo quantumlibet magnum, id eſſe proventurum, polliceretur. Et unus ex nobilibus captivis Joſephus, cum conjiceretur in vincula: conſtantiſſime aſſeveravit fore, ut ab eodem brevi ſolveretur, verum jam Imperatore. Nuntiabantur & ex urbe præſagia, Neronem diebus ultimis monitum per quietem, ut thenſam Jovis opt. max. è ſacrario in domum Veſpaſiani, * in Circum deduceret. Ac non multo poſt, comitia ſecundi Conſulatus ineunte Galba, ſtatua Divi Julii ad Orientem ſponte converſa: acieque Bebriacenſi, priusquam committeretur, duas aquilas in conſpectu omnium conflixiſſe: victaque altera, ſuper-

C. Cæſar ſuccenſens propter curam.] Liber mss. *ſuccenſus*. Unus etiam vetuſtiſſimus ſine, *propter*. Torrent.

Canis extrarius è trivio.] Libri variant, *Canis extratius triclinio*, *Can. exterius è trivio*. *Can. exteritus è trivic*. *Oſtenderet tantum quod exemtum.*] Sic Turnebi & aliorum opt. codd: Vulgo *eſt. recenter quidem exemtum.* vel, *recenter eidem exem.*

Et in Circum deduceret.] Alii non male, *& inde in Circum. ded.*

superveniſſe tertiam * à Solis ortu, ac victricem abegiſſe.

6. Nec tamen quidquam ante tentavit, promtiſſimis atque etiam inſtantibus ſuis, quam ſolicitatus quorundam & ignotorum & abſentium fortuito favore. Mœſiaci exercitus bina è tribus legionibus millia miſſa auxilio Othoni, poſtquam ter ingreſſis nuntiatum eſt, victum eum, ac vim vitæ ſuæ attuliſſe: nihilo ſecius Aquileiam uſque perſeveraverunt, quaſi rumori minus crederent. Ibi per occaſionem ac licentiam omni rapinarum genere graſſati, cum timerent, ne ſibi reverſis reddenda ratio, ac ſubeunda pœna eſſet, conſilium inierunt eligendi creandique Imperatoris. Neque enim deteriores eſſe, aut Hiſpanienſi exercitu qui Galbam, aut prætoriano qui Othonem, aut * Germaniciano qui Vitellium feciſſent. Propoſitis itaque nominibus Legatorum conſularium, quot ubique tunc erant, * cum ceteros alii alium alia de cauſa improbarent: & quidam è legione tertia, quæ ſub exitu Neronis tranſlata ex Syria in Mœſiam fuerat, Veſpaſianum laudibus ferrent: aſſenſere cuncti, nomenque ejus vexillis omnibus ſine mora inſcripſerunt. Et tunc quidem compreſſa res eſt, * revocatis ad officium numeris parumper. Cæterum divulgato facto, Tiberius Alexander præfectus Ægypti primus in verba Veſpaſiani legiones adegit Kalend. Julii: qui Principatus dies in poſterum obſervatus eſt. Judaïcus deinde exercitus, * v Idus Juli apud ipſum juravit. Plurimum cœptis contulerunt, jactatum exemplar epiſtolæ, veræ ſive falſæ, defuncti Othonis ad Veſpaſianum, extrema obteſtatione ultionem mandantis, & ut reipubl. ſubveniret, * optantis: ſimul rumor diſſipatus, deſtinaſſe Vitellium Victorem per-

A Solis ortu.] Al. *à Solis exortu.*

3. *Germaniciano.*] Mss. quidam, *Germanico*, aut, *Germano.*

Ceteros alii alium alia de cauſa.] Volunt Torrentius & Caſaubonus abeſſe, *alii*, ut in nonnullis mss. Vir doctus, *alium*, delet.

Revocatis ad officium numeris.] Vulg. *off. muneris.*

V. *Idus Iulii.*) In Tacito, v *Non. Iulii.* diſſenſuſne auctorum ſit, an error in alterutro librariorum?

Optantis.) Quidam, *hortantis.*

permutare hiberna legionum, & Germanicas transferre in Orientem ad ſecuriorem mollioremque militiam, præterea ex præſidibus provinciarum Licinius Mucianus, & è regibus Vologeſus Parthus: ille depoſita ſimultate, quam in id tempus exæmulatione non obſcure gerebat, Syriacum promiſit exercitum: hic XL. millia ſagittariorum.

7. Suſcepto igitur civili bello, ac ducibus copiiſque in Italiam præmiſſis: interim Alexandriam tranſiit, ut clauſtra Ægypti obtineret. Hic cum de firmitate Imperii capturus auſpicium, ædem Serapidis ſubmotis omnibus, ſolus intraſſet: ac propitiato multum Deo, tandem ſe convertiſſet, verbenas, coronaſque & panificia, ut illic aſſolet, Baſilides libertus obtuliſſe ei viſus eſt: quem neque admiſſum à quoquam, & jam pridem propter nervorum valetudinem vix ingredi, longeque abeſſe conſtabat. Ac ſtatim advenere litteræ, fuſas apud Cremonam Vitellii copias, ipſum in urbe interentum nuntiantes. Auctoritas & quaſi majeſtas quædam, * ut ſcilicet inopinato, & adhuc novo Principi deerat: hæc quoque acceſſit. E plebe quidam luminibus orbatus, item alius debili crure, ſedentem pro tribunali pariter adierunt, orantes opem valetudinis, demonſtratam à Serapide per quietem: reſtituturum oculos, ſi inſpuiſſet: confirmaturum crus, dignaretur calce contingere. Cum vix fides eſſet rem ullo modo ſucceſſuram, ideoque ne experiri quidem auderet: extremo hortantibus amicis, palam pro concione utrumque tentavit, nec eventus defuit. Per idem tempus Tegeæ in Arcadia, inſtinctu vaticinantium, effoſſa ſunt ſacrato loco vaſa operis antiqui, atque in iis affimilis Veſpaſiano imago.

8. Talis, tantaque cum fama in urbem reverſus, acto de Judæis triumpho, Conſulatus octo veteri addidit. Suſcepit & Cenſuram: ac per totum

7. *Baſilides libertus.*] cum Tacitus è primoribus Ægyptiorum, & quidem Sacerdotem, fuiſſe narret, delendum cenſet Torrentius *libertus*. Recte, niſi quis legat, *ſacerdos*: quod tamen longe abit à vulg. ſcriptura.

Vt ſcilicet inopinato. E plebe quidam. Debili crure.] Al. *Vt ſolet, inopinato. E phebus quidam. Debilis crure.*

tum Imperii tempus nihil habuit antiquius, quam prope afflictam, nutantemque rempubl. ſtabilire primo, deinde & ornare. Milites, pars victoriæ fiducia, pars ignominiæ dolore, ad omnem licentiam audaciamque proceſſerant. Sed & provinciæ, civitateſque liberæ, nec non & regna quædam tumultuoſius inter ſe agebant. Quare Vitellianorum quidem & exauctoravit plurimos, & coërcuit. Participibus autem victoriæ adeo nihil extra ordinem indulſit: ut etiam legitima præmia non niſi ſero perſolverit. Ac ne quam occaſionem corrigendi diſciplinam prætermitteret, adoleſcentulum fragrantem unguento, cum ſibi pro impetrata Præfectura gratias ageret, nutu aſpernatus, voce etiam graviſſima increpuit, * Maluiſſem alium oboluiſſes: litteraſque revocavit. Claſſiarios vero, qui ab Oſtia & Puteolis, Romam pedibus * per vices commeant, petentes conſtitui aliquid ſibi Calcearii nomine: quaſi parum eſſet, ſine reſponſo abegiſſe, juſſit poſthæc excalceatos curſitare: & ex eo ita curſitant. Achajam, Lyciam, Rhodum, Byzantium, Samum libertate ademta, item * Thraciam, Ciliciam, & Comagenem ditionis regiæ uſque ad id tempus, in provinciarum formam redegit. Cappadociæ propter aſſiduos Barbarorum incurſus legiones addidit: conſularemque rectorem impoſuit, pro equite R. Deformis urbs veteribus incendiis ac ruinis erat: vacuas areas occupare, & ædificare, ſi poſſeſſores ceſſarent, cuicumque permiſit. Ipſe reſtitutionem Capitolii aggreſſus, ruderibus purgandis manus primus admovit, ac ſuo collo quædam extulit: * æreasrumque tabularum tria millia, quæ ſimul conflagraverant,

8. *Maluiſſem alium oboluiſſes.*] Bene ſi alium intelligas. Vulgo inepte, *Halium*, quod ab halando deducunt.

Per vices commeant.] Sic omnino ſcribendum, non ut vulgo, *per vicos.*

Thraciam, Ciliciam.] Tanto ante cum in P. R. ditionem redacta fuiſſet Thracia, exiſtimo legendum, *Trachiam Ciliciam*, pars enim Ciliciæ, propter aſperitatem montium, Trachium dicebatur. Hæc Turnebus.

Æreasrumque.] Al. *æncarumque.*

Exemplaribus inſtrumentum.] Vulgo male diſtinguunt, *exemplaribus. Inſtrum.*

rant, restituenda suscepit: undique investigatis * exemplaribus, instrumentum Imperii pulcerrimum ac vetustissimum confecit: quo continebantur pæne ab exordio urbis Senatusconsulta, * plebiscita de societate, & fœdere, ac privilegio cuicumque concessit.

9. Fecit & nova opera, templum Pacis foro proximum: Divique Claudii in Cœlio monte, cœptum quidem ab Agrippina, sed à Nerone prope funditus destructum. Item Amphitheatrum urbe media, ut destinasse compererat Augustum: * Amplissimos ordines, & exhaustos cæde varia, & contaminatos veteri negligentia purgavit: supplevitque recensito Senatu, & equite: submotis indignissimis, & honestissimo quoque Italicorum ac provincialium allecto. Atque uti notum esset, utrumque ordinem non tam libertate inter se, quam dignitate differre, de jurgio quodam Senatoris equitisque R. ita pronuntiavit: Non oportere maledici Senatoribus, * remaledici civile fasque esse.

10. Litium series ubique majorem in modum excreverant, manentibus antiquis, intercapedine jurisdictionis, accedentibus novis, ex conditione tumultuque temporum. Sorte elegit, per quos rapta bello restituerentur: quique judicia centumviralia, quibus peragendis vix sufficiura litigatorum ætas videbatur, extra ordinem dijudicarent, redigerentque ad brevissimum numerum.

11. L.

Plebiscita de societate & fœdere ac privilegio cuicumque concessit.] Si codd. suffragarentur, legerem, *plebiscita, societates, fœdera ac privilegia cuicumque concessa.* Alioque ante dictionem, *plebiscita* interponenda conjunctio est, Torrent.

9. *Amplissimos ordines.*] Sed χῆμα esse non semel usurpatum optimis scriptoribus, cum duobus aut pluribus tribuitur, quod est uni proprium. Sed dum mihi quidem videtur, ut equitum ordo in communionem ejusdem tituli cum Senatu admittatur, atqui mss. non aliter habent. Lipsio tamen assentior locū emendanti scribentique, *amplissimū*, hoc modo: *idem amphitheatrū urbe media (ut destinasse compererat Augustum) amplissimum. Ordines.* Aut scribam, *Ambos ordines.* Hæc Casaubonus.

Remaledici.] Sic vir doctissimus, unica dictione.

11. Libido atque luxuria, coërcente nullo invaluerat. Auctor Senatui fuit decernendi, ut quæ se alieno servo junxisset, ancilla haberetur. Neve filiorum familias feneratoribus exigendi crediti jus unquam esset: hoc est, ne post patrum quidem mortem. Ceteris in rebus statim ab initio Principatus usque ad exitum, civilis & clemens.

12. Mediocritatem pristinam neque dissimulavit umquam, ac frequentes etiam præ se tulit. Quin & conantes quosdam originem Flavii generis ad conditores Reatinos, comitemque Herculis, cujus monumentum exstat via Salaria, referre, irrisit ultro. Adeoque nihil ornamentorum extrinsecus cupide appetivit, ut triumphi die fatigatus tarditate, & tædio pompæ, non reticuerit: merito se plecti, qui triumphum, quasi aut debitum majoribus suis, aut speratum umquam sibi, tam inepte senex concupisset. Ac ne Tribuniciam quidem potestatem, & Patris patriæ appellationem nisi sero recepit. Nam consuetudinem salutantes scrutandi, manente adhuc bello civili, omiserat.

13. Amicorum libertatem, causidicorum figuras, ac philosophorum contumaciam leniissime tulit. Licinium Mucianum notæ impudicitiæ, sed meritorum fiducia, minus sui reverentem, numquam nisi clam, & hactenus retaxare sustinuit: ut apud communem aliquem amicum querens, adderet clausulæ. Ego tamen vir sum, Salvium Liberalem in defensione divitis rei, ausum dicere, quid ad Cæsarem, si Hipparchus H S. millies habet? & ipse laudavit. Demetrium Cynicum in itinere obvium sibi * post dominationem, ac neque assurgere, neque salutare se dignantem, oblatrantem etiam nescio quid, satis habuit. Canem appellare.

14. Offensarum inimicitiarumque minime memor executorve, Vitellii hostis sui filiam splendidissime maritavit, dotavitque etiam & instruxit. Trepidum eum interdicta aula sub Nerone, quærentemque quidnam ageret, aut quo abiret, quidam

13. *Post dominationem.*] Libri mss. tres, *post damnationem*, quod sequor. nam Vespasianus suadente Muciano Philosophos Roma expulit, relegato in insulam Demetrio. Torrent.

dam ex officio Admissionis simul expellens, abire * Morboniam jusserat. In hunc postea deprecantem, haud ultra verba excanduit, & quidem totidem fere atque eadem. Nam ut suspicione aliqua vel metu ad perniciem cujusdam compelleretur tantum abfuit, ut monentibus amicis cavendum esse Metium Pomposianum, quod vulgo crederetur genesim habere Imperatoriam, insuper Cos. fecerit, spondens quandoque beneficii memorem futurum.

15. Non temere quis punitus insons reperietur: nisi absente eo & ignaro, aut certe invito atque decepto. Helvidio Prisco, qui & reversum ex Syria solus, privato nomine Vespasianum salutaverat, & in præturæ omnibus edictis sine honore ac mentione ulla transmiserat, non ante succensuit, quam altercationibus insolentissimis pæne in ordinem redactus. Hunc quoque, quamvis relegatum primo, deinde & interfici jussum, magni æstimavit servare quoque modo, missis qui percussores revocarent: & servasset, nisi jam periisse falso renuntiatum esset. Ceterum neque cæde * cujusque umquam lætatus, justis suppliciis illacrymavit etiam & ingemuit.

16. Sola est, in qua merito culpetur, pecuniæ cupiditas. Non enim contentus omissa sub Galba vectigalia revocasse: nova & gravia addidisse: auxisse tributa provinciis, nonnullis & duplicasse: negotiationes quoque vel privato pudendas propalam exercuit, coëmendo quædam tantum, ut pluris postea distraheret. Nec candidatis quidem honores, reisve tam innoxiis quam nocentibus, absolutiones venditare cunctatus est. Creditur etiam procuratorum rapacissimum quemq; ad ampliora officia ex industria solitus promovere, quo locupletiores mox condemnaret: quibus quidem vulgo pro spongiis dicebatur uti quod quasi & siccos madefaceret, & exprimeret humentes. Quidam natura cupidissimum tradunt, idque exprobratum ei à sene bubulco: qui

O nega-

14. *Morboniam.*] Alii, *Morboviam.* Quidem, *Orboniam.*

15. *Cujusque.*] Restituendum ex melioribus libris *cujusquam.*

negata sibi gratuita libertate, quam Imperium adeptum suppliciter orabat, proclamaverit, Vulpem pilum mutare, non mores. Sunt contra qui opinentur, ad manubias & rapinas necessitate compulsum, summa ærarii fiscique inopia: de qua testificatus sit initio statim Principatus: professus quadringenties millies opus esse, ut respubl. stare posset. Quod & verisimilius videtur, quando & male partis optime usus est.

17. In omne hominum genus liberalissimus, explevit censum Senatorium: consulares inopes quingenis sestertiis annuis sustentavit: plurimas per totum orbem civitates terræ motu aut incendio afflictas, restituit in melius.

18. Ingenia & artes vel maxime fovit: primus è fisco Latinis Græcisque rhetoribus annua centena constituit. Præstantes poëtas, nec non & * artifices coëmit: item colossi refectorem insigni congiario magnaque mercede donavit: mechanico quoque grandes columnas exigua impensa perducturum in Capitolium pollicenti, præmium pro commento non mediocre obtulit, operam remisit, præfatus Sineret se plebeculam pascere.

19. Ludis per quos scena Marcelliani Theatri restituta dedicabatur, vetera quoque acroamata revocaverat. * Apollinari tragœdo quadringena: Terpno Diodoroque citharœdis, ducena: nonnullis, centena: quibus minimum, quadragena sestertia super plurimas coronas aureas dedit. Sed & convivabatur assidue: ac sæpius * recte ac dapsile, ut macellarios adjuvaret.

* Sicut

18. *Artifices coemit: item colossi, ac.*] *Coemit*: interpretantur Torrentius & Casaubonus, mercede conduxit. In uno codice tamen est, *artifice, cementarios.* Suspectus etiam fuit locus viro magno; qui primo *artifices comicos*, emendaverat; post, *Scenicos*, quæ sequuntur, congiarium & merces, hoc ad poetas & artifices scenicos, hæc ad refectorem colossi, referantur.

19. *Apollinari Tragœdo.*] Tres libb. mss. *Apellari*; ut forte, *Apelli*, legendum sit. Quo sane nomine sive eundem, sive alium memorat Suetonius Cal. cap. 33. Torrent.

Recte ac dapsile.] Recta legendum, ut habent Frobenii codices & unus ms. Infra Domit. cap. 7. Torrent.

* Sicut Saturnalibus dabat viris apophoreta, ita & Kalend. Martii feminis: & tamen ne sic quidem pristinæ cupiditatis infamia caruit. † Alexandrini Cibiotatem eum vocare perseveraverunt, cognomine unius è regibus suis turpissimarum sordium. Sed & in funere * Favor archimimus personam ejus ferens, imitansque, ut est mos, * facta ac dicta viva, interrogatis palam Procuratoribus quanti funus & pompa constaret? ut audiit HS. centies, exclamavit. Centum sibi sestertia darent, ac se vel in Tiberim projicerent.

20. Statura fuit quadrata, compactis firmisque membris, vultu veluti nitentis. Unde quidam urbanorum * non infacete: siquidem petenti, ut & in se aliquid diceret, Dicam, inquit, cum ventrem exonerare desieris. Valetudine prospertima usus est: quamvis ad tuendam eam nihil amplius quam fauces ceteraque membra sibimet ad numerum in sphæristerio defricaret, inediamque unius diei per singulos menses interponeret.

21. Ordinem vitæ fere hunc tenuit. In Principatu maturius semper, ac de nocte vigilabat: deinde perlectis epistolis, officiorumque omnium breviariis, amicos admittebat: ac dum salutabatur, & calceabat ipse se & amiciebat. Postque decisa quæcumque obvenissent negotia, gestationi, & inde quieti vacabat: accubante aliqua pallacarum, quas in defunctæ locum Cænidis plurimas constituerat: * ac secreto in balneum tricliniumque transibat. Nec ullo tempore facilior, aut indulgentior traditur: eaque momenta domestici ad aliquid petendum magnopere captabant.

22. * Et

Sicut Saturn. dabat viris apophor. ita & Kalend. Mart. fem.] Al. *Dabat. sicut Satur. viris apophor. ita & per Kal. Mart. fem.*

Alexandrini Cibiotatem.] Libri, *Cibiotandem*, *Cibiotem*, *Cibiotantem*. Sed scribendum cum Strabone, uti etiam edidit Casaub. *Cibiosactem.*

Favor archiminus.] Sic edi voluit Turnebus. Exemplaria pleraque & interpretes agnoscũt, *Pavo.*

Facta & dicta viva.] Vulg. *viri.*

20. *Non infacete, siquidem.*] Car. Longius legebat, *non infacete is quidem*, quæ lectio sane concinnior est. Torrent.

21. *Ac secreto in baln.*] Al. *A secreto in baln.*

22. Et ſuper cœnam autem, & ſemper alias comiſſimus, multâ joco tranſigebat Erat enim dicacitatis plurimæ: & ſic ſcurrilis ac ſordidæ, ut ne prætextatis quidam verbis abſtineret Et tamen nonnulla ejus facetiſſima exſtant, in quibus & hoc: *a* Meſtrium Florum conſulatem admonitus ab eo plauſtra potius, quam ploſtra dicenda, die poſtero Flavium ſalutavit. Expugnatus autem à quadam, quaſi amorem ſui deperiret, cum *b* productæ pro concubitu ſeſtertia quadraginta donaſſet: admonente diſpenſatore quemadmodum ſummam rationibus vellet referri, Veſpaſiano, inquit, adamato.

23. Utebatur & verſibus Græcis tempeſtive ſatis, *c* & de quodam proceræ ſtaturæ, *d* improbiuſque nato: *Μακρὰ βιβὰς, ἀκρεμόνων δολιχόσκιον ἔγχος. Et maximè de Cerulo liberto, qui dives admodũ ob ſubterfugiendum quandoq; jus fiſci, ingenuũ ſe & Lachetem mutato nomine *e* cœperat efferre, ὦ Λάχης Λάχης, ἐπὰν ἀποθάνῃς, αὖθις ἐξ ὑπαρχῆς οἰρήσῃ Κόρυλος. *f* Et maxime tamen dicacitatem in deformibus

22. *Et ſuper cœnam autem, & ſemper alias, comiſſimus.*] Romana editio & Aldina pro, *comiſſimus*, habent. *cum amicis.* Caſaubonus mirifice probat unius ſui codicis ſcripturã: *Super cœnam Autem & ſuper alias communiſſimus.*

Meſtrium Florum.] Sic optimi codd. cum Plutarcho alii. *Menſtrium.* &, *Metrium.*

Productæ ſeſtertia quadraginta.] Al. *perductæ ſeſt. quadringenta.* Caſaubonus totum locũ aliter & legit & intelligit. Putat enim ipſum Veſpaſianũ adamatũ à muliere precium accepiſſe, proinde ſcribit, *eum perducia pro con*, &c.

23. *Et de quodam.*] Caſaub. editio, *ut.*

Improbiuſque nato.) Torrent. *irato* Caſaubonus *male pedato.* Simile jampridem vir magnus, qui, *imbrobiuſque de pedato.*

Μακρὰ βιβὰς, ἀκρεμόνων δολιχόσκιον ἔγχος. Vaſtum incedens, vibrans immenſam haſtam.

Cœperat efferre.] Mss. *ferre.*

ὦ Λάχης Λάχης, ἐπὰν ἀποθάνῃς, αὖθις ἐξ ὑπάρχης οἰρήσῃ Κόρυλος.) O Laches Laches quandoque obieris, rurſum ut ante diceris Corylus.

Ex maxime tamen.] In mss. non eſt τὸ.

mibus lucris affectabat: *a* ut invidiam aliqua cavillatione dilueret, transferretque ad sales. Quendam è caris ministris dispensationem cuidam, quasi fratri, petentem cum distulisset, ipsum candidatum ad se vocavit: exactaque pecunia, quantam is cum suffragatore suo pepigerat, sine mora ordinavit. Interpellanti mox ministro, Alium tibi, ait, quære fratrem: hic, quem tuum putas, meus est. Mulionem in itinere quodam suspicatus ad calceandas mulas desilisse, ut adeunti litigatori spatium moramque præberet: interrogavit, Quanti calceasse? pactusque est lucri partem. Reprehendi filio Tito, quod etiam urinæ vectigal commentus esset, pecuniam ex prima pensione admovit ad nares, sciscitans num odore offenderetur: & illo negante, Atqui, inquit, è lotio est. Nuntiantibus legatis, decretam ei publice non mediocris summæ statuam colosseam: *a* jussit ut continua ponerent, cavam manum ostentans, & paratam basim dicens. Ac ne in metu quidem, ac *b* periculo mortis abstinuit jocis. Nam cum inter prodigia cetera Mausoleum Cæsarum derepente patuisset, & stella in cœlo crinita apparuisset: alterum *c* ad Juliam Calvinam è gente Augusti pertinere dicebat: alterum ad Parthorum regem, qui capillatus esset. Prima quoque morbi accessione, Ut, inquit, puto, Deus fio.

24. Consulatu suo nono tentatus in Campania motiunculis levibus, ac protinus urbe repetita: Cutylias ac Reatina rura, ubi æstivare quotannis solebat, petiit. Heic, cum super urgentem valetudinem creberrimo frigidæ aquæ usu & intestina vitiasset: nec eo minus muneribus Imperatoriis ex consuetudine fungeretur, ut etiam legationes audiret cubans, alvo repente usque ad defectionem

 soluta,

Vt invidiam dilueret] Reperi in Viterbiensi nota. tam & Torrentio γραφὴν sane miram, *deflueret*, Viderint acutiores: nam in hoc genere, sæpe veritas latet sub aliqua in speciem absurda scriptura. Casaub.

Iussit ut continuo.] Melioris libri, *vel continuo.*

Periculo mortis abstinuit jocis.] Vulg. *per mortis extremo abstinuit jocis.* Judica lector.

Ad Iuliam Calvinam.] Al. *Iuniam Calvinam.* atque ita scribendum.

soluta, Imperatorem, ait, stantem mori oportere. Dumque consurgit, ac nititur, inter manus sublevantium exstinctus est VIII Kalend. Julii, annum gerens ætatis sexagesimum ac nonum, superque mensem ac diem septimum.

25. Convenit inter omnes, tam certum eum de sua suorumque genitura semper fuisse: ut post assiduas in se conjurationes ausus sit affirmare Senatui, aut filios sibi successuros, aut neminem. Dicitur etiam vidisse quondam per quietem stateram in media parte vestibuli Palatinæ domus positam examine æquo: cum in altera lance Claudius & Nero starent: in altera ipse ac filii. Nec res fefellit, quando totidem annis, parique temporis spatio utrique imperaverunt.

24. VII3. *Kal. Iulii annum gerens.*] Exemplaria vetustissimo, IX, vel IX *Kal. Iulii annum agens.*

C. SUET. TRANQUILLI,

D. TITUS XI.

1. TItus cognomine paterno, amor ac delicix generis humani, tantum illi ad promerendam omnium voluntatem vel ingenii, vel artis, vel fortunæ superfuit: & quod difficillimum est, in Imperio, quando privatus, atque etiam sub patre Principe, ne odio quidem, ne dum vituperatione publica caruit.

2. Natus est * III Kalend. Janu. insigni anno Cajana nece, prope Septizonium, sordidis ædibus: cubiculo verò perparvo, & obscuro: nam manet adhuc, & ostenditur. Educatus in aula cum Britannico simul, ac paribus disciplinis, & apud eosdem magistros institutus. Quo quidem tempore, ajunt, Metoposcopum à Narcisso Claudii liberto adhibitum, ut Britannicum inspiceret, constantissime affirmasse: illum quidem nullo modo, ceterum Titum, qui tunc prope adstabat, utique imperaturum. Erant autem adeo familiares, ut de potione,

2. III *Calend. Ianuar. Morbo afflictatus. Hodieque refertur.*] Al. IV. *Calend. Ianuar. Morbo afflictus. Hodie quoque refertur.*

ne, qua Britannicus hausta periit, Titus quoque juxta cubans gustasse credatur, gravique * morbo afflictatus diu. Quorum omnium mox memor, statuam ei auream in Palatio posuit, & alteram ex ebore equestrem, quæ Circensi pompa * hodieque præfertur, dedicavit, prosecutusque est.

3. In puero statim corporis animique dotes exsplenduerunt: * magisque ac magis deinceps per ætatis gradus, forma egregia, & cui non minus auctoritatis inesset, quam gratiæ: præcipuum robur, quamquam neque procera statura, & ventre paullo projectiore: memoria singularis, docilitas ad omnes fere tum belli tum pacis artes. Armorum & equitandi peritissimus, * Latinæ Græcæque linguæ, vel in orando, vel in fingendis poëmatibus promtus, & facilis ad extemporalitatem usque: sed ne musicæ quidem rudis, ut qui cantaret & psalleret jucunde scienterque. E pluribus comperi, notis quoque excipere velocissime solitum, cum amanuensibus suis per ludum jocumque certantem imitari chirographa quæcumque vidisset: * ac profiteri, sæpe se maximum falsarium esse potuisse.

4. Tribunus militum & in Germania & in Britannia meruit * summa industria, nec minore modestia, & fama: sicut apparet & statuarum & imaginum ejus multitudine, ac titulis per utramque provinciam. Post stipendia, foro operam dedit, honestam magis quam assiduam. Eodemque tempore * Arricidiam Tertullo patre equite Romano sed Præfecto quondam prætorianorum cohortium, duxit uxorem: & in defunctæ locum * Marciam Furnillam splendidi generis; cum qua, sublata

3. *Magisque ac magis.*] Non inelegantius alii: *Magis ac magis.*

Latinæ Græcæque linguæ, vel. Ac profiteri, sæpe se.] Non inelegantius alii: *Latine Græcæque vel ac sæpe profiteri, se.*

4. *Summa industria, nec minore modestia, & fama.*] Recepit Casaubonus, fortasse consentientibus mss. Torrentiani cod. scriptum. *Summa industria, nec minore modestia famæ.*

Arricidiam Tertullo patre.] Quidam, *Tertullam.* Utraque lectio bona.

Marciam Furnillam, Tarricheam.] Al. *Fulviam, Fulvillam, Furvillam,* nonnulli, *Flavillam.* Et, *Tracias. Thraciam, Trachias, Tarricheas.*

blata filia divortium fecit. Ex Quæsturæ deinde honore legioni præpositus, Tarichæum & Gamalam urbes validissimas Judææ in potestatem redegit: equo quadam acie sub feminibus amisso, alteroque insenso, cujus rector contra se dimicans occubuerat.

5. Galba mox tenente rempubl. missus ad gratulandum, quaqua iret, convertit homines: quasi adoptionis gratia arcesseretur. Sed ubi turbari rursus cuncta sensit, rediit ex itinere: aditoque Paphiæ Veneris oraculo, dum de navigatione consulit, etiam de imperii spe confirmatus est. Cujus brevi compos, & ad perdomandam Judæam relictus, novissima Hierosolymorum oppugnatione *a* VII propugnatores totidem sagittarum confecit ictibus: cepitque eam natali filiæ suæ, tanto militum gaudio ac favore, ut in gratulatione Imperatorem eum consalutaverint, & subinde decedentem provincia detinuerint, suppliciter nec non & minaciter essagitantes, ut remaneret, aut secum omnes pariter abduceret. Unde nata suspicio est, quasi descisceret à patre, Orientisque regnum sibi vindicare tentasset. Quam suspicionem auxit, postquam Alexandrium petens, in consecrando apud Memphim *b* bove Api diadema gestavit: de more quidem rituque priscæ religionis: sed non deerant, qui secus interpretarentur. Quare festinans in Italiam, cum Rhegium, dehinc Puteolos oneraria nave appulisset, Romam inde contendit expeditissimus: inopinantique patri, velut arguens rumorum de se temeritatem, Veni, inquit, pater, veni.

6. Neque ex eo destitit participem, atque etiam tutorem Imperii agere. Triumphavit cum patre, Censuramque gessit una. Eidem collega & in Tribunicia potestate, & in septem Consulatibus fuit. Receptaque ad se prope omnium officiorum cura, cum patris nomine & epistolas ipse dictaret, & edicta conscriberet

5. VII *Propugnatores.*] Rom. edit. & complures mss. XII. *Propug.* Probat Casaubonus, quod cum Eutropio is numerus conveniat.

Bove Api. De more quidem. Secus int.] Al. *Bove Apide. De more id quidem.* vel, *siquidem. Secius interpretarentur.*

ret, orationesque in Senatu recitaret etiam Quæstoris vice, Præfecturam quoque prætorii suscepit, numquam ad id tempus, nisi ab equite Rom. administratam, egitque aliquanto incivilius, & violentius. Siquidem suspectissimum quemque sibi, submissis qui per theatra & castra, quasi consensu *a* ad pœnam deposcerent, haud cunctanter oppressit. In his] A. Cæcinam *b* consularem virum, vocatum ad cœnam, ac vix dum triclinio egressum, confodi jussit: sane urgente discrimine, cum etiam chirographum ejus præparatæ apud milites conjurationis deprehendisset. Quibus rebus sicut in posterum securitati satis cavit, ita ad præsens plurimum contraxit invidiæ: ut non temere quis, *c* tam adverso rumore magisque invitis omnibus transierit ad Principatum.

7. Præter sævitiam, suspecta in eo etiam luxuria erat: quod ad mediam noctem commissationes cum profusissimo quoque familiarium extenderet. Nec minus libido, propter exoletorum & spadonum greges, propterque insignem reginæ Beronices amorem, cui etiam nuptias pollicitus ferebatur. Suspecta & rapacitas; quod constabat *c* in concionibus patriis nundinari, præmiarique solitum. Denique propalam alium Neronem & opinabantur, & prædicabant. At illi ea fama pro bono cessit, conversaque est in maximas laudes: neque ullo vitio reperto, & contra virtutibus summis. Convivia instituit jucunda magis, quam profusa. Amicos elegit, quibus etiam post cum Principes, ut & sibi & reipubl. necessariis acquieverunt: *d* præcipueque sumtam sibi Beronicem, statim ab urbe dimisit invitus invitam. Quosdam è gratissimis

6. *Ad pœnam deposcerent. Consularem virum, vocatum. Tam adverso rumore.*] Al. *Ad pœnam deposcerentur. Consularem vocavit. Tam adversare.*

7. *In concionibus patriis nundinari præmiarique solitum.*] Ursini codex, *In negotiationibus patris nundinari prædariique solitum.* Torrentius correxit, *in cognitionibus patris.* Quod plane etiam Casaubono placet.

Præcipueque sumtam sibi Beronicen.] Scribendum ut Romana editio præfert, & Torrentius etiam monet, *præcipueque sunt usi. Beronicen*, &c.

delicatorum, quamquam tam artifices saltationis, ut mox scenam tenuerint, non modo fovere prolixius, sed * spectare in publico omnino cœtu superſedit. Nulli civium quidquam ademit: abstinuit alieno, ut si quis umquam: ac ne conceſſas quidem ac ſolitas collationes recepit. Et tamen nemine ante ſe munificentia minor. Amphitheatro dedicato, thermiſque juxta + celeriter exſtructis, munus edidit apparatiſſimum, largiſſimumque. Dedit & navale prælium in veteri naumachia. ibidem & gladiatores: atque uno die quinque millia omne genus ferarum.

8. Natura autem benevolentiſſimus, cum ex inſtituto Tiberii omnes dehinc Cæſares beneficia à ſuperioribus conceſſa principibus, aliter rata non haberent, quam ſi eadem iiſdem & ipſi dediſſent: primus præterita omnia uno confirmavit edicto: nec à ſe peti paſſus eſt. In cæteris vero deſideriis * animum hominum obſtinatiſſime tenuit: ne quem ſine ſpe dimitteret. Quin & admonentibus domeſticis, quaſi plura polliceretur quam præſtare poſſet: Non oportere, ait, quemquam à ſermone Principis triſtem diſcedere. Atque etiam recordatus quondam ſuper cœnam, quod nihil cuiquam toto die præſtitiſſet, memorabilem illam, meritoque laudatam vocem edidit: * Amici, diem perdidi. Populum in primis univerſum tanta per omnes occaſiones comitate tractavit, ut propoſito gladiatorio munere, non ad ſuum: ſed ad ſpectantium arbitrium editurum ſe profeſſus ſit. Et plane ita fecit. Nam neque negavit quidquam petentibus: & ut quæ vellent, peterent, ultro adhortatus eſt. Quin & ſtudium armaturæ Thracum præ ſe ferens, ſæpe cum populo & voce & geſtu, * ut fautor, cavillatus eſt: verum majeſtate ſalva, nec

Spectare in publico omnino cœtu.] Aldi editio, *Spectare in publ. omni cœtu* Stephani editio, *Spectare omnino in publ. cœtu.*

Celeriter.] Al. *celebriter.*

8. *Animum hominum.*] Caſauboni editio, *omnium hominũ.* Conſilio an caſu.

Amici, diem perdidi.] Non aliter in ullo libro. neq; neceſſarium mutare, quamvis omnes auctores, etiam ipſe Eutropius qui ex Suetonio hæc mutuatus eſt, præferant, *Amici hodie diem perdidi.*

Vt fautor.] Glareanus, *non ut fautor.* Sed non bene intellexit mentem Suetonii.

nec minus æquitate. Ne quid popularitatis prætermitteret, nonnumquam in thermis ſuis, admiſſa plebe, lavit. Quædam ſub eo fortuita ac triſtia acciderunt: ut conflagratio Veſevi montis, in Campania: & incendium Romæ, per triduum, totidemque noctes: item peſtilentia, quanta non temere alias. In his tot adverſis ac talibus, non modo Principis ſollicitudinem, ſed & parentis affectum unicum præſtitit: nunc conſolando, per edicta: nunc opitulando, quatenus ſuppeteret facultas. Curatores reſtituendæ Campaniæ è conſularium numero ſorte duxit. Bona oppreſſorum in Veſevo, quorum heredes non exſtabant, reſtitutioni afflictarum civitatum attribuit. Urbis incendio * nihil, niſi ſibi publice periiſſe teſtatur, cuncta prætoriorum ſuorum ornamenta operibus ac templis deſtinavit: præpoſuitque complures ex equeſtri ordine, quo quæque maturius peragerentur. Medendæ valetudini, leniendiſque morbis, nullam divinam humanamque opem non adhibuit, inquiſito * omni ſacrificiorum remediorumque genere. Inter adverſa temporum, & * delatores mandatoreſque erant, ex licentia veteri. Hos aſſidue in foro flagellis ac fuſtibus cæſos, ac noviſſime traductos per Amphitheatri arenam, partim ſubjici in ſervos, ac venire imperavit: partim in † aſperrima inſularum avehi. Utque etiam ſimilia quandoque auſuros perpetuo coërceret, vetuit inter cetera: de eadem re pluribus legibus agi, quærive de cujuſquam defunctorum ſtatu, ultra certos annos.

9. Pontificatum maximum ideo ſe profeſſus accipere, ut puras ſervaret manus, fidem præſtitit: nec auctor poſthac cujuſquam necis, nec conſcius quamvis interdum ulciſcendi cauſſa non deeſſet, ſed

Nihil niſi ſibi publice periiſſe teſtatus.] Variant codices Torrentio placet hæc lectio. *Nihil publice periiſſe teſt.* omiſſis, *niſi ſibi.* Rom. editionis & aliquot mss. ſcriptura Caſaubono: *Nihil niſi ſibi periiſſe teſtatus eſt publice.*

Omni ſacrificiorum genere.] Vulg. *omnium.*

Delatores mandatoreſque.] Quidam, *amandateſque.*

Aſperrima inſularum.] Sic Romana editio & mss. At Stephanus [illegible] Aldus, *aſperrimas inſu[illegible]as.*

sed * perituru̇m se potius, quam perditurum adjurans. Duos patricii generis convictos in affectatione Imperii, nihil amplius, quam ut desisterent monuit, dicens Principatum fato dari: si quid præterea desiderarent, promittens se tributurum: & confestim quidem ad alterius matrem, quæ procul aberat, cursores suos misit, qui anxiæ filium salvum nuntiarent. Cæterum ipsos non solum familiari cœnæ adhibuit, sed & insequenti die gladiatorum spectaculo circa se ex industria collocatis, oblata sibi * ornamenta pugnantium inspicienda porrexit. Dicitur etiam cognita utriusque genitura imminere ambobus periculum affirmasse, * venturum quandoque & ab alio: sicut evenit. Fratrem insidiari sibi non desinentem, sed pæne ex professo sollicitantem exercitus, meditantem fugam, nec occidere, neque seponere, ac ne in minore quidem honore habere sustinuit: sed, ut è primo Imperii die, consortem successoremque testari perseveravit: nonnumquam secreto lacrymis & precibus orans, ut tandem mutuo erga se animo vellet esse.

10. Inter hæc morte præventus est, majore hominum damno, quam suo. Spectaculis absolutis, in quorum fine, populo coram ubertim fleverat, Sabinos petit aliquanto tristior: quod sacrificanti hostia aufugerat, quoque tempestate serena tonuerat. Deinde ad primam statim mansionem febrim nactus, cum inde lectica transferretur, suspexisse dicitur * dimotis plagulis cœlum: multumque conquestus, eripi sibi vitam immerenti.

9. *Perituru̇m se potius, quam perditurum.*] Romana editio & quidam mss. *quam punituru̇m.* Recepta lectio melior.

Ornamenta pugnantium] Al. *arma*, vel, *instrumenta*, aut, *ferramenta*.

Venturum quandoque & ab alio.] Torrentiani codicis lectionem in contextum admisit Casaubonus; *verum quandoque, & ab alio.* Sed non ineptior codicis Ursini lectio, *Venturum quoque: sed ab alio.* Sane optimæ editiones & multi mss. pro, *quandoque*, habent, *quoque*. Post idem Ursini codex. *meditantemque*, pro, *meditantem*.

10. *Dimotis plagulis.*] Male codd. *pallulis pellibus, paludamentis.*

renti. Neque enim exstare ullum suum factum pœnitendum; excepto dumtaxat uno. Id quale fuerit, neque ipse tunc prodidit, neque cuiquam facile *a* succurrat. Quidam opinantur consuetudinem recordatum, quam cum fratris uxore habuerit. Sed nullam habuisse persancte Domitia jurabat: haud negatura, si qua omnino fuisset: immo etiam gloriatura, quod illi promtissimum erat in omnibus probris.

11. Excessit in eadem, qua pater, villa, Idibus Septembris, post biennium ac menses duos, dieque XX, quam successerat patri, altero & quadragesimo ætatis anno. Quod ut palam factum est, non secus atque in domestico luctu mœrentibus publice cunctis, Senatus prius quam edicto convocaretur, ad Curiam cucurrit: obseratisque adhuc foribus, deinde apertis, tantas mortuo gratias egit *b* laudesque, quantas congessit ne vivo quidem umquam atque presenti.

C. SUET.

Succurrat.] Vulg. *succurrit.*

11. *Laudesque, quantas congessit ne vivo.*] Transponit Torrentius eleganter, *laudesque congessit, quantas ne vivo,*

C. SUET. TRANQUILLI FLAVIUS DOMITIANUS XII.

1. DOmitianus natus est IX Kalend. Novembris, patre Coss. designato, inituroque mense insequenti honorem, regione urbis sexta, ad Malum Punicum, domo, quam postea in templum gentis Flaviæ convertit, Pubertatis ac primæ *a* adolescentiæ tempora, tanta

1. *Adolescentiæ tempora, &c. gessisse.*] Pro, *tempora*, vulgo, *tempus*: pro, *gessisse* Casaubonus, *egisse.*

tanta inopia, tantaque infamia gessisse fertur, ut nullum vas argenteum in usu haberet. Satisque constat Clodium Pollionem prætorium virum, in quem est poëma Neronis, quod inscribitur * Luscio, chirographum ejus conservasse, & nonnumquam protulisse, noctem sibi pollicentis: nec defuerunt, qui affirmarent corruptum Domitianum & à Nerva successore mox suo. Bello Vitelliano confugit in Capitolium, cum patruo Sabino, ac parte præsentium copiarum: sed irrumpentibus adversariis, & ardente templo, apud ædituum clam pernoctavit, ac mane Isiaci celatus habitu, interque sacrificulos * vanæ superstitionis, cum se trans Tiberim ad condiscipuli sui matrem comite uno contulisset, ita latuit, ut scrutantibus qui vestigia subsequuti erant, deprehendi non potuerit. Post victoriam demum progressus, & Cæsar consalutatus, honorem Prætura urbanæ cum consulari potestate suscepit titulo tenus: quam jurisdictionem ad collegam proximum transtulit. Ceterum omnem vim dominationis tam licenter exercuit, ut jam tum, qualis futurus esset, ostenderet. Ne exsequar singula, contrectatis multorum uxoribus, Domitiam Longinam Ælio Lamiæ nuptam etiam in matrimonium abduxit: atque uno die super xx urbana officia, aut peregrina distribuit: mirari se Vespasiano dictitante, quod successorem non & sibi mitteret.

2. Expeditionem quoque in Galliam, Germaniasque, neque necessariam, & dissuadentibus paternis amicis inchoavit: tantum ut fratri se & operibus, & dignatione, adæquaret. Ob hæc correptus, * quo magis ætatis & conditionis admoneretur, habitabat cum patre una, sellamque ejus ac fratris, quoties prodirent, lectica sequebatur: ac triumphum utriusque Judaïcum, equo albo comitatus est. In sex Consulatibus, non nisi unum ordinarium gessit: eumque cedente, & suffragante

Luscio.] Beroaldus, *Lusio*, id est, Lusus. In uno codice, *Lutio.*

Vanæ superstitionis.] Turnebi libri, *Variæ.*

2. *Quo magis ætatis.*] Alii, *quo magis & ætatis,*

gente fratre. Simulavit & ipſe mire * modeſtiam: in primiſque poëticæ ſtudium, tam inſuetum antea ſibi, quam poſtea ſpretum & abjectum: recitavitque etiam publice. Nec tamen eo ſecius, cum Vologeſus Parthorum rex auxilia adverſus Alanos, ducemque alterum ex Veſpaſiani liberis depopoſciſſet, omni ope contendit, ut ipſe potiſſimum mitteretur. Et quia diſcuſſa res eſt, alios Orientis reges, ut idem poſtularent, donis ac pollicitationibus ſollicitare tentavit. Patre defuncto, diu cunctatus, an duplum donativum * militi donaret, numquam jactare dubitavit, relictum ſe * participem Imperii, ſed fraudem teſtamento adhibitam. Neque ceſſavit ex eo inſidias ſtruere fratri * clam, palam: quoad correptum gravi valetudine prius quam plane eſſaret animam, pro mortuo deſeri juſſit: defunctumque nullo: præterquam conſecrationis honore dignatus, ſæpe etiam carpſit obliquis orationibus, & edictis.

3. Inter initia principatus, quotidie * ſecretum ſibi horarium ſumere ſolebat: nec quidquam amplius, quam muſcas captare, ac ſtilo præacuto configere. ut cuidam interroganti, eſſetne quis intus cum Cæſare, non abſurde reſponſum ſit à Vibio Criſpo, Ne muſca quidem. Deinde * uxorem ſuam Domitiam, ex qua in ſecundo ſuo Conſulatu filium tulerat, alteroque anno * conſalutaverat ut Auguſtam, eandem Paridis hiſtrionis amore deperditam, repudiavit: intraque breve tempus

Modeſtiam: in primiſque poeticæ ſtudium.] Codex Cujacii, ut indicat Caſaubon. *modeſtiam in primis, poeticæque ſtudium.*

Militi donaret.] Rectius in Torrentii & Cujacii codd. *offerret*: atque ita edidit Caſaubon.

Participem Imperii.] Vulgo, *Principem imperii.*

Clam, palam.] Vulg. *Clam palamque.*

3. *Secretum ſibi horarium.*] Al. *ſolarium.* Caſaubonus quod in quibuſdam codicibus repererit, *horarum*; numerum aliquē deeſſe putat, puta III *horarum*, aut ſimilem. ſed quæ ſequuntur, *eſſet ne quis intus*, non permittunt.

Vxorem ſuam Domitiam.] Omittunt quidam, *ſuam.*

Conſalutaverat ut Auguſtam, eandem.] Particulam, *ut*, abeſſe malim, uti & dictionem, *eandem*. inſertæ ſunt enim ab imperito aliquo qui periodi longitudine offendebatur. Torrentius.

pus impatiens diſſidii, quaſi efflagitante populo, reduxit. Circa adminiſtrationem autem Imperii aliquandiu ſe varium præſtitit: * miſtura quoque æquabili vitiorum atque virtutum, donec virtutes quoque in vitia deflexit: quantum conjectare licet, ſuper ingenii naturam, inopia rapax, metu ſævus.

4. Spectacula magnifica aſſidue, & ſumtuoſa edidit, non in Amphitheatro modo, verum & in Circo: ubi præter ſollemnes bigarum quadrigarumque curſus, prælium duplex etiam equeſtre ac pedeſtre commiſit: at in Amphitheatro navale quoque. Nam venationes gladiatoreſque, & noctibus * ad lychnuchos: nec virorum modo pugnas, ſed & feminarum. Præterea Quæſtoriis muneribus, quæ olim omiſſa revocaverat, ita ſemper interfuit, ut populo poteſtatem faceret, bina paria è ſuo ludo poſtulandi, quæ noviſſima aulico apparatu induceret. Ac per omne gladiatorum ſpectaculum ante pedes ei ſtabat puerulus coccinatus, * portentoſo parvoque capite, cum quo plurimum fabulabatur, nonnumquam ſerio. Auditus eſt certe, dum ex eo quærit, * ecquid ſciret, cur ſibi viſum eſſet, ordinatione proxima Ægypto præficere Metium Rufum. Edidit navales pugnas pæne juſtarum claſſium, effoſſo & * circumſtructo juxta Tiberim lacu: atque inter maximos imbres * proſpectavit. Fecit & ludos ſæculares: computata ratione temporum ab anno, non quo Claudius proxime, ſed quo olim Auguſtus ediderat. In his Circenſium die, quo facilius centum miſſu peragerentur, ſingulos à ſeptenis ſpatiis ad quina corripuit. Inſtituit & quinquennale certamen, Capitolino Jovi triplex, muſicum, equeſtre, gymnicum, & aliquanto

Miſtura æquabili.] Peſſime vulg. *inæquabili.*

4. *Ad lychnuchos.*] Id maluit Egnatius quam quod in pleriſque mss. *lychnos*, quamvis non male hoc loco conveniat.

Portentoſo parvoque.] Cujacii & Torrentii codd. *parvo portentoſoque.*

Ecquid ſciret ur ſibi viſum eſſet.] Pro, *ecquid*, alii, *& quid*, vel, *& quod*; pro, *cur & quid*, vel, *quid.* Torrentius mavult, *ecquid ſcire, ecquid ſibi viſum eſſet.*

Circumſtructo juxta Tiberim lacu.] Vulg. *circumaucto.*

Proſpectavit.] Urſini codex bene, *perſpectavit.*

quanto * plurium, quam nunc est, coronatorum. Certabant etiam & prosa oratione Græce, Latineque: ac præter citharœdos chorocithareſtæ quoque, & * psilocithariſtæ. In ſtadio vero * curſu etiam virginum certamini præſedit purpuratus, purpureaque * amictus toga Græcanica, capite geſtans coronam auream cum effigie Jovis, ac Junonis, Minervæque. aſſidentibus Diali ſacerdote, & collegio Flavialium pari habitu: niſi quod illorum coronis inerat & ipſius imago. Celebrabat & in Albano quotannis Quinquatria Minervæ, cui collegium inſtituerat: ex quo ſorte ducti magiſterio fungerentur; * redderentque eximias venationes & ſcenicos ludos, ſuperque oratorum ac poëtarum certamina. Congiarium populo nummorum * trecentorum ter dedit: atque inter ſpectacula muneris, largiſſimum epulum: * Septimontiali ſacrorum quidem die, Senatui, equitique panariis, * plebei ſportellis cum obſonio diſtributis, initium veſcendi primus fecit: dieque proximo omne genus rerum miſſilia ſparſit: & quia pars major intra Popularia deciderat, quinquagenas teſſeras in ſingulos cuneos equeſtris ac ſenatorii ordinis pronuntiavit.

5. Plu-

Plurium quam nunc eſt, coronatorum.] Torrentius emendare vult, *coronarum*; atque ita in Urſini codice.

Pſilocithariſtæ.] Romana editio ita & mss. quod probat Turnebus. Aldi lectionem mavult Torrentius, *pſallocithariſtæ*.

Curſu etiam virginum certamini præſedit.] Vix ulli mss. aliter quam, *virginis*. qui id improbabant, ſubſtituerunt, *virginum*. Lipſius ad XIIII Ann. Taciti emandat & diſtinguit, *curſu etiam virgines. Certamini præſedit.*

Amictus toga Græcanica] Ita Romana editio & Stephani. Alii, *Germanica*. Sūt etiam qui habeant, *Germanicā*, & referant ad, quod ſequitur, *Coronam*. Caſaubonus conjicit, *Hermionicam*. Inter purpuræ ſcilicet ſpecies eſt Hermionica longe excellentiſſima.

Redderentque eximias venationes.] Corrigit bene Torrentius, *ederentque*.

Trecentorum.] Al. *trecenorum*.

Septimontiali ſacrorū quidē die Senatui.] Quidquid varient codices, optima, Torrētii lectio, ac à Caſaubono recepta, *Septimontiali ſacro quidē, Senatui*, &c. rejecto, *die*, quod nec in Romana editione eſt. Quod ſequitur, *plebei*, alii, *plebi*, eodem ſignificatu. quidam etiam *plebeiis*.

5. Plurima & ampliſſima opera incendio abſumta reſtituit: in queis & Capitolium, quod rurſus arſerat: ſed omnia ſub titulo tantum ſuo, ac ſine ulla priſtini auctoris memoria. Novam autem excitavit ædem in Capitolio Cuſtodi Jovi, & forum quod nunc Nervæ vocatur. Item Flaviæ templum gentis, & ſtadium, * & odeum, & naumachiam: è cujus poſtea lapide maximus Circus, deuſtis utrimque lateribus, exſtructus eſt.

6. Expeditiones partim ſponte ſuſcepit, partim neceſſario. Sponte in Cattos; neceſſario unam in Sermatas, legione cum Legato ſimul cæſa. In Dacos duas, primam Oppio Sabino conſulari oppreſſo, ſecundam Cornelio Fuſco præfecto cohortium prætorianarum, cui belli ſummam commiſerat. De Cattis Daciſque poſt varia prælia, duplicem triumphum egit. De Sarmatis lauream modo Capitolino Jovi retulit. Bellum civile motum à L. Antonio ſuperioris Germaniæ Præſide confecit abſens, felicitate mira: cum ipſa dimicatione hora reſolutus repente Rhenus, tranſituras ad Antonium copias Barbarorum inhibuiſſet. De qua victoria prius præſagiis, quam nuntiis comperit. Siquidem ipſo, quo dimicatum eſt, die, ſtatuam ejus Romæ inſignis aquila circumplexa pennis, clangores lætiſſimos edidit: paulloque poſt occiſum Antonium adeo vulgatum eſt, ut caput quoque ejus apportatum vidiſſe ſe plerique contenderent.

7. Multa etiam in communi rerum uſu novavit. Sportulas publicas ſuſtulit, revocata cœnarum rectarum conſuetudine. Duas Circenſibus * gregum factiones aurati purpureique panni ad quatuor priſtinas addidit. Interdixit hiſtrionibus ſcenam, intra domum quidem exercendi artem jure conceſſo. Caſtrari mares vetuit. Spadonum, qui reſiduis apud mangones erant, pretia moderatus eſt. Ad ſummam quondam ubertatem vini, frumenti vero inopiam, exiſtimans nimio vinearum ſtudio negligi arva, edixit. Ne quis in Italia novellaret: utque in provinciis vineta ſucciderentur, relicta, ubi plurimum,

5. *Et odeum.*] Ita primus reſtituit Beroaldus. Ante erat, *methodum*, vel, *exmethodum*,

7. *Gregum factiones.*] Mss. quidam. *Græcum.* Romana editio, *Græcorum.*

plurimum, dimidia parte: nec exſequi rem perſeveravit. Quædam ex maximis officiis * inter libertinos militeſque Romanos communicavit. Geminari legionum caſtra prohibuit: nec plus, quam mille nummos à quoquam ad ſigna deponi: quod L. Antonius apud duarum legionum hiberna, res novas moliens, fiduciam cepiſſe etiam ex depoſitorum ſumma videbatur. Addidit & * quartum ſtipendium militi, aureos ternos.

8. Jus diligenter & induſtrie dixit. Plerumque & in foro pro Tribunali extra ordinem ambitioſas Centumvirorum ſententias reſcidit. Recuperatores, * ne ſe ſemper perſuaſoriis aſſertionibus accommodarent, idemtidem admonuit. Nummarios judices cum ſuo quemque conſilio notavit. Auctor & Tribunis pleb. fuit, Ædilem ſordidum repetundarum accuſandi, judiceſque in eum à Senatu petendi. Magiſtratibus quoque urbicis, provinciarumque Præſidibus coërcendis, tantum curæ adhibuit, ut neque modeſtiores unquam, neque juſtiores exſtiterint: è quibus pleroſque poſt illum reos omnium criminum vidimus. Suſcepta morum correctione, licentiam theatralem * promiſcue in equite ſpectandi inhibuit. Scripta famoſa, vulgoque edita, quibus primores viri ac fœminæ notabantur,

Inter libertinos militeſque Rom.] Scribe cum Torrentii & Cujacii codd. *equiteſque*. Torrentius inſuper τὸ *Rom.* ut ſupervacuum ejicit.

Quartum ſtipendium militi, aureos ternos.] Prorſus mendoſa lectio, etſi ita habetur in omnibus, mss. Sed ſcribendum, *ad aureos ternos*: vel, *aureis ternis*, ut docuit pridem. I. Lipſius, in Electis ſuis, ubi de ſtipendii militaris modo diſputat docte & acute. Hæc Caſaubonus. Torrentius, *militare*, pro, *militi*, mallet.

8. *Ne ſe ſemper perſuaſoriis aſſertionibus accommodarent.*] Juriſconſultorum princeps Cujacius, *perfuſoriis*, legendum cenſet, &, ut legit, in antiquiſſimo libro reperi, pudetque diſſentire. Hæc Turnebus, & fere ſimilia Caſaubonus. *Semper*, quod ante *perſuas.* habetur, in melioribus libris non eſt.

Promiſcue in equite ſpectandi.] Romana editio & quidam alii libri abſurdas præferunt lectiones, vix dignas relatu. *promiſcua iniquitate*; *promiſcue in æquitate*. Sabellicus non melius, *promiſcue & inquiete*.

bantur, abolevit non sine auctorum ignominia. Quæstorium virum, quod gesticulandi saltandique studio teneretur, movit Senatu. Probrosis feminis lecticæ usum ademit: jusque capiendi legata, hereditatesque. Equitem Romanum ob reductam in matrimonium uxorem, cui dimissæ adulterii crimen intenderat, erasit judicum albo. Quosdam ex utroque ordine *a* lege Scantinia condemnavit. Incesta Vestalium virginum, à patre quoque suo & fratre neglecta, varie ac severe coërcuit: priora capitali supplicio, posteriora more veteri. Nam cum Ocellatis sororibus, item Varonillæ liberum mortis permisisset arbitrium, corruptoresque earum relegasset: mox *b* Corneliam virginem Maximam, absolutam olim, dehinc longo intervallo repetitam atque convictam, defodi imperavit: stupratoresque virgis in comitio ad necem cædi, excepto prætorio viro: cui *c* dubia etiam tum caussa, & incertis quæstionibus atque tormentis de semet professo, exsilium indulsit. Ac ne qua religio Deûm impune contaminaretur, monumentum, quod libertus ejus è lapidibus templo Capitolini Jovis destinatis filio construxerat, diruit per milites: ossaque & reliquias, quæ inerant, mari mersit.

9. Inter initia usque adeo ab omni cæde abhorrebat, ut absente adhuc patre, recordatus Virgilii versum,

Impia quam cæsis gens est epulata juvencis.

edicere destinaverit, ne boves immolarentur. Cupiditatis quoque atque avaritiæ vix suspicionem ullam, aut privatus umquam, aut Princeps aliquandiu dedit; immo è diverso magnæ sæpe non abstinentiæ modo, sed etiam *d* libertatis experimenta. Omnes circa se largissime prosecutus, nihil prius aut acrius monuit, quam ne quid sordide facerent. Relictas sibi hereditates ab

Lege Scantinia.] Emenda, *Scatinia*, ut in opt. exempl.

Corteliam virginem Maximam.] In quibusdam non est, *virginem*, ut cognomento Maximam fuisse videatur. sed recte id reprehendit Torrentius.

Dubia etiam tum caussa.] Melius, *etiamnum*.

9. *Libertatis experimenta.*] Plane cum aliis scribe, *liberalitatis*.

ab iis, quibus liberi erant, non recepit. Legatum etiam ex testamento Ruscii Cæpionis: qui caverat, ut quotannis ingredientibus Curiam Senatoribus, certâ summam viritim præstaret heres suus, irritum fecit. Reos, qui ante quinquennium proximum ærarium apud pependissent, universos discrimine liberavit: nec repeti, nisi intra annum, eaque conditione permisit, ut accusatori, qui causam non teneret, exsilium pœna esset. Scribas Quæstorios negotiantes ex consuetudine, sed contra Clodiam legem, venia in præteritum donavit. Subleciva, quæ divisis per veteranos agris carptim superfuerunt, veteribus possessoribus, ut usu capta concessit. Fiscales calumnias, magna calumniantium pœna repressit: ferebaturque vox ejus, Princeps qui delatores non castigat, irritat.

10. Sed neque in clementiæ, neque in abstinentiæ tenore permansit: & tamen aliquanto celerius ad sævitiam descivit, quam ad cupiditatem. Discipulum Paridis pantomimi * puberem adhuc, & cum maxime ægrum, quod arte formaque non absimilis magistro videbatur, cecidit. Item Hermogenem Tarsensum, propter quasdam in historia figuras, * librariis etiam qui eam descripserant, crucifixis. Patrem familia, quod Thracem mirmilloni parem, * munerario imparem dixerat, detractum è spectaculis in arenam, canibus objecit, cum hoc titulo: Impie locutus parmularius. Complures Senatores, in his aliquot Consulares, interemit: ex quibus * Civicam Cerealem in

10. *Puberem adhuc, & cum maxime ægrum,*] Sic edit. Gryphii, & unus è nostris mss. verum nullum sensu idoneo. Alii, *impuberem* legunt. Sunt qui, *puperâ*, subst ituant, Sed, *impuberem*, servo, ut nec ætas obstiterit quo minus ob magistri odium, discipulum perderet. Hæc Torrentius. Pro, *cum maxime*, ante alii, *tum max.*

Librariis &c. crucifixis.] Mss. duo, *librarios &c. cruci affixit.*

Munerario imparē.] Fuit aliquando Turnebo voluntas emendandi, *retiario. imp.* Eam opinionem firmat codex Ursini, in quo ita habetur. Turnebus mutato post consilio vulgatam lectionem orætulit.

Civicam Cerealem.] Lego, *Civicum Cerialem.* quamquam quis ille Civicus fuerit ignoro. Dictus vero Civicus Corialis hic, ut Bellicus Natalis, qui sub Galba consulatum gessit. Torrent.

in ipso Asiæ Proconsulatu, Salvidienum Orfitum, Acilium *a* Glabrionem exsilio, quasi molitores novarum rerum. Ceteros levissima quemque de caussa: Ælium Lamiam, ob suspicioſos quidem, verum & veteres, & innoxios jocos: quod post abductam uxorem *b* laudanti vocem suam, Heu taceo, dixerat: quodque Tito hortanti se ad alterum matrimonium responderat, *c* μὴ χὴ σὺ γαμῆσαι θέλεις; Salvium Coccejanum, quod Othonis Imperatoris patrui sui diem natalem celebraverat: Metium Pompoſianum, quod habere Imperatoriam geneſim vulgo ferebatur: & quod depictum *d* orbem terræ in membrana, concioneſque regum ac ducum ex Tito Livio circumferret: quodque ſervis nomina Magonis & Annibalis indidiſſet. Salluſtium Lucullum Britanniæ legatum, quod lanceas novæ formæ appellari Lucullæas paſſus eſſet. Junium Ruſticum, quod Pæti Thraſeæ & Helvidii Priſci laudes edidiſſet, *e* appellaſſetque eos ſanctiſſimos viros: cujus criminis occaſione, philoſophos omnes urbe Italiaque ſubmovit. Occidit & Helvidium filium, *f* quod quaſi ſcenico exodio ſub perſona Paridis & Oenones divortium ſuum cum uxore *g* tractaſſet. Fluvium Sabinum alterum è patruelibus, quod eum comitiorum conſularium die deſtinatum, perpetam præco non Conſulem ad populum, ſed Imperatorem pronuntiaſſet. Verum aliquanto poſt civilis

Glabrionem exſilio.] Recte Torrenrius *in exſilio.* nam & ita in cod. Urſini.

Laudanti vocem ſuam, Heu taceo, dixerat.] Vetuſtiores libri, *Eutacto, Tutacto*, vel Græce, ὐν ταυτῷ forte, inquit, Caſaub. pro ὐν σαυτῷ ſupple ἔχε id eſt, digito compeſce labellum. Urſinus ait Ant. Auguſtinum emendaſſe, *Laudanti vicem ſuam*, &c. Quidquid ſit, aliquidhic latet.

Μὴ χὴ σὺ γαμῆσαι θέλεις.] *Et tu uxorem ducere non vis?* Alii acumen dicti aliter interpretantur, *Et tu nubere vis.*

Orbem terræ in membrana.] Vulg. *membranas*, vel, *membranis.*

Appellaſſetque.] Vulgo, *Appellaretque.*

Quod quaſi ſcenico exodio:] Recte non *exordio*, ut in vulgatis, & duobus mss. Altera quoque illarum dictionum, *quod quaſi*, ſupervacanea eſt Torren.

Tractaſſet.] Urſini aliorumque codd, *taxaſſet.*

civilis belli victoriam ſævior, pleroſque partis adverſæ, * dudum etiam latentes conſcios, inveſtigato novo quæſtionis genere diſtorſit: immiſſo per obſcena igne. Nonnullis & manus amputavit. Satiſque conſtat duos ſolos è notioribus venia donatus, Tribunum laticlavium, & Centurionem: qui ſe, quo facilius experres culpæ oſtenderent impudicos probaverant: & ob id neque apud ducem, nec apud milites, ullius momenti eſſe potuiſſe.

11. Erat autem non ſolum magnæ, ſed & callidæ inopinatæque ſævitiæ. Auctorem ſummarum pridie quam crucifigeret, in cubiculum vocavit: aſſidere in toro juxta coëgit, ſecurum hilaremq; dimiſit, partibus etiam de cœna dignatus eſt. * Aretinum Clementem conſularem virum, è familiaribus & emiſſariis ſuis capitis condemnaturus, in eadem, vel etiam in majore gratia habuit, quoad noviſſime * ſimul geſtanti, conſpecto delatore ejus: Vis, inquit, hunc nequiſſimum ſervum cras audiamus? Et quo contentius abuteretur patientia hominum, numquam triſtiorem ſententiam, ſine præfatione clementiæ, pronuntiavit: ut non aliud jam certius atrocis exitus ſignum eſſet, quam principii lenitas. Quoſdam majeſtatis reos in Curiam induxerat: & cum prædixiſſet experturum ſe illa die, quam carus Senatui eſſet, facile perfecerat, ut etiam more majorum puniendi condemnarentur: deinde atrocitate pœnæ conterritus, ad leniendam invidiam intercеſſit, his verbis: neque enim ab re fuerit ipſa cognoſcere. Permittite Patres Conſcripti à pietate veſtra impetrari, quod ſcio me difficulter impetraturum, ut damnatis liberum mortis arbitrium indulgentis. Nam & parcetis oculis veſtris, & intelligent me omnes Senatui interfuiſſe.

12. Ex-

Dudum etiam latentes conſcios, inveſtigato novo quæſt. genere, diſtorſit.] Non tam abſurda lectio ut Torrentio & Caſaubono viſum. quorum ille dictionem, *conſcios*, ut ex gloſſematio adjectam, omnino rejicit; malit etiam *inveſtigatos*, pro, *inveſtigato*. Hic emendat, *latentes per conſcios inveſtigatos*. acute.

11. *Auctorem ſummarum.*] Torrentii emendationem, *Actorem ſummarum*, juvant duo mss.

Aretinum Clementem.] Ex inſcriptione veteri corrigunt Torrentius & Urſinus, *Arricinum Clementem.*

Simul geſtanti.] Male qui, *geſtanti*, legunt. Torrent.

12. * Exhaustus operum ac munerum impensis, stipendioque quod adjecerat: tentavit quidem, ad relevandos castrenses sumtus, militum numerum diminuere. Sed cum obnoxium se Barbaris per hoc animadverteret; neque eo secius * in explicandis oneribus omnibus hærere: nihil pensi habuit, * quo prædaretur omni modo bona vivorum & mortuorum usquequaque, quolibet & accusatore, & crimine corripiebantur. Satis erat obtici qualecumque * factum dictumque adversum majestatem Principis. Confiscabantur alienissimæ hereditates: * vel existente uno, qui diceret, audisse se ex defuncto, cum viveret heredem sibi Cæsarem esse. Præter ceteros, Judaïcus fiscus acerbissime actus est: ad quem deferebantur, * qui velut professi, Judaïcam intra urbem viverent vitam, vel dissimulata origine imposita genti tributa non pependissent. Interfuisse me adolescentulum memini, cum à procuratore, * frequentissimoque consilio inspiceretur nonagenarius senex, an circumsectus esset. Ab juventa minime civilis animi, confidens etiam, & cum verbis, tum rebus immodicus. Cænidi patris concubinæ ex Istria reversæ, osculumque, ut assueverat, offerenti, manum præbuit. Generum fratris indigne ferens, albatos & ipsum ministros habere, proclamavit: * οὐκ ἀγαθὸν πολυκοιρανίη.

13. Principatum vero adeptus, neque in Senatu jactare dubitavit, & patri se, & fratri Imperium dedisse: illos sibi reddidisse. Neque in reducenda post divortium uxore, edicere, revocatam eam in pulvinar suum: acclamari etiam in Amphitheatro

* epulari

12. *In explicandis oneribus omnibus hærere.*] Vulg. *hæreret.*

Quin prædaretur omni modo bona vivorum & mortuorum. usquequaque &c.] Ferri posset hæc distinctio. Sed longe melior, trium principum editionum: *quin prædar. omni modo. Bona vivorũ & mortuorum usquequaque*, &c.

Factum dictumque. Vel existente uno.] Al. *Factum dictumve. Vel uno existente.*

Qui velut professi.] Optime Casaubonus, *qui vel ut profess.*

Frequentissimoque consilio:] Supervacanea particula, *que.* Torrent.

οὐκ ἀγαθὸν πολυκοιρανίη.] *Plurium imperantium regimen non bonum.*

* epulari die libenter audivit. Domino, & Dominæ feliciter. Sed & Capitolino certamine cunctos ingenti consensu precantes, ut Palfurium Suram restitueret, pulsum olim Senatu, ac tunc de oratoribus coronatum: nullo responso dignatur, Tacere tantummodo jussit, voce præconis. Pari arrogantia cum procuratorum suorum nomine formalem dictaret epistolam, sic cœpit: Dominus, & Deus noster sic fieri jubet. Unde institutum posthac, ut ne scripto quidem ac sermone cujusquam appellaretur aliter. Statuas sibi in Capitolio non nisi aureas & argenteas poni permisit, ac ponderis certi. Janos arcusque cum quadrigis & insignibus triumphorum per regiones urbis, tantos ac tot exstruxit: * ut cuidam Græce inscriptum arcui sit, aream, & calvitium. Consulatus XVII cepit, quod ante eum nemo. Ex quibus septem medios continuavit: omnes autem pæne titulo tenus gessit: nec quemquam ultra Kalendas Maji: plures ad Idus usque Januarias. Post autem duos triumphos, Germanici cognomine assumto, Septembrem mensem & Octobrem ex appellationibus suis, Germanicum, Domitianumque transnominavit: quod altero suscepisset Imperium, altero natus esset.

14. Per hæc terribilis cunctis & invisus, tandem oppressus est amicorum libertorumque intimorum conspiratione, simul & uxoris. Annum * diemque ultimum vitæ jam pridem suspectum habebat, horam etiam, nec non & genus mortis. Adolescentulo Chaldæi cuncta prædixerant. Pater quoque * super cœnam quandam fungis abstinentem palam irrisérat.

P

13. *Epulari die libenter audivit.*] Alii, *Epuli die libenter audiit*, vel, *audit.*

Sic fieri jubet.] Alii, *Hoc fieri jubet.*

Vt cuidã Græce inscriptũ arcui sit, aream et calvitiũ] Libri duo mss. *inscriptum sit arcui*, ac postea relictum spatiũ, nec verba ulla Græca. Lego igitur ex Turnebi sententia, sive hæc conjectura, sive vetus sit lectio, *ut cuidam Græce inscriptũ sit arcui*, APKEI. *id est*, *Sufficit.* quod magis placet quam vel ἄρτι, vel, ἄρδην. Illud vero, *aream & calvitium* merum somnium est. Quanquam & calvum fuisse Domitianum norunt omnes, & venusta translatione aream calvi verticem appellat Petronius. Hæc omnia Torrent.

14. *Diemque ultimum vitæ.*] Al. *Diemque ultimum*, sine, *vitæ.*

Super cœnam quondam.] Al. *Super cœnam quandã.*

irriſerat, ut ignarum ſortis ſuæ, quod non ferrum potius timeret. Quare pavidus ſemper atque anxius, minimis etiam ſuſpicionibus prætet modum commovebatur: ut edicti de excidendis vineis propoſiti, gratiam facere non alia magis re compulſus credatur, quam quod ſparſi libelli cum his verſibus erant.

* Κῆν μὲ φάγῃς ἐπὶ ῥίζαν, ὅμως ἔτι καρποφορήσω,
Ὅσσον ἐπισπεῖσαι Καίσαρι θυομένῳ.

Eadem formidine oblatum à Senatu * novum & inexcogitatum honorem, quamquam omnium talium appetentiſſimus, recuſavit: quo decretum erat, ut quoties gereret Conſulatum, equites Romani quibus ſors obtigiſſet, trabeati, & cum haſtis militaribus, præcederent eum, inter lictores apparitoreſque. * Tempore vero ſuſpecti periculi appropinquante, ſollicitior indies, porticuum, in quibus ſpatiari conſueverat, parietes phengite lapide diſtinxit: e cujus ſplendore per imagines quidquid à tergo fieret, * provideret. * Et nec niſi ſecreto atque ſolus plenaſque cuſtodias, * receptis quidem in manum catenis audiebat. Utique domeſticis perſuaderet, ne bono quidem exemplo, audendam eſſe patroni necem: Epaphroditum à libellis, capitali pœna condemnavit: quod poſt deſtitutionem, Nero in adipiſcenda morte, manu ejus adjutus exiſtimabatur.

15 Denique Flavium Clementem patruelem ſuum contemtiſſimæ inertiæ, cujus filios * etiamtum parvulos ſucceſſores palam deſtinaverat: & abolito priore nomine, alterum Veſpaſianum appellari juſſerat Domitianum

Κῆν μὲ φάγῃς ἐπὶ ῥίζαν, ὅμως ἔτι καρποφορήσω, ὅσσον ἐπισπεῖσαι Καίσαρι θυομένῳ.] *Vel ſi me uſque, ad radicem comederis, tamen adhuc fructum proferam. Quantum ſuperfundatur Cæſari immolato.*

Novum & inexcogitatum honorem.] Fere omnes libri, *& excogitatum honorem.* non male. Torrentius, *novum tunc excogitat*, vel ſine copulatione, *novum excogitatum.*

Tempore vero. Provideret. Et nec niſi. Receptis quidem in manum.] Alii: *Tempore quoque. Provideret, nec niſi Receptiſque in manu.*

tianum : repente ex tenuiſſima ſuſpicione * tantum non in ipſo ejus, Conſulatu interemit. Quo maxime facto * maturavit ſibi exitum. Continuis octo mentibus tot fulgura facta, nuntiataque ſunt : ut exclamaverit. Feriat jam * quem volet. Tactum de cœlo Capitolium, templumque Flaviæ gentis : item domus Palatina, & cubiculum ipſius : atque etiam è baſi ſtatuæ triumphalis titulus excuſſus vi procellæ in monumentum proximum decidit. Arbor, quæ privato adhuc Veſpaſiano everſa ſurrexarat, tunc rurſus repente corruit. Preneſtina Fortuna, toto Imperii ſpatio annum novum commendanti, lætam eandemque ſemper ſortem dare aſſueta, extremo triſtiſſimam reddidit : nec * ſine ſanguinis mentione. Minervam, quam ſuperſtitioſe colebat, ſomniavit excedere ſacrario : negantem ultra ſe tueri eum poſſe, quod exarmata eſſet à Jove. Nulla tamen re perinde commotus eſt, quam reſponſo, caſuque Aſcletarionis mathematici. Hunc delatum, nec infitiantem jactaſſe ſe, quæ providiſſet ex arte, ſciſcitatus eſt, quis ipſum maneret exitus? & affirmantem fore, ut brevi laceraretur à canibus, interfici quidem ſine mora, ſed ad coarguendam temeritatem artis, ſepeliri quoque accuratiſſime imperavit. Quod cum fieret, evenit, ut repentina tempeſtate dejecto funere ſemiuſtum cadaver diſcerperent canes : idque ei cœnanti à mino Latino, qui præteriens forte animadverterat, inter cæteras diei fabulas * referretur.

16. Pridie quam periret, cum oblatos tuberes ſervari juſſiſſet in craſtinum : adjecit, Si modo uti licuerit. Et converſus ad proximos, affirmavit fore, ut ſequenti die, Luna ſe in Aquario cruentaret : factumque aliquod exiſteret, de quo loquerentur homines per terrarum orbem. At circa mediam noctem ita eſt exterritus, ut ex ſtrato proſiliret. Dehinc mane haruſpicem

P 2

15. *Etiam tum parvulos. Tantum non in ipſo. Maturavit ſibi exitum.*] Alii : *Etiamnum, etiamnunc*, &, *etiamtunc. Tantum non ipſo. Matur. ſibi exitum.*

Quem volet. Sine ſanguinis mentione. Referretur.] Al. *Quem velit. Sine ſanguinis miſſione*, vel, *emiſſione. Referebatur.*

cem ex Germania missum, qui consultus de fulgure mutationem rerum prædixerat, audiit condemnavitque. Ac dum exulceratam in fronte verrucam vehementius scalpit, profluente sanguine, Utinam, inquit, hactenus. Tunc * horas requirenti pro quincta, quam metuebat, sexta ex industria nuntiata est. His velut transacto jam periculo lætum, festinantemque ad corporis curam, Parthenius cubiculo præpositus convertit: nuntians esse, qui magnum nescio quid afferret, nec differendum. Itaque summotis omnibus, in cubiculum se recepit, atque ibi occisus est.

17. De insidiarum cædisque genere, hæc fere divulgata sunt. Cunctantibus conspiratis, quando & quomodo, id est, lavantemne, an cœnantem aggrederentur: Stephanus Domitillæ procurator, & tunc interceptarum pecuniarum reus, consilium operamque obtulit. Ac sinisteriore brachio velut ægro, lanis fasciisque per aliquot dies ad advertendam suspicionem obvoluto, ad ipsam horam, dolum interjecit: professusque conspirationis indicium: & ob hoc admissus, legenti traditum à se libellum & attonito, suffodit inguina. Saucium ac repugnantem adorti Clodianus cornicularius, & Maximus Parthenii libertus, & * Saturius decurio cubiculariorum, & quidam è gladiatorio ludo, vulneribus septem contrucidaverunt. Puer, qui curæ Larium cubiculi ex consuetudine assistens, interfuit cædi, hoc amplius narrabat, se jussum à Domitiano ad primum statim vulnus pugionem pulvino subditum porrigere, ac ministros vocare: neque ad caput quidquam excepto capulo, & præterea + omnia clausa reperisse: atque illum interim correpto deductoque ad terram Stephano, colluctatum diu, modo ferrum extorquere, modo quamquam laniatis digitis, oculos effodere conatum. Occisus

16. *Horas requirenti.*] Liber unus, *inquirenti*, & mox, *transito*, pro, *transacto*, & bene Torrent.

17. *Saturius decurio.*] Sunt qui *Satrius* legunt. Et Satria quidem gens Romana est, unde cognomen Satrienus. Hoc loco tamen *Saturus*, retines, aut *Saturus*, scribo. Servum enim aut libertum significat. Torrentius.

Omnia clausa.] Liber vetus, *clausa omnia*; & mox, *arrepto*, pro, *correpto*.

cisus est XIIII Kalend. Octobris, anno ætatis XLV. Imperii XV. Cadaver ejus populari sandapila per vespillones exportatum, Phyllis nutrix in suburbano suo Latina via funeravit: sed reliquias templo Flaviæ gentis clam intulit, cineribusque Iuliæ Titi filiæ quam & ipsam educaverat, commiscuit.

18. Statura fuit procera, vultu modesto, ruborisque pleno, grandibus oculis: verum acie hebetiore: præterea pulcer ac decens, maxime in juventa, & quidem toto corpore, exceptis pedibus, quorum digitos restrictiores habebat: postea calvitio quoque deformis, & obesitate ventris, & crurum gracilitate: quæ tamen ei valetudine longa remacruerant. Commendari se verecundia oris adeo sentiebat, ut apud Senatum sic quondam jactaverit, Usque adhuc certe animum meum probastis, & vultum. Calvitio ita offendebatur, ut in contumeliam suam traheret, si cui álii joco, vel jurgio objectaretur: quamvis libello, quem de cura capillorum ad amicum edidit, hoc etiam illum simul, seque consolans inseruerit:

* ὐκ ὁράᾳς οἷος κᾀγὼ καλὸς τε μέγας τε;

* eandem me tamen manent capillorum fata, & forti animo fero comam In adolescentia senescentem. Scias nec gratius quidquam decore, nec brevius.

19. Laboris impatiens, per urbem pedibus non temere ambulavit: in expeditione, & agmine, equo rarius, lectica assidue vectus est. Armorum nullo; sagittarum vel præcipuo studio tenebatur. Centenas varii generis feras sæpe * in Albano secessu conficientem spectavere plerique: atque etiam ex

Quam & ipsam educaverat.] Alii bene, *quam et ipsa.*

18. ὐκ ὁράᾳς οἷος κᾀγὼ καλὸς τε μέγας τε] *Non vides quam ego et pulcer et magnus.*

Eadem me tamen manent capillorum fata.] Editiones Romana & Aldina, *Eadem remanent mecum capillorum fata.* Stephani, *Eadem me tamen manent cum capillorum fata.* Ursini demum codex, *Eadem tamen manent me cum capillo fata.*

19. *In Albano secessu.*] Vulg. *In Albano successu.*

induſtria ita quarundam capita figentem, ut duobus ictibus quaſi * cornua effingeret. Nonnumqnam in pueri procul ſtantis, præbentiſque * pro ſcopulo × diſpanſam dextræ manus palmam, ſagittas tanta arte direxit, ut omnes per intervalla digitorum innocue evaderent.

39. Liberalia ſtudia in initio Imperii neglexit, quamquam bibliothecas incendio abſumptas impenſiſſime reparare curaſſet, exemplaribus undique petitis: miſſiſque Alexandriam, qui deſcriberent, emendarentque. Numquam tamen aut hiſtoriæ, carminibuſve cognoſcendis operam ullam, aut ſtilo vel neceſſario dedit. Præter commentarios & acta Tiberii Cæſaris nihil lectitabat: epiſtolas orationeſque & edicta * alieno formabat ingenio, ſermonis tamen nec inelegantis. Dictorum interdum, etiam notabilium, Vellem, inquit, tam formoſus eſſe, quam Metius ſibi videtur. Et cujuſdam caput varietate capilli ſubrutilum, & incanum, perfuſam nivem mulſo dixit.

21. Conditionem Principum miſerrimam ajebat: quibus de conjuratione comperta non crederetur, niſi occiſis. Quoties etiam eſſet, alea ſe oblectabat, etiam profeſtis diebus, matutiniſque horis: ac lavabat de die, prandebatque ad ſatietatem: ut non temere ſuper cœnam præter * Matianum malum, & modicam in ampulla potiunculam ſumeret. Convivabatur frequenter ac large, ſed pæne raptim: certe non ultra Solis occaſum, nec ut poſtea commiſſaretur. Nam ad horam ſomni nihil aliud, quam ſecreto ſolus deambulabat.

22. Libi-

Cornua effingeret.] Vulgò, *Cornua efficeret.*

Pro ſcopulo.] Urſinus è ſuo cod. non male, *pro ſcopo.* Ita etiam eſt in Steph. editione.

Diſpanſam dextræ manus palmam.] Mss. *expanſam.* Beroaldus & Sabellicus, *diſpaſſam.*

20. *Alieno formabat ingenio.*] Hæc quidem plana lectio: Sed mirum in optimis membranis aliter legi: vel, *Alpheno*, ut in libris Torrentii, vel, *Alphabeto*, ut in Viterbienſi. nihil elicio: niſi ſi corruptum nomen eſt alicujus liberti vel ſervi ab epiſtolis. Hæc Caſaubonus.

21. *Matianum malum.*] Male vulgo, *Martianum malum.*

22. Libidinis nimiæ, assiduitatem concubitus velut exercitationis genus, clinopalem vocabat. Eratque fama, quasi concubinas ipse divelleret, nataretque inter vulgatissimas meretrices. Fratris filiam adhuc virginem oblatam in matrimonium sibi, cum devictus Domitiæ nuptiis pertinacissime recusasset, non multo post alii collocatam, ultro corrupit: & quidem vivo etiam tum Tito, mox patre ac viro orbatam, ardentissime palamque dilexit: ut etiam caussa mortis exstiterit, coactæ conceptum à se abigere.

23. Occisum eum, populus indifferenter, miles gravissime tulit, statimque eum Divum appellare conatus est: paratus & ulcisci, nisi duces defuissent. quod quidem paullo post fecit, expostulatis ad pœnam pertinacissimæ cædis auctoribus. Contra, Senatus adeo lætatus est, ut repleta certatim Curia non temperaret, quin mortuum contumeliosissimo atque acerbissimo acclamationum genere laceraret: scalas etiam inferri, clypeosque & imagines ejus coram detrahi, & ibidem solo affligi juberet: novissime eradendos ubique titulos, abolendamque omnem memoriam decerneret. Ante paucos quam occideretur menses, cornix in Capitolio elocuta est, * ἔσται πάντα καλῶς. Nec defuit qui ostentum sic interpretaretur:

Nuper Tarpejo quæ sedit culmine cornix,
Est bene, non potuit dicere: dixit, erat.

Ipsum etiam Domitianum ferunt somniasse, gibbam sibi pone cervicem auream enatam: pro certoque habuisse, beatiorem post se, lætioremque portendi Reipublicæ statum. Sicut sane brevi evenit abstinentia & moderatione insequentium Principum.

22. *Inter vulgatissimas meretrices.*] Torrentius, *vulgarissimas.*

ἔσται πάντα καλῶς.] *Erunt omnia bene.*

FINIS.

C. SUET. TRANQUILLI,

DE

ILLUSTRIBUS GRAMMATICIS

LIBER.

CAPUT. I.

PRÆFATIO

GRammatica olim Romæ ne in usu quidem, nedum in honore ullo erat: rudi scilicet ac bellicosa etiam tum civitate, necdum magnopere liberalibus disciplinis vacante. Initium quoque ejus mediocre extitit: siquidem antiquissimi doctorum, qui iidem & poetæ & oratores semigræci erant (Livium & Ennium dico: quos utraque lingua, domi foristque docuisse adnotum est) nihil amplius quam Græce interpretabantur: ac si quid Latine ipsi composuissent, prælegebant. Nam quod nonnulli tradunt, duos libros De literis syllabisque, item De metris, ab eodem Ennio editos, jure arguit Lucius Cotta, non poëtæ sed posterioris Ennii esse: cujus etiam de augurandi disciplina volumina feruntur.

CAP. II.

De Cratete Mallote, primo Grammatico in Vrbe.

PRimus igitur, quantum opinamur, studium grammaticæ in Urbem intulit CRATES MALLOTES Aristarchi æqualis, qui missus ad senatum ab Attalo rege, inter secundum ac tertium bellum Punicum, sub ipsam Ennii mortem, quum in regione Pala-

Palatii, prolapsus in cloacæ foramen, crus fregisset, per omne legationis simul & valetudinis tempus, plurimas ἀναγνώσεις subinde fecit, assidueque disseruit: ac nostris exemplo fuit ad imitandum. Hactenus tamen imitati, ut carmina parum adhuc divulgata, vel defunctorum amicorum, vel si quorum aliorum probassent, diligentius retractarent: ac legendo commentandoque, etiam cæteris nota facerent: ut CAJUS OCTAVIUS Lampadio, Nævii Punicum bellum: quod unico volumine & continenti scriptura expositum, diviut in septem libros: ut postea QUINTUS VARGONTEIUS annales Ennii, quos certis diebus in magna frequentia pronuntiabat: ut LÆLIUS, ARCHELAUS, VECTIUS, QUINTUS PHILOCOMUS Lucilii satyras familiaris sui: quas legisse apud Archelaum, Pompejus Lenæus apud Philocomum Valerius Cato, prædicantur. Instruxerunt auxeruntque ab omni parte grammatica. LUCIUS ÆLIUS LANUVINUS, gener Quinti Ælii. SERVIUS CLODIUS, uterque eques Romanus, multique ac varii & in doctrina & in republica usus.

Cap. III.

De L. Ælio Præconino.

Lucius Ælius cognomine duplici fuit; nam & Præconinus, quod pater ejus præconium fecerat, vocabatur; & Stilo, quod orationes nobilissimo cuique scribere solebat; tantus optimatum fautor, ut Quintum Metellum Numidicum in exilium comitatus sit. SERVIUS cum librum soceri nondum editum fraude intercepisset; & ob hoc repudiatus, pudore ac tædio secessisset ab Vrbe, podagræ morbum incidit: cujus impatiens, veneno sibi perunxit pedes & enecuit, ita, ut parte ea corporis quasi præmortua, vixerit. Post hoc magis ac magis & gratia & cura artis increvit: ut ne clarissimi quidem viri abstinuerint, quo minus & ipsi aliquid de ea scriberent: utque temporibus quibusdam, super viginti celebres scholæ fuisse in Vrbe tradantur: pretia Grammaticorum tanta, mercedesque tam magnæ: ut constet LVTATIVM DAPHNIDEM, quem LENÆVS MELI-

SUS per cavillationem nominis Παυὸς ἄγνια dicit, ducentis millibus nummûm. Quinto Catulo emptum, ac brevi manumissum: LUCIUM APPULEUM ab Eficio Calvino equite Romano prædivite, quadringenis annuis conductum, multos edocuisse. Nam in provincias quoque Grammatica penetraverat, ac nonnulli de notissimis doctoribus peregre docuerunt, maxime in Gallia Togata: inter quos OCTAVIUS TEUCER, & SISCENNIUS JACCHU, & OPPIUS CARES: hic quidem ad ultimam ætatem, & cum jam non gressu modo deficeretur, sed & visu.

CAP. IV.

De Grammaticorum apellatione.

APpellatio GRAMMATICORUM Græca consuetudine invaluit: sed initio Literati vocabantur, Cornelius quoque Nepos in libello quo distinguit literatum ab erudito: literatos quidem vulgo appellari ait eos qui aliquid diligenter & acute scienterque possint aut dicere aut scribere: cæterum proprie sic appellandos poetarum interpretes, qui à Græcis γραμματικοὶ nominentur: eosdem LITERATORES vocitatos Messalla Corvinus, in quadam epistola non esse sibi dicens rem cum Furio Bibaculo, nec cum Sigida quidem, aut literatore Catone: significat enim haud dubie Valerium Catonem poëtam simul, grammaticumque notissimum. Sunt qui literatum à literatore distinguant, ut Græci Grammaticam à Grammatista: & illum quidem absolute, hunc mediocriter doctum existiment, quorum opinionem ORBILUS etiam exemplis confirmat. Nam apud majores, ait, cum familia alicujus venalis produceretur, non temere quem literatum, in titulo, sed literatorem inscribi solitum esse: quasi non perfectum literis, sed imbutum. Veteres Grammatici & Rhetoricam docebant: ac multorum de utraque arte commentarii feruntur, secundum quam consuetudinem posteriores quoque existimo, quanquam jam discretis professionibus nihilominus vel retinuisse, vel instituisse & ipsos quædam genera institutionum ad eloquentiam præpa-

præparandam, ut problemata, periphrases, elocutiones, ethologias, atque alia hoc genus: scilicet ficci omnino atque aridi pueri Rhetoribus traderentur, quæ quidem omitti jam video desidia quorundam & infantia: non enim fastidio putem. Me quidem adolescentulo, repeto quendam Principem nomine, alternis diebus declamare, alternis disputare, nonnullis vero mane differere, post meridiem remoto pulpito declamare solitum. Audiebam etiam memoria patrum, quosdam è Grammaticis statim è ludo transisse in forum, atque in numerum præstantissimorum receptos. Clari professores; & de quibus prodi possit aliquid duntaxat à nobis, fere hi fuerint.

CAP. V.

De Sævio Nicanore.

SAvius Nicanor primus ad famam dignationemque docendo pervenit: fecitque præter commentarios, quorum tamen pars maxima intercepta dicitur, satyram quoque: in qua libertinum se, ac duplici cognomine esse hoc indicat,

Sævius Nicanor Marci libertus negabit:
Sævius Postumius idem sed Marcus docebit.

Sunt qui tradant ob infamiam quandam eum in Sardiniam secessisse, ibique diem obiisse.

CAP. VI.

De Aurelio Opilio.

AUrelius Opilius Epicurei cujusdam libertus, Philosophiam primo, deinde Rhetoricam, novissime Grammaticam docuit. Dimissa autem schola, Rutilium Rufum damnatum in Asiam secutus, ibidem Smyrnæ simulque consenuit: composuitque variæ eruditionis aliquot volumina, ex quibus novem unius corporis. qui quia scriptores ac poëtas sub clientela Musarum judicaret, non absurde & scripsisse & fecisse se ait ex numero Divarum appellatione. Hujus cognomen in plerisque indicibus & titulis per unam literam scriptum animadverto: verum ipse id per duas effert in paraestichide libelli: qui inscribitur PINAX.

CAP.

CAP. VII.

De M. Antonio Gnipho.

MArcus Antonius Gnipho ingenuus in Gallia natus, ſed expoſitus: à nutritore ſuo manumiſſus inſtitutuſque, Alexandriæ quidem, ut aliqui tradunt, in contubernio Dionyſii Scythobrachionis: (quod equidem non temere crediderim: quum temporum ratio vix congruat) fuiſſe dicitur ingenii magni, memoriæ ſingularis, nec minus Græce quam Latine doctus: præterea comi facilique natura, nec unquam de mercedibus pactus, eoque plura ex liberalitate diſcentium conſecutus. Docuit primum in Divi Julii domo pueri adhuc: deinde in ſua privata. Docuit autem & Rhetoricam, ita ut quotidie præcepta eloquentiæ traderet, declamaret vero non niſi nundinis. Scholam ejus claros quoque viros frequentaſſe ajunt: in his Marcum Ciceronem, etiam cum prætura fungeretur. Scripſit multa, quamvis annum ætatis quinquageſimum non exceſſerit: etſi Attejus Philologus duo tantum volumina de Latino ſermone reliquiſſe eum tradit. Nam cætera ſcripta diſcipulorum ejus eſſe, non ipſius, in quibus & ſuum alicubi reperiri nomen.

CAP. VIII.

De Pompilio Andronico.

POmpilius Andronicus, natione Syrus, ſtudio Epicureæ ſectæ deſidioſior inprofeſſione Grammaticæ habebatur, minuſque idoneus ad tuendam ſcholam. Itaque cum ſe in Urbe non ſolum Antonio Gniphoni ſed cæteris etiam deterioribus poſtponi videret. Cumas tranſiit, ibique in otio vixit, & multa compoſuit: verum adeo inops atque egens, ut coactus præcipuum illud opuſculum annaliuni elenchorum ſedecim millibus nummûm cuidam vendere. Quos libros Orbilius ſuppreſſos redemiſſe ſe dixit vulgandoſque curaſſe nomine auctoris.

CAP

CAP. IX.

De Orbilio.

ORbilius Pupillus Beneventanus, morte parentum, una atque eadem die, inimicorum dolo, interemptorum, destitutus primo appariturarum magistratibus fecit: deinde in Macedonia corniculo, mox equo meruit: functusque militia, studia repetit: quæ jam inde à puero non leviter attigerat: ac professus diu in patria, quinquagesimo demum anno Romam, consule Cicerone, transiit: docuitque majore fama quam emolumento. Namque jam persenex pauperem se, & habitare sub tegulis, quodam scripto fatetur. Librum etiam, cui est titulus Perialogos, edidit, continentem querelas de injuriis, quas professores negligenter ab ambitione parentum acciperent. Fuit autem naturæ acerbæ non modo in antisophonistas, quos omni sermone laceravit, sed etiam in discipulos, ut Horatius significat, plagosum eum appellans & Domitius Marsus scribens.

Si quos Orbilius ferula scuticaque cecidit.

Ac ne principum quidem virorum insectatione abstinuit si quidem ignotus adhuc, quum judicio frequenti, testimonium diceret, interrogatus à Varrone diversæ partis advocato, quidnam ageret, & quo artificio uteretur, Gibberosos se de sole in umbram transferre respondit: quod Murænæ gibber erat. Vixit prope ad centesimum ætatis annum, amissa jampridem memoria, ut versus Bibaculi docet,

Orbilius ubinam est, literarum oblivio?

Statua ejus Beneventi ostenditur, in Capitolio, ad sinistrum latus, marmorea, habitu sedentis ac palliati, appositis duobus scriniis. Reliquit filium ORBILIUM, & ipsum Grammaticum professorem.

CAP. X.

De Attejo Philologo.

ATrejus PHILOLOGUS libertinus, Athenis natus. Hunc Capito Attejus jurisconsultus inter Grammaticos rhetorem, inter rhetores Gram-

maticum

maticum fuisse ait. De eodem ASINIUS POLLIO in libro quo Sallustii scripta reprehendit, ut nimia priscorum verborum affectatione oblita, ita tradit. In eam rem adjutorium ei fecit maxime quidam Antejus prætextatus nobilis Grammaticus Latinus, declamantium deinde adjutor, atque præceptor, ad summam Philologus ab semet nominatus. Ipse ad Lucium Hermam scripsit, se in Græcis literis magnum processum habere, & in Latinis nonnullum: audisse ANTONIUM GNIPHONEM, ejusque HERMAM: postea docuisse. Præcepisse autem multis & claris juvenibus: in quibus APPO quoque & PULCHRO, CLAUDIIS, fratribus, quorum etam comes in provincia fuerit. Philologi appellationem assumpsisse videtur: quia sicut Eratosthenes, qui primus hoc cognomen sibi vendicavit, multiplici variaque doctrina censebatur. quod sane ex commentariis ejus apparet, quanquam pauciſſimi extent. de quorum tamen copia, sic altera ad eundem Hermam epistola significat: HYLEN nostram aliis memento commendare: quam omnis generis coëgimus, uti scis, octingentos in libros. Coluit postea familiarissime Cajum Sallustium, eo defuncto ASINIUM POLLIONEM: quos historiam componere aggressos, alterum breviario rerum omnium Romanarum, ex quibus quas vellet, eligeret, instruxit: alterum præceptis de ratione dicendi. Quo magis miror Asinium Pollionem credidisse, antiqua eum verba & figuras solitum esse colligere Sallustio: quum sibi sciat nil aliud suadere, quam ut noto civilique & proprio sermone utatur: vitetque maxime obscuritatam Sallustii, & audac iam in translationibus.

CAP. XI.

De Valerio Catone.

VAlerius Cato, ut nonnulli tradiderunt, Burseni cujusdam libertus ex Gallia: ipse libello, cui est titulus INDIGNATIO, ingenuum se natum ait, & pupillum relictum, eoque facilius licentia Syllani temporis exutum patrimonio. Docuit multos & nobiles: visusque est petidoneus præceptor maxime ad poëti-

poëticam tendentibus: ut quidem apparere vel his verſiculis poteſt,

Cato Grammaticus, Latina Siren,
Qui ſolus legit, ac facit poëtas.

Scripſit præter Grammaticos libellos: etiam poëmata, ex quibus præcipue probantur Lydia, & Diana. Lydiæ Ticida meminit,

Lydia doctorum maxima cura liber.

Dianæ Cinna,

Sæcula permaneat noſtri Diana Catonis.

Vixit ad extremam ſenectam, ſed in ſumma pauperie, & pene inopia, abditus modico gurguſtio, poſtquam Tuſculana villa creditoribus ceſſerat, ut auctor eſt Bibaculus.

Siquis forte mei domum Catonis,
Depictas minio aſſulas, & illos
Cuſtodis videt hortulos Priapi,
Miratur quibus ille diſciplinis
Tantam ſit ſapientiam aſſecutus,
Quem tres cauliculi, & ſelibra farris,
Racemi duo, tegula ſub una
Ad ſummam prope nutriant ſenectam.

Et idem ruſus,

Catonis modo, Galle, Tuſculanum,
Tota crediter urbe venditabat.
Mirati ſumus unicum magiſtrum,
Summum grammaticum, optimum poëtam,
Omnes ſolvere poſſe quæſtiones,
Vnum difficile expedire nomen.
En cor Zenodoti, en ſecur Cratetis.

CAP. XII.

De Cornelio Epicadio.

COrnelius Epicadius Lucii Cornelii Syllæ Dictatoris libertus, Calatorque ſacerdotio augurali, filioque ejus Fauſto gratiſſimus fuit: quare nunquam non utriuſque ſe libertum edidit. Librum autem, quem Sylla noviſſimum de rebus ſuis imperfectum reliquerat, ipſe ſupplevit.

CAP.

CAP. XIII.

De Laberio Hiera.

LAberius Hiera suo hero emptus de catasta, & propter literarum studium manumissus, docuit inter cæteros Brutum & Cassium. Sunt qui tradant tanta eum honestate præditum, ut temporibus Syllanis, proscriptorum liberos, gratis & sine mercede ulla in disciplinam receperit.

CAP. XIV.

De Curtio Nicia.

CUrtius Nicia hæsit Cnæo Pompejo & Cajo Memmio: sed quum codicillos Memmii ad Pompeii uxorem de stupro pertulisset, proditus ab ea, Pompejum offendit: domoque ei interdictum est. Fuit & Marci Ciceronis familiaris: in cujus epistola ad Dolabellam hæc de eo legimus: Omnino mihi literæ magis sunt expetendæ à te, quam à me tibi. Nihil enim Romæ geritur quod te putem scire curare, nisi forte scire vis me inter Niciam nostrum & Vidium judicem esse. Profert alter, opinor, duobus versiculis expensum Niciæ: alter Aristarchus hoc δ'ελίσσει. Ego tamquam criticus antiquus judicaturus sum, utrum sint τῶ ποιητῶ an παρεμβεβλημένοι Item ad Atticum, De Nicia quod scribis, si ita me haberem ut ejus humanitate frui possem, in primis vellem illum mecum habere: sed mihi solitudo & recessus provincia est. quod quia facile ferebat Sicca, eo magis illum desidero. Præterea nosti Niciæ nostri imbecillitatem, molliciem, consuetudinem victus. Cur ergo illi molestus esse velim, quum mihi ille jucundus esse non possit? Voluntas tamen ejus mihi grata est. Hujus de Lucilio libros etiam satyra comprobat.

CAP.

Cap. XV.

De Lenæo.

Lenæus Pompeji Magni libertus, & pene omnium expeditionum comes, defuncto eo, filiisque ejus, schola se sustentavit: docuitque in Carinis ad Telluris ædem: in qua regione Pompejorum domus fuerat: ac tanto amore erga patroni memoriam extitit, ut SALLUSTIUM historicum, quod eum oris improbi, animo inverecundo scripsisset, acerbissima satyra laceraverit, lastaurum & lurconem, & nebulonem, popinonemque appellans, & vita scriptisque monstrosum: præterea priscorum, Catonisque verborum ineruditissimum furem. Traditur autem puer adhuc catenis subreptus, refugisse in patriam: perceptisque liberalibus disciplinis, pretium domino suo retulisse. verum ob ingenium & doctrinam gratis manumissus.

Cap. XVI.

De Q. Cecilio.

Quintus Cæcilius Epirota, Tusculi natus, libertus Attici Satrii equitis Romani, ad quem sunt Ciceronis epistolæ, cum filiam patroni nuptam Marco Agrippæ doceret, suspectus in ea, & ob hoc remotus, ad Cornelium Gallum se contulit: vixitque una familiarissime, quod ipsi Gallo inter gravissima crimina ab Augusto objicitur. Post deinde damnationem mortemque Galli, scholam aperuit: sed ita, ut paucis, & tantum adolescentibus præceperit, prætextato nemini, nisi si cujus parenti hoc officium negare non posset. Primus dicitur Latine ex tempore disputasse, primusque Virgilium & alios poëtas novos prælegere cœpisse. quod etiam Domitii Marsi versiculus indicat,

Epirota tenellorum nutricula vatum.

CAP. XVII.

De Verrio Flacco.

VErrius Flacus, libertinus, docendi genere maxime inclaruit. Namque ad exercitanda discentium ingenia æqualeis inter se committere solebat, proposita non solum materia, quam scriberent, sed & præmio, quod victor auferret. Id erat liber aliquis antiquus, pulcher, aut ratior. Quare ab Augusto quoque nepotibus ejus præceptor electus, transiit in Palatium cum tota schola; verum ut ne quem amplius posthac discipulum reciperet: docuitque in atrio Catilinæ domus, quæ par palatii tunc erat: & sestertia centena in annum accepit. Decessit ætatis exactæ sub Tiberio. Statuam habet Prænestæ, in inferiore fori parte, contra hemicyclum in quo fastos à se ordinatos, & marmoreo parieti incisos, publicarat.

CAP. XVIII.

De Crassitio.

LUcius Crassitius genere Tarentinus, ordinis libertini, cognomine Pasides mox Pausam se transnominavit. Hic initio circa scenam versatus est, dum Mimographos adjuvat. deinde in pergula docuit, donec commentario Smyrnæ edito, adeo inclaruit, ut hæc de eo scriberentur,

Vni Crassitio se credere Smyrna probavit:
Desinite indocti conjugio hanc petere.
Soli Crassitio se dixit nubere velle:
Intima cui soli nota sua extiterint.

Sed cum edoceret jam multos, ac nobiles, in his Julium Antonium triumviri filium, ut Verrio quoque Flacco compararetur, dimissa repente schola transiit ad Quinti Septimii philosophi sectam.

CAP.

CAP. XIX.

De Scribonio.

SCribonius Aphrodisius, Orbilii servus atque discipulus, mox à Scribonia Libonis filia, quæ prior Augusti uxor fuerat, redemptus & manumissus, docuit, quo Verrius tempore: cujus etiam libros de orthographia rescripsit non sine insectatione studiorum morumque ejus.

CAP. XX.

De Iulio Higino.

CAius Julius Higinus, Augusti libertus, natione Hispanus, etsi nonnulli Alexandrinum putant, & à Cæsare puerum Romam advectum, Alexandria capta. Studiose & avide imitatus est Cornelium Alexandrum Grammaticum Græcum: quem propter antiquitatis notitiam, Polyhistorem multi, quidam historiam vocabant. Præfuit Palatinæ bibliothecæ: nec eo secius plurimos docuit: fuitque familiarissimus Ovidio poëtæ & Cajo Licino consulari historico: qui eum admodum pauperem decessisse tradit, & liberalitate sua, quoad vixit, sustentatum. Hujus libertus fuit Modestus, in studiis atque doctrina vestigia patroni secutus.

CAP. XXI.

De C. Melisso.

CAjus Melissus, Spoleti natus, ingenuus, sed ob discordiam parentum expositus, cura & industria educatoris sui altiora studia percepit: ac Mœcenati pro Grammatico muneri datus est. Cui quam se gratum & acceptum in modum amici videret, quamquam adserente matre, permansit tamen in statu servitutis: præsentemque conditionem veræ origini antepositi. quare cito manumissus, Augusto & insinuatus est. Qua delegante, curam ordinandarum bibliothecarum in Octaviæ porticu suscepit. Atque, ut ipse tradit, sexagesimum

mum ætatis annum agens, libellos Ineptiarum, qui nunc Jocorum inſcribuntur, componere inſtituit: abſolvitque centum & quinquaginta, quibus & alios diverſos poſtea addidit. Fecit & novum genus Togatarum, inſcripſitque Trabeatas.

CAP. XXII.

De M. Pomponio Marcello.

MArcus Pomponius Marcellus ſermonis Latini exactor moleſtiſſimus, in advocatione quadam (nam interdum & cauſſas agebat) ſolœciſmum ab adverſario factum uſque adeo arguere perſeveravit: quoad Caſſius Severus interpellatis judicibus dilationem petiit: ut litigator ſuus alium Grammaticum adhiberet: quando non putat is cum adverſario de jure ſibi, ſed de ſolœciſmo controverſiam futuram. Hic idem cum ex oratione Tiberium reprehendiſſet: affirmante Attejo Capitone, & eſſe illud Latinum, &, ſi non eſſet, futurum: Certe jam inde mentitur, inquit, Capito. Tu enim Cæſar civitatem dare potes hominibus, verbis non potes. Pugilem olim fuiſſe Aſinius Gallus hoc in eum Epigrammate oſtendit.

Qui caput ad lævam didicit, gloſſemata vobis
Præcipit: os nullum, vel potius pugilis!

CAP. XXIII.

De Remmio Palæmone.

REmmius Palæmon Vicentinus, mulieris verna, primo, ut ferunt, textrinum, deinde herilem filium dum comitatur in ſcholas, literas didicit. poſtea manumiſſus, docuit Romæ: ac principem locum inter Grammaticos tenuit: quanquam infamis omnibus vitiis, palamque & Tiberio, & mox Claudio, prædicantibus, nemini minus inſtitutionem puerorum vel juvenum committendam: ſed capiebat homines eum memoria rerum tum facillitate ſermonis: nec non etiam poëmata faciebat ex tempore. Scripſit & variis, nec vulgaribus metris. Arrogantia fuit tanta, ut Marcum Varronem porcum appellaret: ſecum & natas & morituras literas jactaret, nomen ſuum in Bucolicis non temere

temere positum, sed præsagiente Virgilio fore quandoque omnium poëtarum ac poëmatum Palæmonem judicem. Gloriabatur etiam latrones quondam sibi propter nominis celebritatem parsisse. Luxuriæ ita indulsit, ut sæpius in die lavaretur: nec sufficeret sumptibus, quamquam ex schola quadragena annua caperet, ac non multo minus ex re familiari, cujus diligentissimus erat: cum & officinas promercalium vestium exerceret & agros adeo coleret, ut vitem manu ejus institutam satis constet trecenta sexaginta quinque vasa edidisse. Sed maxime flagrabat libidinibus in mulieres, usque ad infamiam oris: dictoque non infaceto notatum ferunt cujusdam, qui quum in turba osculum sibi ingerentem, quanquam refugiens, devitare non posset: Vis tu, inquit, magister, quotiens festinantem aliquem vides, abligurire?

Cap. XXIV.

De M. Val. Probo.

Marcus Valerius Probus Berytius, diu centuriatum petiit, donec tædio ad studia se contulit. Legerat in provincia quosdam veteres libellos apud Grammatistam, durante adhuc ibi antiquorum memoria, nec dum omnino abolita, sicut Romæ. Hos quum diligentius repetere atque alios deinceps cognoscere cuperet, quamvis se contemni, magisque opprobrio legentibus, quam gloriæ & fructui esse animadverteret, nihilominus in proposito mansit: multaque exemplaria contracta emendare, ac distinguere, & adnotare curavit, soli huic nec ulli præterea Grammatices parti deditus. Hic non tam discipulos quam sectatores aliquot habuit. Nunquam enim ita docuit ut magistri personam sustineret. Unum vel alterum, vel, quum plurimos, tres aut quatuor, postmeridianis horis admittere solebat, cubansque inter longos ac vulgares sermones, legere quædam, idque perraro. Nimis pauca & exigua de quibusdam minutis quæstiunculis edidit. Reliquit autem non mediocrem sylvam observationum sermonis antiqui.

C. SUET.

C. SUET. TRANQUILLI,

DE

CLARIS

RHETORIBUS

LIBER.

RHetorica quoque apud nos, perinde atque Grammatica, fere recepta est, paulo etiam difficilius. quippe quam constet nonnunquam etiam prohibitam exerceri. Quod ne cui dubium sit, vetus senatusconsultum, item Censorium edictum, subjiciam. CAJO FANNIO STRABONE, MARCO VALERIO MESSALLA CONSULIBUS, Marcus Pomponius prætor senatum consuluit. Quod verba facta sunt de Philosophis & de Rhetoribus, de ea re ita censuerint: Ut Marcus Pomponius prætor animadverteret, curatque uti ei è Republica fideque sua videretur, uti Romæ ne essent. De iisdem interjecto tempore, Cnæus Domitius Ænobarbus, & Lucius Licinius Crassus Censores, ita edixerunt, RENUNTIATUM EST NOBIS ESSE HOMINES qui novum genus disciplinæ instituerunt: ad quos juventus in ludos conveniat: eos sibi nomen imposuisse Latinos Rhetores: ibi homines adolescentulos suos discere, & quos in ludos itare vellent, instituerunt. Hæc nova quæ præter consuetudinem ad morem majorum fiunt, neque placent neque recta videntur. Quapropter & iis qui eos ludos habent: & iis qui eo venire consueverunt, videtur faciendum ut ostendamus nostram sententiam nobis non placere. Paulatim & ipsa utilis honestaque appatui.: multique eam præsidii caussa, & gloriæ, appetiverunt. CICERO ad præturam usque Græce declamavit. Latine vero senior quoque, & quidem consulibus Hirtio & Pansa: quos discipulos, & grandeis prætextatas, vocabat. CNEUM POMPEIUM, quidam historici

storici tradiderunt, sub ipsum civile bellum, quo facilius Cajo Curioni promptissimo juveni causam Cæsaris defendenti, contradiceret, repetisse declamandi consuetudinem. MARCUM ANTONIUM, item AUGUSTUM ne Mutinensi quidem bello omisisse. NERO CÆSAR & primo imperii anno, publice quoque bis antea declamavit. plerique autem orationem, etiam declamationes ediderunt. Quare magno studio hominibus injecto, magna etiam professorum ac doctorum profluxit copia, adeoque floruit, ut nonnulli ex infima fortuna in ordinem senatorium, atque ad summos honores processerint. Sed ratio docendi nec una omnibus, nec singulis eadem semper fuit: quando vario modo quisque discipulos exercuerunt. Nam & dicta præclare, per omnes figuras, per casus, & apologos, aliter atque aliter exponere: & narrationes tum breviter & presse, tum latius & uberius explicare consueverant: interdū Græcorum scripta convertere, ac viros illustreis laudare, vel vituperare: quædam etiam ad usum communis vitæ instituta, tum utilia, & necessaria, tum pernicioſa & supervacanea ostendere: sæpe fabulis fidem firmare aut historiis demere, quod genus θέσεις & ἀνασκευὰς & κατασκευὰς Græci vocant, donec sensim hæc exsoleverunt: & ad controversiam ventum est. Veteres CONTROVERSIÆ, aut ex historiis trahebantur: sicut sane nonnullæ usque adhuc: aut ex veritate, ac re, si qua forte recens accidisset. Itaque locorum etiam appellationibus adjectis, proponi solebant. Sic certe collectæ editæque se habent, ex quibus non alienum fuerit unam & alteram, exempli causa, ad verbum referre. Æstivo tempore adolescentes urbani cum Ostiam venissent litus ingressi, piscatores trahentes rete adierunt: & pepigerunt, bolum quanti emerent: nummos solverunt. diu expectaverunt, dum retia extraherentur, aliquando extractis, piscis nullus infuit, sed sporta auri obsita. Tum emptores bolum suum ajunt, piscatores suum. Venalicii quum Brundusii gregem venalium è navi educerent, formoso, & pretioso puero, quod portitores verebantur, bullam, & prætextam togam imposuere: facile fallaciam celarunt. Romam venitur, res cognita est. petitur puer, quod domini voluntate fuerit liber, in libertatem. Olim autem eas appellationes

lationes Græci συντάξεις vocabant : mox controversias quidam, sed aut fictas, aut judiciales. Illustres professores, & quorum memoria aliqua extet, non temere alii reperientur quam de quibus tradam.

CAP. II.

De L. Plotio.

LUcius Plotius Gallus. De hoc Cicero ad Marcum Titinnium sic refert : Equidem memoria teneo, pueris nobis primum Latine docere cœpisse Lucium Plotium quendam : ad quem quum fieret concursus, quod studiosissimus quisque apud eum exercetur, dolebam mihi idem non licere. Continebat autem doctissimorum hominum auctoritate : qui existimabant Græcis exercitationibus ali melius ingenia posse. Hunc eundem (nam diutissime vixit) M. CÆLIUS in oratione, quam pro se de vi habuit, significabat dixisse Atracino accusatori suo, actionem : subtractoque nomine, ordeatium cum rhetorem appellat, deridens, ut inflatum, ac levem, & sordidum.

CAP. III.

De Otacilio Pilito.

LUcius Otacilius Pilitus servisse dicitur, atque etiam hostiarius, veteri more, in catena fuisse : donec ob ingenium ac studium literarum manumissus, accusanti patrono subscripsit. Deinde Rhetoricam professus, Cnæum Pompejum Magnam docuit, patris ejus res gestas nec minus ipsius, compluribus libris exposuit : primus omnium libertinorum, ut Cornelius Nepos opinatur, scribere historiam orsus, non nisi ab honestissimo quoque scribi solitam.

CAP. IV.

Cap. IV.

De Epidio.

Ad id tempus EPIDIUS calumnia notatus, ludum docendi aperuit: docuitque inter cæteros Marcum Antonium & Augustum. Quibus quondam Cajus Canutius, objicientibus sibi quod in Republica administranda potissimum consularis Isauri-ci sectam sequeretur, Malle respondit, Isaurici esse discipulum, quam Epidii calumniatoris. Hic Epidius ortum se ab Epidio Nuncione prædicabat: quem ferunt olim præcipitatum in fontem fluminis Sarni, paulo post cum cornibus extitisse, ac statim non comparuisse, in numeroque deorum habitum.

Cap. V.

De S. Clodio.

Sextus Clodius è Sicilia, Latinæ simul Græcæque eloquentiæ professor, male oculatus, & dicax, par oculorum in amicitia Marci Antonii triumviri extitisse se ajebat. Ejusdem uxorem Fulviam, cui altera bucca inflatior erat: acumen stili tentare dixit, nec eo minus immo vel magis ob hoc, Antonio gratus. A quo mox consule ingens etiam congiarium accepit: ut ei Philippicis Cicero objicit. Adhibes joci causa magistrum suffragio tuo, & compotorum tuorum Rhetorem: cui concessisti, ut in quem vellet, diceret, falsum omnino hominem: sed materia facilis, in te, & in tuos dicta dicere. At quanta merces rhetori est data, audite Patres Conscripti, & cognoscite Reipublicæ vulnera. duo millia jugerum campi Leontini Sexto Clodio Rhetori adsignasti, & quidem immunia: ut tanta mercede nihil sapere disceres.

Cap. VI.

De C. Albutio Silo.

Cajus Albutius Silus Novariensis, quum ædilitate in patria fungeretur, quum forte jus diceret, ab iis contra quos pronuntiabat, pedibus è tribunali

detractus est. Quod indigne ferens, statim contendit ad portam, & inde Romam: receptusque in PLANCI oratoris contubernium: cui declamaturo mos erat, prius aliquem, qui ante diceret, excitare: suscepit eas partes, atque ita implevit, ut Planco silentium imponeret, non audenti in comparationem se dimittere. Sed ex eo elatus, propria auditoria instituit, solitus proposita controversia sedens incipere, & calore demum provectus consurgere, ac perorare. Declamabat autem genere vario: modo splendide atque adornate: tum, ne usquequaque scholasticus existimaretur, circumcise ac sordide, & tantummodo trivialibus verbis. Egit & causas, verum rarius, dum amplissimam quamque sectatur, nec alium in ulla locum, quam perorandi. Postea renuntiavit foro, partim pudore, partim metu. Nam quum in lite quadam centumvirali, adversario, quem, ut impium erga parentes, incessebat, jusjurandum quasi per figuram sic obtulisset: Jura per patris matrisque cineres, qui inconditi jacent: & alia in hunc modum: arripiente eo conditionem, nec judicibus aspernantibus, non sine magna sui invidia negotium afflixit. Et rursus in cognitione cædis, Mediolani, apud Lucium Pisonem proconsulem, defendens reum, quum cohibente lictore nimias laudantium voces, ita excanduisset, ut & deplorato Italiæ statu, quasi iterum in formam provinciæ redigeretur: Marcum insuper Brutum, cujus statua in conspectu erat, invocaret, legem ac libertatis auctorem, & vindicem, pæne pœnas luit. Jam autem senior ob vitium vomicæ Novariam rediit: convocataque plebe, causis propter quas mori destinasset, diu, ac more concionantis, redditis, abstinuit cibo.

AD

AD LECTOREM.

UT in noviſſima hac Suetoniana Editione ſtudiorum tuorum commodo promovendo pro re nata de æquo bonoque conſulamus; placuit haut invito animo vitas quaſdam veterum Clariſſimorum Virorum, (quorum facunda ſcripta præſens Doctorum ætas merito in admirationem tollit; quoſque ſub vetuſtis Suetonii ſcriptis inventos eſſe multi inter Literatorum conſortium rem affirmant, plurimi contrà negant,) cæteris ſcriptis ſubjicere; vanas illas diſceptationes ſuis relinquendo Autoribus: nos, Amice Lector, te candido amore excipientes amplectantes, hiſce atque ut candidè fruaris, amicè rogamus.

JUVENALIS VITA.

IUnius Juvenalis liberti locupletis incertum filius, an alumnus, ad mediam fere ætatem declamavit, animi magis cauſſa quam quod ſcholæ & foro præpararet: deinde paucorum verſuum Satyra non abſurde compoſita in Paridem pantominum, poëtamque Claudii Neronis, ejus ſemeſtribus militiolis tumentem, genus ſcripturæ induſtrioſe excoluit. Et tamen diu ne modico quidem auditorio quicquam committere eſt auſus. Mox magna frequentia, magnoque ſucceſſu bis ac ter auditus eſt, ut ea quoque quæ prima fecerat, inferciret novis ſcriptis:

Quod non dant proceres, dabit hiſtrio, tu Camerinos.
Et Bareas, tu nobilium magna atria curas.
Præfectos Pelopæa facit, Philomela tribunos.

Erat tum in delitiis aulæ hiſtrio: multique fautorum ejus quotidie provehebantur. Venit ergo Juvenalis in ſuſpitionem, quaſi tempora figurate notaſſet: ac ſtatim per honorem militiæ, quanquam octagenarius, urbe ſummotus, miſſuſque ad præfecturam cohortis in extrema parte tendentis Ægypti. Id ſupplicii genus placuit, ut levi atque joculari delicto par eſſet. Verum intra breviſſimum tempus angore & tædio periit.

PERSII
VITA.

AUlus Perſius Flaccus natus eſt pridie Nonas Decembris, Fabio Perſico, L. Vitellio Coss. deceſſit 8. Kal. Decemb. Rubrio Mario, Aſinio Gallo Coss. Natus in Etruria Volaterris, Eques Romanus, ſanguine & affinitate primi ordinis viris conjunctus. deceſſit ad octavum milliarium via Appia, in prædiis ſuis. Pater ejus Flaccus pupillum reliquit moriens, annorum fere ſex. Fulvia Siſennia mater nupſit poſtea Fuſio; Equiti Romano; & eum quoque extulit intra paucos annos. Studuit Flaccus uſque ad annum 12. Volaterris: inde Romæ apud Grammaticum Remmium Palæmonem, & apud rhetorem Verginium Flaccum. Cum eſſet annorum 16. amicitia cœpit uti Amæi Cornuti, ita ut ab eo nuſquam diſcederet: à quo introductus aliquatenus in philoſophia eſt. Amicos habuit à prima adoleſcentia Cæſium Baſſum, & Calpurnium Staturam, qui eo vivo juvenis diſceſſit. Coluit ut patrem Servilium Numanum. Per Cornutum cognovit Annæum etiam Lucanum, æquævum auditorem Cornuti. Nam Cornutus illo tempore Tragicus fuit, ſectæ Stoicæ, qui libros philoſophiæ reliquit. Sed Lucanus adeo mirabatur ſcripta Flacci, ut vix retineret ſe illo recitante à clamore (quin illa eſſe vera poëmata diceret.) Sero cognovit Senecam, ſed non ut caperetur ejus ingenio. Uſus eſt apud Cornutum duorum convictu doctiſſimorum, & ſanctiſſimorum virorum, acriter tum philoſophantium, Claudi Agaterni medici Lacedæmonii, & Petronii Ariſtocratis Magnetis, quos unice miratus eſt & æmulatus, cum æquales eſſet, & Cornuto minores. Ipſe etiam decem fere annis ſumme dilectus apud Thraſeam eſt, ita ut peregrinaretur quoque cum eo aliquando, cognatam ejus Arriam uxorem habente. Fuit morum leniſſimorum, verecundiæ virginalis, formæ pulcræ, pietatis erga matrem & ſororem & amitam exemplo ſufficientis. Fuit frugi & pudicus. Reliquit circa H. S. X X. matri & ſorori. ſcriptis tantum ad matrem codicillis, rogavit eam ut daret Cornuto ſeſtertia, ut quidam dicant, centies, ut alii volunt plus, & argenti facti

ponderis

pondera viginti, & libros circa septingentos, Chrysippi, sive bibliothecam suam omnem. Verum Cornutus sublatis libris pecuniam sororibus, quas frater hæredes fecerat, reliquit. Et raro, & tarde scripsit. Hunc ipsum librum imperfectum reliquit. Versus aliqui dempti sunt in ultimo libri: & quasi finitus esset, leviter recitavit Cornuto: & Cæsio Basso petenti ut ipse ederet, tradidit edendum. Scripserat etiam in pueritia Flaccus prætextam, Ὀδοιπορικὸν librum unum, & paucos in sororem Thraseæ in Arriæ matrem versus, quæ se ante virum occiderat. Omnia autem Cornutus auctor fuit metri ejus, ut ea aboleret. Editum librum continuo mirati homines, & detipere cœperunt. Decessit aut vitio stomachi, anno ætatis 30. Sed mox ut à schola & magistris deverterat, lecto libro Lucilii decimo, vehementer satyras componere studuit: cujus libri principium imitatus est: sibi primo, mox omnibus detractaturus, cum tanta recentium poëtarum & oratorum insectatione, ut etiam Neronem illius temporis principem, culpaverit: cujus versus in Neronem cum ita se haberet,

Auriculas asini Mida rex habet,

In hunc modum à Cornuto ipso tantummodo est emendatus,

Auriculas asini quis non habet?

Ne hoc Nero in se dictum arbitraretur.

HORATII POETÆ VITA.

HOratius Flaccus Venusinus, parte, ut ipse tradit, libertino, & exactionum coactore: ut vere creditum est, salsamentario, quum illi quidam in altercatione exprobrasset: Quotiens ego vidi patrem tuum cubito emungentem? Bello Philippensi, excitus à Marco Bruto imperatore, tribunus militum meruit: victisque partibus, venia impetrata, scriptum quæstorium comparavit. Ac primo Mæcenati, deinde

Augusto insinuatus, non mediocrem locum in amborum amicitia tenuit. Mæcenas quantopere eum dilexit, satis monstratur illo epigrammate: ubi inquit:

Ni te visceribus meis Horati
Plus jam diligo, Titium sodalem
Mimo tu videas strigosiorem.

Sed multo magis extremis, tali ad Augustum elogio: Horatii Flacci, ut mei, memor esto.

Augustus ei Epistolarum officium obtulit: hoc ad Mæcenatem scripto significat. Ante ipse scribendis epistolis amicorum sufficiebam: nunc occupatissimus & infirmus, Horatium nostrum à re cupio abducere. Veniet ergo ab ista parasitica mensa ad hanc regiam: & nos in scribendis epistolis juvabit. Ac ne recusanti quidem aut succensuit quicquam, aut amicitiam suam ingerere desiit. Extant epistolæ: ex quibus, argumenti gratia, pauca subjeci. Sume tibi aliquid juris apud me, tanquam si victor mihi fueris: recte enim, & non temere feceris: quoniam id usus mihi tecum esse volui, si per valetudinem tuam fieri posset. Et iursus: Tui qualem habeam memoriam, poteris ex Septimio quoque nostro audire. nam incidit ut illo coram fieret à me tui mentio. Neque si tu superbus amicitiam nostram sprevisti, ideo nos quoque ἀνθυπερηφανεύεσθαι. Præterea sæpe inter alios jocos purissimum penem, & homuncionem lepidissimum appellat: unaque & altera liberalitate locupletavit. Scripta quidem ejus usque adeo probavit, mansuraque perpetuo: ut non modo Sæculare carmen componendum injunxerit, sed & Vindelicam victoriam Tiberii Drusique privignorum: eumque coëgerit propter hoc, tribus carminum libris, ex longo intervallo, quartum addere: post Sermones quoque lectos, nullam sui mentionem habitam ita sit questus, Irasci me tibi scito, quod non in plerisque ejusmodi scriptis mecum potissimum loquaris. An vereris ne apud posteros tibi infamie sit, quod videaris familiaris nobis esse? expressitque elogium, cujus initium est,

Cum tot sustineas, & tanta negotia, solus:
Res Italas armis tuteris, moribus ornes,

Legi-

Legibus entendes: in publica commodo peccem,
Si longo sermone morer tua tempora, Cæsar.

Idem Horatius habitu corporis brevis fuit, atque obesus: qualis à se ipso & in Satyris describitur, & ab Augusto hac epistola. Protulit ad me Dionysius libellum tuum, quem ego, ne accusem te, quantuluscunque est, boni consulo. Vereri autem mihi videris, ne majores libelli tui sint, quam ipse es, sed si tibi statura deest, corpusculum non deest: Itaque licebit in sextariolo scribas: quum circuitus voluminis tui sit, ὁπτικώτατα, sicut est ventriculi tui. Ad res Venereas intemperantior traditur. Nam speculato cubiculo scorta dicitur habuisse disposita: ut quocumque respexisset, ibi ei imago coitus referretur. Vixit plurimum in secessu ruris sui Sabini, aut Tiburtini: domusque ejus ostenditur circa Tiburtini luculum. Venerunt in manus & elegi sub titulo ejus, & Epistola prosa oratione, quasi commendantis se Mæcenati: sed utraque falsa puto. Nam elegi vulgares, epistola etiam obscura: quo vitio minime tenebatur. Natus est sexto Idus Decembris, Lucio Corto & Lucio Torquato consulibus. Decessit quinto calendas Decembris, Cajo Marcio Censorino, Cajo Asinio Gallo consulibus, post nonum & quinquagesimum annum, hærede Augusto palam nuncupato: quum urgente vi valetudinis, non sufficeret ad obsignandas testamenti tabulas. Humatus & conditus est extremis Esquiliis, juxta Mæcenatis tumulum.

LUCANI

V I T A.

MAnneus Lucanus Cordubenſis prima ingenii experimenta in Neronis laudibus dedit quinquennali certamine. Dein civile bellum quod cum Pompejo & Cæſare geſtum eſt, recitavit. Qui tantæ levitatis & tam immoderatæ linguæ fuit, ut in præfatione quadam ætatem & initia ſua cum Virgilio comparans auſus ſit dicere, Et quantum mihi reſtat ad culicem? Hic in initio adoleſcentiæ, cum ob infectum matrimonium patrem ſuum ruri agere longe cognoviſſet, revocatus Athenis à Nerone cohortique amicorum additus, atque etiam quæſtura honoratus: non tamen permanſit in gratia. Siquidem ægre ferens, recitante ſe ſubito, ac nulla niſi refrigerandi ſui cauſſa, indicto Senatu Neronem reciſſiſſe: neque verbis adverſus principem, neque factis extantibus poſt hæc temperavit. Adeo ut quondam in latrinis publicis clariore cum ſtrepitu ventris emiſſo, hemiſtichium Neronis magna cum ſeſſorum fuga pronuntiarit: Sub terris tonuiſſe putes. Sed & famoſo carmine cum ipſum, tum potentiſſimos amicorum, graviſſime proſcidit. Ad extremum pene ſignifer Piſonianæ conjurationis extitit. Multis in gloriam tyrannicidarum palam indicenda: ac plenus minarum uſque eo intemperans, ut Cæſaris caput proximo cuique jactaret. Verum detecta conjuratione, nequaquam animi conſtantiam præſtitit. Facile enim confeſſus, & ad humillimas devolutus preces: matrem quoque innoxiam inter ſocios nominavit: ſperans impietatem ſibi apud parricidam principem profuturam. Impetrato autem mortis libero arbitrio, codicilla ad patrem de corrigendis quibuſdam verſibus ſuis exaravit: epulatuſque largiter, brachia ad ſecandas venas medico præbuit. Poëmata etiam ejus memini: confici vero, ac vænalia proponi, non tantum operoſe & diligenter, ſed inepte quoque.

CAJI

CAJI PLINII VITA.

PLinius Secundus Novocomensis, equestribus militiis industrie functus, procurationes quoque splendidissimas, atque continuas, summa integritate administravit, & tamen liberalibus studiis tantam operam dedit, ut non temere quis plura in otio scripserit. Itaque bella omnia, quæ unquam cum Germanis gesta sunt, viginti voluminibus comprehendit. Item naturalis historiæ triginta septem libros absolvit. Periit clade Campaniæ. Nam quum Misenensi classi præesset, & flagrante Vesebio, ad explorandas propius causas liburnicas prætendisset: neque, adversantibus ventis, remeare possit: vi pulveris ac favillæ oppressus est: vel, ut quidam existimant, à servo suo occisus: quem, deficiens æstu, ut necem sibi maturaret, oraverit.

INDEX RERUM

Ordine ab Impp. gestarum.

JULIUS CÆSAR. Cap. 1

PRima Cæsaris militia. 2
Secunda militia, & ad urbem reditus. 3
Accusatio Dolabellæ. 4
Tribunatus militum, & alia per eum gesta. 5
Quæstura, & alia gesta. 6
Gemitus Cæsaris apud statuam Magni Alexandri, & somnium de matris concubitu. 7
Gesta per eum in urbe. 8
Suspicio conjurationis initæ cum Crasso, & Sulla. 9
Ædilitas, & gesta in ea. 10
Gesta per eum in urbe. 11
De ejusdem gestis, 12
Pontificatus maximus. 13
Prætura, & gesta alia. 14
Gesta in officio Prætoræ. 15
Privatio à Prætura, & item restitutio. 16
Actio ob conjurationem Catilinæ. 17
Ulterior Hispania ei sorte data post Prætoram. 18
Consulatus cum Bibulo. 19
Gesta per eum in Consulatu. 20
Calpurniam ducit uxorem, & Juliam suam Pompeio tradit. 21
Imperium Galliarum ei concessum post. Consulatum. 22
Accusatio gestorum Consulatus ejus. 23
De Domitio minante Cæsari, & gestis per eum in Gallia. 24
Alia gesta per eum in Gallia. 25
Mors matris, filiæ, & neptis, & alia per eum gesta. 26
Affinitas cum Pompejo renova, & alia gesta. 27
Amicitia regum, & provinciarum allecta per eum, cum decreto Senatus contra eum facto. 28
Provisio contra decretum Senatus. 29
Causæ bellorum civilium. 30
Progressus à Ravenna in Rubiconem. 31
Ostentum factum apud Rubiconem Cæsari dubitanti. 32
Transitus Rubiconis, & ejus concio. 33
Adventus in urbem, & alia gesta. 34
Victoria contra Pompejum, Ptolemæum, & quosdam alios. 35
Cæsaris, & legatorum suorum clades. 36
Triumphi. 37
De præmiis veteranis, & liberalitate per eum populo exhibitis. 38

Varia spectacula per eum edita. 39
Ordinatio anni, & Fastorum per eum facta. 40
Senatus, ac officiorum supplementum & ordinatio. 41
Sanctiones per eum editæ 42
Labor in iure dicendo, & leges per eum editæ. 43
Destinatio in ornanda urbe, & Imperio ampliando. 44
Statura, & cultus corporis. 45
Habitatio, & structura villarum Cæsaris. 46
Cupiditas circa gemmas, margaritas, & signa operis antiqui. 47
Convivia, & domestica disciplina suorum. 48
Pudicitia Cæsaris apud Nicomedem regem prostrata. 49
Luxuria & libido. 50
Luxuria in provinciales matronas. 51
Luxuria in varias reginas. 52
Parcimonia in cibo, & potu. 53
Rapacitas. 54
Eloquentia & ars oratoria. 55
Libri, commentaria, & epistolæ per eum editæ. 56
Peritia & labor in armis. 57
Cautela, & audacia in expeditionibus. 58
Despectus prodigiorum occurrentium. 59
Præliorum assumtio, locus, & temporibus inopinatis etiam apud suos. 60
De equo Cæsaris, insigni cum pedibus prope humanis. 61
Virtus in acie inclinata reparanda. 62
Constantia & severitas contra Cassium. 63
Mira evasio Cæsaris nando. 64
Probatio, & disciplina in milites. 65
De eodem. 66
Coercitio, & cultus militum. 67
Amor & fidelitas militum ad Cæsarem. 68
Labor contra seditionem militarem. 69
Facilis reconciliatio militum iratorum. 70
Fides, & studium erga clientes. 71
Cultus, & dilectio amicorum. 72
Odiorum facilis remissio. 73
Lenitas, & mansuetudo in ulciscendo injurias illatas. 74
Moderatio, & clementia. 75
Abusus dominationis, & potestatis. 76
Abusus & arrogantia. 77
Incivilitas, & indignatio. 78
De eodem, & regni affectatione. 79
Conspiratorum in eum conjuratione. 80
Prodigia mortem præcedentia.

dentia. 81
Exdes, & mors Cæsaris. 82
Testamentum recitatur. 83
Funereus rogus, & pompa exsequiarum cum luctu publico. 84
Honores Cæsari mortuo per plebem collati. 85
Suspicio, quam suis Cæsar reliquit. 86
Genus illatæ mortis per eum optatum. 87
Ætas Cæsaris, ac stella comata: & locus, ac dies mortis. 88
Mors occisorum Cæsaris. 89

OCTAVIUS II.

ORigo prosapiæ majorum Octavii. 2
De patre Octavii. 3
Mors patris, & de ejus filiis. 4
Tempus, & locus nativitatis Octavii. 5
Locus ubi nutritus fuit. 6
Nomina & cognomina cum causis ipsorum. 7
Brevis totius vitæ, & gestorum descriptio. 8
Quinque bella civilia per eum gesta. 9
Bellum Mutinense, & alia gesta. 10
De eodem, & morte Consulum. 11
Secta optimatium per eum deserta. 12
Bellum Philippense, et Imperium cum Antonio divisum; 13
Bellum Perusinum. 14
Pœna instricta captivis in bello Perusino. 15
Bellum Siculum, & alia gesta. 16
Bellum Actiacum, & Alexandrinum, cum in Antonium, et Cleopatram victoria. 17
Gesta per eum in Ægypto. 18
Conjurationes, & Conspirationes contra eum. 19
Bella externa per eum gesta. 20
Provinciæ per eum domitæ, & item aliæ in amicitiam receptæ. 21
Janus per eum clausus, nec non triumphi, & ovationes. 22
Clades duæ in Germania illi illatæ. 23
Disciplina circa rem militarem. 24
Gesta circa rem militarem. 25
De consulatibus, & aliis per eum gestis. 26
Gesta in officiis Triumviratus, & Tribunitiæ potestatis. 27
Cogitatio resignandi Imperium, & ornatus urbis. 28
Opera publica per eum, & alios instructa. 29
De divisione urbis, templisque, & viis per eum instauratis, & Tiberi ampliata. 30
Gesta per eum in Pontificatu maximo. 31
Correctio, & reformatio abusuum, & excessuum. 32
Modus, & mos in jure dicendo-

cendo. 33
Leges per eum sancitæ, & aliæ retractatæ. 34
Reformatio Senatus, & modus conveniendi. 35
De eodem. 36
Officia per eum excogitata. 37
Bellica virtus per eum honorata. 38
Ratio vitæ exacta per eum ab unoquoque equite Romano. 39
Quædam ordinationes circa rempublicam. 40
Liberalitas. 41
Severitas in reprimendis populi voluptatibus indiscretis. 42
Spectacula varii generis per eum edita. 43
Ordo subselliorum in spectaculis. 44
Loca, & tempus unde ipse spectacula cernebat. 45
Ordinatio Italiæ per eum facta. 46
Ordinatio aliarum provinciarum. 47
Ordinatio regnorum. 48
Ordinatio legionum, & militum. 49
Sigilli & datæ, quibus epistolis utebatur. 50
Clementia, & civilitas. 51
Honores ei collati, et spreti per eum. 52
De eodem, et gestis civilibus. 53
Patientia in contradictores. 54
Libelli famosi contra eum facti. 55
Moderatio, et civilitas in agendo 56
Dilectio Rom. ad eum. 57
Honor collatus per senatum, populumque Romanum. 58
Honores collati per singulares cives Romanos. 59
Honor collatus. 60
Interior, et familiaris vita. 61
Sponsæ, et uxores. 62
De filia, et matrimoniis ejus. 63
De nepotibus ex Julia. 64
Infortunium circa sobolem descendentium. 65
Receptio, et cultus amicitiarum. 66
Severitas, et clementia erga libertos. 67
Infamia dedecorum prima juventutis. 68
Adulterium, et libido. 69
De cœna, et discumbentibus in apparatu Deorum. 70
Nota pretiosæ suppellectilis, et alex lusus per eum dilectus. 71
Continentia, et habitationes. 72
De parcimonia, suppellectili, et vestimentis. 73
Convivia, et cœnæ. 74
Celebratio festorum et sollennium dierum. 75
Cibi, & comedendi horæ. 76
Parcimonia in pom. 77
Quid post cibum agebat. 78
Statura corporis, et membrorum. 79
Maculæ, et membra invalida corporis. 80
Infirmitates. 81

Cultus

Cultus corporis in via, & itinere. 82
Exercitia. 83
Eloquentia, & ars oratoria. 84
Libri, & opuscula per eum edita. 85
Stylus, & genus loquendi. 86
Vsurpatio quorundam sermonum. 87
Orthographia, & modus scribendi. 88
Peritia, & usus Græcarum litterarum, cum benigna audientia aliorum. 89
Observatio religionum. 90
Observatio somniorum. 91
Observatio auspiciorum. 92
Observatio peregrinarum cærimoniarum. 93
Septemdecim præsagia, per quæ eius felicitas prænosci potuit, 94
Prodigia, quæ post necem Iulii ipsi Augusto eveneruntur. 95
Prodigia, per quæ præsensit eventum bellorum suorum. 96
Ostenta mortem prænuntiantia. 97
Causæ infirmitatis, & gesta in eadem. 98
Mors, & gesta per eundem. 99
Dies mortis, & ætas, & exsequiæ. 100
Testamentum, & suprema voluntas. 101

TIBERIUS. III.

GEns Claudiorum, & eorum gesta. 2
De qua stirpe Tiberius genus traxit. 3
De parte Tiberii. 4
Locus, & tempus nativitatis Tiberii. 5
Infantia, & pueritia. 6
Adolescentia & uxores. 7
Civilia officia. 8
Militia, & bella per eum gesta, & honores administrati. 9
Secessus ex urbe, & causæ. 10
Mora apud Rhodum, et gesta ibidem. 11
Gesta apud Rhodum. 12
De eodem, eiusque in urbem reditu. 13
Præsagia futuri principatus. 14
Adoptatio de eo facta ab Augusto. 15
Illyricum per eum domitum. 16
Honores ei à Senatu decreti. 17
Gesta Germaniæ. 18
Disciplina in re militari. 19
Triumphus Illyricus, et alia gesta. 20
Gesta eius; ac testimonia Augusti, et principatus ejusdem. 21
De Agrippa juvene occiso, et aliis gestis. 22
Gemitur ad testamentum Augusti in Senatu receptum. 23
Acceptio principatus ad preces quasi coacta. 24
Causæ, propter quas principatum recusaverat, et alia gesta. 25
Civilia gesta in initio principa-

cipatus. 26
Adulationes per eum ſpretæ, et prohibitæ. 27
Patientia adverſas convicia, et maledicta. 28
Veneratio ad Senatum. 29
Priſtina auctoritas Senatus per eum ſervata. 30
Patientia contra obtrectatores. 31
Civilia, et urbana geſta. 32
De eodem, et aliis geſtis. 33
Impenſæ ludorum, ac munerum taxatæ, et alia geſta. 34
Quædam per eum bene geſta. 35
Exteræ cerimoniæ, et ritus per eum prohibiti. 36
Quædam bene geſta per eum, tam Romæ, quam extra. 37
Mora in urbe, et quod provincias non viſitaverit. 38
Mors filiorum, et ſeceſſus ſuus in Campaniam. 39
Seceſſus Caprecenſis, et alia geſta. 40
Reipubl. cura per eum abjecta. 41
Vitia, potus, ac commeſſationes. 42
Luxuria, ac libido. 43
Ineffabilis abuſus luxuriæ. 44
Illuſiones ad fœminas. 45
Avaritia, et tenacitas. 46
Opera publica per eum, et ſpectacula non facta, et parcitas alimoniarum. 47
Avaritia, et parcitas, et alia geſta. 48
Rapinæ, et concuſſiones. 49
Odium contra conſanguineos et conjunctos. 50
Odium, et crudelitas in matrem. 51
Crudelitas, et odium contra filios. 52
Crudelitas, et odium contra nurum. 53
Crudelitas, et odium contra nepotes. 54
Crudelitas contra amicos. 55
Crudelitas et ſævitia in grammaticos, et magiſtros. 56
Crudelitas in juventute. 57
Crimen læſæ majeſtatis atrociter actum. 58
Atrociter geſta per eum ſub ſpecie gravitatis. 59
Pœnæ graviſſimæ immeritis, propter modica commiſſa, irrogatæ. 60
Sævitiæ, et omnia genera crudelitatis. 61
Crudelitas, et ſævitia aucta. 62
Suſpicio, qua vixit inter facinora. 63
Suſpicio nurus, et nepotum damnatorum. 64
Diffidentia et ſuſpicio. 65
Convicia, et libelli contra eum editi. 66
Epiſtola, et oratio ad Senatum, factum ſuum pronunciantes. 67
Statura, et membra, et valetudo, et inceſſus. 68
Obſervatio religionum. 69
Artes, et diſciplina. 70
Peritia ſermonis Græci, et

abstinentia pronuntiatus ejus. 71
Infirmitas ejus, et quod ad urbem rediens retrocesserit. 72
Locus, et tempus mortis. 73
Signa mortem præcedentia. 74
Lætitia Romanorum in morte, et gesta per eum. 75
Testamentum, et ultima dispositio. 76

CALIGULA IV.

DE Germanico patre Caligulæ, et gestis ejus. 1
Germanici mors. 2
Germanici virtutes tam corporis, quam animi. 3
Omnium favor ad eum, et dilectio. 4
Præsagia, quæ diem mortis Germanici prævenerunt, et luctus Barbaricus. 5
Mœstitia, et luctus in urbe de morte Germanici. 6
Uxores et filii Germanici. 7
Locus et tempus nativitatis C. Cæsaris. 8
Cognomen Caji, et ubi primo educatus fuerit. 9
Locus, et apud quos secundo fuerit educatus. 10
Signa sævitiæ in juventute. 11
Uxor ejus, et suspicio veneficii in Tiberium 12
Imperium Caligulæ. 13
Gesta in initio principatus. 14
Pia, et civilia gesta per eum in initio principatus. 15
Civilia gesta, et moderatio. 16
Consulatus per eum gesti, et liberalitas ad populum. 17
Spectacula per eum edita. 18
Novum genus spectaculi per eum editum. 19
Spectacula per eum peregre facta. 20
Opera publica per eum edita, et peracta. 21
Vana gloria, et elatio. 22
Detractio, et sævitia contra propinquos. 23
Libido cum omnibus sororibus. 24
Matrimonia, et uxores. 25
Crudelitas contra propinquos, et cæteros. 26
Sævitia, atque crudelitas. 27
Sævitia contra suos exsules, et Senatorem. 28
Atrocia dicta. 29
Atrocia, ac dira facta. 30
Querela contra suorum temporum felicitatem. 31
Crudelitas in cœnis, ludis spectaculis, et sacrificiis. 32
Apelles per eum flagellatus, et alia gesta. 33
Malignitas, et superbia contra omnes. 34
Invidia contra omnes. 35
Luxuria, et libido. 36
Luxuria in cœnis, balneis, ædificiis, et aliis operibus. 37
Rapinæ, et extorsiones. 38
Turpia lucra. 39

Nova vectigalia, et sordidi quæstus. 40
De eodem. 41
Dos pro nata filia, et strenæ per eum petitæ, ac receptæ. 42
Expeditio Germanica. 43
Gesta per eum in castris. 44
Silva per eum truncata, et milites præmiis donati, et alia gesta. 45
Apparatus exercitus contra Oceanum, et alia gesta. 46
Cura triumphi, et alia gesta. 47
Nefarium consilium trucidandi legiones. 48
Reditus ejus ad urbem, malum ejus propositum, et venena reperta. 49
Statura corporis, ac valetudo. 50
Valetudo mentis, et contemtus Deorum, aliaque gesta. 51
Vestes, ceterique habitus. 52
Eloquentia, et ars oratoria. 53
Cantandi ars, saltandi, atque aurigandi. 54
Studium, et favor ad plaudentes, et odium ad impedientes. 55
Conjuratio, et conspiratio contra eum facta. 56
Prodigia futuræ cædis. 57
Cædes, et mors. 58
Funus Caji, et mors uxoris, et filiæ. 59
Gesta per Senatum post mortem. 60

CLAUDIUS V.

De patre Claudii, et gestis ejus. 1
Nativitas Claudii, et infantia. 2
Opera circa liberales disciplinas. 3
Epistolæ Augusti ad Liviam de testimonio Claudii. 4
Honor Consulatus per Tiberium negatus, et successus ejus. 5
Gratia, et favor apud homines. 6
Consulatus, et gesta per eum. 7
Contumeliæ per ludum illatæ, 8
Discrimina, quæ passus est. 9
Initium Imperii Claudii. 10
Gesta per eum in initio principatus. 11
Honores per eum spreti, et alia civilia gesta. 12
Insidiæ, et conjurationes, contra eum factæ. 13
Consulatus et gesta in eis. 14
Varietas in cognoscendo. 15
Officium Censuræ, et gesta per eum. 16
Expeditio Britannica, et triumphus. 17
Cura urbis, et annonæ. 18
Vacationes concessæ. 19
Opera publica per eum facta. 20
Spectacula per eum edita. 21
Institutio, correctio, et ordinatio quorundam morum, et actuum. 22

Instituta et sanctiones. 23
Indulgentia, et liberalitas. 24
Quædam civilia gesta, et ordinationes. 25
Sponsæ, et uxores. 26
Liberi, et generi. 27
Liberti ab eo prædilecti. 28
Maleficia, opera libertorum, et uxorum, ab eo perpetrata. 29
Forma et statura. 30
Valetudo. 31
Convivia, et alia gesta. 32
Cibus, potus, somnus et luxuria, liber quoque de alea lusu. 33
Sævitia, et crudelitas. 34
Timiditas et diffidentia. 35
Timor insidiarum, et alia gesta. 36
Pœnæ ob leves suspiciones innocentibus illatæ. 37
Iracundia, et stultitia. 38
Oblivio et alia gesta. 39
Sermones, et orationes. 40
Libri et opuscula per eum edita. 41
Studium in litteris Græcis. 42
Pœnitentia de matrimonio Agrippinæ, et adoptione Neronis. 43
Testamentum, et mors. 44
Mors celata, tempus mortis, et funus. 45
Prædagia de morte. 46

NERO VI.

CN. Domitius Neronis atavus. 2
Cn. Domitius Neronis proavus. 3
Cn. Domitius Neronis avus. 4
De patre Neronis. 5
Ortus et infantia Neronis, et prædagia quædam. 6
Pueritia et gesta in eo. 7
Imperium Neronis. 8
Gesta per eum in initio principatus. 9
Civilia gesta. 10
Spectacula per eum edita liberalitatis in populum. 11
Spectacula unde spectaverit, et alia gesta. 12
Magnificentia in excipiendo Tiridate Armenio. 13
Ianum geminum claudit. 14
Mos in jure dicendo. 15
Afflictio Christianorum. 16
Cautum in falsarios pro testamentis. 17
Imperium sub Nerone non actum. 18
Expeditiones Alexandrinæ, et Achajæ per eum susceptæ. 19
Studium in cantu, musica. 20
Tragœdias cantat. 21
Studium aurigandi, et citharizandi. 22
Certamina exercituum, ac timor in eo genere. 23
Obedientia in dictis certaminibus. 24
Reditus é Græcia, et triumphi. 25
Rapinæ, et alia scelera. 26
Comissationes, et epulæ. 27

Matris nefarius concubitus. 28
Pudicitia passim prostrata. 29
Prodigalitas, ac divitiarum profusio. 30
Opera publica per eum facta. 31
Rapinæ, extorsiones, et sacrilegia. 32
Parricidium in Claudium, & Britannicum. 33
Parricidium in matrem, et amitam. 34
Parricidium in uxores, ac sibi conjunctissimos. 35
Sævitia in exteros, et cædes illustrium virorum. 36
Cædes multorum passim facta, et alia gesta. 37
Urbis incendium per eum factum. 38
Clades et probra in eum. 39
Defectio Galliarum in eum. 40
Reditus in urbem, & contumeliæ in eum dictæ. 41
Defectio Hispaniarum, et Galbæ, contra eum. 42
Malum propositum, Consulum privatio, et Consulatus assumtio. 43
Apparatus expeditionis in Gallos. 44
Probra in eum scripta. 45
Portentis somniorum territus. 46
Desertus ab omnibus. 47
Fuga ab urbe. 48
Mors, et gesta in ea. 49
Funus. 50
Statura, et cultus corporis. 51
Studium artium liberalium. 52
Studium pingendi, ac fingendi. 53
Votum si vinceret. 54
Famæ, et æternitatis cupidus. 55
Religionum contemtor. 56
Ætas, et post obitum gesta. 57

GALBA VII.

De progenie Cæsarum, quæ in Nerone defecit, et prodigiis hoc præcedentibus. 1
Prosapia, et vetus origo Galbæ. 2
Progenies, et cognomina Galbæ, et unde dicatur Galba. 3
Ortus Galbæ, et præsagia principatus. 4
Studium in liberalibus disciplinis, jure, et uxoribus, ac filiis. 5
Honores per eum gesti, et disciplina in re militari. 6
Justitia et æquitas. 7
Honores ei collati, et signa futuri Imperii. 8
Varietas in provincia. 9
Initium principatus, et alia gesta. 10
Consternatio propter mortem Vindicis. 11
Sævitia, et avaritia. 12
Adventus ad urbem. 13
Gesta per eum in initio principatus. 14
Gesta, et liberalitas. 15
Invidia, et rebellio exercitus Germaniæ in eum. 16

Adoptio Pisonis per eum facta. 17
Præsagia infelicem exitum præcedentia. 18
Cædes, atque mors. 19
Gesta per eum in morte. & de ejus funere, atque cadavere. 20
Statura corporis, & membrorum. 21
Cibus, potus; atque luxuria. 22
Tempus Imperii, & ætas. 23

OTHO VIII.

DE *Othonis progenitoribus.* 1
Othonis ortus, & adolescentia. 2
Amicitia cum Nerone. 3
Spes ad Imperium. 4
Frustratur spe adoptionis à Galba. 5
Assumptio ad principatum. 6
Gesta in initio principatus. 7
Germanici exercitus conjuratio in Othonem. 8
Congressio Othonis cum Vitellianis ducibus. 9
Detestatio bellorum civilium. 10
Mors, atque funus. 11
Statura, & cultus corporis. 12

VITELLIUS IX.

STirps, & origo *Vitelliorum.* 1
Pater, materque Vitelii, ejusque pueritia. 2
Adolescentia. 3
Probris contaminatur. 4
Honores per eum administrati. 5
Vxores, & filii. 6
Germania ei decreta: paupertas ipsius, & comitas erga singulos. 7
Prodigalitas in omnes. 8
Principatum invadit. 9
Gesta post mortem Othonis, & reditus in urbem. 10
Gesta per eum in initio principatus. 11
Progressus in initio principatus. 12
Comissationes, & epulæ. 13
Sævitia, & crudelitas. 14
Apparatus exercitus in Vespasianum. 15
Concordia per eum tentata cum Vespasiano. 16
Mors ignominiosissima. 17
Interpretatio ostenti. 18

VESPASINUS X.

DE *gente Flavia, & Vespasiani progenitoribus.* 1
Ortus Vespasiani, & educatio. 2
Vxor, & filii. 3
Expeditio Germanica, & Iudaica. 4
Præsagia, & signa Imperium præcedentia. 5
Assumtio ad Imperium. 6
Miracula quædam per eum facta initio principatus. 7
Restitutio collapsæ reipublicæ. 8

Opera publica per eum facta. 9
Litigia per eum compendiosissime decisa. 10
Decretum in feneratores. 11
Mediocritas originis non dissimulata. 12
Patientia erga criminantes. 13
Oblivio inimiciarum contra eum. 14
Clementia in reos accusatos. 15
Avaritia & cupiditas. 16
Liberalitas, & magnificentia. 17
Cultus in omnes, & præcipue doctos. 18
Ludi per eum editi, convivia. 19
Statura corporis, & membrorum, & valetudo eiusdem. 20
Vitæ ordo in principatu. 21
Ludi post cœnam, & quædam faceta ejus dicta. 22
Versus Græci per eum editi. 23
Infirmitas & mors. 24
Præsagium de filio successuro. 25

TITUS XI.

AMor omnium erga Titum. 1
Ortus, & educatio Titi. 2
Virtus, & scientia. 3
Vxores honores, atque victoriæ. 4
Hierosolyma expugnata. 5
Administratio Imperii. 6
Mutatio in melius. 7
Natura benevolentissimus. 8
Clementia & mansuetudo. 9
Gesta per eum in sua morte. 10
Locus et tempus mortis. 11

DOMITIANUS XII.

DOmitiani ortus, & adolescentia. 1
Gesta per eum ante principatum. 2
Gesta per eum in initio principatus. 3
Spectacula per eum edita, ac ejus liberalitas. 4
Opera publica per eum facta. 5
Expeditiones per eum susceptæ. 6
Quædam instituta, & ordinata per eum. 7
Diligentia, & industria in jure dicendo. 8
Clementia, & largitas in initio principatus. 9
Sævitia, & crudelitas in plurimos. 10
Sævitia, & crudelitas. 11
Rapinæ & extorsiones. 12
Elatio, & vana gloria. 13
Conjuratio contra eum facta, & suspicio mortis, quam habebat. 14
Patruelis per eum occisus, & prodigia mortis. 15
Signa mortis. 16
De insidiis, & cæde. 17
Statura, & pulcritudo. 18

Peritia in ſagittando, et laborum impatientia. 19
Facundia, et ſtudium. 20
Vſus alex, et convivia, et alia per eum geſta. 21
Libido, et luxuria. 22
Mœſtitia militum, et lætitia Senatus in morte, ac ſigna mortem præcedentia. 23.

FINIS.